

135. Keskiviikkona 28 päivänä marraskuuta 1990

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Siv.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Melin, Vihriälä, Juhantalo, Ala-Harja, Wasz-Höckert, Varpasuo, Lapiolahti, Valli, Pulliainen, Ikonen ja Väistö.

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

käsitellään sivistysvaliokunnan ehdotus eduskunnan lausunnoksi Suomen koulutusjärjestelmää, koulutuksen tasoa ja kehittämislinjoja koskevasta valtioneuvoston selonteosta 4575

Mainittu selonteko
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 11

Esitellään:

Hallituksen esitys n:o 307 laiksi Kolin kansallispuistosta 4676

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, E. Aho, R. Aho, Ajo, Ala-Harja, Alho, Antvuori, von Bell, Bär-lund, Halonen, Häkämies, Hämäläinen, Ikonen, Joutsensaari, Juhantalo, Junnila, Kemp-painen, Kietäväinen, Koistinen, P. Lahtinen, Lapiolahti, Lax, Lehtosaari, Lindroos, Loue-koski, Melin, Muttilainen, Mäkipää, Mörtti-nen, Nordman, Paasio, Pekkariinen, Pelttari, Pokka, Puhakka, Pulliainen, Puolanne, Sasi, Soininvaara, Suominen, Taina, Taxell, Tenhiälä, Tähkämaa, Törnqvist, Valli, Varpasuo, Wasz-Höckert, Vihriälä, Viljanen, Virolainen, Väistö ja Väyrynen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Mäkipää, virkatehtävien takia edustajat Aaltonen, Bär-lund, Hämäläinen, Louekoski, Puhakka ja Suominen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat E. Aho, R. Aho, Ajo, von Bell, Kemp-painen, Kietäväinen, P. Lahtinen, Lindroos, Muttilainen, Mörttinen, Nordman, Pekkariinen, Pelttari, Pokka, Pulliainen, Sasi, Taina, Tähkämaa, Törnqvist, Valli ja Väyrynen, tästä ja huomisesta päivästä yksityisasioiden takia edustajat Häkämies, Koistinen ja Lapiolahti sekä kuluvan kuun 30 päivään sairauden vuoksi edustajat Joutsensaari ja Junnila.

Sivistysvaliokunnan ehdotus eduskunnan lausunnoksi Suomen koulutusjärjestelmää, koulutuksen tasoa ja kehittämislinjoja koskevasta valtioneuvoston selonteosta

Mainittu selonteko
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 11

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään sivistysvaliokunnan mietintö n:o 11, joka sisältää sivistysvaliokunnan eh-

dotuksen Suomen koulutusjärjestelmää, koulutuksen tasoa ja kehittämislinjoja koskevista valtioneuvoston selonteosta annettavan lausunnon sanamuodoksi.

Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietinnössään ehdottaman lausunnon sanamuoto, jonka lopullisesta sisällöstä eduskunnan on valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n 3 momentin mukaan päätettävä, minkä jälkeen eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen.

Ennen asiasta tehtävää päätöstä sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Niiden, jotka haluavat tehdä valiokunnan lausunnosta poikkeavia ehdotuksia eduskunnan lausunnoksi, on tehtävä ehdotuksensa keskustelun kuluessa. Ehdotusten teossa on varauduttava myös siihen, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin muu ehdotus kuin sivistysvaliokunnan mietintöön sisältyvän lausunnon sanamuoto.

Selonteon käsittelyssä ei voida tehdä ehdotusta eikä päätöstä valtioneuvoston tai sen jäsenen nauttimasta luottamuksesta.

Keskustelun päätyttyä ehdotan eduskunnan lausunnon lopullisesta sanamuodosta päätöstä tehtäessä meneteltäväksi siten, että ensin tehdään päätös mahdollisista lausunnon käsittelyn pohjaa koskevista ehdotuksista ja sen jälkeen päätetään lausunnon yksityiskohtaisesta sisällöstä luvuittain, jaksoittain ja tarvittaessa kappaleittain.

Lopuksi päätetään mietintöön sisältyvästä ponnesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Pystynen: Herra puhemies! Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko eduskunnalle on antanut erinomaisen hyvän pohjan sivistysvaliokunnalle koulutuspolitiikkaa koskevan mietinnön käsittelyä varten.

Sivistysvaliokunta on perehtynyt huolellisesti, laajasti, perusteellisesti ja melko syvälistikin niihin koulutuspoliittisiin kysymyksiin, jotka sen mielestä ovat olleet keskeisimpiä. Valiokunta aloitti selonteon asiantuntijakuulemisen viikkoa ennen kuin eduskunta kokoontui aloittamaan syysistuntokauttaan.

Nyt käsiteltävänä oleva mietintö valmistui suunnitellussa määräajassa. Sitä varten valio-

kunta kuuli noin 80:tä asiantuntijaa. Kun mukaan luetaan saadut kirjalliset lausunnot ja selonteon aihepiiriin liittyvien asioiden yhteydessä kuullut muut asiantuntijat, joiden lausunnot ovat palvelleet myös selonteon käsittelyä, asiantuntijoiden joukko nousee noin sataan.

Valiokunta on laajassa mietinnössään ollut valtaosaltaan yksimielinen vain joitakin harvoja kohtia lukuun ottamatta. Nämä näkyvät mietintöön liitetyistä vastalauseista.

Valiokunta on mietinnössään valinnut melko tavalla erilaisen otteen koulutuspolitiikan käsittelemiseksi kuin mitä on sovellettu valtioneuvoston selontekoa laadittaessa. Olennaisin eroavuus on se, että valiokunta on laskeutunut koulun ja koulutuksen arkielämän lähelle ja nostanut esiin konkreettisia ongelmakohtia koulutusjärjestelmän toiminnassa esittäen niihin myös konkreettisia ja tältä kannalta jopa operationaalisia parannus- ja kehittämisehdotuksia.

Toinen merkittävä ero on siinä, niin kuin mietinnössä todetaankin, että valiokunta on käsitellyt selontekoa ajatuksellisena lähtökohtanaan ihminen ja ensisijaisesti lapsi ja nuori, jonka kasvamisesta ja oppimisesta koulutuksessa on kysymys. Tätä varten on erityisesti pyritty pitämään mielessä, millaisille ihmisille ja millaista yhteiskuntaa varten koulutuspolitiikkaa ollaan suunnittelemassa. Erityistä huomiota valiokunnan näkemyksessä on haluttu kiinnittää opetuksen sisältöihin ja menetelmiin.

Tältä pohjalta valiokunta on halunnut nostaa merkittävään asemaan koulun kasvatustehtävän, jota selonteossa ei oikeastaan ole kosketeltu. Todettuaan, että nykyisissä yleissivistävän koulun lainsäädännöksissä mainitut kasvatustavoitteet ovat tulevaisuudessaakin tärkeitä, valiokunta joutuu toteamaan myös, että niiden saavuttamisessa ei ole täysin onnistuttu. Valiokunnan mielestä koulun nykyisten ongelmien taustalla on se liiaksi painotettu periaate, jossa sivistys rajataan vain tiedoksi tai tiedolliseksi valistukseksi kiinnittämättä riittävästi huomiota nuoren kokonaispersoonallisuuden kehittämiseen. Riittävästi ei ole kiinnitetty huomiota ajattelun, älyn, ryhmässä toimimisen, tunteen ja itsemmaisun valmiuksiin.

Koulun kasvatustavoitteena tulee valiokunnan mielestä olla tasapainoisen ja ehyen persoonallisuuden omaavien nuorten kasvat-

taminen, jotka ymmärtävät vastuunsa ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa ja jotka huolehtivat kansallisen kulttuurin edistämisestä ja kansallisista arvoista, joita ovat valiokunnan mietinnössä esitetyn mukaisesti mm. humanistinen ja kristillinen perinne, kodin arvostus ja työn kunnioittaminen. Tavoitteena on myös kasvattaa nuoria kykeneviksi kansainväliseen yhteistyöhön.

Edellä esitetyt ja mietinnössä mainitut muutkin kasvatuksen ja koulutuksen tavoitteet vaativat koulun kehittämislähtöisellä, joka edellyttää monien sen sisältöjen, menetelmien, toimintojen ja rakenteiden perusteellista muuttamista, (Ed. Seppänen: Mihinkäs se isänmaa jää siitä mietinnöstä?) — Se on mukana, ed. Seppänen, ja pysyy — jotta haluttuihin tavoitteisiin olisi mahdollista päästä. Suuren osan näistä valiokunta tuo mietinnössään esiin. Suuri osa jää pääteltäväksi siitä, mitä on sanottu.

Yleisesti ottaen valiokunta on katsonut yksimielisesti, että valtioneuvoston selonteko luo perustan ja antaa hyvät edellytykset Suomen koulutusjärjestelmän yleiselle kehittämiselle. Niinpä valiokunta korostaa, kuten selonteossakin on tehty, että muuttuva yhteiskunta edellyttää jatkuvan koulutuksen periaatteen voimistamista. Koulutuksen tulee tarjota jokaiselle mahdollisuus läpi elämän jatkuvaan oppimis- ja kasvuprosessiin kaikkina ikäkausina. Tämän vuoksi on korostettava, että koulutuksessa painottuu entisestään elämäntaidon oppiminen ja eettinen kasvat.

Valiokunnan mielestä selonteossa ei ole otettu riittävästi huomioon ihmisen arvo maailman muuttumista koulutuksen suunnitteluun vaikuttavana tekijänä. Historiatonisuus ja aikaperspektiivin puute näyttävät yhä selvemmin leimaavan nuorten ajattelua ja elämäntyyliä. Monilla aloilla on tarvetta perusteelliseen sisältöjen uudistamiseen. Tämän vuoksi valiokunta pitääkin tärkeänä komitean asettamista kartoittamaan opetus sisältöjen ja opetusmenetelmien sekä myös tuntijaon kehittämistarpeita.

Kielten opetuksesta valiokunta oli yksimielinen siitä, että kielitaidon tullessa kaikille kansalaisille yhä tärkeämmäksi kielivalintojen monipuolistamisen merkitys korostuu. Valiokunnan mielestä olisikin aihetta selvittää, voitaisiinko kielten opetus aloittaa nykyistä aikaisemmin ja samalla kehittää sitä

myös houkuttelevammaksi. Peruskoulussa on valiokunnan mielestä turvattava monipuolisen ja tasokkaan kielten opetuksen edellytykset. Lisäksi tarvitaan erikoiskouluja, jotka keskittyvät vieraan kielen opetukseen. Tulevaisuudessa on valiokunnan mielestä saavutettava parempi tasapaino nykyisin pääosin opettavien kielten: suomen, ruotsin ja englannin, sekä muiden kielten välillä. Tämä edellyttää suurempaa joustovaraa kielten opetuksessa ja kielisäännösten soveltamisessa.

Tässä yhteydessä valiokunta esittää harkittavaksi, että ylioppilastutkinnossa suoritettavien aineiden valinnaisuutta on lisättävä koskemaan myös kieliä. Näistä kielten opetusta koskevista lausumista valiokunta oli yksimielinen.

Koulutusjärjestelmän eri tasoille valiokunta on asettanut lukuisia selkeitä tienviittoja kehittämislinjoiksi.

Esiopetukseen osallistumisen mahdollisuutta kaikille kuusivuotiaille valiokunta pitää tärkeänä. Samalla valiokunta korostaa, että esiopetuksen tulee olla lapsen lähtökohdista ja leikin avulla tapahtuvaa kasvatusta eikä suinkaan peruskoulun ensimmäisen luokan aloittamista ennen oppivelvollisuusiikää.

Peruskoulun keskeisimpiin ongelmiin valiokunta katsoi kuuluvan koulun kasvatus tehtävän vaikeutumisen sekä valinnaisuuden ja syventävien opintomahdollisuuksien puutteen. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että peruskoulun sisällä pyritään järjestelmään, jossa on mahdollista esiopetuksesta lähtien — joka voisi myöhemmin kattaa lapsen kehityksensä riippuen ikävuodet 6—8 — joustava siirtyminen kouluun samoin kuin siirtyminen ala-asteelta yläasteelle kunkin oppilaan omien etenemisvalmiuksien mukaisesti. Tämä saattaisi johtaa myös siihen, että ikävuosiperusteisesta luokkajärjestelmästä ainakin osittain luovutaan.

Koulun kasvatus- ja koulutustehtävässä on valiokunnan mielestä korostettava lapsen yksilöllisyyttä. Peruskoulun tehtäväksi on nähtävä oppilaan ajattelun, ymmärtämisen, tiedon hankinnan ja sen käsittelyn kehittäminen. Ulkoa opitun tiedon liiallisesta korostamisesta on päästävä.

Peruskoulun yläasteen osalta valiokunta näkee tärkeänä sen seikan tunnustamisen, että oppilaiden kehityserot korostuvat erityi-

sesti tässä vaiheessa. Tyttöjen ja poikien sekä fyysinen olemus että psyykinen tunne-elämä ja sosiaalinen kehitys ovat eri vaiheissa. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa kokeiltavaksi luokatonta yläastetta, jotta oppilasryhmät pääsevät muodostumaan yksilöllisesti merkittävämpien seikkojen kuin syntymäajan perusteella. Yläasteen opetuksen sisällöllisessä kehittämisessä tulee lisätä valinnaisuutta ja harrastuspohjaisia oppiaineita. Kielivalintojen monipuolistaminen tulee yhä tärkeämmäksi.

Samalla on valiokunnan mielestä tärkeää huolehtia toisen kotimaisen kielen osaamisen tasosta ja niiden oppilaiden valinnan mahdollisuuksista, joille kahden vieraan kielen oppiminen peruskoulussa on liian vaativaa. Tästä valiokunta oli yksimielinen.

Tässä yhteydessä syntyi eriäviä näkemyksiä käytännön sovellutuksista. Valiokunnan enemmistö hyväksyi ponnen, jonka mukaan kielten opetusta tulee muuttaa siten, että yläasteella olisi äidinkielen lisäksi yksi pakollinen kieli, joka on valinnainen. Kunnan kieliohjelman mukaan oppilas voi valita useammankin kielen jo yläasteen opinnoissaan. Enemmistön kannan mukaan valiokunta samalla piti tärkeänä toisen kotimaisen kielen osaamisen turvaamista valinnaisesti ensimmäisenä, toisena tai kolmantena vieraana kielenä.

Tämä kohta mietinnössä on noussut julkisuudessa sellaiseksi keskustelunaiheeksi, jonka varjoon lähes koko muu mietintö mitä tärkeimpine koulutuspoliittisine kannanottoineen on jäänyt — valitettavasti. Valiokunnan tällä kannalla ollut enemmistö ei tarkoittanut mietintöä kielipoliittiseksi, jollaiseksi sitä on haluttu värittää, vaan nimenomaan koulutuspoliittiseksi. Vapaaehtoisuuden tietä ja kielten opetuksen monipuolisuutta, menetelmiä ja voimavaroja lisäämällä nuorison uskotaan saavuttavan nykyistä monipuolisemman ja paremman kielitaidon. Tämän hyväksyminen nojaa tietenkin uskoon ja luottamukseen vanhempien, opettajien ja lasten yhteistyöhön valintojen ohjauksessa.

Toinen, joskin vähemmän huomiota saanut eriävän näkemyksen kysymys oli koulua työyhteisönä käsiteltäessä otettu tällä kertaa toisenlaisen enemmistön kanta, joka koski opettajien työaikajärjestelmää. Äänin 9—7 valiokunta katsoi, että sitä tulee kehittää ns. kokonaistyöaikajärjestelmän suuntaan lähtö-

kohtana lapsen ja nuoren paras koko työyhteisön kehittämiseksi.

Käsitykseni mukaan kaikki valiokunnassa olivat yhtä mieltä itse tavoitteesta, lapsen ja nuoren parhaasta työyhteisössään. Vähemmistön vastustus kokonaistyöaikajärjestelmään siirtymisessä perustui ymmärtääkseni ennen muuta käytännön järjestelyjen ylivoimaisuuteen opettajan työn kannalta ja voimavarojen, selvän rahan, puuttumiseen sekä siihen, että asia on vakava ammattijärjestöpoliittinen kysymys.

Lukion osalta valiokunta katsoi yksimielisesti, että lukiota tulee kehittää valtakunnallisena ylioppilastutkintoon johtavana yleisivistävänä kouluna. Kehittämisen tavoitteena tulee olla valinnaisuuden ja joustavuuden lisääminen kuitenkin niin, että lukion korkea taso säilyy. Valiokunta pitää tärkeänä, että lukiossa siirrytään kokeilujen antamien hyvien tulosten perusteella nopeasti ja pysyvästi luokattomuuteen. Lukion oppilaille tulee tehdä mahdolliseksi suorittaa mielekkäitä opintokokonaisuuksia mm. suorittamalla oppiaineita myös muissa keskiasteen oppilaitoksissa. Tämäkin vaatii lisää niin tuntikehys- kuin muitakin resursseja.

Valiokunnan yksimielisen kannan mukaan ylioppilastutkinto tulee säilyttää, mutta sitä tulee kehittää nykyisestään tuntuvasti. Se ei nyt mittaa riittävästi saavutettua kypsyys- teta. Kun kouluopetuksessa on vähennettävä ulkoa opitun tiedon merkitystä, on myös ylioppilastutkintoa kehitettävä pikaisesti mittamaan enemmän kypsyys- teta kuin tietoa. Ylioppilastutkinnon aineiden valinnaisuutta tulee niin ikään lisätä, ja sen suorittaminen soveltuville osin tutkielman muotoisena sekä jaksottain tulee tehdä mahdolliseksi.

Kansainvälistymiskehityksen todettiin edellyttävän koululaisten kansainvälisiin vaihto-ohjelmiin osallistumisen lisäämistä ja kansainvälisten lukioiden perustamisen helpottamista sekä kansainvälisen ylioppilastutkinnon suorittamismahdollisuuksien laajentamista.

Nuorisoasteen ammatillisesta koulutuksesta valiokunta toteaa, että sen kehittäminen on yksi koulutusjärjestelmän tärkeimpiä tehtäviä. Keskeisimmiksi ongelmiksi todettiin linjarakenteen kapea-alaisuus, kaksivaiheinen valintajärjestelmä, koulustarjonnan suhde opiskelijoiden kysyntään ja elinkeinoelämän työvoimatarpeisiin sekä ammatillisen

koulutuksen sisällölliset ongelmat nopeasti muuttuvien ammatillisten valmiuksien vaatimusten vuoksi. Ongelmiksi todettiin niin ikään opettajankoulutuksen sisällölliset puutteet työvoiman kehitystarpeisiin verrattuna sekä vaihtoehtoisen ammatillisen koulutuksen puute niiden osalta, jotka jäävät ammatillisen koulutuksen ulkopuolelle.

Ammatillisen koulutuksen osalta valiokunta korostaa vastaavanlaista valinnaisuuden lisäämistä ja laaja-alaisuutta kuin lukionkin kohdalla. Todettua on, että jokaisella on oikeus ammatilliseen perussivistykseen. Valiokunta katsoi, että ammatillisen koulutuksen ulkopuolelle jääville tai ainakin osalle heistä koulutussopimus ja oppisopimuskoulutus on pääosaltaan käytännön koulutuksena edelleen sopiva koulutusmuoto. Oppisopimuskoulutusta tarvitaan kiinteämuotoista ammatillista koulutusta täydentävänä myös tulevaisuudessa. Tämän vuoksi valiokunta edellyttää, että oppisopimuskoulutus säilytetään sekä nuorten että aikuisväestön ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen muotona.

Koulutuskokeiluista valiokunta katsoi, että niiden tavoitteet ovat yleisesti ottaen oikeat. Sellaisia ovat oppilaitosten yhteistyöllä poistaa peruskoulun jälkeisen koulutuksen epäkohtia, kehittää koulutusta sen tason kohottamiseksi yksilön, työelämän ja koko yhteiskunnan tieto- ja taitotarpeen tyydyttämiseksi, joustavien ja yksilöllisten valinnanmahdollisuuksien lisäämiseksi ja koulutusmahdollisuuksien monipuolistamiseksi sekä koulutusjärjestelmän toimintakyvyn parantamiseksi. Tavoitteena on edelleen lisätä opiskelijoiden valinnanmahdollisuuksia sekä parantaa erityisesti ammatillisten oppilaitosten vetovoimaisuutta ja vastata uusiin yhteiskunnan ja työelämän vaatimuksiin.

Nuorisoasteen koulutuskokeilusta valiokunta yhtyi selonteossa esitettyyn siitä, että kokeillaan edellä mainittuja tavoitteita varten ammatillisten oppilaitosten ja lukion yhteistyötä. Näitä kokeiluja ei valiokunnan mielestä kuitenkaan saa rajata liian tiukasti vain eri koulumuotojen välillä tapahtuviksi. Tulee tehdä mahdolliseksi myös se vaihtoehto, jossa ammatilliset oppilaitokset keskenään kokeilevat yhteistyön mahdollisuuksia.

Kokeiluissa oppilaan on mahdollista sisällyttää suoritettavaan tutkintoonsa oppiaineita toisista oppilaitoksista, sekä lukiosta että ammatillisista. Päämääränä tulee olla, että

keskiasteen rinnakkaisten koulumuotojen: ammattikoulujen ja lukioden sekä opistoasteen ammatillisen koulutuksen, järjestelmää kehitetään monipuoliseksi ja korkeatasoiseksi nuorisolle koulutusvaihtoehtoja tarjoavaksi koulutukseksi niin, että itsenäisten koulujen yksilöllisyys ja erityispiirteet voivat myönteisesti kehittyä ja kilpailu eri koulumuotojen ja oppilaitosten välillä voi edistää koulutuksen laadun jatkuvaa kehittymistä. Tästä valiokunta oli yksimielinen.

Sen sijaan kannanotto siitä, että puheena olevassa kokeilussa kokeiltavaksi aiottua yleis- tai yhdistelmäutkintoa ei hyväksytty kokeiltavaksi, tehtiin lievällä enemmistöllä äänestyksen jälkeen. Enemmistö katsoi, että tällaisen tutkinnon suorittaneen ammatillinen osaaminen tulisi olemaan puutteellista eivätkä vajavaiset lukio-opinnot toisi asiallista jatko-opintokelpoisuutta ja tämä johtaisi näin koulutustason madaltumiseen eikä kohoamiseen, niin kuin kokeilujen tavoitteeksi on asetettu. Tämän vuoksi enemmistö katsoi, että tällaisen tutkinnon kokeilemista ei nuoria harhaanjohtavana pidä hyväksyä.

Sama enemmistö katsoi myös, että ei tule ryhtyä myöskään sellaisiin kokeiluihin, joiden tosiasiallisena päämääränä on opetusministeriön julkistaman vision mukainen nuorisokoulu. Sen sijaan edellä jo todettuja keskiasteen oppilaitosten yhteistyökokeiluja tämäkin enemmistö, niin kuin koko valiokunta yksimielisesti, pitää tärkeinä.

Ammattikorkeakoulujärjestelmän kehittämistä ja siihen tähtääviä kokeiluja valiokunta pitää yksimielisesti tärkeinä. Valiokunta kannattaa kokeilujen aloittamista niillä aloilla, joilla on selvä tarve tällaiseen korkeakoulumuotoon osoitettavissa. Vasta ammattikorkeakoulujen kokeiluvaiheen jälkeen on riittävät edellytykset arvioida, missä laajuudessa opistoasteen koulutus on tarpeen kehittää ammattikorkeakoulutason koulutukseksi.

Valiokunta on antanut myös yleisluonteisen määritelmän siitä, mitä ominaisuuksia ammattikorkeakoulun tulee täyttää. Sen mukaan ammattikorkeakoulukokeilun tavoitteena tulee olla korkeakoulutasoon kuuluva opetus. Opetuksen ja opiskelun tulee johtaa kansainväliseen, korkeakoulutasoon verrattavaan kolmivuotiseen tutkintoon, jonka yleisimmin käytetty vertailututkinto on ns. bachelor of sciences -tutkinto. Sen tulee antaa sama kelpoisuus kuin vastaavan tasoi-

set tutkimukset Euroopan yhteisöjen maiden koulutusjärjestelmissä. Tämä edellyttää, että ammattikorkeakouluissa on riittävän pätevät opettajat. Ammattiainien opettajia lukuun ottamatta opettajilla tulee olla itsellään korkeakoulututkinto ja opettajistossa tutkija-koulutuksen saaneita opettajia.

Vaikka väliaikaisessa kokeiluvaiheessa ammattikorkeakouluopinnot järjestetään pääasiassa oppilaitosten nykyisin opettajavoi-min, tulee viipymättä ryhtyä opettajien am-mattitaitotason kohottamiseen ja ammatti-korkeakoulujen henkilöstörakenteen kehittä-miseen. Jo kokeiluvaiheessa tulee kiinnittää huomiota opettajien täydennyskoulutukseen. Myös avoimia virkoja täytettäessä on pyrit-tävä mahdollisuuksien mukaan rekrytoimaan tieteellisen jatkokoulutuksen ja hyvän työko-kemuksen hankkineita opettajia.

Opetuksen tukeutumiseksi tieteellisesti hy-väksyttävään tutkimukseen ammattikorkea-kouluilta on vaadittava kiinteää yhteistyötä alan yliopiston tai tiedekorkeakoulun kanssa. Ammattikorkeakoulusta tulee olla hyvät jat-komahdollisuudet tiedekorkeakouluihin, ja opiskelijoiden tulee voida näissä lukea hy-väkseen ammattikorkeakoulussa suoritettut opinnot täysimääräisinä.

Mainitut tavoitteet saavutetaan yhden tai useamman oppilaitoksen tai oppilaitosmuo-don yhteistyönä. Kokeilussa tulee myös mää-rätä ne yliopistot ja tiedekorkeakoulut, joi-den kanssa ammattikorkeakoulukokeiluun osallistuva harjoittaa yhteistyötä. Kokeilujen onnistumiseksi on välttämätöntä, että niihin suunnattavat voimavarat ovat riittävät. Va-liokunta ei pidä todennäköisenä, että kaikilla kunnilla on mahdollisuus rahoittaa kokei-luista aiheutuvia kustannuksia. Valtion tulee-kin huolehtia riittävästä resursseista kokeilu-jen onnistumiseksi.

Valiokunta on todennut edelleen, että am-mattikorkeakoulukokeilut ja nuorisoasteen koulutuskokeilut voivat toteutua toisistaan erillään. Toivottavasti opetusministeriössäkin huomataan ja tunnustetaan, etteivät nämä kannanotot suinkaan mitenkään vaaranna kokeiluja, jos niihin halutaan ryhtyä. Päin-vastoin ne selkiyttävät kokeilunäköaloja ja niiden pitäisi kaikin puolin helpottaa niihin ryhtymistä.

Korkeakouluista valiokunta on todennut, että niiden tutkintojärjestelmissä on epäkoh-tia, joiden poistamiseksi tulee pikaisesti ryh-

tyä toimenpiteisiin. Aloituspaiikkoja on usei-la koulutusaloilla riittämättömästi, tutkinto-jen suoritusajat ovat pidentyneet sekä kan-sainvälinen tutkija- ja opiskelijavaihto vä-häistä tarpeeseen nähden.

Tutkintojärjestelmäongelmien osalta valio-kunta edellyttää, että opiskelu voidaan jak-sottaa niillä aloilla, joilla tarvetta siihen on, siten että opiskelijalla on mahdollisuus suo-rittaa ensin kolmivuotista opiskelua edellyt-tävä korkeakoulututkinto, joka on saman-tasoinen kuin edellä määritelty ammattikor-keakoulututkinto. Tällainen korkeakoulutut-kinto tulee voida ottaa käyttöön kaikissa niissä yliopistoissa ja korkeakouluissa, joissa sitä pidetään tarkoituksenmukaisena siellä olevien tutkintokokonaisuuksien osana. Myöskin tästä kannanotosta valiokunta oli yksimielinen.

Herra puhemies! Olen tässä nostonut esiin mielestäni merkittävimmät kohdat mietin-nössä, mutta paljon on vielä jäänyt nosta-matta ajan puutteen vuoksi. Viitataan vain siihen, että valiokunta on käsitellyt myöskin opettajankoulutusta, kieli- ja kulttuurivä-hemmistöjä, koulutuksen voimavaroja, opin-totukea, koulujärjestelmän hallintoa ja kan-sainvälistysmiskysymyksiä. Kaikissa niihin otetuissa kannanotoissa valiokunta on ollut yksimielinen.

Herra puhemies! Lopuksi vielä totean va-liokunnan loppupöytäkirjan: ”Käsiteltyään val-tioneuvoston Suomen koulutusjärjestelmää, koulutuksen tasoa ja kehittämislinoja kos-kevan selonteon sivistysvaliokunta kunnioit-tavasti ehdottaa, että eduskunta saattaisi tämän mietinnön valtioneuvoston tietoon ja huomioon otettavaksi.”

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhe-mies! Koulutuspoliittisesti Suomessa elettiin mielenkiintoista aikaa 150 vuotta sitten. Kun 1840-luvulla alkoi julkinen keskustelu kansa-koulun tarpeellisuudesta, virkeimpinä heräsi-vät vastustajat. Kansakoulua ei pidetty vain tarpeettomana ja mahdottomana vaan suo-rastaan vahingollisena. Ilman historian kertausta muistamme kaikki, miten vyöryivät esiin vanhoillisin asentein varustautuneet vastustajat, kun koulutusrakenteitamme ryh-dyttiin muuttamaan peruskoulu-uudistuksella ja sitten myöhemmin keskiasteen koulu-nuudistuksella.

Elämme taas koulutuspoliittisesti mielen-

kiintoista aikaa. Kokoomus, keskusta ja kristilliset ovat murskaamassa jopa alueellisen ja paikallisen innostuksen koululaitoksen kehittämiseksi. Käsittelyssämme olevassa sivistysvaliokunnan mietinnössä valiokunnan niukka enemmistö kannanotoillaan torjuu nuorisoasteen ja ammattikorkeakoulujen kokeilujen aloittamisen. (Ed. Pystynen: Kuulostiko siltä?)

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on valmis tukemaan ennakkoasenteista ja -luuloista vapaata kokeilutoimintaa. Pään taidot ja käden taidot ovat yhtä arvokkaita. Tietojen hankkimista eri tutkintomalleista kuten ns. yhdistelmäutukinnosta ei tule estää, vaan kannustaa. Koko ajan yhä enemmän kansainvälistyvässä maailmassa meidän kannattaa luoda koulutusjärjestelmä, joka sopeutuu herkästi ja nopeasti muutoksiin — muuttuukin tarvittaessa — ja joka vaikuttaa muutoksen myönteiseen suuntautumiseen. Tämä edellyttää laajaa peruskoulutusta ja sen kestäväälle pohjalle rakentuvia elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia. Tänä ajankohtana uudistuksen kohteena pitää olla selvästi koko peruskoulun ja tiede- sekä taidekorkeakoulujen väliin jäävän koulujärjestelmän osan. Raja-aitoja on madallettava, mieluummin kaadettava.

Sosialidemokraattisesta eduskuntaryhmästä ei tule vihreää valoa sellaisille kokeilusuunnitelmille, joihin ei sisälly myös nuorisoaste. Ellei nykyinen hallitus anna sivistysvaliokunnan tältä osin arveluttavan mietinnön vuoksi kokeilulakiesitystä, eri puolilla maata valmisteilla olevat ja varmasti syksyllä 1991 käynnistysvalmiit kokeilut siirtyvät tai eivät toteudu lainkaan. Monessa koulussa ja kunnassa suunnittelutyö on silloin ollut turhaa.

Koulujärjestelmän kehittäminen on ollut aina vaikeaa ja vaivalloista. Historia osoittaa, että koulun uudistuksen pahimpia esteitä eivät ole olleet huonot uudistusstrategiat, vaan vanhoilliset asenteet. Niiden mukaan pienikin uudistus tänä päivänä olisi suuri mörkö huomenna. 1840-luvulla, jolloin kansakoulun luomiskivuisa ryvettiin, eräs professori kirjoitti mm. näin: ”Näen siis kansakoulussa vain kasvatustaitoksen onnenonkimiseen, hienompaan petollisuuteen, ruotsalaiseen villitykseen ynnä muuhun siveelliseen rappeutumiseen.” Toinen aikalainen, yhteiskunnassa merkittävän aseman saavuttanut

mies kirjoitti: ”Maamme todellinen etu vaatii nykyisin välttämään kaikkia uutuuksia, kun sitä vastoin vanhaa on korjattava parhaan taidon mukaan.”

Lainaukset edustivat aikoinaan kaikkein vanhoillisimpia näkemyksiä, jotka tänä päivänä hymyilyttävät. Lähes 150 vuotta myöhemmin kokoomus ja keskusta kuitenkin vaativat, ettei uusia koulutusrakenteita ja tutkintoja saa edes kokeilla, vaan ”vanhaa on korjattava parhaan taidon mukaan”. Kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Iiro Viinanen ilmaisee saman ajatuksen seuraavasti: ”Haluamme kehittää nykyistä lukiota ja ammattikoulutusta. Yhdistelmäutukinto ei johda mihinkään.” Mietinnössä ei kai ole tämän vuoksi näkyä, ei täkyä tulevaisuuteen. Kokoomus ja keskusta ovat jääneet kaivamaan lähtökuoppia, ainakin vilkuttamaan jarruvaloja, vaikka hyväksyvät mm. oppijakeskeisyyden sekä ihmiselle joustavan mahdollisuuden koulutukseen ja oppimiseen kaikkina ikäkausina.

Työtapaturmaksi voi ilmeisesti kutsua valiokunnan niukan enemmistön kielten opetusta yläasteella vähentävää kannanottoa. Kielten opetuksen monipuolistamisesta pitää olla kysymys koko koululaitoksessamme.

Arvoisa puhemies! Kokoomuksen koulutuspoliittisena päätavoitteena näyttää olevan yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen raja-aidan ja ylioppilastutkinnon säilyttäminen. Emme me sosialidemokraatitkaan ole poistamassa sivistysvaliokunnan ajatuksin kehitettävää ylioppilastutkintoa.

Nuorten vuoksi olemme kehittämässä sen ja ammattiosaamisen sekä työnteon taidon ilmaisevan ammatillisen tutkinnon rinnalle yhdistelmäutukintoa. Laajinta valinnanvapautta tarjoavaa yhdistelmäutukintoa tarvitsevat erityisesti kolme opiskelijaryhmää: lukio-opintonsa keskeyttävät, jatko-opintourastaan epä tietoiset sekä ”näki jät”, jotka vaistonvaraisesti valitsevat epätavallisia, tulevan kehityksensä ja oman persoonallisen kasvunsa kannalta oikeita opintokokonaisuuksia.

Lukio-opintonsa joutuu eri syistä keskeyttämään lähes 20 prosenttia aloittaneista. Uudessa nuorisoasteen koulutuksessa heidän ei tarvitsisi erota lukiosta, vaan he voisivat vain tarkistaa opinto-ohjelmansa. Jatkoopinnoistaan epä tietoisille olisi suureksi hyödyksi, kun he voisivat hankkia opiskeluko-

kemuksia usealta ammatillisen koulutuksen alalta. Epätavallisia opintokokonaisuuksia valitsevien ryhmä on erittäin pieni, mutta oikein koulutettuna todennäköisesti epätavallisen arvokas yhteiskunnalle ja ympäristölleen.

Keskeyttämisiä tapahtuu myös ammatillisissa oppilaitoksissa hälyttävästi. On lisäksi muistettava näiden oppilaitosten aloituspaikkojen käyttämättömyys. Emme saa unohtaa ammatillisen peruskoulutuksenkaan kehittämistä mm. siten, että sitä koskee vihdoin todellinen koulutusväylien avaaminen.

Peruskoulusta pääsevä nuorisoi ei jakaannu kahteen ryhmään: lukiolaisiin ja ammatikoululaisiin. Tutkimukset ja selvitykset osoittavat, että noin kolmannekselle valinta näiden kahden koulumuodon välillä tuottaa vaikeuksia. Myös näille nuorille pitäisi tarjota vapaus valita se koulutus, jota he katsovat tarvitsevänsä. Lisäksi pieni osa ikäluokasta haluaa aineyhdistelmän, joka ei vastaa lukion eikä ammatillisen koulutuksen minimivaatimuksia. Tällaista menettelyä pidetään yleensä epätarkoituksenmukaisena ja julkisten koulutusresurssien tuhlausena. Mutta mistä tiedämme, onko epätavallinen valinta parin vuosikymmenen päästä epärealistinen tai kuinka tärkeä tämä valinta on yksilön henkilökohtaisen kehityksen kannalta.

Lukiokaan ei enää alkuperäisen tehtävän mukaan todellisuudessa valmista kaikkia oppilaitaan korkeakouluopintoihin, sillä lukiosta on tullut pohjakoulutus ammatilliseen koulutukseen. Noin kaksi kolmasosaa yliopilaista saa jatkokoulutuspaikan ammatillisissa oppilaitoksissa ja vain yksi kolmasosa pääsee korkeakouluun, usein monen pyrkimisen jälkeen.

Koulujärjestelmä on toiminnallinen kokonaisuus, jossa yhden osa-alueen muutokset heijastuvat koko järjestelmään. Jos tulevaisuudessa toteutettaisiin vain ammatittorkeakoulu-uudistus ja nuorisosaasteen koulutusta kehitettäisiin nykyisen rakenteen puitteissa, syvenisi nykyinen ammatillisen peruskoulutuksen kriisi nopeasti. Tämä koulutus menettäisi edelleen suhteellista vetovoimaansa, aloituspaikkojen täyttöaste laskisi, oppilaitosten toimintamahdollisuudet heikkenisivät, ja koulutetun ammattityövoiman tarvetta ei pystyttäisi tyydyttämään. Kouluasteen ammatilliset oppilaitokset tarvitsevat vetoapua paitsi toisitaan myös suositusta ja parhaim-

mat jatko-opintomahdollisuudet tarjoavasta lukiosta.

Arvoisa puhemies! Sisältörikkaasta mietinnöstä on luettavissa monia hyviä ja oikeita asioita. Sivistysvaliokunnan jäsenten pitkä ja huolellinen työ näkyy mietinnössä. Poiketen selonteon päälinjoista valiokunta on tarkastellut koulutusta oppijakeskeisesti. Lapsen, nuoren ja aikuisopiskelijan näkökulmat ovat olleet ensisijaisia. Kouluissa ja oppilaitoksissa kannattaakin varata nykyistä enemmän aikaa kasvatus- ja opetustyön suunnitteluun oppijan kannalta. Koulujen ja oppilaitosten saadessa enemmän valinnan mahdollisuuksia niiden on syvällisesti pohdittava ratkaisujaan ja valintojaan.

Opettajankoulutusta on mietinnössä aivan oikein korostettu. Opettajan ammatti on yhteiskunnan tärkeimpiä, ellei tärkein ammatti. Opettajat ovat keskeisiä koulun työyhteisössä, jossa kasvatustehtävän tulisi onnistua ja itsetunnon kasvaa lapsessa ja nuoresa, halun jatkuvaan itsensä kehittämiseen nousta, jotta opiskelu aikuisenakin olisi antavaa ja houkuttelevaa. Kaikki kouluyhteisössä mukana olevat johtokuntaa myöten kuitenkin vaikuttavat oppijaan. Oppiminen ei ole sidottu oppituntien aikaan. Tämä merkitsee myös tarvetta kehittää opettajien työaikakäytäntöä.

Opettajankoulutusta on haluttu uudistaa. Opettajan työn muuttuminen ja nykyinen luokanopettajien puute ovat vaikuttaneet siihen. Opettajankoulutuksen oppilasvalinnassa tulisi päästä oppilasaineksen monipuolistumiseen. Voitaisiin painottaa työkokemusta, soveltuvuutta, luovuutta ja luonnetta sekä halua koulun uudistamiseen. Opettajankoulutus on meillä varsin korkealla tasolla ja sen taso tulee säilyttää. Opetuksen sisällöissä tulisi edetä kohti suurempia opintokokonaisuuksia, keskittää ja kiinteyttää eikä kurssittaa sirpalemaisesti. Enemmän itsenäistä opetustyöskentelyä joko yksin tai kaksi opiskelijaa yhdessä.

Aikuiskoulutuksen halusimme viime kevään ryhmäpuheenvuorossamme nimetä vuosikymmenen koulutuspoliittiseksi avainalueeksi. On helppo yhtyä sivistysvaliokunnan kannanottoihin aikuiskoulutuksen tärkeydestä ja kehittämistavoista. Aikaisemmin tapahtuneiden koulutusaukkojen paikkaamista vaatii kansalaisten tasa-arvoisuus ja uusien ammattitaitojen hankkimista yhteiskunnan

kiihkeä muutoksen vauhti. Mutta elämä ei ole vain työtä ja kansalaisille on tarjottava mahdollisuudet kouluttautua omilla ehdoillaan ja kehittää itseään, luoda kulttuuria sekä harrastaa.

Koulutukseen käytettävien voimavarojen tulevaisuus ei juuri nyt näytä hyvältä. Tänä vuonna bruttokansantuotteestamme käytetään koulutukseen noin 8 prosenttia, joka on kansainvälisesti korkea luku. Koulutuspoliittisen selonteon sanojen muuttaminen teoiksi merkitsisi bruttokansantuoteosuuden nostamista 1 prosenttiyksiköllä. Nykyiset synkät talousnäkymät bruttokansantuotteen kasvun pysähtymisestä vaarantavat myös koulutuspoliittiset tavoitteet. Talouden laskukauden ei kuitenkaan pidä merkitä koulutusmenojen laskukautta. Säästö koulutusmenoissa jyrkentää laskua, mutta lisätuki koulutukseen auttaa laskusuunnan kääntämisessä nousuun.

Jo voimassa olevien koululakien arvolähdekohdat ovat kestäviä myös 1990-luvulla. Niiden avaruus ja suvaitsevaisuus tarjoavat keitään poissulkemattoman, inhimillisen, ihmisoikeuksia ja kaikkien ihmisarvoa kunnioittavan perustan kasvatustehtävien toteuttamiselle, ihmisen kokonaispersoonallisuuden monipuoliselle kehitykselle aina kestävän kehityksen oivaltamista myöten.

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä tukee painokkaasti valtion kannanottoja opintotukijärjestelmän uudistamisesta. Mietinnön tämän osan yksimielisellä hyväksymisellä Suomen eduskunta osoittaa uuden nykyistä turvallisemman opintososiaalisen tuen tien lähiajan välttämättömään päätöksentekoon. On mahdollistettava päätoiminen opiskelu todellisuutena niin nuorelle kuin aikuiselle. Tiedämme sen vaikutuksen opiskeluaikojen lyhentymiseen.

Opintotuen rahoituksen uudelleenjärjestäminen, opintorahan korottaminen vastaamaan kansaneläkkeen pohjaosan ja täyden lisäosan määrää ja koko opintotuen kehittäminen mukaan lukien opiskelija-asumisen parantaminen sekä muut opintososiaaliset edut, kaikki tämä, vie aikansa. Riittävä perustoimeentuloturva opiskelijoille on kyettävä saavuttamaan ennen 1990-luvun puoliväliä.

Olemme valtion opintotukirahaston perustamisen kannalla. Kun rahastojen perustamisen on katsottu vähentävän eduskunnan

budjettivaltaa, tämä on toki vältettävissä. Voidaan ajatella järjestelyä, jossa eduskunta päättää vuosittain tulo- ja menoarvion käsittelyn yhteydessä opintotukirahastoon hankittavan pääoman määrästä. Tämä menettely luo eduskunnalle tilaisuuden käsitellä muutoinkin opintotukirahastoa. Varoja rahastoon ei tarvitsisi kerätä yksinomaan valtion budjettirahoituksella ja valtion lainanotolla, vaan tulisi harkita koulutetusta työvoimasta hyötyvien työnantajien sekä työntekijöidenkin ja eläkerahastojen osallistumista rahaston pääoman kartuttamiseen.

Aikuisopiskelun merkityksen korostuminen näkyy aikuisten opintotuen kohentumisessa. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä pitää tilannetta tuen suhteen hyvänä ja näkee järjestelmän kehittämisen olevan hyvässä vauhdissa.

Arvoisa puhemies! Kaikki hyvät asiat eivät sivistysvaliokunnan mietinnössä ole saaneet niille kuuluvaa painoarvoa. Korkeakoulupoliittikka on jäänyt liian vähäiselle tarkastelulle. Uudet kehityspiirteet sekä Suomessa että koko maailmassa edellyttävät yliopistolaitokseltamme vahvuutta. Yliopistolaitoksemme on kyettävä vastaamaan sekä kansallisiin että kansainvälisiin haasteisiin.

Korkeakoulujen itsemääräämisoikeus ja valtion budjettivarojen tapahtuva korkeakoululaitoksen perusrahoitus antavat niille laajan vastuun opetuksesta, tutkijankoulutuksesta ja vapaasta tieteellisestä tutkimuksesta. Yliopistolaitoksen kaikkien osien kehittäminen on yhteistä sijoitustamme tulevaisuuteen. Tämän näkemyksen eräs käytännön toteutus on opiskelupaikkojen lisääminen niin tiedekuin taidekorkeakouluissa. Vahva, demokraattinen, avoin ja uutta luova kansalaisyliopisto kykenee rakentamaan myönteistä tulevaisuutta.

Yliopisto-opetukseen pääsy on laajentunut korkeakoululaitoksen laajentumisen kautta. Erilaisista taustoista ja asuinpaikasta johtuvat erot eivät enää näyttele samaa pääroolia korkeakouluopiskelussa. Tämä tasa-arvoa parantava kehitys on ollut oikein, ja sitä on edelleenkin tuettava.

Korkeakouluja kehitettäessä on tähänastista voimakkaammin paneuduttava opetus sisältöihin. Opiskelijalle on alakohtaisen erikoistiedon lisäksi pyrittävä antamaan tasapainoinen kokonaiskuva luonnosta, ihmisestä ja yhteiskunnasta. Erityisen tärkeäksi nou-

see ihmisen vastuu ekologisista kysymyksistä. Niitä koskevan tietoisuuden lisääminen on olennaista kaikessa korkeakouluopiskelussa.

Opintosisältöjä on uudistettava siten, että opiskelijalla on nykyistä joustavammin mahdollisuudet sisällyttää opintoihinsa muiden kuin oman tiedekuntansa tai osastonsa oppiaineita ja myös opetuskokonaisuuksia muista korkeakouluista. Opetettavaa aineistoa on karsittava siten, että opiskeluaikoja voidaan nykyisestäään lyhentää siellä, missä opiskeluajan venymisen voidaan osoittaa johtuvan opiskeltavan aineksen tarkoituksettomasta paisumisesta. Osaksi tähän päästään uudenlaisia välitutkintoja perustamalla ja ottamalla mahdollisuuksien mukaan käyttöön nykyistä enemmän vaihtoehtoisia oppiaineita ja käyttämällä pakollisissa aineissa nykyistä suppeampia kursseja.

Opintojen viivästymiseen vaikuttaa usein työssäkäynti ja opiskelijan halu syventää tietomääräänsä sekä yleissivistystään. Näillä on myös myönteisiä puolia. Päävastuu tutkinnoista ja niiden sisällöstä on korkeakouluilla ja niiden laitoksilla. Näiden on nopeasti paneuduttava uudistustyön toteuttamiseen muistaen opintojen suorittamisen vapaus.

Yliopistojen ja korkeakoulujen tasapuolisen alueellisen kehittämisen ohella on nyt syvennyttävä maamme suurimman ja johtavan yliopiston, Helsingin yliopiston, toimintaedellytysten parantamiseen. On huomattava, että Helsingin yliopiston vastuulla on ja tulee olemaan mm. suuri osa suomalaisen tieteen kansainvälisistä yhteyksistä.

Arvoisa puhemies! Kansainvälisen yhteistyön lisääminen on ollut viime vuosien tiede- ja korkeakoulupolitiikan johtavia painopisteitä. Yhteyksien lisäämiseen on pyritty kaikilla tasoilla. Niin korkeakoulujen perusopintoja kuin tieteellisiä jatko-opintojakin on harjoitettu ulkomailla. Välttämätöntä se on ollut siitä syystä, että Suomi on etäällä tieteen suurista keskuksista ja suomen kieli on pieni kieli.

Korkeakouluista kansainvälisyyden olisi nopeasti ja laajalla rintamalla aika tulla kaikille koulutusasteille ja kaikkiin koulu- muotoihin. Koulutetun työvoiman työmarkkinat ovat muuttumassa suomalaisista työmarkkinoista eurooppalaisiksi. Opetusta on kansainvälistettävä, jotta sen myötä päästäisiin yhteisymmärrykseen tutkintojen vastaavuudessa ja hyväksyttävyydessä eri maissa.

Opettajien ammattitaitovaatimukset kasvavat ja vaikuttavat opettajien koulutukseen.

Toinen puoli kansainvälistämisessä on ulkomaalaisten opetus Suomessa. Suomessa on huolehdittava täällä vakituisesti asuvien ulkomaalaisten lasten koulutuksesta, mutta tarjottava koulutusmahdollisuuksia myös niin vakituisesti kuin väliaikaisestikin täällä työskenteleville aikuisille. Ulkomaalaisten koulutuksen järjestämiseen Suomessa ei ole suunnitelmallista otetta. Asia vaatii pikaista toimeen tarttumista, sillä koulutusta kaipaavien määrä on kasvussa.

Kansainvälisyyttä on myös kielten opetus. Sivistysvaliokunnan niukka enemmistö on sitä mieltä, että peruskoulun yläasteella olisi äidinkielen lisäksi yksi pakollinen mutta valinnainen kieli. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ei voi hyväksyä kielten opetuksen vähentämistä peruskoulussa, mitä valiokunnan mielipide merkitsee. Ruotsin kielen osaamista voi puoltaa maamme kaksikielisyydellä, kuulumisellamme skandinaavisia kieliä puhuvaan Pohjolaan ja pohjoismaisen yhteistyön kasvavalla tärkeydellä yhdyntävässä Euroopassa.

Valinnan vapaus on arvokasta ja myös kielivalintojen monipuolistaminen tulevaisuuden suunta. Kielivalinnat ja kielten opetuksen tarjonta ovat niin merkittäviä ja moniulotteisia, että ne tulisi ennen tiukkaa kannanottoa huolellisesti ja laajasti selvittää. On tarkoin suunniteltava, että kielten opetuksen uudistukset antavat aina kielivalinnoista riippumatta täydet jatko-opinto- ja ammatinvalintamahdollisuudet eikä esimerkiksi muuttoliike aiheuta ylimääräisiä vaikeuksia koulunkäynnille. Kannatamme kielivalintojen monipuolistamista mm. kokeilujen kautta ja kielten opetuksen kehittämistä kohti suurempaa valinnan mahdollisuutta ja joustoa niin lapsille kuin nuorille. Ensimmäisessä vaiheessa voitaisiin tutkia mahdollisuudet ylioppilastutkinnon kielten valinnaisuudesta.

Arvoisa puhemies! Tässä selonteon palauttekeskustelussa sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän jäsenet pureutuvat puheenvuoroissaan pääosin muihin tärkeisiin aiheisiin mietinnön innoittamina. Kaikista ryhmämme jäsenten käyttämistä puheenvuoroista muodostuu koulutuspoliittinen kannanottokokonaisuus, jota odotamme muiden eduskuntaryhmien jäsenten tukevan.

Tiedämme jokaisen eduskunnan jäsenen näkevän perusteellisen itsenäisen pohdinnan jälkeen mietinnön harkitsemattomimmat kohdat. Ne voidaan kivuttomasti poistaa hyväksymällä valtioneuvoston tietoon ja huomioon otettavaksi se mietintö, joka syntyy I vastalauseen käsittelyn pohjalta. Tämä merkitsee nuorisosteiden koulutuksen ja ammattikorkeakouluja koskevan kokeilulain saamista eduskunnan käsittelyyn ja ruotsin kielen aseman oikeutettua selvittämistä sekä koulujen kielten opetuksessa että laajemminkin.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin mietintöön liitetyn I vastalauseen mukainen lausuntoehdotus.

Edustajat Melin, Vihriälä ja Juhantalo merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Uosukainen: Herra puhemies! Kansallisen kokoomuksen — siis hallituspuolueen — edustaja seisoo edessänne hiekan hämmennynein mielin. Kun valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko lähetettiin sivistysvaliokunnan käsittelyyn, siitä käytettiin viljalti evästyspuheenvuoroja, joista monet on otettu varteen. Selonteko käsittelee siis Suomen koulutusjärjestelmää, koulutuksen tasoa ja kehittämislinjauja. Se tuntui selkeältä ja hyvätasoiselta enimmiltä osin tuolloin toukokuun kirkkaudessa ja tuntuu nytkin.

Lähes sadan asiantuntijan — tarkka luku kuului olevan 80 — kuunteleminen osoitti, etteivät selonteon periaatteet, toimintalinjaukset ja toimet ole menneet perille eivätkä toteutuneet niin kuin hyvää tarkoittavat selonteon laatijat ovat uskoneet. Mistä syntyyvät kuulut viranomaisten, opettajien, opiskelijoiden, oppilaiden, kouluyhteisössä muuten toimivien ja vaikuttavien, maan parhaiden tieteen ja taiteen asiantuntijoiden, terveydenhuollosta vastaavien, kasvatus- ja mielenterveysväen välille? Mistä kritiikki sikiää? Tyytymättömyys oleviin oloihin oli varsin yleinen, aivan toisin kuin selonteon pohjalta olisi voinut olettaa — ja niin kuin koulutusjärjestelmässämme työtä tekevät kaikki osapuolet ansaitsisivat.

Koululaitoksessamme on oppilaita melkein miljoona, vuonna 1989 941 000 tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Eniten heitä on Helsingissä, 102 300, ja vähiten Sottungassa, 7. Onkohan käynyt niin, että heistä on liiaksi tullut koulutusjärjestelmän objekteja, vaikka heidän pitäisi olla ehdottomia subjekteja? Miten me saamme koulutetuiksi heidät niin, että heistä kasvaa oman elämänsä herroja ja herrattaria itsellensä iloksi, isänmaalle ja ihmiskunnalle avuksi ja kunniaksi?

Selonteko tukeutuu poliittisiin päätöksiin, suunnitelmiin, mietintöihin ja muistioihin. Sen sijaan koulua ja koulutusta koskevan tutkimuksen tilaa tai tuloksia ei käsitellä riittävästi. Analyytinen yhteenveto koulutuskimuksesta olisi tarpeen. Kouluelämää käsitellään aikuisjohtoisesti ja yhteiskuntakeskeisesti eikä koulun arkea tavoiteta tarpeeksi. Tulevaisuudessa tämä on otettava huomioon.

Koulutuksen suunnittelu on entistä enemmän muutokseen varautumista. Koulutuksen sisältöjä on nykyään mahdotonta räätälöidä tulevaisuuden ammatteihin sopiviksi, koska ei voida tietää, mitä tulevaisuuden ammatit ovat. Varmaa on vain muutos, johon koulutuksella voi vaikuttaa.

Paras tapa tulevaisuuden vastaanottamiseen on uskoa ihmiseen. Tunnussana on joustavuus. Tarvitaan koulutuksen markkinatalouteen perustuvaa joustavaa järjestelmää, jossa uudet näkemykset kanavoituvat suoraan opetuksen muotoihin ja sisältöihin. Koulutuksen markkinoilla ihmisten valinnat ohjaavat joustavasti koulutuspalveluiden muotoutumista. Joustavasti muuttuvaa koulutusjärjestelmää edellyttää myös kansainvälistymiskehitys, jossa suomalaisen koulutuksen on oltava osa kansainvälistä koulutuspoliittista toimintaympäristöä.

Jatkuvan muutoksen maailmassa kerran vuosikymmenessä toteutettavien rakenteiden kokonaisuudistusten, laatikkoleikkien, aika on ohi. Ne ovat jo astuessaan voimaan ajastaan jäljessä. Tulevaisuutta ei tule kahlita tämän päivän työvoima- ym. ennusteisiin, koska näin tehtävä koulutuspolitiikka pyrkii seuraamaan muutosta eikä kulkemaan sen kärjessä. Paraskin suunnittelujärjestelmä johtaa hitauteen ja kankeuteen.

Nyt tarvitaan tulevaisuuteen suuntautuvaa koulutuspolitiikkaa, mikä tarkoittaa edellytyksiä koulutuksen jatkuvaan sisäiseen kehitykseen.

tämiseen, liikkumavapautta niin oppilaille ja opettajille kuin hallinnossa oppilaitoksille ja eri tasojen viranomaisille. Se vaatii vuorovai-
kutusta ja dialogia joka suunnassa. Koulutuksen alalla toimivilla on kykyä, näkemys-
siä ja halua koulutuksen sisällölliseen kehit-
tämiseen. Tämä voimavara on vain päästet-
tävä vapaaksi.

Koulutuksen tavoite on mahdollista saa-
vuttaa huolehtimalla yleissivistyksestä. Sen
avulla ihminen ymmärtää sijaintinsa histo-
rialisessa ajassa ja paikkansa oman aikansa
yhteiskunnassa; nykykoululaisia on epäilty
historiattomuudesta. Ajattelun taitojen kehi-
tys on nostettava tiedostamattomasta tietoi-
seksi analyysin ja koulutuksen kohteeksi.
Käden taidoille on annettava arvo. Taitojen
avulla ihminen selviää muutoksesta.

Nuoren ihmisen on itse saatava muovata
opittavan aineksen rakenne eli haettava tie-
dot ja asetettava kysymykset. Hänelle on
annettava mahdollisuus kasvaa johonkin tra-
ditioon, kuten uskontoon, taiteenharjoituk-
siin, tapoihin tai kieliin. Koulutuksen on
oltava toisessa ääripäässä jopa erikoistu-
neempaa kuin nykyään, mutta toisaalta eri-
näiset ihmisten omaa toimintaa, ajattelua ja
historiaa kuvaavat seikat on hallittava ny-
kyistä syvemmin.

Koulutusjärjestelmän on annettava ihmi-
selle edellytykset kehittyä ja kehittää persoo-
nallisuuttaan. Johtavaksi periaatteeksi jatku-
vasti uudistuvassa koulutusjärjestelmässä
nousevat ihmisten erilaisuuden tukeminen ja
koulutuksen laadun parantaminen.

Koulutusjärjestelmän on kohdattava jo-
kainen ihminen hänen erityislahjakkuutensa
alueella ja oman oppimistapansa kautta.
Oppimisen ilo kasvaa, mikäli opettaja pystyy
tarjoamaan kullekin oppilaalle sopivaa asiaa
oikealla hetkellä sopivan määrän tarkoituk-
senmukaisin menetelmin. Kaikkien ei tarvitse
oppia kaikkea. Valinnaisuus sekä oppiaineis-
sa että oppimenetelmissä antaa mahdollisuu-
den sen erityislahjakkuuden kehittämiseen,
joka jokaisella on.

Miten voimme estää, että koulu ei tao
oppilaista ns. kuuden tunnin tyhmiä? Kysy-
mykseen on etsittävä ratkaisuja opettajan-
koulutuksesta. Ensin on saatava opettajista
esiin heidän yksilölliset tapansa toimia. Myös
nykyiset työntutkimukseen tai työnohjauk-
sen menetelmiin perustuvat työyhteisön ke-
hittämisprosessit tulee hyödyntää koulun

yleisen joustavuushengen ja kehittämismieli-
lan synnyttämiseksi.

Vahvana elää näkemys tietynlaisesta kan-
sankynttilästä, joka oikealla tavalla välittää
lapsille ainoaa oikeaa tietoa. Tämä näkemys
on murrettava. Hyviä tapoja opettaa on yhtä
monta kuin on opettajiakin. Sitä vastoin
käsitys kansankynttilästä ympäristöönsä sä-
teilevänä kulttuuriopettajana on palautettava
kunniaan.

Puhuminen yhdestä, uudesta tietokäsityk-
sestä tai vaihtoehtopedagogioiden kieltämi-
nen tuntuu varsin brezhneviläiseltä. Tärkein-
tä ei ole pelkkä tiedon välittäminen vaan sen
ymmärtäminen ja oppiminen elämää varten.
Euroopan ja koko maailman yhdyntyessä
suomalaisella on lupa odottaa koulutusjär-
jestelmältä hyvää tasoa ja laatua. Tärkeintä
on, että itseään kehittäessään oppilas ei lyö
päätänsä koulutusjärjestelmän matalaan kat-
toon.

Koulutuspoliittisessa keskustelussa on jäl-
leen esillä uusi laatikkoleikki, joka monien
kiistojen jälkeen on nimetty nuorisoste-
en koulutuskokeiluksi. Lähetekeskustelussa ko-
koomuksen ryhmäpuheenvuorossa ihmetel-
tiin, että opetusministeriö ajaa visiotaan kuin
käärmettä pyssyyn. Linja jatkuu yhä. Kun
koulutuskokeilujen lausunnonantajat olivat
viime viikolla koolla, erinomaisen selvä
enemmistö lausunnonantajista vastusti ope-
tusministeriön esittämää yhdistelmäutkin-
toa. Täydellinen piittaamattomuus lausunnon-
antajien suurta enemmistöä kohtaan osoit-
taa, että kokoomuksen esittämä käärmever-
taus oli enemmän kuin osuva.

Peruskoulun jälkeisen koulutuksen kentäs-
sä on paljon parantamisen varaa. Lukio on
liian tiukkaan napitettu ja valinnaisuus on
silmänlumetta. Ylioppilastutkinnon kehittä-
minen on edennyt liian pienin askelin. Am-
matillinen koulutus on samoin vanhakantais-
ta sisällöltään ja linjarakenteeltaan kapea-
alaista. Yleissivistävän ja ammatillisen kou-
lutuksen välinen kuilu on liian suuri. Mutta
ministeriön esittämä nuorisoste-
en kokeilumalli ja siihen liittyvä yhdistelmäutkin-
to ovat kyseenalainen vastaus kehittämistarpei-
siin. Kokeilumalli tähtää käytännössä lukion
näivettämiseen sekä ammatillisen koulutuk-
sen ammatillisten taitojen opettamisen vä-
hentämiseen.

Vaikka tutkintojärjestelmä on esityksissä
kuvattu tahallisen moniselkoisesti ja laveas-

ti, taustalta paljastuu sosialidemokraattisen puolueen viimevuotisen puoluekokouspäättöksen toimeenpano. Siellä oli tehty aloite ylioppilaskirjoitusten lakkauttamisesta ja siihen vastataan: "Ylioppilaskirjoitusten lakkauttamista ei ole aiheellista toteuttaa aloitteessa mainitulla tavalla erillisesti, vaan nuorisostaan tutkinnon tavoitteet ja arviointi on kiireellisesti saatava laajaan kokeiluun koko nuorisostaan koulutusta arvioitaessa." (Ed. Gustafsson: Olikohan rehellinen rinnastus?)

Ruotsissa vastaavasta mallista, gymnasieskolasta, saadut kokemukset kertovat synkkää kieltä koulutustason laskusta ja todellisen valinnaisuuden vähentymisestä. Suomessa — yllätys, yllätys — vastaavaa hanketta on perusteltu koulutustason kohottamisella ja valinnaisuuden lisäämisellä! Yllätys sen sijaan ei ole, että kaiken takana on taas SDP:n puoluekokouspäättös nuorisokouluhankkeesta. Kun koululaitosta tulisi nopeasti valinnaista, syventää ja tehostaa, ovat toverit vasemmalla tasapäättämässä, laatikoimassa ja latistamassa koulutusjärjestelmäämme.

Herra puhemies! Kokoomus haluaa kehittää ammattiopetusta ja lukiota yksilön näkökulmasta. Lukion ja ammatillisten oppilaitosten kehittämisellä sekä niiden välisen yhteistyön lisäämisellä voidaan toteuttaa yksilöllisten valintojen mahdollisuus, yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen yhteensovittaminen sekä — mikä eroaa opetusministeriön visioista — myös koulutuksen laatu.

Yksilön omien halujen ja edellytyksien mukaan ammatillinen tutkinto tulee voida suorittaa jatko-opintokelpoisuuden suhteen erilaajuisena. Tutkintojärjestelmän on oltava sellainen, että jatko-opintokelpoisuus riippuu yksilön omista edellytyksistä ja valinnoista. Jatkuvan koulutuksen periaatteen mukaisesti koulutusta voi sittemmin täydentää.

Vähimmilläänkin ammatillisen tutkinnon on tuotettava ammattitaito. Tiettyjen vähimmäissältöjen jälkeen sen on tuotettava ammattitaidon ohella kelpoisuus ammattikorkeakouluihin sekä laajimmillaan tiede- ja taidekorkeakouluihin.

Lukiota ja siihen olennaisesti liittyvää ylioppilastutkintoa on kehitettävä nykyistä selvästi valinnaisemmaksi ja joustavammaksi. Peruslähtökohtana on kuitenkin oltava, että ylioppilastutkinto antaa paitsi muodollisesti myös asiallisesti yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluihin.

Vaikka sekä ammattiopetusta että lukiota on kehitettävä omista lähtökohdistaan, opiskelijalla on oltava valinnaisuuden puitteissa mahdollisuus suorittaa opintoja oman oppilaitoksen ohella myös muissa ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa. Tämän yhteistyön kokeiluja tulee jatkaa.

Opetusministeriössä on valmistettu rinnakkain nuorisostaan koulutuskokeilujen kanssa myös ammattikorkeakoulukokeiluja. Ammattikorkeakoulujen kokeileminen on perusteltua, jotta ammatillisen koulutuksen tasoa voidaan nostaa ja samalla parantaa suomalaisten asemaa yhdentyvillä työmarkkinoilla. Taas on kyse yksilöllisyydestä ja laadusta.

Ammattikorkeakouluissa on jo kokeiluvaiheessa pyrittävä nimensä mukaisesti korkeakoulutasoiseen opetukseen. Tämä edellyttää huomattavaa sijoitusta niin opettaja- kuin laiteresursseihin. Koulutuksen laatutason turvaamiseksi ammattikorkeakoulujen on toimittava yhteistyössä tiede- tai taidekorkeakoulujen kanssa.

Koska nuorisostaan kokeiluilla ja ammattikorkeakoulukokeiluilla ei ole mitään asiallista yhteyttä keskenään, ne on lainsäädännöllisesti erotettava toisistaan, jotta ammattikorkeakouluhanke ei pysähdy sosiaalidemokraattien "ideologisen koulutusmallin" rakenteluun. Kokoomuksen eduskuntaryhmä sanoo siis "ei" nuorisokoululle ja yhdistelmätutkinnolle, mutta "kyllä" lukion ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyökokeiluille ja ammattikorkeakoulukokeiluille. Tuliko selväksi? (Ed. Gustafsson: Kyllä, eriarvoisuutta lisätään!) Jos sosialidemokraattinen puolue ei voi puoluekokouksistaan liikua, on yksiselitteisen selvää, kuka ammattikorkeakouluhankkeen kaataa. Se on se puoluekokous. (Ed. Astala: Kokoomus sen kaataa!)

On häpeämätöntä kiristää kansanedustajia uhkailemalla ammattikorkeakoulukokeilujen menettämisellä. Lisäksi opetusministeriöstä on annettu virheellisiä tietoja kokeilujen romuttamisesta kauttaaltaan, vaikka valiokunta nimenomaan yksimielisesti mietinnössään toteaa, että nuorisostaan kokeilut ja ammattikorkeakoulukokeilut voivat toteutua toisistaan erillään.

Jos koulutuspoliittisen keskustelun tuloksen haluaisi puristaa yhteen sanaan, se varmasti olisi "valinnaisuus". Kun sitä lisätään,

kasvaa myös valinnaisuutta tukevan ohjauksen merkitys. Sekä nuorisoasteella että aikuiskoulutuksessa opintojen ohjausta ja elämän suunnittelua on tuettava.

Jatkuva tiedon korvautuminen uudella asettaa rajat koulutuksen mahdollisuudelle välittää tietoinesta. Tällöin on tärkeää antaa edellytykset tiedon löytämiseen, käyttämiseen ja muokkaamiseen. Tietohuollon niminen opiskelun elimelliseksi osaksi edellyttää kirjastojen ja koulujen tiivistä yhteistyötä ja kirjastopalveluiden resurssien takuamista.

Kokoomuksen mielestä sivistysvaliokunnan mietinnön epäonnistuneita kohtia on maininta pyrkimyksestä ns. kokonaistyöaikajärjestelmään. Opettajien työaikakäsike kaipaa tarkistusta. Kokonaistyöaikajärjestelmä on kuitenkin koulun kehittämisen kannalta vääränlainen ylhäältä annettu malli. Ratkaisuja asiaan on haettava koulun omin ehdoin.

Koulutuksen perusosaan sisältyvä oppimäärä on jatkuvasti kasvanut. Tähän saakka sen lisääntyminen on kohdistettu nuoruusiikään, mutta nyt on tullut raja vastaan.

Valinnaisuus on valiokunnan mietinnössä ymmärretty ennen muuta ainekohtaisen valinnaisuuden lisäämiseksi. Entistä tärkeämmäksi tulee myös ajallisen valinnaisuuden lisääminen. Ihmisellä on oltava vapaus valita, mitä tietoa hän tarvitsee ja missä elämänsä vaiheessa. On murrettava tiukasti ikään sidotut mahdollisuudet edetä koulutuksessa.

Koulutuksen, työelämän ja muun toiminnan vuorottelua on helpotettava. Tehokkuuden näkeminen pelkästään nopeasti valmistuvien opiskelijoiden suurena määränä on pitkällä aikavälillä tehottomuutta myös yhteiskunnan kannalta. Kysymys laajasti ymmärretystä tehokkuudesta ei poista kuitenkaan opiskeluaikojen pidentymiseen liittyvää ongelmaa.

Opintososiaaliset edut on jokaisella koulutusasteella pyrittävä saamaan sekä tasoltaan että rakenteeltaan sellaisiksi, että ne eivät ole syy opintojen pidentymiseen. Opintotuen kehittämisessä tämä tarkoittaa opintorahan määrän nostamista sille tasolle, että se mahdollistaa kokopäiväisen opiskelun. Julkisten menojen karsintavaiheessa tämän suuntainen esitys on jotenkin tasapainotettava. Yksi keino siihen on nykyisen lainatuen siirtäminen kokonaan opintorahaan. Samalla lainal-

la rahoitettava opintojen osuus pieneneisi ja voisi vähitellen poistua kokonaan. Kokoomuksen eduskuntaryhmä edellyttää, että hallitus tekee vielä tällä vaalikaudella periaatepäätöksen opintotukijärjestelmän kokonaisuudistuksesta opiskelijoiden asemaa parantavaan suuntaan.

Opintoaikojen lyhentämiseksi on erityisesti tarkasteltava opintojen sisältöjä. Kun opintokokonaisuudet kasvavat, opintoaikakin pitenee. Korkeakouluopintojen sisällöt on harkittava mielekkyyden ja opintoajan kannalta; ns. putkitutkinnot on otettava uudelleen tarkasteluun.

Kansainvälistä bachelor-tasoa olevien ns. välitutkintojen käyttöönotto motivoi opiskelijoita antamalla opinnoille tukiaskelman, josta on taas helpompi ponnistaa eteenpäin. Henkilökohtainen neuvonta pro gradu -tutkielman tekovaiheessa ja tieteellisten toimintamenetelmien opetus voi auttaa monia opiskelijoita hankalan vaiheen yli. Tieteellisiin jatko-opintoihin on rohkaistava nykyistä nuorempana, ja ne on suunniteltava nykyistä lyhyemmiksi.

Aikuisopetus vaatii näillä näkymin erityisiä panostuksia. Tämä tarkoittaa aikuiskoulutuksen tarjonnan sekä määrällistä että laadullista lisäämistä ottaen huomioon aikuisten yksilölliset koulutushalut, eri koulutusmuotojen oppimisesteet ja aikuisen oppimismotivaation erityispiirteet. Aikuisen oppimismotivaatio liittyy usein työhön ja toimeentuloon. Opiskelun ja työn nivominen yhteen, edellytysten antaminen työssä tapahtuvaan sekä työyhteisön kehittämiseen on tärkeä haaste aikuisten koulutusta kehitettäessä. Myös andragogiikkaa on kehitettävä.

Pitkän aikavälin tavoitteena on oltava, että aikuiskoulutus sulautuu osaksi muuta koulutusjärjestelmää. Kun eletään jatkuvan koulutuksen järjestelmässä, jossa opintojen eteneminen ei ole ikään sidottua, aikuisopetus on osa koko opetusjärjestelmää eikä tarvitse erillistä organisaatiota, hallintoa tai sisältöä. Jatkuvan koulutuksen periaatteen kuuluvana on tunnustettava oppiminen koululaitoksen ulkopuolella ja kouluttautuminen työn ohessa.

Tulevaisuudessa on uskallettava puhua myös koulutuksen tuottavuudesta. Koulutus on yhteiskunnan toimialue, johon on suunnattava riittävästi resursseja pitkäjänteisen koulutuspolitiikan toteutumiseksi, olivatpa

kansantalouden suhdannevaihtelut minkä suuntaisia tahansa. Ensisijaisesti lisäkustannuksia aiheuttavien toimenpiteiden rahoitusvaihtoehtona on harkittava voimavarojen uudelleenkohdennusta.

Pään pistämistä pensaaseen on väittää, ettei koulutusta voida arvioida millään tuloksellisuuden mittareilla. Luonnollista on, että koulutus tarjoaa yksilöllisiä palveluja, joiden tuloksellisuutta ei voida ymmärtää liiketaloudellisen ajattelun kautta. On kehitettävä tulostittareita, jotka tukevat koulutustason nostamista ja laaja-alaista sivistystyötä.

Yksittäisen ihmisen vaikutus yhteiskunnallisena toimijana kasvaa jatkuvasti, mikä asettaa erityisiä vaatimuksia tiedonvälitykselle ja asennekasvatukselle. Nykyisin aikuisiässä oleva väestö tarvitsee tällaista tietoa esimerkiksi ympäristönsuojelusta. Tavoitteena on oltava ihmisen vastuun lisääminen oman elinympäristön kehittämisessä ja suojelemissa.

Herr talman! Frågan om det svenska språkets ställning har på ett beklagligt sätt stulit hela intresset i all annan utbildningspolitisk diskussion. Kulturutskottet ville öka studiemotivationen genom ökad valfrihet och frivillighet, men hamnade mitt i en het språkpolitisk debatt.

Det är klart, att språkens betydelse i allmänhet och de europeiska språkens i synnerhet kommer att bli allt viktigare. I denna situation bör det finnas mera utrymme i timresursen — vid sidan av engelska och svenska — för sådana språk som tyska, franska, italienska, ryska och spanska.

Den centrala frågan i dagens språkundervisning är, om den fungerar och ger önskat resultat. Varför vill finnarna så sällan tala svenska? Är intresset för svenskan i dag ens på nöjaktig nivå? Kunde man få bättre resultat på något annat sätt? Varför hör man så ofta tjänstemän som pratar så här: "Har ni mietintö på lausunto?"

När nu debatten om svenskundervisningen har flammats upp, har det kommit fram, att det finns lika många åsikter och argument som det finns riksdagsledamöter, och ingenting illa med det. Men jag har inte hört någon som skulle ha varit av annan åsikt än att språkens betydelse i internationaliseringsutvecklingen ökar och att det bör påverka

även utbildningen. Och ingen har lagt sig på tvären mot ökad valfrihet.

Herra puhemies! Tässä tilanteessa on haettava sellaisia kompromisseja, jotka perustuvat kaikkien hyväksymiin periaatteisiin. Siksi ehdotan, että eduskunta hyväksyisi seuraavan lausuman, joka koskee peruskoulun yläasteen kielen opetusta:

"Eduskunta edellyttää kielten opetusta muutettavaksi siten, että peruskoulun yläasteella olisi äidinkielen lisäksi kaksi pakollista kieltä, jotka molemmat olisivat valinnaisia. Samalla mahdollisuus saada vapautus kielenopiskelusta tulee tehdä nykyistä yleisemmäksi, jotta oppilas voi motivoitua kykyjensä ja taipumustensa mukaiseen suuntaan.

Eduskunta pitää tärkeänä toisen kotimaisen kielen aseman ja osaamisen turvaamista."

Kielten osaaminen on suomalaisille tärkeää, mutta kyllä valinnassa on voitava luottaa peruskoululaisen ja hänen vanhempiensa omaan harkintaan. Tässä asiassa toivoisi näkevänsä edes pilkahduksen siitä liberalismista, jota RKP niin mielellään omaksi aatteekseen kehuu.

Kansainvälistyminen yksittäisen ihmisen kannalta on ennen kaikkea erilaisten kulttuurien ja ihmisten vuorovaikutuksen lisääntymistä. Koulutuksen tehtävä on tukea tätä, antaa edellytyksiä kulttuurien ymmärtämiseen sekä itse toimia osana eri maiden kulttuuriyhteistyötä.

Koska kansainvälistyminen nojaa vastaavuoroisuuteen, suomalaisten oppilaitosten on vaihtojärjestelmien ym. kulttuuriyhteistyön puitteissa pystyttävä antamaan opetusta muullakin kuin suomen kielellä. Silloin on tarkoituksenmukaista laatia opintokokonaisuudet niin, että suomalaisillakin opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa arvosanansa myös tenttimällä ne vieraalla kielellä.

Koulutuksen kansainvälistymisen perustaa ovat opiskelijoiden vapaa liikkuvuus, opiskelun rahoituksen vastavuoroiset muodot, mahdollisuus sivuaineopintoihin ulkomailla sekä ulkomaisten opintojen täysi hyväksyminen oman tutkinnon osaksi. Suomalaisen koulutuksen taso ja laatu on pidettävä sellaisina, että aivovaihtotase Suomeen ja Suomesta pysyy tasapainossa.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä sivistysvaliokunnan mietintö ansaitsee muu-

tamasta kauneusvirheestään huolimatta kiihdyttävän arvosanan. Valiokunta on syventynyt perusteellisesti, laajasti ja itsenäisesti koulutuksen sisällölliseen kehittämiseen, kasvatuksen arvolähtökohtiin sekä koulutuksen tieteellisiin ja muihin taustoihin.

Herra puhemies! Kokoomuksen eduskuntaryhmä on halunnut tässä puheenvuorossa puuttua ainoastaan kiistanalaisiin kysymyksiin ja eräisiin oheisongelmiin. Muilta osin se yhtyy sivistysvaliokunnan mietinnössä esitettyihin näkemyksiin.

Mietinnön valmistumisen jälkeen muuan valiokunnan vastalauseen esittäjä ryhtyi oman pesän likaajaksi ja parlamentin arvovallan mustamaalajaksi. Kiistely yhdestä yksityiskohdasta, jos kohta tärkeästä, vei turhaan energiaa ja toi asiatontakin julkisuutta. Kiihkeätkin keskustelua kyllä tarvitaan, mutta osoitettakoon siinä keskinäistä kunnioitusta ja pyrkimystä yhteisymmärrykseen ilman nimittelyjä.

Herra puhemies! Toistan vielä puheenvuorossani tekemäni ehdotuksen: Kokoomuksen eduskuntaryhmä ehdottaa, että eduskunta hyväksyisi lausunnossa olevan luvun Peruskoulu jakson Yläaste neljännen ja viidennen kappaleen näin kuuluvina:

”Eduskunta edellyttää kielenopetusta muutettavaksi siten, että peruskoulun yläasteella olisi äidinkielen lisäksi kaksi pakollista kieltä, jotka molemmat olisivat valinnaisia. Samalla mahdollisuus saada vapautus kielenopiskelusta tulee tehdä nykyistä yleisemmäksi, jotta oppilas voi motivoitua kykyjensä ja taipumustensa mukaiseen suuntaan.

Eduskunta pitää tärkeänä toisen kotimaisen kielen aseman ja osaamisen turvaamista.”

Ed. Ala-Harja merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta on käsitellyt perusteellisesti valtioneuvoston koulutuspoliittista selontekoa. On syytä uskoa, että näiden keskustelujen tulokset näkyvät tulevaisuuden koulutuspolitiikassa.

Sivistysvaliokunnassa olemme varsin yksimielisiä koulun ja koulutuksen kehittämistarpeista. Samoin keinojen osalta olemme pit-

kähti samaa mieltä. Koulutuspoliittinen selonteko ja sen eduskuntakäsittely vain linjaavat koulutusjärjestelmän kehittämistavoitteita. Konkreettisten tulosten saavuttamiseksi keskusta edellyttääkin parlamentaarisen komitean asettamista peruskoulun sisällöllistä kehittämistä varten, että peruskoulun uudistamiseen päästään jo seuraavien valtiopäivien aikana.

On valitettavaa, että julkisuudessa on kiinnitetty huomiota vain yhteen yksityiskohtaan, yläasteen kielivalintoihin. Kaikki muut valiokunnan koulutuspoliittiset linjanvedot ovat näin jääneet kansalaisilta huomaamatta.

Sivistysvaliokunnan mietintö muodostaa joka tapauksessa tukevan pohjan koulutuksen kehittämiseksi. Eduskunnan viitoittamat koulutuspoliittiset linjanvedot ovat erityisen tärkeitä, koska 1.4.1991 muodostettava opetushallitus on luonteeltaan suunnittelu- ja kehittämiskeskus, ja varsinainen koulutuspoliittinen valta siirtyy ministeriöön nykyistä suuremmassa määrin. Toivottavasti myös hallitusneuvottelijat ottavat tämän huomioon koulutuspolitiikan linjauksia hioessaan.

Nopeasti muuttuvan maailman ihmisiltä vaaditaan uudenlaista tietoa ja taitoa selviytyäkseen elämästä ja eri ammattien tehtävistä. Eri oppiaineiden tietojen ohella oppivelvollisuusiän koulutuksessa tulee painottaa arvokasvatusta, yksilön muutosvalmiutta ja niitä taitoja ja tietoja, joiden varassa selviytyy elämän vaikeissakin tilanteissa.

Suomen kaltaisessa pienessä sivistysvaltiossa jokaisella tulee olla oikeus mahdollisimman korkeatasoiseen koulutukseen. Vaikeuden muodostaakin linjanveto, miten siihen päästään.

Oikeus koulutukseen ja siihen käytettäviin yhteiskunnan resursseihin nojautuu tulevaisuudessa yhä selvemmin jatkuvan koulutuksen periaatteelle, jolloin aikuiskoulutuksen merkitys ja monipuolisuus korostuvat. Tästä valiokunta oli yksimielinen. Oppivelvollisuuskoulutuksen pidentäminen ei ole mielekästä monestakaan syystä, esimerkiksi väestönlisäyksen pienenemisen ja monilla aloilla pahenevan työvoimapulan takia. Keskusta kannattaa koulutusvoimavarojen hajauttamista eri ikäkausille jatkuvan koulutuksen periaatteella, mutta vastustaa koulutusajan pidentämistä esimerkiksi nuorisokoulun ja sen yhdistelmämuotojen muodossa.

Koulutuksen tason nosto ja kansainväliset haasteet suomalaisesta osaamisesta vaativat koulutuksen uudelleenjärjestelyjä ilman koulutusaikojen pidentämistä. Tasoa voidaan nostaa koulutuksen sisällöllisen kehittämisen kautta. Valtiovarainvaliokunnan ja valtiovarainministeriön lausunnot tukevat sivistysvaliokunnan linjaa, sillä jo resurssien rajallisuus estää koulutusaikojen pidentämisen.

Koulutuspoliittisen selonteon heikoin kohta on pinnalliseksi jäänyt kasvatuksen arvopohjan käsittely. Tutkijoiden mukaan arvot, asenteet ja tunteet ovat myös tietoa jopa suuremmassa määrin kuin irrallinen muistitieto. Ihmiskunnan kahden suurimman haasteen eli nälän ja ympäristöongelman ratkaisemiseen tarvitaan arvojen, asenteiden ja tunteiden muutosta.

Vastuuta itsestä, perheestä, kansakunnasta tai luonnosta ei synny ilman eettistä ja moraalista arvopohjaa. Keskustassa humanistiseen ja kristilliseen perinteeseen nojautuva kasvatusihanne on ilmaistu Santeri Alkion sanoin ”hyvä ihminen ja kunnan kansalainen”. Nuo sanat käyvät ohjeeksi edelleenkin koulutuksen suunnittelijoille. Elämänihanteeksi sopii erilaisista ideologisista katsantokannoistamme riippumatta ”hyvä elämä yhdessä toisten ihmisten kanssa, oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa yhdistettynä haluun toimia tämän ihanteen puolesta”.

Kestävän arvopohjan luomisen lisäksi itse koulutusajasta, joka on karkeasti ottaen lähes kolmannes eliniästä, tulisi luoda terveen elämänilon ja elinikäisen henkisen kasvun lähde.

Jokainen tiedämme, miten kaukana olemme näistä ihanteista niin kotona kuin koulussakin. Suurin ristiriita pulpahtaa esiin lisääntyvinä vapaa-ajan ongelmina niin aikuisten kuin nuortenkin elämässä. Perusratkaisu on, valitaanko kasvatusihanteiden ja toinen toistamme vastuuta kantavan koulutuspolitiikan tie vai hylätäkö yhteiskunnan ylläpitämä vastuu koko ikäluokan kouluttamisesta. Keskusta kannattaa koko ikäluokan koulutusvastuuta ja sen pohjalta peruskoulun sisäistä kehittämistä valinnaisuutta lisäävältä linjalta.

Keskustan ja sosialidemokraattien voimin Suomessa toteutettiin peruskoulu-uudistus, jolloin eriarvoisuutta suosiva rinnakkaiskoulujärjestelmä jäi historiaan — vai jäikö, sitä on syytä kysyä nyt selonteon yhteydessä. Yli

20 vuotta vanha peruskoulu on alueellisesti tasa-arvoinen ja kunnan koululaitokseen kuuluvana tarjoaa tasavertaiset koulutusmahdollisuudet kaikille lapsille ja nuorille. Kunnille tuleva valtionavustus on taannut yhtäläiset kehittämismahdollisuudet eri osissa maata.

Tulevan vuosikymmenen koulutushaasteet ovat toiset kuin 1970-luvun, jolloin peruskoulun tavoitteet ja oppimäärät asetettiin. Keskeisiä ongelmia tämän päivän koulussa ovat kasvatustehtävän hämartyminen, opetuksen eriyttämisen puute, koulupudokkaiden ja ongelmanuorten lisääntyminen sekä enenevä opettajapula. Koko kouluyhteisön yleinen työviihtyvyys ja opiskeluhalu ovat katoamassa.

Samanaikaisesti lisääntyvät paineet luovien ja lahjakkaiden lasten opetustarpeiden tyydyttämiseen. Valtioneuvosto on ratkaissut asian antamalla eduskunnalle vaihtoehtokoululain, jota rajoituksitta on tukenut valiokunnan asiantuntijoiden joukossa mm. Kaupunkiliitto. Vaihtoehtokoululaki tulee sivistysvaliokunnan käsittelyyn lähiviikkoina, mutta itse koulutuspoliittinen linjanveto tehdään nyt käsittelyssä olevan selonteon yhteydessä.

Koulutuksen yksilökohtaiset tarpeet on ratkaistu eri maissa hyvin eri tavalla. Esimerkiksi Englannin koululaitos on tietoisesti ”kahden kerroksen” väkeä kouluttava. Suomen tämänhetkisessä koulutuspolitiikassa tilanteessa on eriarvoisuutta lisäävän rinnakkaiskoulujärjestelmän syntypaineita. Ei pidä vähätellä koulumaailman ilmiöitä, jotka vaativat pikaisia toimia yksilöllisten valintojen sallimiseksi kykyjen, taipumusten ja erilaisten harrastusten pohjalta. Suomessa ei voida enää ummistaa silmiä omille koulupudokkaille, nuorten epäsosiaalisuudelle, päämäärättömyydelle ja lisääntyvälle väkivallalle. Ratkaisu on löydettävissä joko peruskoulun sisäisellä kehittämisellä ja valinnaisuuden huomattavalla lisäämisellä tai avaamalla rinnakkaiskoulujärjestelmä.

Sivistysvaliokunta on valinnut peruskoulun valinnaisuuden lisäämisen tien ja siten myös yhteiskunnan vastuun koko ikäluokan kouluttamisesta. Tämä edellyttää kuitenkin kaikkien aineiden pakollisen ja valinnaisen oppimäärän uudelleentarkastelua, jolloin myös kielet joutuvat huomion kohteeksi. Merkillepantavaa on, että esitys kielivalin-

naisuuden lisäämiseksi tuli valiokunnan sosiaalidemokraattisilta jäseniltä. Onkin ihmeteltävä, mikä muutti sosiaalidemokraattien järkevän ja koulutuspoliittisesti kestävänsä kannan viime hetkillä.

Keskustan valiokuntaryhmä on yksimielisesti peruskoulun sisäisen kehittämisen ja valinnaisuuden lisäämisen kannalla kuitenkin niin, että keskustan eduskuntaryhmällä on kielten valinnaisuuden suhteen vapaat kädet. Asiaan liittyy muitakin näkökohtia kuin koulutuspoliittisia, ja osa ryhmästä kannattaa pakollista ruotsin opiskelua. Korostettakoon vielä kerran, ettei sivistysvaliokunta ole heikentämässä ruotsin kielen asemaa koululaitoksessa vaan vahvistamassa sitä muiden kielten opetuksen tehostamisen yhteydessä.

Niin sanottujen pitkien ja vaikeiden kielten opiskelua tulisi tehostaa siirtämällä alkamisajankohtaa nykyistä aikaisemmaksi. Valtaosa oppilaita valitsee ne vasta lukiossa. Lisäksi tulisi tutkia mahdollisuudet nykyresurssien tehokkaampaan käyttöön tarjoamalla eri tuntimäärillä olevia ruotsin kursseja jo peruskoulun aikana. Kielipedagogien mukaan tuloksellisen opetuksen edellytys olisi vähintään kolmen viikkotunnin kielten opetus. Tähän emme peruskoulussa ole päässeet, ja on uudelleenarvioinnin aika.

Tässä yhteydessä kannatan ed. Riitta Uosukaisen ehdotusta yläasteen kielivalinnoista, joka kuuluu seuraavasti:

”Eduskunta edellyttää kieltenopetusta muutettavaksi siten, että peruskoulun yläasteella olisi äidinkielen lisäksi kaksi pakollista kieltä, jotka molemmat olisivat valinnaisia. Samalla mahdollisuus saada vapautus kielenopiskelusta tulee tehdä nykyistä yleisemmäksi, jotta oppilas voi motivoitua kykyjensä ja taipumustensa mukaiseen suuntaan. Eduskunta pitää tärkeänä toisen kotimaisen kielen aseman ja osaamisen turvaamista.”

Ympäristökasvatus on arvoihin, asenteisiin ja vahvaan luonnontieteelliseen perustietoon tukeutuva oppiaine, jonka pysyvä sisäistäminen edellyttää maastotoita, laborointeja ja tutkimustyyppistä työskentelyä jo peruskoulun aikana. Eri oppiaineiden integroituminen on kuitenkin monesta eri syystä ontuvaa nykyperuskoulussa, joten ympäristökasvatukselle on nimettävä selvä oma vastuuoppiaine, esimerkiksi biologia.

Koulutus on osa muuta yhteiskuntaa ja

sen kehitystä. Terveys- ja sosiaalishallinnon uudistamisen myötä kansalaisten omahoitoon liittyvää kasvatusta on koululaitoksessa tehostettava. Ravinnon, unen ja liikunnan merkitys sekä tupakan ja päihteiden käytön vähentäminen tulevat olemaan painotetusti esillä peruskoulun sisällöllisessä kehittämisessä.

Peruskoulun valinnaisuutta lisättäessä tulee huomioida myös tulevan viestintäyhteiskunnan vaatimukset. Jos emme halua antautua kaupallisen massaviihteen ja -viestinnän armoille, on nouseva sukupolvi ”opetettava lukemaan” myös viestinnän vyöryä. Puhe- ja ilmaisuvälineitä on kehitettävä läpi koko koulutusajan, ja vastuu siitä kuuluu kaikille oppiaineille. Luovuutta ja käden taitoja kehittäväällä opetuksella on lisäksi kiistaton opiskelumotivaatiota lisäävä vaikutus. Koulujuhlat, näyttelyt ja erilaiset tapahtumat on nostettava kylä- ja korttelikoulun oppimisen ja esiintymisen kohokohdiksi.

Vanha kunniakas kansansivistystyö saa uuden tehtävän. Sivistysaatteen uusi nousu edellyttää eri kasvatustahojen ja joukkoviestinnän tiivistä yhteistyötä tulevaisuudessa.

Sivistysvaliokunta on mietinnössään vaatinut koulukirjastojen kehittämistä ja peruskoululain mukaista oppilaan oikeutta saada omat oppikirjat. Kirjastoja tulisikin kehittää koulun viestintäkeskuksina niin, että ne tarjoaisivat mahdollisuudet koulun sisäisen lehden, radion ja television toimintaan. Kirjaston tulisi tarjota myös atk-yhteydet erilaisiin tietokantoihin, mahdollisuudet myös atk-laitteiden käytön harjoitteluun sekä laaja valikoima hakukirjallisuutta, äänitteitä ja kuvallenteita. Professori Irmeli Niemen lausunnon mukaan ”kansansivistystyön vastuu on ensiksi peruskoululla ja toiseksi peruskoululla ja kolmanneksi kirjastolla”.

Sivistysvaliokunnan mietinnössä on onnistuneesti kiteytetty nuorisokoulusta ja ammattikorkeakoulukokeilusta käytävää keskustelua. Valiokunta samoin kuin keskustan eduskuntaryhmä kannattaa lukion ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä. Sen sijaan ajatusta nuorisokoulusta ja siihen liittyvästä yleis- tai yhdistelmäutkinnosta ei ole pidetty järkevänä. Nuorisokoulu ei toimi alueellisesti haja-asutussa maassa, jossa kouluyksiköiden välimatkat voivat olla kymmeniä, jopa satoja kilometrejä. Nuorisokoulu lisäisi yksilöiden eriarvoisuutta ja toisi lisäkustannuksia kou-

lumatkoihin, oppilasasumiseen ja kuntien koulutusmenoihin.

Nuorisokoulun myötä koulutusajan oletetaan pidentyvän myös yhdellä vuodella ja päättötutkinnon olevan ns. yleis- tai yhdistelmätutkinto, jonka taso olisi lukion päästötodistusta alempi ja joka ei näin oikeuttaisi sellaisenaan tiedekorkeakouluihin pääsyä. Keskustan eduskuntaryhmä edellyttää koulutustason nostoa myös ammatillisilla aloilla; yleistutkinnolla ei saa madaltaa myöskään ammatillisten opintojen tasoa.

Hämmästyneinä olemme seuranneet sitkeyttä, jolla opetusministeriön lähinnä sosiaalidemokraattinen virkamieshegemonia ajaa nuorisokouluvisiotaan ja siihen liittyvää yleistutkintoa. Sivistysvaliokunnan kanta on oikea, ja vasemmiston kaupanteko kielipoliitikalla on vastuutonta koulupoliittisesta näkökulmasta katsottuna.

Keskusta kiirehtii luokattoman lukion toteuttamista ja ylioppilastutkinnon uudistamista niin, että se voidaan suorittaa osatutkintoina ja myös jaksoittain. Ylioppilastutkinnon valinnaisuutta lisäten helpotetaan myös ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden mahdollisuuksia suorittaa ylioppilaskokeita haluamissaan aineissa. Keskusta kannattaa kielikoulujen perustamista ja kansainvälisen ylioppilastutkinnon suoritusmahdollisuuksien luomista muuallekin kuin Helsinkiin.

Sivistysvaliokunta on arvokkaalla tavalla linjannut uuden oppilaitosmuodon, ammattikorkeakoulun, sijainnin ja toimintasuunnan. Keskusta kannattaa ammattikorkeakoulukokeilujen aloittamista niillä aloilla, joilla on selvin tarve saada kyseistä koulutusta. Kokeiluja tulee saada eri puolille maata ja mahdollisimman erityyppisinä. Sen sijaan keskustan eduskuntaryhmä ei näe mitään järkevää yhteyttä nuorisokoulukokeilujen ja yhdistelmätutkinnon sitomisessa yhteen ammattikorkeakoulukokeilujen kanssa. Jos looginen ja välttämätön kytkentä olisi olemassa, voitaisiin ammattikorkeakoulukokeilut aloittaa vasta 3—5 vuotta nuorisokoulun perustamisen jälkeen.

Keskusta kuitenkin näkee, että ammattikorkeakoulukokeilu tulee suorittaa irrallaan nuorisoasteen kokeiluista. Keskustan eduskuntaryhmä edellyttää ammattikorkeakoulujen kokeilu- ja kehittämislain antamista mahdollisimman pian. Haluan tyrmätä julkisuu-

dedessa olleen ministeritason pelottelun, jonka mukaan sivistysvaliokunta estää ammattikorkeakoulujen kokeilun. Valiokunta on ottanut selkeästi kantaa ammattikorkeakoulukokeilujen puolesta. Jos hallituksen turmelema Suomen valtiontalous ei salli koulu-uudistuksia, se ei suinkaan ole sivistysvaliokunnan vika. Koulujen kehittämislain antaminen on täysin mahdollista sivistysvaliokunnan mietinnön ja eduskunnan nyt syntyvän kannanotton pohjalta.

Sivistysvaliokunta asettaa ammattikorkeakoulun tavoitteeksi korkeakoulutasoon koulun opetuksen, jonka tulee johtaa kansainvälisesti vertailukelpoiseen kolmivuotiseen korkeakoulututkintoon. Tämä edellyttää, että ammattikorkeakoulussa on riittävän pätevät opettajat. Aluksi kokeilu järjestetään olemassa olevilla opettajavoimilla, mutta viipymättä tulee ryhtyä opettajien ammattitaitotason korottamiseen ja henkilöstörakenteen kehittämiseen. Ammattikorkeakouluilla tulee olla toimivat yhteydet yliopistolliseen opetukseen ja soveltavaan tutkimukseen.

Selonteossa esitetään, että ammattikorkeakoulut olisivat kuntien omistamia; pääasiallisen rahoitusvastuun kantaisivat siis kunnat. Keskustan eduskuntaryhmä ei hyväksy esitystä kunnallisista korkeakouluista vaan edellyttää ammattikorkeakoulujen kuulumista opetusministeriön alaisuuteen valvonnan ja rahoitusvastuun osalta. Vastaavanlainen kannanotto on myös sivistysvaliokunnan mietinnössä.

Sivistysvaliokunta on linjannut myös korkeakoulujen tutkintorakennekeskusteluja. On jo aika korjata 1970-luvun jääräpäisen suunnitteluteknokratian virheet. On ilahduttavaa, että myös sosiaalidemokraatit ovat ammattikorkeakoulukehittelyn myötä hyväksyneet ajatuksen nykyistä joustavammasta korkeakoulujen tutkintorakenteesta.

Sivistysvaliokunta edellyttää pikaisia toimia maamme lisääntyvän opettajapulan poistamiseksi. Valiokunta esittää myös opettajankoulutuksen uudistamista ja täydennyskoulutuksen tehostamista. Näihin vaatimuksiin on helppo yhtyä.

Sivistysvaliokunnan mietinnössä ja hallituksen koulutuspoliittisessa selonteossa on korostettu aikuiskoulutuksen merkitystä. Tosiasia on, että maamme aikuiskoulutusjärjestelmä on kansainvälisesti katsottuna varsin laaja ja kattavakin. Sisäiset tiukat reviirit itse

järjestelmissä, koordinoimattomuus ja päällekkäisyys johtavat kuitenkin siihen, ettei nykyisestä aikuiskoulutuksesta saada irti kaikkea sitä tehoa, joka olisi mahdollista myös nykyisten voimavarojen käytöllä. Aikuisilla tulee olla mahdollisuus suorittaa niin ammattipätevyyttä lisääviä kuin tutkintoon tähtääviä opintojakin nykyistä tavoitteellisemmin, mikä edellyttää tutkintorakenteen selkeyttämistä ja opintosuoritusten vastavuukien määrittelyä.

Keskustan eduskuntaryhmä kiirehtii opintotuen kehittämistä. Opintorahaosuuden nostaminen puoleen opintotuen kokonaismäärästä on toteutettava viipymättä. Pitämällä aikavälillä opintorahan perusosa tulee saattaa vastaamaan täysi-ikäisille, oman talouden muodostaneille opiskelijoille vähintään kansaneläkkeen pohjaosan ja täyden lisäosan kulloistakin määrää. Tämän lisäksi asumiskustannuksia on tasattava saman ta- soisesti kuin muille väestöryhmille.

Arvoisa puhemies! Koulutuspoliittisia uudistuksia on tehtävä pitkäjänteisesti ja demokraattiseen keskusteluun pohjautuen. Koulutus on koko kansan asia. Se koskettaa tavalla tai toisella lähes jokaista ja maksaa vuositasolla kymmeniä miljardeja markkoja. Muodikkaiden visioiden lisäksi tarvitaan laajaa demokraattista valmistelua, taloudellisten vaikutusten selvittämistä, kansainvälisten kokemusten hyödyntämistä ja kriittistä kokeilutoimintaa. Vain näin voidaan luoda hyviä koulutuspoliittisia lakeja, jotka ovat lasten, nuorten ja koko kansamme parhaaksi.

Herra puhemies! Tähän liittyen ehdotan seuraavat lausumat:

1) "Eduskunta edellyttää, että hallitus asettaa peruskoulun sisällöllistä kehittämistä varten parlamentaarisen komitean sellaisella määräajalla, että peruskoulun uudistamiseen päästään jo seuraavan vaalikauden aikana."

2) "Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle esityksen ammattikorkeakoulua koskevasta kokeilu- ja kehittämislaista niin, että kokeiluun päästään mahdollisimman pian."

Herra puhemies! Siltä varalta, että nuorisokoulua koskevat kappaleet mietinnössä, Koulutuskokeilut-luvun Nuorisoasteen koulutuskokeilut-jakson toinen ja kolmas kappale, tulevat hylättyä, ehdotan seuraavaa:

"Saadun selvityksen mukaan tarkoitukseen on kokeilla myös uutta tutkintotyyppiä,

yleis- ja yhdistelmätutkintoa, ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon rinnalla. Eduskunta katsoo, että tällaisen yleis- ja yhdistelmätutkinnon suorittaneen ammatillinen osaaminen tulisi olemaan puutteellista eivätkä vajavaiset lukio-opinnot toisi asiallista jatko-opintokelpoisuutta. Sen vuoksi tällaista kokeilua ei tule hyväksyä.

Eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, ettei ryhdytä kokeilemaan opetusministeriön ajamaa nuorisokoulua. Sen sijaan keskiasteen oppilaitosten yhteistyökokeilua eduskunta pitää tärkeänä."

Herra puhemies! Edellä mainituilla ehdotuksilla keskusta kannattaa käsittelyn pohjaksi valiokunnan mietintöä.

Ed. Wasz-Höckert merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Oli mielenkiintoista kuulla, että kokoomuksen ja keskustan omatunto oli alkanut kolkuttaa kielten opetus- ja opiskelukysymyksessä, mutta siihen myöhemmin.

Arvoisa puhemies! Koulutus uuteen ja elinikäiseen oppimiseen luo kansalaiselle ja koko kansakunnalle selviytymisvälineitä tulevaisuuden haasteiden myllertäessä sekä ulkopuolellemme että sisällämme. Kulttuurimme, yhteiskuntamme ja taloutemme voi rakentaa kehityksensä vain sivistyksen, henkisen kasvun, lisääntyvän tiedon ja osaamisen varaan sekä kansalaistoiminnan voimistumiseen.

Siksi ja juuri siksi olen edelleenkin sitä mieltä, että kasvatus on maailman tärkein ja samalla vaativin asia. Näin totesin jo 23.5. tänä vuonna selontekoa koskevassa ryhmäpuheenvuorossani. Edelleenkin olen sitä mieltä, että rakkaus lapseen ja nuoreen on kasvatuksen ydinvoima ja eettinen kasvatus ihmiseksi tulemisen visio. Olen saanut vahvistusta väitteilleni sivistysvaliokunnan kuunnellussa alan asiantuntijoita. Valiokunta on käsitellyt selontekoa koko syyskauden.

Valiokunnan työurakka oli sekä raskas että rikastuttava. Olin omalta osaltani mielessäni asettanut valiokunnalle kunnianhimoiset tavoitteet täydentää selontekoa opetuksen sisältöjen ja opetusmenetelmien osalta, kiinnittää koulutus yleisinhimilliseen ar-

voperustaan, selkeyttää ja vahvistaa kasvatuksen osuutta koulutuspolitiikassa sekä ennen kaikkea painottaa tulevaisuuden koulutusvisioiden ja koko kansan koulutusstrategian luomisen välttämättömyyttä.

Laaja-alaiset toiveeni romutuivat. Sivistysvaliokunta, jonka olisi tullut näyttää tietä, avata visioita tulevaisuuden koulutuksen kehittämiseen, pyrkiikin estämään niitä. Lähes uskomatonta! Tähän saakka olen luottanut valiokunnan kykyyn toimia sivistyksen airueena. Nyt sivistysvaliokunnan enemmistö ampuu kehittämisvisiot ja niitä myötäilevät kokeilut lähes upoksiin. Silti toivoo ei saa koskaan sammuttaa, sillä toivossa on edelleenkin mahdollisuus.

Nyt olisi ollut välttämätöntä ottaa etäisyyttä konservatiivisiin, pysähtyneisiin koulutusnäkemysksiin. Olisi pitänyt ottaa näköala uuteen koulutusajatteluun ja uuteen oppimiseen. Vuotta 2000 lähestyttäessä koulutus tulee jokaiselle yhä keskeisemmäksi elämän arvoksi. Ihmisen persoonallisuuden jatkuvan kasvun tukeminen on elinikäiseen oppimisprosessiin perustuvan jatkuvan koulutuksen ydin. 1990-luvulla on panostettava erityisesti aikuisväestön henkiseen kasvuun, osaamiseen sekä tietojen ja taitojen jatkuvaan kehittämiseen.

Koulutuspolitiikan tulevaisuuden ratkaisu on sivistysajattelun, tiedonkäsitteiden ja työn kehityksessä. On syytä alentaa teorian ja käytännön, henkisen ja ruumiillisen työn, yleissivistyksen ja ammattisivistyksen korkeaa raja-aitaa. Tulevaisuudessa työn hallinta edellyttää yhä useammalta joustavuutta, luovuutta, laaja-alaisia ja monikäyttöisiä perustietoja ja -taitoja. Jokaiselle on annettava elämässä selviytymistä varten syvälinen perussivistys, johon sisältyvät nykyisen yleissivistyksen elinkelpoiset ainekset ja tulevaisuuden ydinammattitaidon keskeiset ulottuvuudet.

Peruskoulun jälkeisestä koulutuksesta on poistettava nykyinen jyrkkä, eriarvoistava rinnakkaiskoulujärjestelmä. Oecd:n tutkijat olivat jo 1980-luvun alussa tätä mieltä.

Opetusministeriö on oivaltanut uusien avauksien välttämättömyyden. Monet yhteiskunnan, työelämän sekä ihmisten elämäntavan muutokset ja kansainvälistyminen edellyttävät uusia kehittämislinjauksia ja niiden myötäisiä kokeiluja. Viime aikoina saadut merkit viittaavat hyvin joustavaan peruskou-

lun jälkeiseen koulutukseen. Yhteistyötä kangistavien raja-aitojen poistaminen on välttämätöntä.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä tukee nuorisosteiden kehittämisvision suuntaista kokeilua sekä ammattikorkeakoulukokeilua, joilla on kiinteä yhteys toisiinsa.

Sivistysvaliokunnan enemmistöllä, siis keskustan, hallituspuolue kokoomuksen ja kristillisten valiokuntaryhmillä, ei ole näkemystä uuteen koulutusajatteluun eikä sen edellyttämään kokeiluvisioniin. Kaiken muuttuessa ympärillämme kyseiset poliittiset tahot pitävät kiinni visusti pysähtyneistä asenteista. Oppilaille, joiden kasvusta ja yksilöllisistä mahdollisuuksista on kyse, ei haluta antaa todellisia yksilöllisiä mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja nuorisosteiden opintoihin, vaikka juuri joustavuus, koulutuksellisten umpien poistaminen sekä koulutuksen tason nostaminen ja työn hallinnan muutokset sitä edellyttäisivät. Sama koskee ammattikorkeakoulukokeiluja.

Nuorisosteiden kokeilutoiminnan tarkoitus on määritelty seuraavasti: Etsiä ensisijaisesti ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden yhteistyöllä keinoja peruskoulun jälkeisen koulutuksen epäkohtien poistamiseksi ja tämän koulutuksen kehittämiseksi koulutustason kohottamista, yhteiskunnan ja työelämän tieto- ja taitotarpeiden tyydyttämistä, joustavien ja yksilöllisten valinnan mahdollisuuksien lisäämistä ja koulutusmahdollisuuksien monipuolistamista sekä koulujärjestelmän toimintakyvyn parantamista silmälläpitäen.

Toiminta-ajatuksena on tarjota kokeiluyksiköissä nuorisolle nykyisten valinnan mahdollisuuksien lisäksi mahdollisuus suorittaa opintoja yli koulu- ja oppilaitosmuotorajojen. Näin voitaisiin tutkia ja kokeilla ns. perussivistyksen ainesosia. Näin voitaisiin tarjota uutta sisältöä ja uusia mahdollisuuksia niille 20 prosentille, jotka nykyään keskeyttävät nuorisosteella.

Valiokunnan enemmistö vaikeuttaa mietinnön kannanotoillaan nuorisosteiden joustavaa ja laaja-alaista kokeilua mm. estämällä tietojen hankkimista eri tutkintomalleista ja määrittelemällä jo etukäteen tulokset ns. yhdistelmätutkinnon kokeilusta. Tämä jos mikä on ahdaskatseisuutta ja vanhakantaisuutta, että kokeilun tuloksetkin määritellään jo etukäteen. Kun valiokunnan enemmistö tyrmää tutkintokokeilun, se samalla

estää nuorisoasteen laaja-alaisen kehittämis-kokeilun.

Helsingin Sanomat kysyi pääkirjoitukses-saan 25.10.1990: "Miksi koulumuotojen vä-lille kaavailtua yleistutkintoa vastustetaan niin ankarasti? — Yleistutkinnon suoritta-neet voisivat pyrkiä ammattikorkeakouluihin ja lisäopintojen jälkeen myös yliopistoihin. — Jyrkkä kahtiajako ammattiopintoihin ja yleissivistävään koulutukseen ei ole enää kenenkään etu."

Vasemmistoliiton mielestä nuorisoasteen laaja-alainen kokeilu tulee mahdollistaa. Sik-si sitä vaikeuttavat kappaleet tulee mietin-nöstä poistaa. Samalla totean, että nyt esite-tyt kokeilut eivät ole nuorisokoulukokeiluja, ja on aika hämmästyttävää, että samaa väitettä, siis sitä, että ne olisivat, saa kuulla sekä keväällä että kesän mentyä koko valio-kunnan asiantuntijakierroksen jälkeen jälleen uudelleen täällä salissa.

Vasemmistoliiton mielestä äsken mainitse-mieni kappaleiden sijaan mietinnössä olisi tullut lausua seuraavaa:

"Nuorisoasteen koulutuksen kokeilulla py-ritään mm. hankkimaan tietoa tutkintojen kehittämisvaihtoehdoista. Kokeiluissa oppi-laiden olisi mahdollisuus suorittaa nykyinen ylioppilastutkinto, ammatillinen tutkinto tai yhdistelmäutkinto. Ylioppilastutkinto antai-si edelleen yleisen korkeakoulukelpoisuuden. Yhdistelmäutkinto antaisi täydennettynä myös yleisen korkeakoulukelpoisuuden. Yh-distelmäutkintoa kehitetään sellaiseksi, että se antaa tosiasiallisen yleisen korkeakoulu-kelpoisuuden joko sellaisenaan tai osittain täydennettynä. Kokeilun aikana hankitaan tietoa eri tutkintovaihtoehdoista ja kokemus-ten pohjalta kehitetään pitemmällä aikavälil-lä suomalaisen koulutusjärjestelmään sovel-tuva tutkintomalli.

Valmisteilla olevalla kokeilutoiminnalla hankitaan tietoa myös nuorisoasteen koulu-tuksen kehittämisvaihtoehdoista tavoitteena nykyistä joustavampi ammatillisia ja yleissi-vistäviä opintoja yhdistävä, valinnaisuutta lisäävä ja yksilöllisiä opinto-ohjelmia suosiva nuorisoasteen koulutus".

Vasemmistoliiton mielestä ammattikorkea-koulukokeilujen toiminta-ajatuksena on tar-jota ensisijaisesti useamman saman tai eri oppilaitosmuodon ammatillisen oppilaitok-sen muodostamassa kokeiluyksikössä nuori-soasteen koulutuksen saaneelle nuorisolle

mahdollisuus korkeakoulututkinnoiksi luet-tavien ammattikorkeakoulututkintojen suo-rittamiseen.

Ammattikorkeakoulututkintoihin johtavat koulutusohjelmat kehitettäisiin opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen tutkinnoista ottaen myös huomioon mahdollisuudet muo-dostaa koulutusohjelmat yli oppilaitos- ja oppilaitosmuotorajojen.

Yhdistynyt oikeisto on sitä mieltä, että nuorisoasteen kokeilut ja ammattikorkea-koulukokeilut olisivat erillisiä. Se on kyllä virheellinen käsitys, joka vääristäisi kokeilui-deat. Nythän on kysymys nimenomaan opis-kelijoiden mahdollisuuksista jatko-opintoi-hin. Miten tällaiset kokeilut voisivat silloin erillään toisistaan olla? Siksi tulen ehdotta-maan valiokunnan mietinnön jakson "Am-mattikorkeakoulukokeilut" viimeistä edelli-sen kappaleen kuulumaan seuraavasti: "Valiokunta toteaa vielä, että ammattikorkea-koulukokeilut ja nuorisoasteen koulutuskoe-keilut tulee, ellei erityistä syytä ole, pitää yhdessä, koska kummasakin tulee ottaa huomioon kokeiluissa toteutettavien järjeste-lyjen yhteydet toisiinsa."

Peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehit-tämisessä nuorisoasteen koulutuksen ja toi-saalta ammattikorkeakoulujen kehittäminen muodostavat kokonaisuuden. Eivät ne silloin voi olla erillään olevia kokeiluja. Koulutus-järjestelmän kehittämisen kannalta on tar-koituksenmukaista, että ammattikorkeakou-lukokeilun kuluessa saadaan tietoa siitä, minkälaisen koulutuspuhjan nuorisoasteen uudet tutkinnot ja yhteistyöhön perustuvat opetusjärjestelyt nuorille antavat. Toisaalta nuorisoasteen koulutuksen yhteistyöjärjeste-lyjen kehittämiseksi on tärkeää, että asian-mukaiset jatkomahdollisuudet myös ammat-tikorkeakouluihin ovat olemassa. Yleiseksi tavoitteeksi tulee asettaa ammattikorkeakou-lukokeilujen suorittaminen mahdollisimman laajasti.

Nyt sitten kielten opiskeluun, josta jo totesin, että keskustan ja kokoomuksen oma-tunto on alkanut kolkuttaa ja syystä. (Ed. Renko: On hyvä, kun omatunto kolkuttaa!) — Kyllä on hyvä, kun omatunto kolkuttaa ja voi hieman edetä siitä sitten eteenpäin selvemmille vesille, se on ihan totta. — Kielten opiskelu on erittäin tärkeä asiakoko-naisuus. Kielten opiskelu ei kuitenkaan ole tulevaisuuden koulutuksen uudistamisen kes-

keisin pääjuonne. Viestimet ovat kuitenkin onnistuneet tällaisen mielikuvan kansalaisille luomaan. Näin on pohjustettu uusi kieliriita tähän maahan. Se on kyllä mielestäni valittava juttu. Sivistysvaliokunnan enemmistö on ratkaisullaan tuottanut tilanteen ja kantaa siitä myös vastuun.

Keskusta, kokoomus ja kristilliset valiokunnassa toteavat mietinnössä: "Valiokunta edellyttää kieltenopetusta muutettavaksi siten, että yläasteella olisi äidinkielen lisäksi yksi pakollinen kieli, joka on valinnainen." Sanatarkasti tämä virke tarkoittaa sitä, että nykyisen kahden pakollisen kielen sijaan tyydytään yhteen, joka on valinnainen. Tämä on varsinainen skandaali, jota tiedotusvälineet ovat perin niukasti tähän mennessä käsitelleet.

Turun Sanomat on pääkirjoituksessaan 20.11.1990 todennut valiokunnan enemmistön ratkaisusta seuraavaa: "Eduskunnan sivistysvaliokunnan porvarillinen enemmistö haluaisi valinnaisuuden nimissä poistaa ruotsin peruskoulun yläasteen pakollisten aineiden joukosta. Hanke on masentava esimerkiksi siitä, miten poliittinen ahdasmielisyys yrittää vaalien edellä pukeutua vapauden puolustajan ylevään kaapuun." Edelleen Turun Sanomat toteaa: "Huolestuttavinta kieliriidan lietsonnassa on sen yhteys poliittiseen populismiin."

Valiokunnan enemmistön päätös tarkoittaa käytännössä kieliohjelmamme kaventamista ja kielen taitotason laskua. Siitä ei päästä mihinkään. Tätä mieltä on mm. Sukol eli Suomen kieltenopettajien liitto. Peruskoulussa olisi ilmeisesti edelleenkin valinnaiskieliä, se on totta. Mutta on kysymys siitä, valitaanko niitä. Koulutettujen vanhempien lapset tulevat valitsemaan useita kieliä, kouluttamattomien vanhempien lapset eivät yleisen kokemuspohjan perusteella ilmeisesti tule valitsemaan. He tyytyvät yhteen vieraaseen kieleen. Kotien sosioekonominen asema tulee näin ollen jälleen koulutusta määrääväksi tekijäksi. Näin ei saisi olla.

Tiedämme jo ennakkoon, että Euroopan yhentyessä ja kansainvälistymisen edetessä koulutus tulee entisestään lajittelemaan ihmiset huippuosaamisen ja kielitaidon perusteella, vaikka me itse emme siihen pyrkisikään. Nyt valiokunnan enemmistö jopa osaltaan itse on vaikuttamassa siihen suuntaan. Jos eduskunta hyväksyisi mietinnön kyseisen

kohdan, tulevat eräät nuoret peruskoulussa jäämään vain yhden vieraan kielen varaan. Monet heistä tulisivat sitä elämässään katuimaan. Minä en ainakaan haluaisi vaikeuttaa yhdenkään suomalaisen nuoren elämässä selviytymistä ja jatko-opintomahdollisuuksia.

Tilannetta selvittää kehitys Euroopan yhteisön piirissä, jossa kansainvälistymisen haasteita on pohdittu monipuolisesti. EY nimittäin suosittaa mm. Lingua-ohjelmassaan kahden vieraan kielen pakollisuutta kaikissa jäsenmaissaan, jopa niissä, joiden äidinkieli on suuri maailmankieli. Ruotsin kieli on maamme toinen virallinen kieli. Oppilaat, jotka eivät opiskele ruotsia, samalla kaventavat mahdollisuuksiaan.

Muuten olen sitä mieltä, että annettakoon esimerkiksi Pohjois-Karjalan Tohmajärvellä ja joissakin Kainuun kunnissa kokeilla yläasteella nykyistä laajempaa kielivalikoimaa.

Edelleen olen sitä mieltä, että kenellekään ei kielen opiskelusta saisi tulla ahdistavaa pakkopaitaa. Siksi on ennakkoluulottomasti etsittävä uusiakin keinoja. Haasteisiin voidaan parhaiten varmasti vastata uudistamalla opetuksen sisältöä, menetelmiä ja sävyä oppimismotivaatiota kohottavaksi. Kommunikoinnista ja sen yrittämisestä on palkittava ilman, että ilmaisun virheettömyydelle asetetaan kohtuuttomia vaatimuksia. Myös arvostelussa tulee palkita taidon edistymisestä, siitä mitä osaa, eikä kiinnittää liikaa huomiota siihen, missä on puutteita. Näin me suomalaisetkin voisimme rikastua vieraitten kielen osaamisesta elämässämme.

Steinerkouluissa muuten korostetaan kielen oppimista ja osaamista myös kasvatusarvona oppilaan ehyn persoonallisuuden ja itsetunnon vahvistamisessa. Steinerkouluissa on peräti kolme pakollista kieltä, jotka eivät ole valinnaisia. 1. luokalla alkavat saksa ja englanti, siis ensimmäisellä luokalla, ja 7. luokalla alkaa ruotsi. Steinerkoulut siis kasvattavat kielitaitoisia suomalaisia.

Olen sitä mieltä, että valiokunnan enemmistön käsittelyn päätösvaiheessa muotoilema kanta yläasteen kielen opetuksesta on harkitsematon ja harhaanjohtava. Se tulisi poistaa. Valiokunta ei myöskään ole kuullut asiantuntijakierrosta tästä asiasta. Hyvät ja toimivat ratkaisut syntyvät vakaan ja tasapainoisen harkinnan tuloksina.

Monet kansainväliset sopimukset edellyttävät kieli- ja kulttuurivähemmistöjen oi-

keuksien turvaamista. Viimeksi on Suomi allekirjoittanut 21. marraskuuta 1990 Etykokouksen päätösasiakirjan. Siinä todetaan luvussa Inhimillinen ulottuvuus: ”Päätäväisinä vaalia sitä rikastuttavaa vaikutusta, joka kansallisilla vähemmistöillä on yhteiskunnillemme, pyrimme edelleen parantamaan niiden asemaa — — . Tunnustamme myös, että kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksia tulee kunnioittaa täysin osana yleismaailmallisia ihmisoikeuksia.”

Sivistysvaliokunta on sekä mietinnössään että vastikään käsittelemissään lakiesityksissä tehnyt Ety-päätösasiakirjan myötäisiä tekoja. Selonteon mietinnössä valiokunta pitää tärkeänä, että pikaisesti laaditaan kieli- ja kulttuurivähemmistöjemme koulutus- ja kulttuuripoliittinen kehittämisohjelma. Valiokunta luettelee mietinnössä nämä ryhmät.

Nyt eduskunta on selvästi voimistamassa positiivisia erityistoimenpiteitä ja korjaamassa lainsäädäntöä niin, että saamelaisille voisi avautua ehyt koulutustie varhaiskasvatuksesta korkeakouluopintoihin asti.

Sivistysvaliokunta on muuttanut peruskoulu- ja lukiolainsäädäntöä ja edellyttää peruskouluasetuksia muutettavaksi niin, että saamea valinnaisaineena opiskelevat voivat jatkaa opiskelua katkotta myös yläasteella. Lukiolakiin olemme mahdollistaneet saamen opettamisen äidinkielen oppiaineena niin, että ylioppilaskirjoituksissa voi kirjoittaa äidinkielen oppiaineena saamen. Saamen kieltä voi muutosten jälkeen opiskella saamelaisalueen ulkopuolellakin. Nyt on aika panostaa oppimateriaaliin ja opettajan koulutukseen. Oppimateriaalikeskus tulee perustaa saamelaisalueelle.

Romaanien kielellisten ihmisoikeuksien turvaaminen sen sijaan on vielä alkutaipaleellaan. Liikkeelle on kuitenkin jo lähdetty. Nyt tarvitaan vauhtia. Sivistysvaliokunta tukee yksimielisesti romaaniasiaain neuvottelukunnan ehdotuksia romaanien koulutuksen, parantamiseksi.

Peruskoulun ja lukion opetusta on arvioitu tiedollisesti sirpaleiseksi ja eettisen kasvatuksen suhteen sellaiseksi, että se ei anna oppilaalle hyvän ihmisen kasvuun johtavaa selkeää arvoperustaa. Nyt koulussa viisi vuotta opetettu elämäntiedon tieto on ollut osaltaan vastaus tähän. Sen opetuksessa hahmotetaan suurempia kokonaisuuksia sekä pyritään yleisinhimillisessä hengessä löytämään

ihmiselle kestäviä arvoja ja elämän rakennuspuita. Uutena oppiaineena elämäntiedon kehittäminen tarvitsee edelleenkin erityistukea. Vaikka oppiaineen opetuksen nopea lisääntyminen osoittaa, että opetus on tasokasta ja oppilaille mieluisaa, on opetuksessa puutteita. Opettajankoulutukseen ja tuntikehyksen lisäämiseen tulee kiinnittää huomiota ja ratkaista ongelmat siten, että katsomuksellinen tasa-arvo lisääntyy koulusamme.

Edellä selittämäni taustaa vasten onkin valitettavaa, että elämäntiedon opetuksen kehittäminen kohtaa vaikeuksia. Eräistä kouluista onkin minulta kysely, miksi kouluhallitus tiedustele oikein lomakkeella, onko peruskoulun ala-asteen tunnustuksellinen uskonnonopetus mahdollista jakaa tunnustuksettomaan ja tunnustukselliseen osaan. Aikomuksena lienee saada nyt elämäntiedon tietoa opiskelevat oppilaat mukaan ns. tunnustuksettomaan uskonnonopetukseen. Saman suuntaisesti on Uudenmaan lääninhallitus järjestämässä keväällä 1991 seminaaria, jonka tavoitteena on tutkia uskonnon, elämäntiedon ja filosofian lukion opetussuunnitelmien yhteistä aineistoa ja selvittää mahdollisuuksia opetuksen integroimiseksi. Ennen tällaisia selvityksiä tulisi ehdottomasti tutkia asian periaatteellinen puoli.

Arvoisa puhemies! Totean vielä, että sivistysvaliokunta on yksimielisesti esittänyt arvokkaita tavoitteita ja tehnyt konkreettisia esityksiä opetuksen sisällön ja opetusmenetelmien kehittämiseksi. Kaikki ne muut asiat, jotka valiokunnan puheenjohtaja esitti yksimielisinä, eivät sellaisia olleet.

Kansalliset arvot osana koulun yleistä kasvatustavoitetta on määritelty liian suppeasti. Samalla loukataan uskonnonvapauslain kansalaisille takaamaa uskonnonvapautta. Siksi tulenkin esittämään, että kyseinen kohta poistetaan. Mikäli näitä kansallisia arvoja osana koulun yleistä kasvatustavoitetta haluttaisiin määritellä, niitä olisivat vemmistolitoon mielestä mm. humanismi, demokratia, poliittisten oikeuksien ja vapauksien, kuten sanan- ja kokoontumisvapauden, korostaminen sekä laajemminkin ihmisoikeuksien kunnioittaminen, kansallinen itsemääräämisoikeus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, ihmisten tasa-arvo, oikeus tietoon ja koulutukseen sekä tietoisuus luonnon ihmi-

sen toiminnalle asettamista ehdoista ja lisäksi vielä YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja sen yleisinhimilliset arvot.

Olemme vasemmistoliiton valiokuntaryhmänä tehneet mietintöön valiokunnan enemmistöstä poikkeavia esityksiä mm. kouluko-keiluihin, kielen opetukseen, koulun kasvatusavoitteisiin, esiopetukseen ja opintotukeen sekä opettajien täydennyskoulutukseen lisäyksen kansainvälisyys- ja rauhankasvatuksesta. Perustelut löytyvät mietinnön VI vastalauseesta. Valiokunta on sitä mieltä, että esiopetuksen mahdollisuus on taattava kaikille kuusivuotiaille. Siksi olemme vastalauseessamme esittäneet, että esiopetuksen tulee olla maksutonta.

Arvoisa puhemies! Vasemmistoliitto pitää erittäin tärkeänä kehittää koulutusta niin, että Suomi kansakuntana ja suomalaiset ovat valmiita ottamaan vastaan tulevaisuuden haasteita. Siksi on tuotettava koulutuksen keinoin oikeita selviytymisvälineitä yksilölle ja koko kansakunnalle. Olen valiokunnassa yhtynyt I vastalauseen mukaiseen esitykseen, jota tänään on ehdotettu käsittelyn pohjaksi. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä tulee sitä kannattamaan. Tässä äänestyksessä ratkeavat laajasti Suomen koulutuksen tulevaisuuden linjaukset.

Lisäksi teen tässä vaiheessa mietintöön seuraavat muutosehdotukset, jotka on kirjattu perusteluineen VI vastalauseessa. Teen tähän vastalauseeseen sisältyvät 1), 2), 3), 5), 8), 10) ja 11) ehdotuksen. En lähde niitä toistamaan ajan säästämiseksi.

Arvoisa puhemies! Lopuksi, jotta totuus ei unohtuisi, on pakko todeta ed. Rengolle, joka nyt ei näytä olevan salissa, että peruskoulua ei tehty vain SDP:n ja keskustan voimin. Kyllä SKDL:llä oli myös hyvin merkittävä painoarvonsa peruskoulun luomisessa.

Edustajat Varpasuo ja Lapiolahti merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Donner: Fru talman! Jag skulle helst hålla detta anförande på svenska från början till slut.

Mutta siitä syystä, että eduskunta joutuisi silloin kuuntelemaan tämän puheen kää-

nöksen kokonaisuudessaan, tyydyn siihen, että esitän osan tästä puheestani suomeksi ja osan ruotsiksi. Selitys tulee tämän puheen aikana suomeksi. — Aloitan, rouva puhemies.

Mycket har redan blivit sagt om den utbildningspolitiska redogörelsen till riksdagen som lämnades den 22 maj i år. Skriften omfattar hundra tätt tryckta sidor, med ett stort antal riktlinjer och förslag. Riksdagens kulturutskott har inhämtat utlåtanden från tre andra riksdagsutskott, dessutom hört ett stort antal sakkunniga. I det stora hela ansluter sig också utskottets betänkande till den utbildningspolitiska redogörelsen, vilket här bör noteras, eftersom den offentliga bilden av riksdagens agerande kanske delvis är en annan.

Det finns dock ett stort antal punkter där utskottet, överväldigat som det kanske varit av mängden skriftligt och muntligt material, dragit sina egna slutsatser som avviker från regeringens och undervisningsministeriets. Det är helt legitimt att riksdagen självständigt tar ställning, om man inte grips av misstanken att kulturutskottet på ett antal punkter skulle har varit besatt av en konservatism som ganska illa rimmer med kravet på att förbättra utbildningsnivån i Finland inför de utmaningar som vårt samhälle möter på 90-talet.

Ett exempel på denna konservatism är det redan ofta påtalade motståndet mot s.k. ungdomsskolor, där man i förväg förkastar någonting som inte blivit experimentellt prövat. Samma förhållande tycks gälla inställningen till yrkesutbildningen. Däremot tycks utskottet vara enigt med ministeriet och med statsutskottet om behovet av en betydande resursförstärkning för utbildningens del under 90-talet.

On kuitenkin otettava huomioon, että olemme menossa kohti lamaa ja taloudellista yhteiskuntakriisiä, joka voi pakottaa voimakkaisiin julkisten menojen leikkauksiin. Joka tapauksessa ekspansiovauhti hidastuu rajusti. Jos yhteiskunnassa vallitsee suuri konsensus koulutukseen tehtävästä panostuksesta, ainakin tässä keskustelussa olisi tervetullutta, että eduskuntaryhmät esittäisivät näkemyksensä tulevista rahallisista tarpeista.

Ruotsalaisen eduskuntaryhmän mielestä on itsestään selvää, että lisääntyvää panostusta koulutukseen tulee tukea, millä seikalla, ja tätä on tässä yhteydessä syytä korostaa, ei ole tekemistä sen kanssa, että ruotsalaisen kansanpuolueen puheenjohtajat ovat tällä vaalikaudella hoitaneet opetusministerin tehtävää.

Kun ottaa huomioon sen, että sivistysvaliokunta on ollut yksimielinen painottaessaan lisääntyvän koulutuksen merkitystä, on hämmästyttävää, että yhtäkkiä keskusteltaessa peruskoulun yläasteesta, enemmistöpäätöksellä mietintöön viedään kappaleet, jotka ovat tulleet yleisen keskustelun kohteeksi yhteiskunnassamme.

Näiden kappaleiden tarkoituksena on tehdä ruotsin kieli valinnaiseksi suomenkielisten koulujen yläasteella, koska valiokunnalta näyttää jääneen huomaamatta, että pakko-suomi otetaan opetukseen jo aikaisemmin ruotsinkielisissä kouluissa ja tuskin voidaan pitää mielekkäänä tauon pitämistä suomen kielen opetuksessa yläasteella. Tällä haluan vain osoittaa puutteellista logiikkaa valiokunnan enemmistön ajattelussa, mikä on johtanut siihen, että ruotsalainen eduskuntaryhmä yhdessä sosialidemokraattien ja vasemmistoliiton kanssa on laatinut yhteisesti allekirjoitetun rinnakkaismietinnön.

Huomattavasti tyylikkäämpää sivistysvaliokunnan olisi ollut ehdottaa koulun kieli-vaatimusten tiukentamista. Tämä olisi merkinnyt opetusta kahdessa kotimaisessa kielessä sekä yhdessä Pohjoismaiden ulkopuolella puhuttavassa kielessä.

Samassa yhteydessä voin todeta, että jos jotkut ryhmät ja kansanedustajat ovat saavuttaneet krapulan asteen suhteessa siihen, minkä he ovat allekirjoittaneet sivistysvaliokunnassa, niin nämä yritykset muuttaa mietintöä, tehdä uusia ehdotuksia, ovat vaillinaisia ja osoittavat vain huonoa omaatuntoa.

Siteeraan samassa yhteydessä tänään opettajilta saamaani kirjettä Hämeenlinnasta, joka on aika lailla suomenkielinen paikkakunta siitäkin huolimatta, että kaksikielinen säveltäjä Jean Sibelius opiskeli siellä: "Olemme kauhistuneina katselleet sitä tyhmyyden tiivistymistä, joka tässä kielivalintakeskustelussa näyttää vallitsevan. Jos ruotsin kieli tehdään sivistysvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti vapaaehtoiseksi, valitaan täällä Hämeessä ehkä vain 30-prosenttisesti ruotsia

valitsijoiden omaksi tappioksi." Se oli se sitaatti.

I de allmänna kommentarerna till utskottsbetänkandet var vi medförfattare till några stycken om språkundervisningen, som betonar behovet av större flexibilitet. Översatt till vanligt språk betyder detta möjligheter för experimentella lösningar av annan art än de i skolan vanligtvis praktiserade. Så långt som till att föreslå valbarhet för det andra inhemska språket har vi dock inte gått, och detta av orsaker som jag i fortsättningen är tvungen att uppehålla mig vid.

Onnellisen sattuman vuoksi keskeinen teos Ruotsin ja Suomen, ruotsalaisuuden ja suomalaisuuden suhteesta on ilmestynyt aivan äskettäin. Kyseessä on Ruotsissa asuvan suomalaisen tutkijan, tohtori Kari Tarkiaisen kirja Finnarnas historia i Sverige ensimmäinen osa, joka käsittää ajan aina vuoteen 1809 saakka. Kahden muun osan, jotka kattavat kehityksen meidän päiviimme saakka, arvioidaan ilmestyvän 90-luvulla.

Tohtori Tarkiaisen osoittaa valtakunnan osien välisen muuttoliikkeen olleen huomattavasti laajempaa kuin aikaisemmin oli kuviteltu. On kuitenkin myönnettävä, että se suuntautui pääasiassa reuna-alueelta kohti keskustaa, joka tässä tapauksessa Ruotsin varhaishistorian aikana 600—700 vuotta sitten oli Tukholma ja Mälarlaakso.

Sivistyksen tie kulki myös Ruotsin kautta niin kauan kun Suomelta puuttui oma yliopisto. Joitakin poikkeuksia lukuunottamatta muuttajat sopeutuivat suhteellisen nopeasti ruotsalaiseen ja ruotsinkieliseen yhteiskuntaan, mihin tietenkin on lisättävä, että myös Suomessa hallinnon kieli oli ruotsi.

Fram till den nationella renässansen i Finland, som ju inträffade under tsarväldets tid, fanns det inte en finländsk nationalkänsla i modern bemärkelse. Det hindrar inte att Finland kunde bli prisat på ett speciellt sätt, såsom när den 23-årige studenten Johannes Paulinus den 13 juni 1678 på grekisk hexameter lovsjöng Finland i Uppsala. Det var kanske första gången som fosterländsk poesi handlade om Finland. En viss överdrift kanske finns i de följande stroferna, som jag citerar ur Tarkiainsens bok, här i svensk översättning trots att jag behärskar grekiska:

”Kan ej finnas i världen en ort mer lycklig än Finland.

Icke ett annat land förmår silverblick-
iga källor

Flera skänka, som nere i blomstrande
dalarnas bottnar

Över kiselstenarna fram sig sorlande
smyga.

Finnes där ock isköld, isköld på de
vintriga dagar,

Kropparna härddas av köld, som ger åt
lemmarna styrka;

Värme finnes jämväl i tröttsamma som-
marens tider.

Icke för tistlar där eller mångutgrenade
törnen

Dignar den vetebärande teg; karlvulnas-
te axen

Vippa där mot varan på den ogräsfrias-
te åker.

Icke på logarna där uttröskas giftiga
kryddor,

Ej Sardoniska gräs. Ej fasan utav Kro-
kodiler

Känna dess älvar ock träsk, ej hund-
rähövdade hydror,

Frommaste fiskar blott, samt sångbe-
gåvade Svanar,

Pråliga Änder och Gäss dess ilande
böljor besitta.”

Tätä en kyllä osaa suomeksi kääntää, ei
kukaan muukaan.

Visserligen avskars de statliga banden när
Finland blev ett storfurstendöme under den
ryske tsaren, med det fanns i Finland och
fortlevde ett stort antal institutioner och
sociala mönster till våra dagar, och som
knappast kommer att försvinna, ifall vi inte
önskar uppge den nordiska rättsstat som vi
är vana vid.

Kansallisen heräämisen aikana, jolle antoi-
vat leimansa sellaiset miehet kuin Snellman,
Lönnrot, Runeberg, Topelius ja Aleksis Kivi,
monien muiden ylioppilaiden mukana isoisä-
ni Otto Donner tuli Kokkolasta Helsinkiin
opiskelemaan. Vähitellen hänestä tuli Helsingin
yliopiston professori sekä Suomalais-
ugrilaisen Seuran perustaja. Hän oli lisäksi
vakaumuksellinen ns. fennomaani — myös
toimiessaan senaatin opetusministerinä vuo-
sisadan vaihteen jälkeen.

Tuolloin vallinneessa tilanteessa, jolloin
Suomessa oli suomenkielinen enemmistö,
joka ei ollut onnistunut saavuttamaan yh-
denvertaisuutta ruotsia puhuvan vähemmis-
tön kanssa, hänestä oli luonnollista pistää
poikansa Kaj suomenkieliseen kouluun. En
usko, että tässä tapauksessa oli kysymys
valinnaisuudesta vaan lähinnä kulttuuripo-
liittisesta mielenosoituksesta. Siitä huolimatta,
että lapsuuteni aikana elimme täysin
toisessa yhteiskunnassa, katsoin itse par-
haimmaksi puhua aina seitsemänvuotiaaksi
pelkästään suomea ruotsinkielisessä ympäris-
tössä.

Jatkaakseni vielä jonkin matkaa elämäker-
rallista tai omaelämäkerrallista katsausta on
ehkä mainittava, että minut pantiin pitkän
latinan linjalle Helsingissä, ja tunsin itse
tiettyä vastenmielisyyttä perspektiiviin ope-
tella kuollut kieli. Mainitsen tämän siitä
syystä, että emeritusprofessori Jaakko Uotila
Aamulehden sunnuntainumerossa pyrkii
osoittamaan ruotsin kielen merkityksen ra-
jallisuutta yhteiskunnassamme samalla, kun
hän puhuu latinan puolesta. Minun on myös
jälkikäteen myönnettävä, että minulla on
ollut suurta hyötyä latinan ja kreikan tai-
doistani erityisesti ranskaa ja italiaa sekä
myös jossain määrin saksaa ja englantia
ajatellen. Siinä koulupakossa, jossa elimme,
opimme kuitenkin ruotsin ja suomen, latinan
ja kreikan lisäksi myös saksaa ja englantia.

Yhtenä valinnaisuutta puolustavana argu-
menttina on ollut se, että kaksi vierasta kieltä
aiheuttaa tietylle prosentimäärälle suomen-
kielisiä oppilaita ylitsepääsemättömiä vaikeu-
sia ja että tämän takia tulisi ehkä alentaa
vaatimustasoa. Se mitä todennäköisimmin
johtaisi siihen, että kouluvaikeuksista kärsivä
prosentuaalinen määrä oppisi mahdollisesti
vain auttavasti huonoa englantia. En usko
tämän olevan tie koulutustason korottamiseen
tässä yhteiskunnassa. Jos kokoomus on toista
mieltä, olkoon toista mieltä.

Valinnaisuus koskien jompaakumpaa kah-
desta kansalliskielestämme on sitäkin häm-
mästyttävämpää, kun suuri joukko kouluis-
samme opetettavista aineista ei ole valinnai-
sia. Henkilökohtaisesti inhosin kouluaikana
telinevoimistelua enkä voi hyvällä omallatun-
nolla jälkikäteen sanoa, että minulle olisi
ollut jotakin hyötyä yhteiskunnassa rekillä
riippumisesta tai itseni loukkaamisesta yrit-
täessäni tehdä monimutkaisia nojapuuliikkei-

tä. Minä hieman ihmettelen, miksi ei tässä valiokunnan mietinnössä ole puhuttu mitään voimistelusta. Siihen olisin tämän mietinnön yhteydessä liittynyt.

Omaelämäkerralliseen aineistoon tässä yhteydessä kuuluvat myös tarinat, jotka sain perheessäni kuulla aitosuomalaisella kansallismielisyydellä elämisestä 20-ja 30-luvulla. Meitä painostettiin nimettömillä kirjeillä, joissa meitä kehoitettiin muuttamaan nimeämme Donnerista Ukkoseksi. Nimenvaihdoksia tapahtuikin laajasti, mikä on osittain ymmärrettävää, koska kyseisen sukunimen olivat antaneet papit, jotka luultavasti olivat täysin ruotsinkielisiä. Myös Snellmanin suvun jäsenet suomensivat nimiään, vaikka osa onkin varmaan muuttanut sen takaisin Snellmaneiksi myöhemmin.

Tuloksena muuten tästä keskustelusta on, että minun likaviemärini, joka kulkee nimellä puhelinvastaaja, on näinä päivinä ollut täynnä fyysisiä uhkauksia, että jos ette muuta mieltänne, niin maasta pois. Tämähän osoittaa, minkälaisia ennakkoluuloja kokoomus koulutuspolitiikassaan ruokkii. Kaikki nämä ihmiset ovat ilmeisesti kokoomuksen kannattajia.

Paragraf 14 i Regeringsformen säger kort och lakoniskt: "Finska och svenska äro republikens nationalspråk". Texten fortsätter: "Finska medborgares rätt att hos domstol eller förvaltande myndighet i sin sak använda sitt finska eller svenska modersmål samt att utfä expedition på detta språk skall tryggas genom lag, med beaktande av att landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings rätt enligt enahanda grunder tillgodoses. Den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningens kulturella och ekonomiska behov skola av staten enligt enahanda grunder tillgodoses".

I detta sammanhang är kanske ytterligare den femte paragrafen av relevans: "Finska medborgare äro likställda inför lagen".

Detta implicerar inte en lagenlig förpliktelse att tillse undervisning på båda nationalspråken. Implikationen av försämrade kunskaper i det andra inhemska språket är i varje fall intressanta:

Om någotdera inhemska språket upphör att vara obligatoriskt måste studentexamensfordringarna ändras.

Med full realism kan man inte heller kräva

nu gällande kunskap i de två inhemska språken för akademisk slutexamen.

Kompetenskraven för offentliga tjänster åtminstone i staten och på Åland måste ändras.

Det blir svårt för att inte säga omöjligt att upprätthålla den administrativa språkliga indelningen av Finlands ämbetsdistrikt enligt Regeringsformens 50 § eftersom det inte finns språkkunnigt folk för dessa ämbeten. Slutledningen blir den att Regeringsformens 14 § blir en död paragraf och att Regeringsformens 22 § följer efter i graven — suomeksi: hautaan.

Det viktigaste är dock inte dessa konsekvenser, utan tendensen till ökad klassindelning i samhället. För finlandssvenskarnas del kan det paradoxalt nog tänkas innebära bättre möjligheter, men jag hoppas verkligen att kulturutskottets majoritet och de kretsar som i helt finskspråkiga områden i landet förespråkar minskade språkstudier inte föreställer sig att alla dessa ungdomar — Pohjois-Karjalan nuoret — stannar kvar på den ort där de går ut grundskolans högstadium eller gymnasiet, för att sedan till sin häpnad tvingas upptäcka att Finland kanske håller på att bli inte tvåspråkigt, utan ett mångspråkigt samhälle. I detta avseende är statsrådets utbildningspolitiska redogörelse betydligt mera progressiv än utskottet, när den betonar att de europeiska samhällena under de senaste årtiondena snabbt blivit mångkulturella.

Jag måste här återkomma till frågan om Finlands nordiska orientering. Det är riktigt att man under tiden för svensk eller rysk dominans varken ville vara ryssar eller svenskar. Situationen förändrades dock radikalt under självständighetens första två decennier. Vid tidpunkten för krigsslutet 1944 och de fortsatta operationerna i Lappland fanns det ingen anledning för den finska folkmajoriteten att anse sig underprivilegierad i förhållande till finlandssvenskarna, om man undantar de kretsar som med rätt eller orätt menat att landets näringsliv delvis var språkbaserat, och att finlandssvenskarna därigenom skulle besätta vissa ekonomiska maktpositioner som inte stod i proportion till deras andel av befolkningen.

Valitettavasti ed. Seppänen ei ole täällä selittämässä tätä asiaa. — On, hyvä, pala-

taan siihenkin! (Ed. Seppänen: Samma sak på finska!) — En minä tällä kertaa, mutta ed. Seppänen pystyy selittämään.

Den nordiska orienteringen i vår politik och vårt kulturliv behöver inte förklaras med många århundraden av gemensam historia, eller med förekomsten av likartade institutioner. Det finländska samhället har långtgående och på frivillig väg integrerats i den nordiska gemenskapen, vilket också kan uttryckas i strikt ekonomiska termer.

Västtysklands andel av vår import år 1989 var 17,3 procent, följt av Sverige med 13,6. När det gällde exporten var Sovjetunionen först med 14,5 procent följt av Sverige med 14,3. Räknar man samman vår samnordiska import och export framstår Norden som vår överlägset viktigaste handelspartner. I ett ekonomiskt liv som strävar till diversifiering har de svenska och norska marknaderna utgjort viktiga test för vår förmåga att exportera någonting annat än traditionella skogsindustri- och metallprodukter.

Tahtoon perustuvaa pohjoismaisuutta ovat korostaneet kaikki sodanjälkeiset presidenttimme: Mannerheim, Paasikivi, Kekkonen ja nykyinen presidentti Mauno Koivisto. Tämä merkitsee sitä, että olemme halunneet ja haluamme kuulua Pohjolaan.

Vielä hämmästyttävästi suuremmaksi muodostuu meidän kosketuspintamme erityisesti Ruotsin kanssa matkustamisen sekä posti- ja teleliikenteen suhteen. Suomen ja Ruotsin välillä matkusti vuonna 1989 lähes 10 miljoonaa ihmistä, joista pääosa oli suomalaisia, ruotsalaisia ja ruotsinsuomalaisia. Eurooppaan suuntautuneesta posti- ja teleliikenteestä noin puolet meni pelkästään Ruotsiin.

Suomesta tapahtui 50-, 60- ja jonkin verran 70-luvulla suurta maastamuuttoa Ruotsiin. Sadattuhannet suomalaiset, joista 15 prosentin katsotaan olleen suomenruotsalaisia, muuttivat maasta tuolloin tilapäisesti ja, kuten useimmissa tapauksissa osoittautui, pysyvästi. He alkoivat vähitellen vaatia kielillisistä oikeuksista muodollisesti yksikielisessä ruotsalaisessa yhteiskunnassa, mikä johti hyvin laajaan opetukseen kotikielessä, kuten ruotsalaiset tätä kutsuvat. Mehän sen sijaan mieluummin puhumme äidinkielestä.

Nykytilanteessa suurten vaikeuksien uhatessa Ruotsin valtiontaloutta Suomen puolelta signaali, jonka mukaan ruotsin kieli tehtäisiin valinnaiseksi Suomessa ja siten automaattisesti vähennettäisiin mahdollisuuksia ruotsinkieliseen opetukseen, voi tarjota Ruotsin hallitukselle ja parlamentille tervetulleen tekosyyntä kotikielen opetuksen vähentämiseen.

Omat yhteyteni Ruotsissa asuvaan suomalaisväestöön ovat ajoittain olleet tiiviitä johtuen siitä, että olen asunut ja työskennellyt Ruotsissa. Suomalaiset ovat hämmästyneitä ja tyrmistyneitä sivistysvaliokunnan enemmistön esittämistä mielipiteistä. Koska ei saa selvata, en nimitä näitä mielipiteitä kuin typeriksi, en sano muuta.

On toinen asia, että ruotsin kielen opetus suomenkielisissä kouluissamme vaikuttaa osaksi olevan laadultaan epätydyttävää. Tämä voi osaksi johtua siitä, ettei koulu ole riittävästi valistanut oppilaita ja heidän vanhempiaan puhtaasti suomenkielisellä seudulla niistä voimakkaista kulttuuri- ja historiallisista siteistä Ruotsin kanssa, jotka eivät ole katkaistavissa edes valiokunnan päätöksellä.

Lisäksi ruotsin kielen asema on voimakkaasti heikentynyt. Kun aikaisemmin keskikoulussa oli 570 tuntia ruotsin kielen opetusta ja 340 tuntia lukiossa, toisin sanoen 912 tuntia, vastaava tuntimäärä peruskoulussa on nyt 345 tuntia ja 266 tuntia lukiossa, toisin sanoen yhteensä 611 tuntia. Vähennys on siis 301 tuntia eli 33 prosenttia.

Sivistysvaliokunnan enemmistö kuvittelee ehkä koulun opetuksen tulevan joustavamaksi. Henkilökohtaisesti näen kuitenkin esitetyissä käsityksissä heijastuman 30-luvun kieliväittelyistä Suomalaisuuden Liiton vaikutuksesta. Itse olen eri yhteyksissä yrittänyt korostaa, ettei kummankaan kieliryhmän Suomessa tule kääntää selkää toiselle. Suomenruotsalaisille on yhtä suurta hyötyä suomen oppimisesta kuin suomenkielisille ruotsin oppimisesta. Tähän tulee kuitenkin lisätä vaatimus laajemmasta kielitaidosta, koska tulevaisuuden yhteiskunta aivan valtioneuvoston selonteon mukaisesti on monikulttuurinen, monietninen, avoin ja eurooppalainen.

Koska olen samaa mieltä päätoimittaja Simopekka Nortamon Helsingin Sanomissa 24.11. kolumnissaan esittämien näkemysten kanssa, lainaan:

”Jotta demagogia toimisi demokratiassa,

tarvitaan naseva iskusana, joka vetoaa tunteisiin. 'Pakkoruotsi' on kaikessa epälogiikassaan juuri sellainen sana. Sanojen käyttäjänä annan tunnustuksen siitä keksinnöstä. Silti on yllättävää, että se sana on niin vaivatta läpäissyt tiedonvälittäjien kritiikin tai paremminkin kritiikittömyyden. Monet lehdet, radio ja televisio ovat tarttuneet tuohon verbaaliin täkyyn, poistaneet sanasta lainausmerkit ja ottaneet sen yleiskieleen ikään kuin neutraalina ilmaisuna. Harvoin meitä on niin halvalla narutettu.

On näköharhaa tai muinaista muistoa ajatella vain niin, että suomalaiset jakaantuvat suomenkielisiin ja ruotsinkielisiin. Jos jätetään laskuista saariston etäisimmät sopukat ja ruotsinkielisen maatalousalueen syrjäkylät, niin käytännössä oikeampaa on jo sanoa, että suomalaiset jakaantuvat suomenkielisiin ja kaksikielisiin. Suomenkieliset ovat yleensä yksikielisiä. Ruotsinkieliseltä taustalta lähteneet ovat Suomessa yleensä kaksikielisiä — usein sanan täydessä merkityksessä, varsinkin kun puhutaan kouluja käyneistä. Arvatkaa, keillä on Suomen tietoyhteiskunnassa parempi menestymisen mahdollisuus, yksikielisillä vai kaksikielisillä?

Eduskunnan sivistysvaliokunnan linja kohtelee kaltoin maamme suurta suomenkielistä enemmistöä, jolle se uhkaa antaa entistä heikommat eväät kaksikielisyyteen. Sivistysvaliokunnan linja loisi maahan yhä kapeammalle ruotsin kielen pohjalle rakentuvan kastin, jolla olisi käytännössä kaksikielisyyden etuoikeus. Suomen kaksikielisyyttä ylittää erittäin korkean kielimuurin suomalais-ugrilaisen kielen ja täysin toisin tavoin rakentuvan indoeurooppalaisen kielen välillä. Sellainen kaksikielisyyden harvinainen arvo ja rikkaus. Sen soisi meidän maassamme mahdollisimman monelle."

Sivistysvaliokunnan mietintöön on liitetty rinnakkaismietintö, joka kahdessa kohdissa eroaa valiokunnan mietinnöstä. Mietintöön liittyen on myös esitetty joukko vastalauseita. Kieltä koskeva vastalause, jossa olen ensimmäisenä allekirjoittajana, tullaan mahdollisesti peruuttamaan, jos osoittautuu, kuten uskon, että eduskunnan enemmistö voi hyväksyä rinnakkaismietinnön.

Kannatan näin ollen ed. Lahti-Nuuttilan ehdotusta, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin sivistysvaliokunnan mietintöön liittyvä I vastalause. Samalla ehdotan kuitenkin, että yk-

sityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksyttäisiin III vastalauseeseen sisältyvät lauseet.

Haluan tässä yhteydessä vedota eduskunnan järkeen, teihin kaikkiin, ja kansakunnan järkeen toivoen, ettemme edes valiokunnan mietinnössä pane alulle sellaisia kohtalokkaita rajoituksia kielitaidon tarpeeseen maassamme, joilla voisi olla vakavia seurauksia asemallemme pohjoismaisena kulttuurikan-sana.

Rouva puhemies! Monikielinen isänmaa merkitsee rikkautta. Tämän valiokunnan enemmistön hyväksymän mietinnön mukaan se enemmistö haluaa sen rikkauden tuhota, kokoomus ja keskusta yhteistyössä.

Ed. Kettunen: Arvoisa puhemies! Kun kuuntelin edellä ed. Donnerin puheenvuoroa, minulle tuli mieleen, että Kekkonen aikana meitä suomalaisia peloteltiin Moskovalla, nyt meitä yritetään pelotella Tukholmalla.

Arvoisa puhemies! Itsensä kouluttaminen ja sivistäminen ovat eräitä ihmisen perusoikeuksia ja tarpeita tämän päivän yhteiskunnassa. Tämän takia maamme koulutuspolitiikan lähitulevaisuuden suuntaviivoista keskusteleminen ja päättäminen ovat ensiarvoisen tärkeitä kysymyksiä eduskunnalle lopullisista raameista ja perusedellytyksistä päätöksen tekemänä elimenä.

Näin ollen koulutuspoliittisen selonteon palautekeskustelulle olisi toivonut otollisempaa ajankohtaa kuin kesken budjettilakien ja budjetinkäsittelykiireiden, jolloin asiaan paneutuminen jää puutteelliseksi kovan kiireen takia. Näin on kuitenkin valitettavasti käynyt, mutta eduskunnan tulee tästä huolimatta pystyä pysähtymään tämän kysymyksen äärelle ja käymään perusteellinen keskustelu koulutuspolitiikkamme tulevasta suuntaviivoista. Kysymys ei ole sen enemmästä tai vähemmästä kuin kansakuntamme tulevien vuosikymmenten sivistystasosta ja tätä kautta selviytymisen edellytyksistä yhä kansainvälistyvässä maailmassa.

Toukokuussa käydyssä valtioneuvoston koulutuspoliittisen selonteon lähetekeskustelussa tuotiin laajasti esille SMP:n yleisiä koulutuspoliittisia näkökantoja, joiden ydin-kohchia ovat ennen kaikkea kansalaisten tasavertainen mahdollisuus itsensä kouluttamiseen ja sivistämiseen, maamme kansainvälisen kilpailukyvyyn säilyttäminen tai peräti kohottaminen kansalaisten yleisen ja amma-

tillisen taito- ja tietotason avulla, valinnan mahdollisuuden turvaaminen kansalaisille heidän valitessaan opiskelupaikkaa tai muotoa, peruskoulutuksen korkean tason edelleen kohottaminen sekä nuorten opiskelumahdollisuuksien turvaaminen taloudellisesti. Tämän takia keskityn puheessani käsittelemään asiaa sivistysvaliokunnan mietinnön pohjalta ja käsittelen asiaa kunkin koulutusmuodon osalta erikseen.

Ensin kuitenkin kielten opetuksesta ja monipuolisen kielitaidon merkityksestä.

Elämme tällä hetkellä ennennäkemättömän nopeaa vauhtia kansainvälistyvissä ja yhtenevässä Euroopassa ja maailmassa. Kansalliset raja-aidat kaatuvat huimaa vauhtia niin poliittisesti, taloudellisesti kuin tiedonkulun ja kulttuurin osalta. Entisten kaltaisia raja-aitoja ei ole enää käytännössä esimerkiksi vielä pari vuotta sitten olemassa olleiden sosialististen maiden ja perinteistä kapitalistista järjestelmää edustavien maiden välillä. Samoin raja-aidat ovat poistumassa Euroopassa vallinneiden eri talousryhmittymien väliltä. Tästä ollaan parasta aikaa myös Suomen osalta käymässä pitkälle meneviä neuvotteluja Euroopan talousyhteisön kanssa. Mikäli näissä neuvotteluissa päästään lopputulokseen, mikä lienee todennäköistä, tullaan lähivuosina Suomen kannalta aivan uudenlaiseen tilanteeseen: maamme ottaa todella merkittävän harppauksen kohti eurooppalaisuutta. Oli tuleva ratkaisu sitten hyvä tai huono, se on jo kokonaan toinen asia.

Tämä edellyttää meiltä suomalaisilta korkean sivistystasomme edelleen kehittämistä sekä kielitaitomme merkittävää monipuolistumista. Juuri kielitaidolle tullaan asettamaan lähitulevaisuudessa suuri odotuksia ja vaatimuksia yhdyntävän Euroopan takia. Tähän saakka olemme eläneet Euroopan laidalla ja pääasiallinen kansainvälinen kanssakäyminen on tapahtunut pohjoismaisen yhteistyön, Neuvostoliiton kanssa tapahtuvan kaupan ja tämän lisäksi muun maailman kanssa merkittävästi vähäisemmässä määrässä tapahtuneen kanssakäymisen kautta.

Nyt tilanne on kuitenkin merkittävästi muuttumassa. Suomalaiset joutuvat lähitulevaisuudessa lukemaan kotimarkkina-alueeseen koko Euroopan. Näin ollen nykyisillä pääasiallisilla vierailu kielillämme eli ruotsilla, englannilla ja venäjällä ei enää tulla

toimeen. Niiden lisäksi tarvitsemme eurooppalaisten valtakielten kuten saksan, ranskan, espanjan ja italian taitoisia henkilöitä. Luonnollisesti englanti tulee yleismaailmallisena käyttökielenä edelleenkin vahvistamaan asemaansa, mutta nimenomaan Euroopan laajenevilla markkina-alueilla tarvitaan edellä luettelemiani kieliä, mikäli siellä halutaan kyetä täysipainoiseen kaupankäyntiin ja muuhun kanssakäymiseen. Tämä asettaa koululaitoksemme kielten opetuksen mittavan haasteen eteen. Meidän on nopeasti kyettävä monipuolistamaan kielten opetuksen sisältöä ja valinnan mahdollisuuksia.

Sivistysvaliokunta on ilahduttavasti päättänyt, tosin äänestyksen jälkeen, sille kannalle, että pakollisesta ruotsin kielen opiskelusta tulisi voida peruskoulun yläasteella ja lukiossa luopua. Tämä on täysin SMP:n linjan mukainen kanta, onhan asiasta taholtamme jätetty ed. Aittoniemen ensimmäisenä allekirjoittama rinnakkaislakialoite lukiolain ja peruskoululain muuttamiseksi. Ruotsin kieli on luonnollisesti edelleenkin tärkeä toisena kotimaisena kielenä ja yhteispohjoismaisena käyttökielenä. Tämä ei kuitenkaan edellytä sitä, että ruotsia olisi edelleenkin luettava pakollisena koululaitoksessamme. SMP:n mielestä juuri valinnaisuus on avainasemassa koulujärjestelmässä.

Mikäli haluamme pystyä monipuolistamaan koulumme kielten opetuksen sisältöä ja tätä kautta turvaamaan kansalaistemme riittävän monipuolisen kielitaidon, emme enää voi kangistua olemassa oleviin asetelmiin. Voidessamme vapautua pakollisesta ruotsin kielestä avautuu nuorille mahdollisuus entistä monipuolisemmin ja laajemmin valita ne kielet, joita he haluavat peruskoulussa ja lukiossa opiskella. Ihmisen oppimiskapasiteetti on rajallinen, ja tämän takia koululaisille ei enää voida lisätä tunteja ja yhä useampia aineita nykyisten tuntiraamien puitteissa. Nyt kun pakkoruotsia ollaan toivon mukaan lopullisesti poistamassa, vapautuu halukkaille useita viikkotunteja muiden, vaihtoehtoisten kielten opiskeluun.

Arvoisa puhemies! Koulutuspoliittisen selonteon lähetekeskustelussa puhuttiin vilkkaasti esiopetuksesta ja mahdollisesta oppivelvollisuusiän alentamisesta kuuteen vuoteen. Tuolloin SMP:n ryhmäpuheenvuorossa otettiin varovaisen myönteinen kanta ajatuksen. Valiokunta on mietinnössään päättänyt

suurin piirtein samalle kannalle ja katsonut asiaa kannattavan ryhtyä harkitsemaan ja tutkimaan perusteellisesti.

Mielestämme esiopetusta tulee ensi vaiheessa laajentaa siten, että sitä toteutetaan päivähoidon yhteydessä kuusi vuotta täyttäneille lapsille. Tästä ei kuitenkaan saa muodostua kunnille uutta taloudellista rasitusta, vaan toteutusaikataulun tulee olla riittävän väljä ja valtion osallistumisen siitä aiheutuviin kustannuksiin kyllin tuntuva.

Esi kouluopetuskokeilu voidaan varmasti-kin teknisesti toteuttaa suhteellisen helposti jo olemassa olevan opettaja- ja päivähoito-henkilökunnan avulla. Esi kouluopetusta varten tulee kuitenkin opettajankoulutusta muuttaa siten, että lastentarhanopettajan-koulutuksesta muodostetaan korkeakouluta-soinen, muuhun opettajankoulutukseen sau-mattomasti nivelletty koulutusmuoto. Esi-koulussa lastentarhanopettajat ja peruskou-lunopettajat tulevat muodostamaan yhdessä tarvittavan opettajakunnan.

Varsinaista oppivelvollisuuden varhenta-mista pohtimaan tulee perustaa riittävän laajapohjainen työryhmä, jonka tehtävänä on laatia asiasta laaja ja seikkaperäinen, kansainväliset käytännön kokemukset huo-mioon ottava selvitys. Vasta laajan selvityk-sen ollessa käytettävissä ja kaikkien muiden seikkojen, mm. kustannusten, ollessa tiedo-sa, voidaan tästä asiasta käydä perusteellinen ja seikkaperäinen keskustelu ja tehdä mah-dolliset päätökset.

Peruskoulun tehtäväksi on muotoutunut oppilaan ajattelun, ymmärtämisen, tiedon hankinnan ja käsittelyn kehittäminen. Tämä tarkoittaa sitä, että peruskouluvaiheessa lap-selle ja nuorelle luodaan se pohja, jonka avulla hän voi myöhemmässä opiskeluvaiheessaan kartuttaa tietojaan ja taitojaan sekä luoda itselleen riittävän sivistystason ja hankkia itselleen ammatin. Näin ollen peruskoululla on merkittävä asema koko koulutusjärjestelmäs-mme. Peruskoulun ala-asteella tehdyt mah-dolliset virheratkaisut heijastuvat nuoreen koko kouluhistorian ajan uuden tiedon omak-sumisen hankaloitumisena.

Eräänä esimerkkinä tämänhetkisen perus-kouluopetuksen virheistä voitaneen pitää ns. lukihäiriöisten määrän jatkuvaa lisääntymis-tä. Se on varmasti oire jostakin peruskou-lun ala-asteen opetusohjelmassa tehdystä vir-heestä. Toinen merkittävä puute on ns. lah-

jakkaiden oppilaiden turhaantuminen kes-kiarvovauhtiin sovelletussa opetusohjelmas-sa. Peruskoulun ala-asteen tulee pystyä huo-lehtimaan riittävän tehokkaasti niin oppimisvaikeuksia omaavista kuin erityisen lahjakkaistakin oppilaista siten, että molem-pien erityispiirteet huomioon ottaen voidaan turvata heille paras mahdollinen opetus jat-ko-opiskelua silmälläpitäen siten, että heiltä ei tukahduteta oppimisen halua ja intoa.

Opettajakunnan keskuudessa on varsin yleisesti nähty nykyisen peruskouluopetuksen sisällöllisenä puutteena matemaattisten ainei-den liian pieni osuus sekä käytännön taitojen opetuksen vähäisyys. Tämä johtuu luonnol-lisesti siitä, että rajallisten tuntimäärien puit-teissa ei pystytä opettamaan kaikkia aineita siinä määrin, kuin niitä kunkin aineen kan-nattajien mielestä tulisi opettaa. Tässäkin asiassa juuri valinnan mahdollisuuden tur-vaaminen riittävän varhaisessa vaiheessa lie-nee ainoa käyttökelpoinen ratkaisu. Lapselle ja nuorelle, joka jo suhteellisen varhaisessa vaiheessa ilmaisee mielenkiintoa joko mate-matiikkaan, kieliin, käden taitojen opettele-miseen tai taideaineisiin, tulee taata mahdol-lisuus kehittää omaa erityistaitoaan ja kiin-nostustaan. Mikäli ne tukahdutetaan jo var-haisessa vaiheessa, ei nuori enää myöhemmin pysty samassa määrin kokemaan niitä omik-seen mahdollisuuden opiskeluun ehkä avau-tuessa.

Arvoisa puhemies! Lukio-opetuksessa olaan niin selonteossa kuin valiokunnan mien-tinnössikin päätyvässä ns. luokattoman luki-on järjestelmään. Lienee ilmeistä, että tulevaisuudessa luokaton lukio on ainoa keino, jolla Suomi pystyy turvaamaan koulutustaso-nsa pysymisen Oecd-maiden keskitasolla tai niiden yläpuolella. Tämä ei saa kuiten-kaan missään tapauksessa merkitä ylioppi-lastututkinnon romuttamista vaan paremmin-kin sen tason korottamista ja sisällön moni-puolistamista. Valiokunnan mietinnössä ko-rostetaan aivan oikein ylioppilastutkinnon kehittämistä sellaiseksi, että ulkoa oppimisen sijaan korostettaisiin nuoren henkisen kyp-syyden ja omaksumisvalmiuden mittaamista. Niistä on aivan luonnollisena seurauksena myös perinteistä asioiden muistamista.

Luokattomassa lukiossa tulee lahjakkailla oppilailla olemaan mahdollisuus edetä opiselussaan kykyjensä mukaisesti. Näin ollen he voivat esimerkiksi käydä lukion nykyistä

lyhyemmässä ajassa ja päästä aikaisemmin jatkamaan opiskeluaan korkeammalla koulutustasolla. Toisaalta luokaton lukiojärjestelmä takaa myös vähemmän lahjakkaille oppilaille mahdollisuuden läpäistä lukio, kun he voivat käyttää opiskeluun nykyistä enemmän aikaa ilman, että he perinteisesti ilmaistuna jäisivät luokalleen. Luokalleen jääminen on koettu tähän saakka eräänlaisena nöyryytyksenä ja merkinä lahjattomuudesta. Kun tulevassa luokattomassa koulujärjestelmässä oppilas voi valita haluamiaan ainekokonaisuuksia ja suorittaa opiskelun pie-nehköinä paketteina, tarjoaa se opiskelijalle mahdollisuuden opiskella omaan, hänelle sopivaan tahtiin ilman suurta epäonnistumisen pelkoa.

Mikäli ylioppilastutkinto poistettaisiin, ei lopullista ammatinvalintaansa tai jatko-opintojensa sisältöä harkitsevalla nuorella olisi minkäänlaista yleisesti tunnustettua pohjaa päätöstensä taustaksi. Hänen tai häntä neuvovien henkilöiden olisi erittäin vaikeaa muodostaa lopullinen päätöksensä, kun ei olisi mitään yleiseen tasoon tehtyä vertailua perusopintojen onnistumisesta ja edistymisestä. Näin ollen kaikki suunnitelmat ylioppilastutkinnon romuttamisesta tulee lopettaa ja sen sijaan ryhtyä kehittämään sitä edellä mainitsemieni päämäärien mukaisesti.

Arvoisa puhemies! Ammattikoulutuksen voidaan perustellusti katsoa olevan tällä hetkellä tietynlaisessa kriisissä. Tästä ovat hyvinä esimerkkeinä lukuisat tyhjinä olevat oppilaspaikat, ammattikoulussa opiskelevien nuorten varsin laaja opiskelumotivaation puute, suunnitelmat ns. nuorisokoulusta jne. On ilmeisesti käynyt niin, että perinteinen ammattikoulu on ainakin nykyisessä muodossaan jäämässä kehityksestä jälkeen. Tällä hetkellä on se tilanne, että nuori ei voi valmistuttuaan johonkin tiettyyn ammattiin olla enää varma siitä, että hän tulee jäämään tästä ammatista myös eläkkeelle. Todennäköisempää lienee tulevaisuudessa se, että kansalainen tulee aktiiviyöikänsä aikana vaihtamaan ammattiaan kerran tai jopa useamminkin. Näin ollen ammattikoulutuksen kertakaikkisuuden ja pysyvyyden leima on romuttamassa. Voidaan täydellä syyllä sanoa kansalaisten elävän tulevaisuudessa jatkuvassa koulutusputkessa. Se tulee pitämään sisällään niin yleissivistävän kuin ammatillisenkin koulutuksen.

Ammattikoulutusta on pystyttävä nopeassa tahdissa ratkaisevasti uudistamaan. Tässä uudistustyössä on kaiken lisäksi ristikkäisiä paineita. Toisaalta ammattikouluun hakeutuu runsaasti sellaisia nuoria, jotka ovat kyllästyneet peruskoulussa olleeseen jatkuvaan teorian ”päähän pönttämiseen”. Näille nuorille tulisi pystyä ainakin opiskelun alkuvaiheissa antamaan mahdollisuus opiskella aluksi käytännön työtä ja palata teoriaan opiskelun myöhemmässä vaiheessa.

Toisaalta ammattikoulun yleissivistävän opetuksen lisäämiselle on myös perusteita ja paineita. Ammattikoulusta tulee pystyä luomaan riittävän käytäntösisältöinen koulumuoto, jossa on kuitenkin yleissivistävää opetusta niin runsaasti, että ammattikoulun käyneet nuoret eivät ole merkittävästi lukion käyneitä heikommassa asemassa. Tämä olisi ensiarvoisen tärkeätä siksi, että myöhemmässä elämänvaiheessaan ammattikoulun käynyt voi tuntea tarvetta tai hän voi olla pakotettu siirtymään sellaiseen tehtävään, jossa yleissivistävän koulutuksen merkitys on suurempi. Tuolloin hänen tulee pystyä ilman korkeata kynnystä vaihtamaan ammattiaan vähemmän käytännön taitoa vaativaksi. Myös vaihdon teoreettisemmasta ja vähemmän käden taitoja omaavasta ammatista päivastaiseen suuntaan tulee olla mahdollista. Näin ollen sekä ammattikoulutuksen että teoreettisemman koulutuksen saaneiden koulutuspohjan tulee muodostaa riittävän laaja perusta kaikille mahdollisille myöhemmin tehtäville ammatti- ja koulutusvalinnoille.

Sivistysvaliokunnan mietinnössä on varsin yksiselitteisesti tyrmätty ajatus ns. nuorisosaatteen koulutuskokeilusta eli nuorisokoulusta. Päätös on mielestämme täysin oikea. En näe mitään edellytystä sille, että ammattikoulu ja lukio sulautettaisiin yhteen ja ryhdyttäisiin kouluttamaan ihmisiä, joilla ei ole ammattia eikä toisaalta riittävän monipuolista yleissivistävää pohjaa jatko-opiskeluillekaan. Toeuttamalla nuorisokoulu romuttaisimme koko suomalaisen koulutusjärjestelmän kulmakiven ja tätä kautta lähtisimme sangen arveluttavalle tielle.

Valiokunnan mietinnössä korostetaan myös lukion ja ammattikoulun jälkeisten jatko-opintomahdollisuuksien lähentämistä toisiinsa ja niiden välisten raja-aitojen mataltamista. Tämä todetaan mietinnössä niin, että ”keskiasteen rinnakkaisten koulumuoto-

jen, ammattikoulujen ja lukioiden sekä opistoasteen ammatillisen koulutuksen, järjestelmä tulee kehittää monipuoliseksi ja korkeatasoiseksi nuorisolle koulutusvaihtoehtoja tarjoavaksi koulutukseksi niin, että itsenäisten koulujen yksilöllisyys ja erityispiirteet voivat myönteisesti kehittyä ja kilpailu eri koulumuotojen ja oppilaitosten välillä edistää koulutuksen laadun jatkuvaa kehittymistä". Tämä vaikeaselkoinen toteamus on oikeaan osunut. Se ei kuitenkaan saa, kuten jo edellä varsin selkeästi totesin, merkitä nuorisokoulun luomista vaan olemassa olevien koulumuotojen kehittämistä ja siltojen rakentamista niiden välille niin pitkittäis- kuin poikittaissuunnassa. Käytännössä tämä tarkoittaa ennen kaikkea rajattomien ammattija koulutusvaihtoehtojen luomista niin opiskelun perusvaiheessa kuin myöhemminkin.

Arvoisa puhemies! Eräs esimerkki ammatikoulun jälkeisen opiskelun kehittämisestä ovat ammattikorkeakoulut. Päävastoin kuin nuorisokoulu ammattikorkeakoulu on erittäin tervetullut lisä nykyiseen koulutusjärjestelmäämme. Ammattikorkeakoulut tuovat ns. bachelor of sciences -tutkinnollaan suomalaisen ammatillisen koulutusjärjestelmän lähemmäs kansainvälistä käytäntöä. Ammatikorrekeakoulu on ammatillinen korkeakoulu, josta valmistuneet ammatti-ihmiset ovat tietotaidollisesti huippuluokkaa ja vastaavat oppitasoltaan perinteisen teoreettisemman korkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä. Heidän tutkimuksensa on kuitenkin lähempänä tiettyä ammattialaa kuin teoriapohjaisen normaalin yliopiston käyneiden. Ammatikorrekeakouluja tulee ryhtyä pikaisesti toteuttamaan niin, että niistä saadaan ensi vuosituhaten alkaessa laaja ja monipuolinen uusi koulutusmuoto vaiheessa, jolloin kansainväliset työmarkkinat ulottuvat täysipainoisesti myös Suomeen.

Korkeakoulujen kehittämisessä on onnistuttu sekä epäonnistuttu. Nykyisten opintojärjestelmien rakenteesta on esitetty kritiikkiä varsinkin opiskelijoiden taholta siksi, että ainekokonaisuudet eivät olisi onnistuneita ja toisaalta nykyinen järjestelmä aiheuttaisi opiskelun tarpeetonta pitkittymistä. Mikäli näin on, tulee ryhtyä pikaisesti uudistamaan korkeakouluopetuksen sisältöä jälleen keran. Ei ole mitään järkeä siinä, että pelkän huonon järjestelmän takia opiskelijat joutuvat tarpeettomasti pitkittämään kalliita kor-

keakouluopintojaan kuukausia, jopa vuosia. Jatkossa tämä tulee yhä tuomittavamaksi siksi, että yhteiskunnalle aiheutuvat kustannukset kasvavat jatkuvasti ja lisäksi opiskelijoiden opintososiaalisen aseman parantaminen on väistämätöntä pankkien aloittaman korkokiskonnin takia. Mielestämme korkeakoulu-uudistus on opinto-ohjelmien osalta erittäin kiireellinen ja täysin välttämätön.

Tässä yhteydessä on välttämätöntä ottaa esille myös opiskelijoiden taloudellisen aseman parantaminen. Pankit ovat ryhtyneet tuomittavalla tavalla rahastamaan kansalaisia, ja opiskelijatkaan eivät ole tästä jääneet osattomiksi. Pankit vaativat opintolainojen korkoa nostettavaksi markkinakorkojen tasolle. Tämä aiheuttaisi väistämättä opintolainojen korkokustannusten räjähdysmäisen kasvun ja hankaloittaisi varsinkin korkeakouluopiskelijoiden elämää merkittävästi. Pahimmassa tapauksessa tämä merkitsisi sitä, että opiskelijat joutuisivat pitämään opiskelussaan välivuosia tehdäkseen työtä ja saadakseen kerättyä jälleen rahaa opiskelujensa jatkamiseen, sillä tänä päivänä ei riitä talven ajaksi mukaan otettava suolasilakka-tyynyri kuten viime vuosisadalla. Tarvitaan rahaa ja paljon. Korkeasuhdanteen aikana työn saanti on ollut helppoa, mutta miten se onnistuu tulossa olevan laman aikana, jolloin vapaita työpaikkoja ei ole yhtä helposti saatavilla? Joutuvatko opiskelijat pitämään kerjuukuuvapaita opiskelujensa lomassa?

SMP:n mielestä opintotukijärjestelmää on nopeasti kehitettävä, kuten valtioneuvosto on jo vuosikautia sitten tekemässään periaatepäätöksessä edellyttänyt. Opintorahan osuus tulee kahden vuoden kuluessa nostaa suunniteltuun 50 prosenttiin koko opintotuen määrästä. Lopulle eli lainaosuudelle tulee luoda uusi pankeista riippumaton järjestelmä, joka takaa opiskelijoille kohtuukorkoiset lainat täydentämään opintorahan tuomaa perustoimeentuloturva. Opiskelu on mielestämme työtä, josta tulee yhteiskunnan taholta maksaa "palkka". Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että opiskelijat tulisivat perustoimeentuloturvan piiriin opintorahan ja yhteiskunnan taholta taattavan edullisen opintolainan avulla, jota järjestelmää täydennettäisiin edelleen kehitettävällä asuntotuella.

Arvoisa puhemies! Olen jo edellä korostanut odotettavissa olevaa muuttuvaa tilannetta, joka merkitsee kansalaisten siirtymistä

jatkuvaan koulutusputkeen. Tämä tulee väistämättömäksi yhteiskunnan jatkuvasti kiihtyvän kehityksen takia. Entisen kaltainen suhteellisen pysyvä ammattirakenne ei tule enää säilymään, vaan useakin ammatinvaihto elämän aikana tulee olemaan monille väistämätön tosiasia. Tämä tuo runsaasti paineita niin eri koulutusmuodoille kuin aikuiskoulutuksellekin.

Aikuiskoulutuksen sisältöä ja muotoa on pystyttävä kehittämään ja toisaalta yhteiskunnan tukea aikuisopiskelijoille lisäämään. Kansalaiselle on hänen joutuessaan tai päästessään aikuisikäisenä uudelleen koulutukseen tai jatkokoulutukseen taattava siihen taloudellisesti riippumaton mahdollisuus. Se on kannattava sijoitus, sillä onhan usein vaihtoehtona henkilön joutuminen työttömäksi tai ennen aikaiselle eläkkeelle. Yhteiskunnan kannalta on merkittävästi kannattavampaa pitää kansalaisensa aktiiveina työntekijöinä mahdollisimman pitkään ja mahdollisimman korkealla ammatillisella ja koulutuksellisella tasolla.

Kaikki edellä mainitsemiä tarpeita eri koulutusmuotojen kehittämiseen ja monipuolistamiseen luovat luonnollisesti tuntevia paineita opettajankoulutukselle. Opettajankoulutusta on pystyttävä kehittämään entistä nopeammasa tahdissa, ja opettajien jatko- ja täydennyskoulutuksen on oltava lähes vuosittaista. Tämä tulee merkitsemään opettajankoulutuksen tarvittavien määrärahojen merkittävä kasvamista, mutta toisaalta sijoitus tulee varmasti olemaan erittäin kannattava. Opettajan ammatista on luotava entistä houkuttelevampi, ja siinä tällä hetkellä koetut epäkohdat on kyettävä poistamaan. Tämä merkitsee väistämättä niin tiedollisten, arvostuksellisten kuin myös palkkauksellisten näkökohtien huomioon ottamista.

Arvoisa puhemies! Itsensä kehittäminen ja kouluttaminen tulevat viemään jatkossa yhä suuremman osan ihmisten elämästä ja ajasta. Näin ollen ei ole täysin merkityksetöntä se, miten ja millaisissa puitteissa koululaitos toimii. Koulutuksen perusvaiheessa ja lapsen ollessa pieni tulee koulujen olla turvallisuuden tunnetta antavia sivistystarjontansa ohella. Koulujen kasvatuksellinen merkitys on käytännössä suuri kodin ohella. Näin ollen kodin ja koulun yhteistyön tulee olla vielä tämänhetkis-

täkin parempaa ja saumattomampaa. Vain yhdessä ja yksituumaisesti toimien pystyvät koulu ja koti luomaan lapselle oikean kehityspohjan ja turvallisen kasvuympäristön.

Kasvuympäristön laatuun vaikuttavat myös koulun koko ja siellä vallitseva henki. On kiistattomasti todettu, että pienet koulut ovat merkittävästi parempia kasvuympäristöjä varsinkin pienille lapsille kuin suuret mammuttikoulut. Tämän takia koululaitosta kehitettäessä tulee pyrkiä pilkkomaan suuria tehdasmaisia koululaitoksia elinkeinoelämässä hyväksi koettulla tavalla pienempiin tulosyksiköihin. Mahdollisesti tämä voi aiheuttaa yhteiskunnalle lisäkustannuksia, mutta toisaalta se takaa häiriöttömämmän ja paremman opiskeluympäristön ja edesauttaa oppimisvaikeuksista kärsivien ja ns. häiriikköoppilaiden vähentämistä nykyisestä. Koulutusjärjestelmää ja koululaitosta tulee kehittää myös oppilaan eikä vain yhteiskunnan ja valtiontalouden ehdoilla. Kuten alussa jo totesin, koulutus luo pohjan kaikelle muulle toiminnalle, ja tämän takia siihen uhratut varat eivät koskaan mene hukkaan eikä niitä ole koskaan liian paljon.

Arvoisa puhemies! Olen pitänyt puheenvuoroni tietyistä syistä vain suomeksi.

Ed. Valli merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Almgren: Arvoisa puhemies! Kansanedustajien on tapana lainata profeettoja, filosofiä, kirjailijoita ja joskus myös päätoimittajia.

Ed. Donnerin piti tällä kertaa turvautua päätoimittajaan siitä yksinkertaisesta syystä, että hän ei ole valiokunnassa ollut kuuntele-massa ainuttakaan asiantuntijaa. Hän tuli valiokunnan työhön mukaan vasta siinä vaiheessa oikeastaan, jolloin piti tehdä äänestyksin päätöksiä. Siltä pohjalta hänen lainauksensa on ymmärrettävissä, mutta ei ainoastaan sitä.

Kun hän lainaa päätoimittaja Simopekka Nortamoä, hän lainaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Hän tietysti jätti lainaamatta eduskunnan edessä sen kohdan, jonka päätoimittaja Nortamo osoittaa nimenomaan hänelle. Minä haluan lainata sen: "Myös Jörn Donnerin kanssa olen aivan samaa

mieltä tässä kieliasiaassa. Silti en osaisi ylimielisesti kutsua 'typeriksi' ja 'älyttömiksi' kaikkia, jotka ovat eri mieltä. Kun nyt sivistyksestä on puhe, niin mielestäni sitä ei mitata vain sanomisen sisällöllä, vaan myös sen muodolla." Lainaus Simopekka Nortamon tekstistä päättyi siihen.

Arvoisa puhemies! Kristillisen liiton eduskuntaryhmä yhtyy sivistysvaliokunnan kantaan, että valtioneuvoston koulutuspoliittisen selonteon yleislinja on oikea. Selonteko ja valiokunnan mietintö antavat hyvän perustan Suomen koulutusjärjestelmän yleiselle kehittämiselle. Pidämme oikeana sitä, että panostamme koulutukseen sen kaikilla tasoilla.

Esikoulussa ja peruskoulussa luodaan pohjaa paitsi oppimiselle ja elämäntaitoihin harjaantumiselle myös asenteille. Oppimismyönteisyys, tiedonhalu, sosiaalisuus, hyvät käytöstavat niin oppilastovereita kuin opettajiaakin kohtaan luovat sen kokonaisuuden, josta yhteiskuntakelpoinen suomalainen versoo parhaimmilleen.

Peruskoulun jälkeen on kaikkien ikäluokkien saatava muuttuvan ajan tarpeita palveleva ja yksilöä hyödyttävä monipuolinen koulutus. Työelämän haasteet vaihtuvat nopeasti. Yksilö joutuu jopa monta kertaa elämässään vaihtamaan ammattiaan. Joustavan koulutuksen on seurattava ajan vaatimuksia nykyaikaisella tavalla.

Aivan erityinen huomio on kiinnitettävä opetuksen sisältöön ja opetusmenetelmiin. Nopeatahtiset muutokset koko maailmassa ja omassa maassamme panevat kaikki koulutuksen suunnitteluun ja opetuksen toteuttamiseen osallistuvat koviin. Kansainvälistymisen haasteet, työelämän uudet näkymät, erilaiset integraatiosuunnitelmat, tiedon luonteen muuttuminen ja monet muut, jopa arvaamattomat tapahtumat pitävät pakostakin koko kansakunnan ajan hermolla.

Tästä seuraa, että nyt käsiteltävä selonteko ja mietintö eivät ole menneiden aikojen staattisuuden apoteoosi. Selonteko ja mietintö pyrkivät katsomaan pitkälti eteenpäin tietoon ja totuuteen. Tulevilla hallituksilla ja eduskunnilla on kuitenkin tihenevin väliajoin edessään koulutuksen tulevaisuutta hahmottavia selontekoja, mietintöjä ja lakeja. On varauduttava nopeisiin uudistuksiin tulevaisuudessa.

Yksi totuus on pysyvä. Olkoot olosuhteet

mitkä tahansa, opetuksen sisältö ja menetelmät ovat tärkeitä. Muut tekijät on järjestettävä niitä palvelemaan. Kun olemme asettaneet koulutuksellemme yleiset tavoitteet, puhumme tasapainoisesta, vastuuntuntoisesta, itsenäisestä, luovasta, rauhantahtoisesta, yhteistyökykyisestä ja hyvin käyttäytyvästä ihmisestä. Nämä lähtökohdat ovat oivalliset.

Valiokunta joutuu kuitenkin murheellisena toteamaan, että tavoitteiden saavuttamisessa ei ole täysin onnistuttu. Nuoriltamme on viety kasvatuksen arvopohja. Ne kasvatustavoitteet, jotka on perustettu kristillisen uskoon, kotiin ja isänmaahan, on suuressa määrin tarkoituksellisesti laiminlyöty. Tosi asia on, että kansakunta Suomi on jo ennen itsenäisyyden saavuttamista laskenut kasvatuseriaatteensa ikuisesti kestäviin perusarvoihin. Niistä avoimesti puhuminen niiden arvo tunnustaen ja niiden pohjalle rakentaen saavutetaan varmimmin tavoitteet, jotka eduskunta on kirjannut esimerkiksi peruskoululakiin.

Älyn, ajattelun ja ryhmätoiminnan korostaminen ovat täysin hyväksyttäviä ja oikeita kasvatustavoitteita. Yhtyä voi täysin myös tavoitteisiin, joissa korostetaan ihmisen vastuuta ympäristöstä ja luonnosta. Ihmetyttävää sen sijaan on, että kaikki suomalaiset eivät voi olla arvostamassa kristillistä perinnettä, kotia, työtä tai isänmaan hyväksi työskentelemistä. Ne ovat ja niiden tulee olla myös jatkossa pysyviä kansallisia arvoja. Itse asiassa ne ovat osa sitä jaloa perustaa, jolta kaikki muu versoo.

Ymmärrämme, että ajan haasteet ovat kansainvälistymisessä. Siitä johtuu, että kielten opetukseen on asetettava erityinen paino. Näin on valiokunta yksimielisesti tehnytkin. Valiokunnan mukaan on selvitettävä, voidaanko kielten opetus käynnistää nykyistä aikaisemmin. Oikea tavoite. Valiokunta menee yksimielisyydessään jopa niin pitkälle, että se vaatii erikoiskouluja, jotka keskittyvät vieraiden kielten opetukseen. Tässä peruskouluun betonoidussa maassa se on sivistysvaliokunnan yksimielisenä tavoitteena huikea: erikoiskouluja kielten opetuksen tarpeita silmälläpitäen!

Edelleen valiokunta toteaa yksimielisesti, että kunnan koululaitokseen kuuluvia kielten opetukseen keskittyviä kouluja pitäisi saada. Valiokunta edellyttää yksimielisesti myös suurempaa joustovaraa kielten opetuksessa.

Julkisuudessa ja tässäkin keskustelussa esitetyt epäilyt valiokunnan puutteellisesta tahdosta edistää monipuolista ja tehokasta kielten opetusta ovat tarkoituksellista vääristelyä. Valiokunnan erityisenä lempilapsena on juuri kielten opetuksen monipuolistaminen ja toisaalta valinnan vapaus.

Kun valiokunta veti tulevaisuuden suunta-aivoja yläasteesta, se oli erimielinen vain yhdestä ainoasta asiasta. Tätä kielten opetuksen asiaa käsitellessäni esitän kannan, jota edustaa kristillisen liiton eduskuntaryhmän osan kantaa.

Kun hallitus antoi aikanaan esityksen laiksi koulujärjestelmän perusteista vuonna 1967, oli opetusministerinä Reino Henrik Oittinen, tunnettu sosialidemokraattinen koulu- ja hallintomies. Hallitus kirjasi silloin esitykseensä seuraavaa: "Useampaa kuin yksi oppilaalle vieras kieli ei peruskoulussa saisi olla pakollisena aineena, koska useamman kielen opiskelu on monille oppilaille vaikeata ja se heikentäisi oleellisesti peruskoulun muuta opetustehtävää." Hiukan myöhemmin hallituksen esityksessä jatketaan: "Vastuu oppilaan opinto-ohjelman valitsemisesta peruskoulun yläasteella olisi jätettävä oppilaan huoltajalle, jota koulun olisi valinnassa autettava."

Käsitämme hyvin, että aika on muuttunut. Se mitä äsken lainasin hallituksen esityksestä vuodelta 1967, on silloin kirjoitettua tekstiä. Nyt asia voidaan tietysti nähdä toisinkin. Kansainvälistyminen on edennyt siinä määrin, että on kenties asetettava uusia tavoitteita.

Henkilökohtainen kantani lähtee käytännön koulu- ja opetustyöstä. Olen R. H. Oittisen kanssa periaatteessa samaa mieltä. Tähän kannanottooni ei sisälly mitään tunnelatauksia. Monen kielen osaaminen on erinomainen asia. Kansainvälistyvä maailma tarvitsee ihmisiä, jotka hallitsevat monia kieliä. Koko ikäluokkaa ja kaikkia oppilaita ajatellen ei kuitenkaan voida asettaa liian suuria vaatimuksia. Keskikoulu oli kahden pakollisen kielen koulu. Kansakoulussa ei ollut yhtään vierasta kieltä. Peruskoulun suunnittelijoiden alkuperäinen suunnitelma oli tietysti kompromissi. Poliittiset syyt aiheuttivat myöhemmin sen, että päädyttiin toisenlaiseen ratkaisuun.

Julkisuudessa on esitetty ajatus, että valiokunnan mietintö saattaisi olla jopa perustus-

lain vastainen. Kun näin lausutaan, on ehkä tarkoituksellisesti jätetty sanomatta, että Suomi eli vuosikymmenet kansakoulun aikaa. Kansakoulussa ei opetettu yhtään ainutta vierasta kieltä. Kukaan ei liene esittänyt, että olisimme sen vuoksi rikkoneet perustuslakia. Hallitushan joutuu aikanaan katsomaan, onko lait annettava vaikeutetussa lainsäätämisyjärjestyksessä vai tavallisena lakina. Nyt ei ole kysymys laista. Lopullinen kanta säätämisyjärjestyksestä muodostuu meidän parlamentaarisessa järjestelmässämme eduskunnan perustuslakivaliokunnassa. Huomautan, että nyt ei siis ole kysymys lakien säätämisestä.

Eräissä yhteyksissä on kannettu aivan oikein huolta ruotsinkielisen väestömme palveluista. Tietysti heidän on saatava palvelut omalla äidinkielellään. On muistettava, että tässä mietinnössä ei virkamiesten kielitaitovaatimuksiin puututa tietenkään millään tavoin. Kaikki säädökset pysyvät entisellään. Esimerkiksi kaksikielisiin kuntiin virkapaikoihin hakeutuvat henkilöt tietävät tämän ja varautuvat asianmukaisella tavalla.

Ruotsin kieli on mainio väline pohjoismaisessa yhteistyössä. Kielenä se on muutoinkin moitteeton. Se on niin hyvä, että peruskoulun yläasteella valintoja tehtäessä, jos pakollisia kieliä on vain yksi, se asettuisi hyvin suosittuun asemaan. Olen hyvin selvillä siitä, että kielten opettajienkin kannat vaihtelevat. Ei se ole mikään yllätys.

Englannin ja ranskan didaktiikan lehtori Seppo Tella lausuu Helsingin Sanomien mukaan: "Jos ruotsi olisi valinnainen kieli, sen suosio ja opiskelumotivaatio kasvaisi ja koko opetuksen luonne muuttuisi." Tella sijoittaisi ruotsin saksan, ranskan, venäjän tai espanjan rinnalle: kieleksi kielten joukkoon. Helsingin Suomalaisen Yhteiskoulun apulaisrehtori Heikki Pohjala toteaa, että ruotsin kielen asema Suomalaisessa Yhteiskoulussa tuskin muuttuisi, vaikka siitä tulisi vapaaehtoinen. Suurin osa oppilaista valitsisi sen joka tapauksessa. Olen hyvin selvillä siitä, että on myös vastakkaisia käsityksiä.

Ymmärrän henkilökohtaisesti niitäkin, jotka lataavat asiaan arvovaltanäkökohtia ja statusta. Ne eivät ole politiikassa vähäisiä asioita. Niillä ratkaistaan usein asia. Itse en, kuten äsken sanoin, tunne tämän kaltaisia asioita tässä relevanteiksi.

Aivan ymmärrettävää on sekin, että kak-

sikielisillä paikkakunnilla suhtaudutaan toisiin kieliasioihin kuin esimerkiksi puhtaasti yksikielisillä. Joissakin tapauksissa arkinen elinympäristö tarjoaa joillekin luontevan vieraiden kielten oppimismahdollisuuden. Kahden tai jopa useamman kielen luonteva vuorovaikutus aiheuttaa sen, että vieras kieli, jopa useampikin, tarttuu helposti. Ihminen saa käyttökelpoisen käytännön kielitaidon kuin huomaamattaan. Eihän tästä ole muuta kuin hyvää sanottavana.

Mielestäni tulisi kuitenkin ymmärtää myös niitä, jotka asuvat kaukana kaksikielisyyden keskuksista. Kun ympäristö ei tarjoa luontevaa mahdollisuutta vieraan kielen kuuntelemiseen ja käyttämiseen ovat koulutunnit ainoa tilanne oppikirjojen ohella, jossa tarjoutuu vähäinen mahdollisuus vieraan kielen oppimiseen. Eihän kysymys ole siitä läheskään aina, että jotkut oppilaat olisivat lahjoiltaan heikompia. Olosuhteet vain ovat sellaiset, että koulussa tarjolla olevat vähäiset tuntimäärät eivät tuota toivottua tulosta.

Juuri tästä syystä valiokunta lausui yksimielisesti, että peruskoulussa on turvattava monipuolisen ja tasokkaan kielten opetuksen edellytykset. Kysynkin: Entäpä jos antaisimme yhdelle vieraalle kielelle riittävän ja runsaan tuntimäärän, jospa rohkaisisimme oppilaita kansainväliseen kanssakäymiseen varamalla määrärahoja ulkomaanastipendeihin ja muuhun luontevaan kanssakäymiseen vieraiden kielten kiehtovassa maailmassa? Voisimme edistää vaihto-oppilastoimintaa nykyistä paljon enemmän. Tällöin se käytännön kielitaito, jota kansainvälistyvä maailma vaatii, avautuisi luontevana osaamisena aivan toisella tavalla kuin vähätuntisessa pakkoivaivauksessa. Asenteetkin muuttuisivat myönteisiksi laajalle kielivalikoimalle.

Puoluepoliittisesti sosialidemokraattien valinta on mielenkiintoinen. Valiokuntaryhmänä he ovat toimineet tunnetulla tavalla mientintöä kirjoitettaessa. Aikaisemmin mainitsemani peruskoulujärjestelmän puitelaki vuodelta 1967 on kuitenkin osoittautunut edelleen puoluekohtaiseksi totuudeksi. Se käy hyvin ilmi yksittäisten edustajien kahden kesken antamista lausunnoista. Eräät muut seikat viittaavat myös tähän.

Mutta politiikassa on niin, että tarkoituksenmukaisuus ja liittoutumaherkkyys ovat tunnettuja tosiasioita. Puhun sotilastermeillä. Taktiikka on kykyä käyttää joukkoyksiköitä

yksittäisen taistelun voittamiseksi. Strategia on taitoa voittaa kokonainen sota. Nyt on taktiikan aika. Strategia tulee myöhemmin.

On harmillista mutta väistämätöntä, että valiokunnan mietinnön eräät kohdat nousevat kuuman keskustelun aiheeksi. Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä keskusteltavaa olisi paljon yli sen, mistä nyt käydään kiivainta väittelyä.

Sanaa ”pakko” on pyritty soveltamaan matematiikkaan, historiaan ja moneen muuhun aineeseen. Jokainen tietää ja muistaa, että opetettavien aineiden kokonaisuus on sopimuksen varainen asia. Kun peruskoululakia on rustattu, tässä salissa on vain päätetty, että opetettavien aineiden luettelo on tämä. Erilaisista syistä päädytään tiettyyn oppiaineiden luetteloon.

Kun käytetään sanaa pakko, on syytä muistaa, että kieliä on monta. Niiden kesken on suoritettava ja voidaan suorittaa valinta. Matematiikka on vain yksi. Samoin historia. (Ed. Backman: Entäs uskonto?) — Onpa hyvä, että ed. Backman palautti minun mieleeni oppiaineen, jossa valinnan mahdollisuus on ollut vuodesta 1923. Uskonnonvapauslain säätämisen jälkeen saa valita evankelis-luterilaisen uskonnon, ortodoksisen uskonnon tai voi olla osallistumatta uskonnon opetukseen. Siinä vasta valinnan varaa, ed. Backman. Missä muussa aineessa on näin hyvä valinnan mahdollisuus? Ei missään. (Ed. Paloheimo: Entä islam?) — Minä luulen, että jos koulussa on tarvittava määrä oppilaita, ed. Paloheimo, niin nykyisen lain mukaan on mahdollista, että he saavat sen opetuksen. Arvelen, että lehterillä olevat korkeat kouluviranomaiset voisivat vahvistaa minun kantani. (Ed. Vähänäkki: Kohta on riittävä määrä!) — Se on täysin mahdollista. Olen kuullut, että eilenkin tuli joitakin somaleja, oliko 37, ja sitä edellisenä päivänä yli 100. Kyllä meillä on, ed. Vähänäkki, siinä tekemistä. Mutta tässä aineessa, johon ed. Backman viittasi, siinä se valinnan vapaus on ollut ja on tänäkin päivänä.

Niin, mutta se matematiikka. Sitä on vain yksi. Eihän sille mitään vaihtoehtoa ole. Vai onko, ed. Gustafsson? (Ed. Gustafsson: Anteeksi, keskustelin ed. Backmanin kanssa!) — Niin minä huomasin. Sen tähden minä halusin sanoa tämän. (Ed. Vähänäkki: Opettaja pakottaa sanomaan!) — Matematiikkaa joko on tai ei ole. Minun mielestäni on hyödyllis-

tä, että on matematiikkaa. Eihän sille mitään vaihtoehtoa ole eikä historiallekaan. Historian erikoismiehet tuolta parvekkeelta voisivat olla varmasti samaa mieltä kanssani. Jos matematiikkaa pidetään hyödyllisenä, niin kuin minä teen, se liitetään oppiaineiden luetteloon kaikille yhteiseksi aineeksi. Ne, jotka puhuvat pakkomatematiikasta, eivät ole ehkä aina tätä tulleet ajatelleeksi.

Kristillinen liitto on iloinen siitä, että oppivelvollisuuden ajankohtaa sovelletaan yhä yksilöllisesti. Kaikkia lapsia velvoittava ikärajan alentaminen ei mielestämme vielä tässä tilanteessa ole ajankohtainen asia. Nykyinenkin lainsäädäntömme ottaa huomioon lasten yksilöllisen kehittymisen. Oppivelvollisuuden alkamisen ajankohtaa voidaan nykytilanteessa varioida. Toistaiseksi tämä on käyttökelpoinen ratkaisu.

Päivähoidossa annettava esiopetus on maksullista ja peruskoulussa saatu esiopetus ilmaista. Kuntakohtaiset ratkaisut esiopetuksen järjestämisessä eivät saa viedä lasten vanhempia eriarvoiseen asemaan.

Valiokunnan kanta, jonka mukaan vammaiset lapset pyritään integroimaan normaali luokkiin, saa kannatuksemme. Painotamme opettajien valmiuksia kohdata vammaisen lapsi oikealla tavalla. Kuurojen viittomakieli on saatettava heille ensikieleksi.

Tiedämme oikein hyvin, että terveyskasvatuksen ja kouluruokailun puolella on paljon korjattavaa. Vaikka yleinen terveystilanne onkin lääketieteen kehityksen ja yleisen kansalaiskasvatuksen myötä parantunut, on paljon tehtävää, jotta esimerkiksi koulussa tapahtuva ruokailu saataisiin tapahtumaksi, jossa opitaan luonteva seurustelu ja hyvät pöytätavat. Nykyinen pakkotahtinen kouluruokailu tapahtuu usein luokkahuoneissa, kun liian monet koulukiinteistöt ovat yhä vielä vailla asiallisia kouluruokailutiloja.

Tiedetään, että koululaiset käyttävät 5—6 minuuttia kiireiseen hotkimiseen. Hyviin tapoihin kuuluvat pöytätavat laiminlyödään. Ruokailu, jonka pitäisi olla hyviin tapoihin kasvattava sosiaalinen ja iloinen asia koulupäivän aikana, muodostuu hermostuneeksi ja ikävän meluiseksi tapahtumaksi. Ainoa lääke löytynee siitä, että lukujärjestyksessä on varattava riittävä aika ruokailua varten. Puolen tunnin jakso saattaisi olla riittävä. Ruokailu on saatava oikeaan aikaan tapahtuvaksi. Jos se sijoitetaan varhaiseksi aamupäiväksi, me-

netetään eräs kouluruokailun pääperiaatteista. Kolmannes päivittäisestä ravinnon tarpeesta tarjotaan vääränä ajankohtana.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä on hyvin selvillä lukion ja ammatillisen koulutuksen ongelmista. Valiokunta suosittaaakin, että lukiolainen voisi ottaa opintokokonaisuuksia muista keskiasteen oppilaitoksista ja päinvastoin. Tutkintojen on oltava vastaavia kuin Euroopassa, jotta valiokunnan tarkoittama ammattikoulupassi saataisiin aikaan.

Valiokunnan mielestä kokeillaan lukion ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä siten, että itsenäisten koulujen yksilöllisyys ja erityispiirteet kehittyvät. Tätä kristillisen liiton eduskuntaryhmä pitää oikeana.

Juuri tässä asiassa törmäämme toiseen kysymykseen. Valiokunnan vähemmistö tahtoi uuden tutkintotyyppin, yhdistelmä tutkinon. Tämä vähemmistön vaatimus perustuu suurelta osin sosialidemokraattisen puolueen viimekesäiseen kannanottoon. (Ed. Gustafsson: Ei pidä paikkaansa!) — Ehkä minä saan kuulla korjauksen. (Ed. Gustafsson: Kyllä, aikanaan!) — Vai niin, ehkä sielläkin on sitten vähän epävarmuutta. — Mutta joka tapauksessa, sanokaamme sitten, että jonkin muun puoluekokouksen asiakirjassa lukee: ”Nuorisokoulukokeilun kokemukset tulee tarkoin kartoittaa ja kehittää nuorisokoulusta vähitellen pysyvä koulumuoto maahamme.” Juuri tähän liittyy valiokunnassa esiin tullut erimielisyys: Valiokunnan enemmistö katsoo, että kokeiluja ja yhteistyötä on jatkettava, mutta yhdistelmä tutkinto ei tuottaisi sen enempää ammatillista kuin lukiotasoiakaan kelpoisuutta.

Ammattikorkeakoulukokeilusta valiokunta on yksimielinen. Se ei niputtanut nuorisokoulukokeilua ja ammattikorkeakoulukokeilua toisiinsa. Täällä on useammassa puheenvuorossa siteerattu valiokunnan lausumaa, minäkin siteeraan: ”Valiokunta toteaa vielä, että ammattikorkeakoulukokeilut ja nuorisosteen koulutuskokeilut voivat toteutua toisistaan erillään.” Kristillisen liiton eduskuntaryhmä katsoo, että ammattikorkeakoulukokeilulakiesitys on annettava nopeasti. Kuntien valmius eri puolilla maata on hyvä.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä kantaa erityistä huolta opettajankoulutuksesta. Suomessa opettajankoulutuksen taso on huikean korkea. Luokanopettajaksi vaaditaan kasvatustieteiden kandidaatin tutkinto. Sen suorit-

tamiseen kuluu aikaa jopa kuusi vuotta. Kun otetaan huomioon sellainenkin arkinen asia kuin luokanopettajan palkkataso, koulutus-aikaa on pidettävä huomattavan pitkänä. Kasvatustieteiden kandidaatin tutkinnon suorittaminen antaa valmiudet muillekin aloille. Harmi onkin se, että vuotoa opettajanvalmistuslaitoksista valmistuneiden kohdalla muille aloille kuin opetustehtäviin on huolestuttavan paljon.

Ehdotuksestani valiokunta lausuttuaan sitä ennen ajatuksia koulutuksen uusista muodoista liittikin mietintöön yksimielisesti seuraavaa: "Vaikka poikkeuskoulutuksella ei voida vajausta pysyvästi korjata, on nykyisessä tilanteessa poikkeuskoulutusta nopeasti tehostettava. Samoin on myönnettävä erivapaus sellaisille opettajan tehtävään sopiville henkilöille, joilla on asiallinen pätevyys."

Asiantuntijalausunnossaan eräs kuulluista asiantuntijoista pölytti koulutuskeskustelua railakkaasti: "Kun sukupuolten välillä ei ole lajakkuuseroa, tulisi lukioon tulla puoliksi kumpaakin sukupuolta. Se, ettei näin käy, johtuu yksinomaan sukupuolten biologisen eron karkeasta mitätöimisestä. Eräs seuraus tästä kohtalokkaasta erehdyksestä on se, ettei opettajankoulutukseen pyrkijöissä ole riittävästi miehiä. Koululaitoksemme on väärin ymmärretyn tasa-arvon nimissä järjestänyt suurisuuntaisen, tahattoman yhteiskunnallisen kokeilun, jonka seurauksia tulevat yhteiskuntapoliitikot voivat vain voimattomina hämmästellä." Onhan se kovaa tekstiä. Päätäjien, hallituksen ja eduskunnan, on löydettävä ratkaisu tähän asiaan.

Puheenvuorossaan ed. Donner tiedusteli poliittisten puolueiden kantaa koulutukseen sijoitettaviin varoihin. Olen iloinen voidessani vastata hänelle, että esityksestäni valiokunta kirjasi mietintöön seuraavan: "Valiokunta pitää tärkeänä, että laskusuhdanteen aikana ei koulutusmenoista tule säästää vaan koulutusta on juuri silloin tuettava entisestään."

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä on huolestunut yliopisto-opintojen venymisestä kovin pitkiksi. Pitkittyneet opinnot merkitsevät opintovelkataakan kasvamista ja työelämään siirtymisen ajankohdan viivästymistä. Nuoret eivät myöskään pääse oikealla tavalla toteuttamaan perheen perustamista. Asunnonhankintavaikeudet ovat osa opiskelevien nuorten jokapäiväistä ongelmaa.

Välitutkintojen poistaminen oli virhe. Aikaisemmat humanististen tieteiden kandidaatin ja luonnontieteiden kandidaatin tutkinnot tuottivat hyvän kelpoisuudet moniin ammatteihin, mm. peruskoulun lehtorin virkoihin. Yliopistoilla näyttäisi olevan halukkuutta palauttaa välitutkinnot. Ne merkitsivät nykyisin sitä, että 120 opintoviikon jälkeen olisi mahdollista saavuttaa tutkintotaso, josta yleisesti käytetään nimeä bachelor-taso. Ammattikorkeakoulua muodostaessamme tavoittelemme juuri mainittua pätevyystasoa. Miksi ei voitaisi tiedekorkeakouluihin palauttaa välitutkintoa? Kysymys on esitetty sivistysvaliokunnassa asiantuntijoille. Ihan selvää vastausta ei ole saatu, mutta joissakin vastauksissa esiintyi vastustusta. Mielestäni monet seikat puhuvat välitutkintojen palauttamisen puolesta.

Arvoisa puhemies! Ehdotan mietintöön siellä olevaan kansallisten arvojen luetteloon näin kuuluvan korjauksen ja lisäyksen jaksoon "Koulun kasvatustehtävä" sen toiseksi viimeiseen virkkeeseen: "Koulun kasvatustavoitteena tulee olla kasvattaa tasapainoisen ja ehyen persoonallisuuden omaavia nuoria, jotka ymmärtävät vastuunsa ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa ja jotka huolehtivat kansallisen kulttuurin edistämisestä ja kansallisista arvoista, joita ovat mm. kristillinen perinne, kodin arvostus, työn kunnioittaminen ja isänmaan hyväksi työskenteleminen, sekä nuoria, jotka kykenevät myös kansainväliseen yhteistyöhön."

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Esi-tän puheenvuoroni suomeksi, mutta se ei ole kielipoliittinen kannanotto päinvastoin kuin ed. Kettusella.

Sivistysvaliokunnan tapa käsitellä hallituksen antamaa selontekoa ei mielestäni ansaitse täyttä kiitosta. Valiokunta kuuli suuren joukon asiantuntijoita, mutta käsittely juuttui viime aikojen koulutuspoliittiseen kiistakapulaan, nuorisoasteen kokeiluihin ja ammattikorkeakouluihin. Kun valinnaisuuden lisäämisestä myös peruskoulun yläasteella kehkeytyi lähes kielipoliittinen riita, oli tunnelma valiokunnan käsittelyn loppuvaiheessa sekava ja kärjistynyt. Sillä tavalla ei voi Suomen koulutuspolitiikkaa rakentaa.

Hallituksen selontekoa koulutuspolitiikasta taas voi kutsua laatikkoleikiksi. Siinä Suomen koulutusjärjestelmä, paino nimen-

omaan sanalla järjestelmä, esitellään laatikkoina, nuolina, etenemisreitteinä. Sen sijaan koulutuksen muotoihin, sisältöihin ja koulutuksen henkeen puututtiin hallituksen selonteossa liian vähän.

Valiokunnan kannanotoissa on hyvää se, että valiokunta ainakin pyrki tarkastelemaan koulutusta järjestelmäkeskeisyyden sijaan yksilökeskeisesti. Peruskysymys silloin on: Kun koulutuksen tarve kasvaa, kenen tarpeesta puhutaan? Kasvaako yhteiskunnan tarve, kasvaako työelämän tarve vai kasvaako kansalaisten, ihmisten, oma tarve? Todellista oppimista ja sivistystä voidaan rakentaa vain sen varaan, että luotetaan ihmisten oman koulutustarpeen kasvuun ja pyritään luomaan näihin tarpeisiin sopivia muotoja, nykyaikaisia koulutusmuotoja.

Arvoisa puhemies! Valiokunta halusi käsitellyssään painottaa koulutuksen arvolähtökohtia. Se on vihreiden mielestä aivan oikein. Mutta kun valiokunta ensin vakuuttaa, että "suomalaisessa yhteiskunnassa on löydettävissä yhteinen arvopohja, jolle koulun kasvatustyö rakentuu ja kehittyy" ja kun sen jälkeen valiokunta äänestää erittäin tiukasti siitä, mitä tähän arvopohjaan kuuluu, niin tämä ei ole kovin vakuuttavaa. Ensin on yhteinen arvopohja, sitten äänestetään siitä, mitä se sisältää. Kansalliset arvot haluttiin mietinnössä mainita, mutta niiden määritelmästä äänestettiin.

Pidän erittäin ikävänä, että keskeisiksi kansallisiksi arvoiksemme halusi valiokunnan enemmistö mainita humanistisen ja kristillisen perinteen, kodin arvostuksen ja työn kunnioittamisen. Pidän tätä ikävänä sen vuoksi, että voidaan perustellusti esittää kysymys: Mitä kansallista mainituissa asioissa on? Mutta tähänhän tulee uskoakseni ryhmätoverini Eero Paloheimo myöhemmin puuttumaan puheenvuorossaan. Jos Suomen kansallisia arvoja haluttaisiin määritellä, listassa pitäisi vähintään olla meidän oma luontosuhteemme, sen merkitys suomalaiselle kulttuurille, kulttuurimme asema idän ja lännen välissä idän ja lännen vuorovaikutuksessa, omat vähemmistökulttuurimme ja vaikkapa pohjoismaisen hyvinvointivaltion arvot: demokratia, sukupuolten tasa-arvo, työstä riippumaton perusturva jne. Silloin oltaisiin huomattavasti lähempänä käsitettä, jonka minä ainakin käsitän kansallisiksi arvoiksi. Ed. Donner on vastalauseessaan

muistuttanut, että perusarvoihin kuuluu myös oikeus olla eri mieltä. Kun sivistysvaliokunta esittää yhteisten arvojen määritelmän, josta sitten äänestetään, oikeutta olla eri mieltä ei ainakaan tässä ole kunnioitettu.

Arvoisa puhemies! Merkittävä on valiokunnan kannanotto siitä, että peruskoulujärjestelmän sisällä voidaan suorittaa pedagogisia kokeiluja ja ottaa käyttöön vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä, mm. freinet- ja montessorimenetelmiä. Mietinnön mukaan niitä voidaan soveltaa oppiaine-, luokka- ja koulukohtaisesti. Kunta voi myös halutessaan perustaa vaihtoehtokouluja, joiden oppilaak-situloalue ylittää kunnan sisällä koulupiirirajat. Kun tähän toivottavasti annetaan lainsäädännölliset mahdollisuudet, peruskoulun sisäiselle kehittämislle ja uusien opetusmenetelmien käyttöönotolle jää hyvin vähän rajoituksia peruskoulujärjestelmässä. Tällainen muutos on tervetullut ja omalta osaltaan uskoakseni lieventää ns. vaihtoehtokoulujen ympärillä käytyä juupas — eipäs-keskustelua.

On kuitenkin tärkeää, että myös vaihtoehtokoululaki etenee eduskunnassa vilkkaasti. Monet jo toimivista steinerkouluista ovat todellisessa taloudellisessa ahdingossa, ja olisi hulluutta ajaa ne nurin tilanteessa, jossa koulutuksen monimuotoisuutta ja uusia kokeiluja halutaan suosia. Päähallituspuolueille lankeaakin suuri vastuu vaihtoehtokoululain nopeasta etenemisestä tämän jälkeen.

Puhemies! Koulu ei enää ole kylän keskus eikä opettaja kansankynttilä. Valitettavasti, voidaan tietysti sanoa. Koulu joutuu nyt taistelemaan paikastaan. Se kilpailee muun yhteiskunnan: sähköisten viestimien, uuden tietotekniikan ja muiden rinnalle kehittyneiden opiskelumahdollisuuksien kanssa, kiinnostavuudestaan. Kun peruskoulunkin keskeyttäneiden luku, puhumattakaan lukion keskeyttäjist, on korkea, täytyy kysyä, missä vika? Koulun jättävät kesken paitsi ns. koulupudokkaat, joiden yksilöllisten ongelmien kohtaamiseen ei riitä resursseja koulussa, myös jotkut lahjakkaat oppilaat, joille koulumainen opiskelu ei sovi.

Koulu on aivan uusien haasteiden edessä. Kun valiokunnassa oli kuultavana asiantuntija tiedekeskus Heureka, oli mielenkiintoista kuulla, miten hän rinnasti matematiikan opiskelun lähinnä musiikkiin. Hän kertoi innostuneesti siitä, miten koululaisryh-

mät, jotka ovat käyneet Heurekassa perehtymässä matematiikan salaisuuksiin, ovat löytäneet aivan toisen lähestymiskulman koko matematiikkaan. Kun ajattelee perinteistä kouluopetusta, musiikki ei varmasti tule ensimmäiseksi mieleen niille, joilla on tuoreita kokemuksia koulujen matematiikan opetuksesta. Sama ongelma on lähes kaikkien oppiaineiden oppisisällöissä ja opetusmenetelmissä.

Automaattivastauksena usein esitetään, että ongelmat korjaantuvat tuntikehystä muuttamalla ja lisäresursseilla. Itse en usko niin pinnalliseen ratkaisuun vaikka rahaakin varmasti tarvitaan. Koulun tehtävät, koulun mahdollisuudet, sen suhde ulkopuoliseen yhteiskuntaan kuten yrityksiin, kirjastoihin, informaatiopalveluihin, ulkopuolisiin asiantuntijoihin, koulussa käyviin vierailijoihin pitäisi arvioida kokonaan uudestaan. Tulevaisuuden koulun on lähdettävä yhä enemmän pois neljän seinän sisältä joko fyysisesti tai tietotekniikan keinoin. Valiokunta korostaa yksilöllisiä oppimismahdollisuuksia, omaa opiskelurytmiä ja tutkielmamuotoista opiskelua. Oppiminen on aina mittatilaustyötä, ja se pitäisi nyt vihdoin tunnustaa.

Puhemies! Kun sivistysvaliokunta vieraili Tanskassa, siellä saimme kuulla, että koulujen hallinto on järjestetty kolmikantaperiaatteella, jossa oppilaat, opettajat ja oppilaiden vanhemmat muodostavat koulun todellisen hallintoyksikön. Tanskan-mallissa koulujen kehittämisen painopiste oli kouluyhteisöissä itsessään. Tähän pitäisi päästä meilläkin. Sivistysvaliokunnassa ehdotin kolmikantamallia. Kantani siellä äänestyksessä hävisi. En aio sitä nyt uudestaan tuoda äänestykseen, koska merkittävämpää on mielestäni se henki, millä kouluhallintoa nyt pitäisi kehittää. Ovatko oppilaat todella tervetulleita todelliseen päätöksentekoon todelliseksi vastuunkantajiksi kouluyhteisössä ja ovatko oppilaiden vanhemmat tervetulleita vai pidetäänkö heitä vain välttämättömänä pahana, jonkinlaisina menneisyyden jäänteinä, joilla on vanhentuneita tietoja ja vanhentuneita käsityksiä, vai pidetäänkö heitä koulun todellisena voimavarana, joka voi auttaa koulua avaamaan suhteitaan ulkopuoliseen yhteiskuntaan? Ymmärtääkseni, jos nämä kaksi ehtoa täyttyvät — oppilaat saavat kantaa vastuuta myös koulun hallinnossa ja nähdään oppilaiden vanhempien voimavarat

suhteessa ulkopuoliseen yhteiskuntaan — koulun hallintoonkin tulisi uutta elämää. Olisi nopeasti mielestäni kehitettävä suomalaista koulujen hallintomallia tällaiseen sanotaan vaikka tanskalaiseen suuntaan, josta siellä oli saatu hyviä kokemuksia.

Puhemies! Hieman yllättäen valiokunnan huomio keskittyi peruskoulun yläasteen valinnaisuuksien lisäämisessä nimenomaan kielikysymyksiin, joista erikseen ei kuultu mielestäni riittävästi asiantuntijoita. Valiokunnan kantaa ei yritetty kylliksi hioa yhteen. Tulokseksi saatiin sitten kieliriita, jota täälläkin nyt käydään ja joka mielestäni on aika tarpeeton.

Valinnaisuuden kannalta asiaa tarkastellen on tärkeää, että jo peruskoulun yläasteella oppilaalla on nykyistä enemmän valinnan mahdollisuuksia oman kiinnostuksensa ja motivaationsa mukaan. Oppilaskohtaisesti on voitava joustaa myös kahden vieraan kielen pakollisuudesta silloin, kun vaikeudet kieliopiskeluissa vievät oppilaalta muunkin koulumotivaation. Jos koulun tavoitteeksi asetetaan onnistumisen elämysten tuottaminen, niin kuin mielestäni pitäisi asettaa, on voitava yksilökohtaisesti löytää sellaiset opetussuunnitelmat, että onnistumisen elämyksiä kaikille koulussa myös löytyy. Tällaiseen vapautukseen joistakin aineista tai yksilöllisen opetussuunnitelman tekemiseen ei pitäisi minusta vaivata psykologeja, psykiatreja eikä koulujen johtokuntia, vaan sen pitäisi olla asia, jonka oppilas, hänen vanhempansa, huoltajansa, ja opettajansa voivat keskenään sopia. Muuten on hyvä, että peruskoulun yläasteella opiskellaan useita vieraita kieliä, vähintään kahta kieltä, mahdollisuuksien mukaan myös useampia.

Kulttuurisesti Suomi jakautuu kaksikielisiin ja yksikielisiin alueisiin. Vihreät ovat ehdottaneet, että peruskoulun yläasteen kielipinnnot voitaisiin järjestää niin, että kaksikielisillä paikkakunnilla toinen opiskeltavista kielistä olisi aina toinen kotimainen kieli eli ruotsin kieli tai suomen kieli ja yksikielisillä alueilla valinta olisi vapaa. Helsingissä, Turussa tai Vaasassa on aika luonnollista lukea ruotsia jo peruskoulun yläasteella. Jos sitten Tohmajärvellä useammat haluavat valita (Ed. Virolainen: Eivät valitse!) ruotsin sijaan vaikka venäjän, sekin on aika ymmärrettävää. Kulttuurisesti tämä alue on aivan toisenlainen kuin kaksikieliset alueet Suomessa.

Samoin on joitakin kokonaan ruotsinkielisiä alueita, joilta mielestäni aivan hyvin voitaisiin pakkosuomi poistaa. Oppilaat voivat itse sen jälkeen valita, opiskelevatko näillä kokonaan ruotsinkielisillä alueilla suomea vai eivät.

Lukiassa tulisi kuitenkin ruotsin opiskelu säilyttää, vaikka ylioppilastutkinnossa se voisi olla valinnainen, kuten ymmärtääkseni valiokunnan enemmistökkin on mietinnössään lausunut. Näin ei muodostuisi virkakielojärjestelmää, jossa työmarkkinoilla virkoja haettaessa joutuisivat huonompaan asemaan ne, jotka eivät ole koulussa ymmärtäneet ruotsia opiskella.

Vihreillä kielikysymykseen ei liity kovin paljon intohimoja. Pidämme tärkeänä oman suomenruotsalaisen vähemmistömme oikeutta asioida, tulla ymmärretyksi, saada palveluja omalla äidinkielellään. Pidämme sitä suomalaisena kulttuurisena rikkautena. Vähiten ymmärrystä saavat meiltä ne, jotka korvaisivat koko peruskoulun kieliohjelman yhdellä kielellä, englannilla. Eurooppa on monikulttuurinen ja monikielinen ja kun se sellaisena säilyy, myös suomalaisen kulttuurin säilymis- ja kehittymismahdollisuudet ovat Euroopassa paremmat. Toisen maailmansodan lopputulos merkitsi englannin kielien voittokulkua Euroopassa, mutta kehityksen suunta on nyt toinen. Ranskan, saksan ja venäjän osaaminen tulee suomalaisillekin yhä tärkeämmäksi.

Puhemies! On helppo yhtyä valiokunnan käsityksiin lukion kehittämisestä luokattomaksi ja valinnaisuuden lisäämisestä lukiossa. Kumpikin näistä uudistuksista parantaa oppimismotivaatiota. Viittaukset kerhotoiminnan lisäämiseen ja oppilaskuntatoiminnan elvyttämiseen ovat myös tärkeitä. Ilman niitä koulut ovat kuolleita.

Ylioppilaskirjoitukset eivät saa olla suomalaisessa koulujärjestelmässä itsestäänselvyys. Liian usein lukion oppisisällöistä ja opetusmenetelmistä puhuttaessa törmätään siihen, että valmentautuminen ylioppilaskirjoituksiin estää mielekkään lukio-opiskelun. Näin ei tietenkään saa olla. Valiokunta ottaa kantaa ylioppilaskirjoitusten kehittämiseen. Kirjoitukset on voitava suorittaa soveltuvin osin tutkielmamuotoisena, kuten esimerkiksi nyt korkeakouluissa tehdään graduja. Yökirjoitukset tulisi voida myös tehdä jaksotain esimerkiksi kunkin oppiainejakson pää-

tyttyä tai suorittaa osittain silloin, kun tarvitaan vaikka jatko-opintoja varten jotakin tiettyä ainetta, esimerkiksi pitkää fysiikkaa.

Nuorisoasteen koulutuskokeilut, joissa monet paikkakunnat ja oppilaitokset ovat innokkaasti liikkeellä, ovat tervetullut lisä perinteiseen lukio — ammattikoulu-jakoon. Vihreät kannattavat mahdollisuuksia yhdistää teoreettisia ja käytännöllisiä opintoja, myös käden taitoja, näissä nuorisoasteen kokeiluissa. Miten tämä mahdollisuus luontevimmin järjestetään, jää sen informaation varaan, joka erilaisista kokeiluista saadaan. Siksi kokeilujen kirjon tulisi olla mahdollisimman monipuolinen. Sen pitäisi sisältää mahdollisimman monen eri oppilaitostyyppin yhteistyötä.

Kysymys siitä, mihin tutkintoon nämä kokeilut johtavat, on vaikea. Jos nuorisoasteen koulutuskokeilut johtavat kokonaan uuden koulutusväylän syntyyn, silloin on ehkä luontevaa, että nuorisoasteelle muodostuu myös uusia tutkintoja. Mutta oppilaiden oikeusturvan kannalta on olennaista, ettei uusia tutkintoja oteta käyttöön liian kevein perustein. Pahinta, mitä opiskelijalle voi tehdä, on käyttää häntä jonkin uuden tutkinnon koekappaleena ja sitten muuttaa tai poistaa tuo tutkinto muutaman vuoden kuluttua. Jos uusia tutkintoja luodaan, ne on suunniteltava pitkäjänteisesti.

Nuorisoasteen uusien vaihtoehtojen puolesta puhuu tällä hetkellä lukion suuri keskeyttämisprosentti. Ilmeisesti noin joka viides keskeyttää opintonsa. Se on sekä inhimillisten voimavarojen että rahan tuhlausta. Keskeyttämisprosentin pienentäminen onkin koko nuorisoasteen suuri kehittämissaaste. Siihen päästään vain oppisisältöjen ja opetusmenetelmien kehittämisellä ja todellisten valinnan mahdollisuuksien synnyttämisellä.

Puhemies! Valiokunnan mietinnössä on monia tärkeitä kannanottoja, jotka helposti hukkuvat poliittisesti intohimoisempien aiheiden alle. Tällainen on mm. myönteinen kannanotto kolmivuotisten välitutkintojen palauttamiseen korkeakouluihin tai tämän asian selvittämiseen. Tämä parannus olisi tervetullut ja lisäisi myös koulutusjärjestelmämme kansainvälistä vertailukelpoisuutta.

Ammattikorkeakoulujen osalta valiokunta korostaa kiinteää yhteyttä tiedekorkeakouluihin. Tätä vihreät haluavat erityisesti painottaa. Ammattikorkeakoulujen kehittämi-

sessä on oltava kysymys muustakin kuin opistojen nimen muuttamisesta enemmän arvostusta herättäväksi. Jos opetustyö ei kehity ja tutkimustyö käynnisty uutta nimikettä vastaavaksi, joutuvat perinteiset korkeakoulut kohta miettimään itselleen paremmin sopivaa nimeä. Ammattikorkeakoulupuolella olisi edettävä hyvin valmistellusti ja harkiten. Opetuksen laadun on oltava ratkaiseva uuden nimikkeen käyttöönotossa.

Valiokunta kantaa huolta miesten saamiseksi opettajankoulutukseen ja opettajiksi. Kun tasa-arvolainsäädäntö ei mahdollista erillisiä mieskiintiöitä, alan kiinnostavuutta ja pääsykokeita pitäisi kehittää, jotta kouluihin saadaan myös miesopettajia. Kysymys on tasa-arvosta myös oppilaan kannalta. Oppilaalla pitää olla oikeus sekä nais- että miesopettajiin.

Valiokunnan kannanotot kieli- ja kulttuurivähemmistöjen koulutukseen ovat tärkeitä. Saamelaiden ja romaanien koulutusasioiden saattaminen kuntoon on näille ryhmille elintärkeää.

Opintotuen osalta valiokunta esittää rahastomallin selvittämistä. Vihreät pitävät tärkeänä, että vähintään puolet opintotuesta annetaan suoraan opintorahana ja että opintolainat pysyvät erillään markkinakoroista.

Arvoisa puhemies! Kuten olen edellä maininnut, vihreät eivät voi kaikilta osin yhtyä valiokunnan enemmistön kannanottoihin. Tästä syystä teen valiokunnan mietintöön seuraavat muutosehdotukset:

1) V vastalauseen mukaisesti ehdotan, että valiokunnan mietinnössä lukuun Yleistä sisältävän Koulun kasvatustehtävä -alaotsakkeen ensimmäisen kappaleen viimeistä edellisestä virkkeestä poistettaisiin seuraava lause: "joita ovat mm. humanistinen ja kristillinen perinne, kodin arvostus ja työn kunnoittaminen".

2) Hieman jättämästämme vastalauseesta poiketen ehdotan, että valiokunnan mietinnön luvussa Peruskoulu otsakkeen Yläaste alla oleva neljäs kappale hyväksyttäisiin näin kuuluvana: "Peruskoulun yläasteen kieltenopetuksen osalta eduskunta edellyttää, että yläasteella olisi oppilailla äidinkielen lisäksi pääsääntöisesti kaksi pakollista kieltä, joista toinen kaksikielisillä paikkakunnilla olisi toinen kotimainen kieli ja muualla valinnainen. Tästä voidaan tarpeen vaatiessa oppilaskohdaisesti poiketa."

Jälkimmäinen lisäys tarkoitti niitä ns. koulupudokkaita ja oppimisvaikeuksia kohdanneita, joiden kohdalla pitäisi yksilöllisiä opetussuunnitelmia voida laatia.

3) Edelleen V vastalauseen mukaisesti ehdotan, että luvun Koulutuskokeilut otsakkeen Nuorisoasteen koulutuskokeilut alla olevat toinen ja kolmas kappale tarpeettomina poistetaan.

Ed. U. Leppänen: Herra puhemies! Haluan puuttua sivistysvaliokunnan mietintöön erityisesti ammattikorkeakouluja koskevalta osalta. Valiokunnan mietintö on näiltä osin hyvin ristiriitainen. Yhtäältä siinä kannatetaan ammattikorkeakoulukokeilujen aloittamista ja toisaalta esitetään rajoituksia, jotka sulkevat kaikki aidot ammattikorkeakouluratkaisut ulkopuolelle.

Ammattikorkeakoululla tarkoitetaan yliopistoihin rinnastettavia, korkeakoulutasoisia oppilaitoksia, joilla on oma itsenäinen koulutuksellinen profiili. Ammattikorkeakoulut eivät ole alempia korkeakouluja eivätkä korkeakouluihin valmistavia oppilaitoksia vaan itsenäisiä koulutusinstituutioita, jotka valmistavat työelämän ammattilaisia. Tällaisista ammattikorkeakouluista ei mietinnössä puhuta. Hajanaiset maininnat viittaavat siihen, että valiokunta ymmärtää ammattikorkeakouluksi oppilaitoksen, jossa valmistetaan alempiin korkeakoulututkintoihin. Tällaiseksi halutaan muuntaa joitakin kehittyneempiä opistoasteen oppilaitoksia. Olisi ollut rehellisempää todeta, ettei valiokunta kannata ammattikorkeakoulujen kokeilemistä. Nyt mietinnön lukijoita harhautetaan uskomaan päinvastaista.

Valiokunta haluaa liittää nykyisiin korkeakouluihin uusia yksiköitä ammatillisten oppilaitosten joukosta, mutta tällainen kehittämissperspektiivi ei osoita suuntaa sen enempää korkeakoululaitokselle kuin ammatilliselle koulutusjärjestelmällekään. Nykyisten yliopistojen ja korkeakoulujen laajentamiselle tuskin on erityisiä perusteita ottaen huomioon myös ikäluokkien pieneneminen, vaikka toisaalta kannatankin vapaata sisäänottoa yliopistoihin. Ammatillisia oppilaitoksia ei voida myöskään jättää ikuisiksi ajoiksi keskiasteen yhteyteen.

Valiokunnan ristiriitainen näkökulma on synnyttänyt hupaisia lausumia. Ammattikorkeakoulututkintojen tasoksi esitetään bache-

lor-tasoa. Bachelor-tutkinnot kuuluvat anglosaksiseen yliopistolaitokseen, eikä niillä ole mitään tekemistä ammattikorkeakoulujen kanssa. Näiden tutkintojen asettaminen ammattikorkeakoulujen tason osoittimiksi ei ole oikein.

Valiokunta haluaa, että jokaisella kokeiluammattikorkeakoululla olisi ylhäältä määritetty kontaktiyliopisto. Tällainen holhous ei ole tarpeen. Korkeakoulu etsii tietenkin aina omat yhteistyökumppaninsa, joita toivon mukaan on useita.

Sivistysvaliokunnan mietintö haluaa lopettaa hyvin käynnistyneet ammattikorkeakoulukokeilut. Onko meillä Suomessa tähän varaa? Olisi korkea aika modernisoida meidänkin korkeakoululaitostamme eurooppalaiseen suuntaan. Nyt Eurooppaan halutaan mennä silmät ummessa ja saappaat edellä.

Lopuksi totean, että Suomessa tulee pystyä olennaisesti parantamaan koulutusjärjestelmän laatua. Opiskelun on annettava oppilaalle enemmän valmiutta itsensä jatkuvaan kehittämiseen. Ihmisille on annettava valmiutta käyttää inhimillisiä kokonaispersoonallisuuden mahdollisuuksiaan syvemmin ja laajemmin.

Opetusministeri Norrback: Puhemies, talman! Tilanne on outo. Enemmistöhallitus on antanut yksimielisen selonteon eduskunnalle, mutta opetusministerinä joudun toteamaan, että sivistysvaliokunnan mietintöön liitetty eriävä mielipide paremmin vastaa selonteon linjanvetoja. (Ed. Virolainen: Mikä eriävä mielipide?) Väitetään, että vastaus selontekoon ei sido hallitusta, ja näin ollen annetaan vapaat kädet kansanedustajille. Ihmettelen, ellei puolueilla ole selviä kantoja tärkeissä koulutuspoliittisissa asioissa.

Selonteko menettää lopullisesti merkityksensä, jos hallituksessa tuetaan selontekoa, eduskunnassa jokainen äänestää miten vain ja jälkeenpäin ilmoitetaan, että eduskunnan vastaus on vailla konkreettista merkitystä. Kaiken jälkeen vielä ihmetellään sitä, että ihmiset eivät ymmärrä politiikan tekoa ja että eduskunnan arvovalta on alhainen. Sivistystasoa on näköjään myös nostettava poliitikkojen keskuudessa.

I sin redogörelse presenterade regeringen sina utbildningspolitiska linjer för 1990-talet. Hänsyn togs till åtgärderna under de när-

maste åren och behoven i ett längre tidsperspektiv. Underlaget var en utvärdering av de uppnådda resultaten, de nuvarande problemen, de internationella erfarenheterna och de krav som man i framtiden måste ställa på utbildningen.

Nivån på utbildningen hos de yngre åldersklasserna har fortlöpande stigit, och vårt utbildningssystem fungerar i stort sett väl. Inom alla former av utbildning finns det dock behov av utveckling.

Enligt regeringens bedömning växer betydelsen av utbildning hela tiden med anledning av de snabba förändringarna i samhället, teknologin och arbetslivet samt internationaliseringen. Med utbildningspolitiska medel kan man påverka utvecklingen, men då är det inte tillräckligt med att förhålla sig passivt till problemen och de nya behoven.

Regeringen föreslog att man som allmänna mål för utbildningspolitiken under 1990-talet uppställer högre utbildningsnivå, förbättrad kvalitet i utbildningen, effektivare verksamhet inom utbildningssystemet och att man följer principen om kontinuerlig utbildning. Vidare omfattade redogörelsen olika ställningstaganden till och praktiska lösningar på de olika utbildningsformerna och styrningen av dem.

Sivistysvaliokunta on käsitellyt selontekoa perusteellisesti ja laatinut siitä laajan mietinnön. Kiitoksia siitä!

Mietinnössä on runsaasti yksityiskohtaisia kannanottoja koulutuksen eri muodoista. Selonteko luo valiokunnankin mielestä perustan ja antaa hyvät edellytykset Suomen koulutusjärjestelmän yleiselle kehittämiselle. Selonteko on täyttänyt hyvin tarkoituksensa, kun sen johdosta on virinnyt vilkas koulutuspoliittinen keskustelu koulutusjärjestelmästämme ja sen kehittämisestä kokonaisuutena. Näin luodaan perusta aktiiviselle ja pitkäjänteiselle koulutuksen kehittämiselle 90-luvulla.

Sivistysvaliokunta on kuitenkin esittänyt eräitä kannanottoja, jotka poikkeavat selvästi valiokunnan ja selonteon yleisestä linjasta. Toivon, että eduskunta kiinnittää erityisesti huomiota nuorisoasteen koulutuksen kokeiluun ja ammattikorkeakoulukysymykseen. Ei ole mahdollista mielestäni erottaa toisistaan ammattikorkeakoulua ja nuorisoasteen koulutusta koskevia kokeiluja. Ammattikorkea-

koulu on osa nuorisoastetta, koska ammatikorkeakoulu kehittyy mm. opistoasteen pohjalta (Ed. Pystynen: Ei pidä paikkaansa!), ja tähän palaan vielä.

Ammattikorkeakoulu- ja nuorisoastekoulutuskokeilujen tulee olla yhteensovitetuja, kuten yksimielisesti laadittu selonteko edellyttää. Ei liene enää teknisiä, tuskin edes poliittisiakaan edellytyksiä aikaansaada ainoastaan ammatikorkeakoulua koskevaa lainsäädäntöä.

Yli puolet ikäluokasta siirtyy nykyisin peruskoulun jälkeen lukioon. Tutkimusten ja käytännön kokemusten perusteella on voitu todeta, että monet hakeutuvat lukioon lähinnä siirtääkseen ammatillisesti eriytyneen koulutuksen ja ammatin valintaa myöhäisempään ajankohtaan. Uset kokevat lukio-opinnot liian teoreettisiksi, ja lähes viidennes oppilaista keskeyttää opiskelunsa. Monet pettyvät myös sen vuoksi, että vain runsas kolmannes ylioppilaista voi sijoittua korkeakouluihin.

Hakeutuminen ammatillisesti eriytyvään koulutukseen voi kestää useita vuosia. Ammatillinen koulutus on varsin moniportainen. Työelämän tarpeiden pohjalta on muodostettu koulu- ja opistoasteen linjoja useimmille aloille. Ammattirakenteen ja työtehtävien nopea muuttuminen edellyttävät koulutustason kohottamista ja koulutusrakenteen kehittämistä. Peruskoulutus on syytä muodostaa nykyistä laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Ammatillisen perus- ja täydennyskoulutuksen työnjakoa on tarkistettava. Useissa maisissa suomalaista opistoastetta ja ammatillista korkea-astetta vastaava koulutus on myös siirretty korkeakoulujärjestelmän piiriin.

Ratkaisujen löytämiseksi näihin ongelmiin ja koulutuksen kehittämiseksi pitkällä aikavälillä selonteossa ehdotettiin nuorisoasteen koulutuksen ja ammatikorkeakoulujen kokeiluja. Todelliset erilaisia vaihtoehtoja koskevat kokeilut ovat tarpeen 90-luvulla, jotta niiden avulla voidaan löytää suomalaisiin olosuhteisiin parhaimmin soveltuvat ratkaisut. Monissa kouluissa ja kunnissa on käynnistynyt laaja vapaaehtoisuuteen pohjautuva suunnittelutyö. Tämä työ voi olla erittäin pitkälti turhaa, ellei kokeilutoimintaa voida aloittaa opetusministeriön suunnittelemalla tavalla. Sivistysvaliokunta on katsonut, että koulutuskokeilujen selonteossa esitellyt tavoitteet ovat oikeat. Valiokunta on kuitenkin

torjunut uuden tutkinnon kokeilun nuorisoasteen koulutuksessa. (Ed. Isohookana-Asunmaa: Ei ole!) — Näin on, muuten!

Opetusministeriö on todella äskettäin pyytänyt lausuntoja kokeilulakiluonnoksesta, jonka mukaan nuorisoasteella voitaisiin suorittaa ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon sijasta myös yhdistelmätkinto. Tämä sisältäisi vahvan annoksen lukion ns. välineaineiden kursseja ja ammatillisen koulutuksen kursseja ja antaisi yleisen kelpoisuuden ammatikorkeakouluopintoihin.

Tavoitteena on ollut uuden ratkaisun kokeilu edellä mainitsemiä ongelmien vuoksi. Oppilaan mahdollisuudet valita kursseja olisivat selvästi paremmat kuin nykyisissä ylioppilastutkintoon tai ammatilliseen tutkintoon johtavissa kokeiluissa. Tarvittaessa hän voisi korjata valintaansa ja täydentää opintojaan.

Sivistysvaliokunta on torjunut tämän kokeiluvaihtoehdon siihen näköjään tarkemmin tutustumatta. Valiokunnan kannanotto on jyrkästi ristiriidassa sen kanssa, että mietinnössä muuten varsin voimakkaasti korostetaan oppilaskeskeisyyttä ja yksilöllisten valintojen tarvetta. Pidän valitettavana sitä, että nuorisoasteen kokeilu pyritään ennalta rajaamaan yksityiskohtaisin ehdoin. Siten ehkäistään uusien ratkaisujen löytyminen.

Sosialismin pelko näyttää yllättävästi roolia, kun vastustetaan nuorisoasteen kokeiluja ja uutta yhdistelmätkintoa. Tämän päivän kehitys ei minusta anna mitään aihetta semmoiseen pelkoon, ja jos sosialidemokraattinen puolue joskus on tehnyt hyvän tai huonon päätöksen, niin se ei vielä riitä perusteeksi kokeilun vastustamiseen. Minusta opetustyöhön ja tutkimustyöhön sekä tieteen kehittämiseen kuuluu avomielisyys, ennakkoluulottomuus ja mielikuvituksen käyttökin. (Ed. Rinne: Valinnan vapaus!) — Valinnanvapauskin. Siihen voimme palata.

Sivistysvaliokunta on pitänyt ammatikorkeakoulukokeiluihin ryhtymistä perusteltuna ja kannatettavana. Mietinnössä on ammattikorkeakoulujen tavoitteet ja tutkinnot liitetty kuitenkin tiedekorkeakoulujen tavoitteisiin ja tutkintojärjestelmään tavalla, jota en pidä oikeana. Ammatikorkeakoulukokeilun tarkoituksena on ammatillisen korkea-asteen ja opistoasteen koulutuksen kehittäminen ja sen tason nostaminen. Yhteistyötä tiedekorkeakoulujen kanssa tarvitaan, mutta uudet am-

mattikorkeakoulut ovat itsenäisiä oppilaitoksia.

Ammattikorkeakouluilla on omat tavoitteensa, jotka poikkeavat tiedekorkeakoulujen tavoitteista. Opiskelijan tulee voida siirtyä joustavasti jatkamaan opintojaan tiedekorkeakoulussa. Tutkintojen samankaltaistaminen johtaisi kuitenkin ongelmiin molemmilla tahoilla. Tiedekorkeakouluissa jouduttaisiin useilla aloilla korostamaan ammatillisia tavoitteita selvästi nykyistä enemmän. Ammatikorkeakouluissa taas ammatillisten tavoitteiden painotus voisi jäädä liian heikoksi. Myös Euroopan yhteisöjen piirissä yliopistollisilla tutkinnoilla ja ns. ei-yliopistollisen sektorin tutkinnoilla on omat tavoitteensa.

Edellä olen todennut, että keskiasteella sekä ammatillisesti eriytyvään koulutukseen siirtymisen vaiheessa on nykyisin varsin huomattavia koulutusjärjestelmästä aiheutuvia ongelmia. Ratkaisujen löytämiseksi tarvitaan sekä nuorisoasteen että ammatikorkeakoulujen kokeiluja. Haluan korostaa, että nämä kokeilut liittyvät tämän vuoksi kiinteästi yhteen.

Lopuksi esitän ihmettelyni siitä, että sivistysvaliokunta ehdottaa mietinnössään peruskoulun yläasteen oppilaiden kielten opintojen heikentämistä samaan aikaan, kun kansainvälistymisen merkitys ja sen asettamat vaatimukset kasvavat. Pakollisten kielten lukumäärän vähentäminen yläasteella on erittäin epäviisas ajankohtana, jolloin kielitaidon tarve kasvaa jatkuvasti. Tähän on nyt näköjään tulossa muutoksia, ja jos olisi aikaa vielä kaksi viikkoa, niin ehkäpä lopputulos olisi samanlainen kuin selontekoa laadittaessa oli hallituksessa vallitsevana, mikäli ylipäätään siitä aiheesta puhuttiin.

Sen sijaan minusta on tärkeää kehittää kielten opetusta ja integroida sitä nykyistä enemmän muuhun opetukseen. Näin aikaansaadaan elävämpi kielitaito kuin aikaisempi, liian teoreettinen opetus pystyi antamaan.

Minusta puhutaan kahdesta eri asiasta, kun puhutaan valinnan vapaudesta nuorisoasteella ja kielten opetuksessa. Peruskoulu on sitä varten, että se antaa hyvät perustiedot jokaiselle kansalaiselle. Valtakunnallisella tasolla päätetään niistä perustiedoista, jotka annetaan. Valtakunnallisella tasolla päätetään, annetaanko kahden vai kolmen kielen opetusta tai mahdollisuuksia jokaiselle. Nuorisoasteella kokeillaan koulutusjärjes-

telmän rakenteella tai muutetaan sitä. Näitä asioita ei voida rinnastaa toisiinsa.

Herra puhemies! Hallituksen selonteon virittämä koulutuspoliittinen keskustelu, joka koskee koulutusjärjestelmäämme kokonaisuutena, luo pohjaa pitkäjänteiselle koulutuksen kehittämiseksi 1990-luvulla. Sivistysvaliokunnan kannanotot tukevat yleensä hallituksen koulutuspoliittista linjaa ja selontekoon sisältyviä kehittämistoimenpiteitä. Olen kuitenkin kiinnittänyt huomiota myös ja erityisesti niihin valiokunnan kannanottoihin, joista olen eri mieltä ja joihin toivon eduskunnan kiinnittävän erityistä huomiota käsittelyssä.

Ministeri Kasurinen: Herra puhemies! Kansanedustajien Uosukaisen ja Almgrenin puheenvuoroissa oli rinnastus sosialidemokraattien puoluekokouspäätökseen ja koulutuspoliittisen vision ottamiin suuntiin. Haluan tässä yhteydessä todeta vain sen, että mitä tulee koulutuspoliittisen vision valmisteluun, sen olemme käynnistäneet opetusministeriössä heti tämän hallituksen toimintakauden alettua. Kun kaikkien tiedossa on, kuka silloin oli opetusministerinä ja kenen kanssa tämän työn käynnistimme, niin kyllä tämä rinnastus mahdollittoman kaukaa on haettu.

Mitä tulee niihin puheenvuoroihin, joissa annettiin ymmärtää, että ministerit ovat painostaneet, Pohjanmaalla sanotaan, että ”ruma sana sanotahan niin kuin se on”. Minusta täytyy muistaa myös se, että kansanedustajat voisivat nyt tietää, mikä on hallituksen esityksen valmistelijoiden kanta tähän kysymykseen ja suhtautuminen siihen, minkä kannan eduskunnan sivistysvaliokunnan tilapäinen enemmistö on ottanut. (Ed. Holvitie: Mikä ”tilapäinen enemmistö”? — Yleensä hallituspuolueilla on tietyt pöytävat.

Herra puhemies! Eduskunnan sivistysvaliokunta on saanut poikkeuksellisen laajaksi ja työlääksi osoittautuneen työn valtioneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta valmiiksi. Mittavassa mietinnössään sivistysvaliokunta on tarkastellut koulutuspolitiikan lähes koko kirjon: koulun kasvatustehtävästä tasa-arvoon ja kansainvälistymiseen, esiopetuksesta aikuiskoulutukseen. Ilman muuta on selvää, että mietintö tulee olemaan mo-

nessa suhteessa suuntaa antava tulevien vuosien koulutuspolitiikalle.

Sivistysvaliokunnan mietinnöstä on ehditty jo käydä laajaa keskustelua ennen tätä päivää. Monet meistä ovat saaneet sellaisen käsityksen, että eduskunnan sivistysvaliokunta on nyt ottamassa lähinnä tyrmäysvoittoa tai ainakin niskalennkkiä hallituksen koulutuspolitiikasta. Mielestäni tällainen tulkin-ta sivistysvaliokunnan mietinnöstä täytyy meidän kaikkien kuitenkin yhdessä torjua. Nimittäin hallituksenkin taholta voidaan ilman muuta todeta, että eduskunnalla ja hallituksella on aivan samat koulutuspoliittiset pyrkimykset useimmissa kysymyksissä. Tätä koulutuspoliittista yksituumaisuutta, jolla on myös pitkiä perinteitä, on välillä hyvä korostaa tältä paikalta. Siltä pohjalta meillä nimittäin on rakennettu monia merkittäviä uudistuksia: peruskoulu-uudistus ja keskiasteen koulunuudistus esimerkkeinä mainitakseni.

Se, että sivistysvaliokunnan mietinnössä ja valtioneuvoston selonteossa on monissa asioissa hieman erilaisia painotuksia, ei millään tavoin horjuta tätä yksituumaisuutta. On hyvä, että eduskunnan ja hallituksen välillä käydään myös debattia. Siitä ainakin sivistysvaliokunta on kantanut kiitettävästi huolta.

Haluan voimakkaasti korostaa näitä näkökohtia, koska joudun lyhyessä puheenvuorossani keskittymään lähinnä niihin kysymyksiin, joissa sivistysvaliokunnan enemmistön ja hallituksen näkökannoissa on eroa — niitäkin on, kuten kaikki hyvin tiedämme. Pääerot koskevat kielten opetusta ja nuorisasteen koulutuksen kokeilutoimintaa. Pienempiä painotuseroja liittyy etenkin ammatikorkeakoulukysymyksiin ja eräisiin korkeakoulututkintojen kehittämistä koskeviin kannanottoihin.

Kielten opetuksen osalta hallituksen toimintalinja on lisätä ja monipuolistaa kielten opetusta. Kansainvälistyminen ja Euroopan yhdentyminen korostavat Suomen poikkeuksellisia vaatimuksia muun ohella juuri maamme kielellisten erityispiirteiden takia. Kansallisista kielistämme suomen kieli ei avaa suuriakaan mahdollisuuksia rajojemme ulkopuolella Viroa ja Karjalaa lukuun ottamatta. Sen sijaan ruotsin kieli antaa edellytykset kanssakäymiseen pohjoismaisessa yhteisössä, johon myös kulttuurisesti kuulumme. Lisäksi

ruotsin kieli muodostaa kielellisen sillan myös sen merkittäviin eurooppalaisiin sukulaiskieliin, jotka ovat ruotsin ohella meille tärkeitä.

Kielelliset lähtökohtamme merkitsevät kuitenkin ilman muuta sitä, että Suomessa on oppilaalle vieraiden kielten opiskeluun panostettava ja varattava aikaa selvästi enemmän kuin monissa muissa maissa. Tästä emme pääse mihinkään. Tämä on nyt vieläkin tärkeämpää kuin aikaisemmin. Tässä suhteessa käsitykseni mukaan meillä ei ole valinnan varaa, jos haluamme luoda nuorisolle ja kaikille kansalaisille kunnolliset valmiudet kansainvälisessä kanssakäymisessä selviytymiseen. Kysymyksessä vieraiden kielten pakollisuudesta tai vapaaehtoisuudesta opetuksessa ei ole vaihtoehtoa, vaan asia on tässä suhteessa aivan sama kuin äidinkielen opetuksen kohdalla.

Vieraiden kielten ohella toinen kotimainen kieli kuuluu jo tältä pohjalta ja tietenkin maan kaksikielisyyden takia jokaisen suomalaisen opiskeluohjelmaan niin peruskoulussa kuin sen jälkeisissä opinnoissa lukiossa, ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa. Vapaaehtoisuuden pohjalta monet saataisivat erehtyä syystä tai toisesta tekemään sellaisen valinnan, joka jatkossa katkaisisi jatko-opintomahdollisuudet tai estäisi toivotun ammatinvalinnan, koska maan kaksikielisyydestä käsitykseni mukaan on edelleenkin tarkoitus pitää kiinni. Vai onko tässäkin suhteessa muutoksia ehdotettu?

Nuorisasteen koulutuskokeilun osalta sivistysvaliokunnan enemmistön kanta on koulutuspoliittisesti yhtä huolestuttava. Erikoiselta tämä tuntuu myös siksi, että annettuaan hallitukselle lievät moitteet arvolähtökohtien riittämättömästä käsittelystä selonteossa ja korostaessaan erityisesti yksilön tarpeista lähteviä ja opiskelijakeskeisiä lähtökohtia tämä enemmistö vastustaa sellaiseen kokeilutoimintaan ryhtymistä, jossa juuri yksilöllisten valinnan mahdollisuuksien lisääminen on koko uudistustyön peruslähtökohta.

Siitähän nimenomaan suunnitellussa nuorisasteen koulutuksen kokeilutoiminnassa ja myös uudessa yhdistelmäutkinnossa olisi kysymys. Yksilöllisille valinnoille ja nuorison omalle arvomaailmalle annettaisiin nykyistä enemmän tilaa. Tämä on välttämätöntä pait-si nykyajan asettamana vaatimuksena sinänsä myös siksi, että nuorisasteen koulutuk-

sen vetovoiman turvaaminen ja koulun kilpailukyvyyn säilyttäminen ylipäänsä edellyttävät uusia vaihtoehtoja nykyiseen yksitotiseen koulujärjestelmäämme. Viime kädessä voimme sen avulla myös entistä paremmin vastata yhteiskunnan ja työelämän asettamiin uusiin vaatimuksiin, joiden täyttäminen vanhoin keinoin ei näytä olevan mahdollista. Meidän tulee kaikin keinoin kantaa huolta siitä, että kaikki voivat peruskoulun jälkeen jatkaa koulutustaan joko pidemmälle tähtääviä jatko-opintoja tai työelämään siirtymistä silmälläpitäen.

Yhdistelmäutkiminto kokeilutoiminnan muiden tavoitteiden ohella lisäisi nuorison yksilöllisiä vaihtoehtoja ja avaisi uusia jatko-opintomahdollisuuksia myös niille, jotka kokevat nykyiset mahdollisuudet ylivoimaisina tai riittämättöminä. Yhdistelmäopinnot, joissa ei asetetakaan tavoitteeksi täyden ammatitaidon tai yleisen korkeakoulukelpoisuuden saavuttamista, saattaisivat hyvinkin olla merkityksellisiä ja tavoiteltuja sellaisille nuorille, jotka haluavat pohjustaa lopullista ammatinvalintaansa monipuolisilla, yleissivistävillä ja ammatillisilla yleisopinnoilla, tai niin ikään sellaisille nuorille, jotka kokevat yleiseen korkeakoulukelpoisuuteen tähtäävät lukioopinnot itselleen ylivoimaisiksi. Tässä katsannossa yhdistelmäopinnoilla voitaisiin mahdollisesti huomattavastikin vähentää huolestuttavan korkeata keskeyttämisastetta nuorisostaan koulutuksessa tarjoamalla muussa tapauksessa opintonsa keskeyttäneille mahdollisuus viedä opintonsa kunnolliseen ja kunnialliseen päätökseen.

Opetusministeriön suunnitelmissa lähdetään siitä, että myös yhdistelmäopintojen tulisi olla selkeästi tavoitteellisia. Yhtenä lähtökohtana voisi olla se, että ne suunniteltaisiin erityisesti ammattikorkeakouluopintoja ja sekä niiden ohella nykyisiä opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen opintoja silmällä pitäen. Tällä tavalla yhdistelmäopinnot tosiasiassasi myös lisäisivät nuorison valinnan mahdollisuuksia.

Nuorisostaan koulutuksen kokeilutoiminnan ja erityisesti yhdistelmäopintojen vastustajat ovat ilmaisseet kantanaan, etteivät nuorisostaan koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeilut liity yhteen vaan pelkät ammattikorkeakoulukokeilut riittävä. Sannon oman käsitykseni siitä, ettei tällaisilla odotuksilla ole mitään toteutumisen mahdol-

lisuuksia. Nuorisostaan koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeilut liittyvät yhteen monestakin syystä. Haluan tässä yhteydessä mainita vain pari seikkaa: Ensinnäkin haluan todeta, kuten olen usean kerran jo todennutkin, että talon rakentamisessa lähdetään kivijalasta ja ensimmäisestä kerroksesta, ennen kuin ryhdytään toista kerrosta ja harjaa pystyttämään. Nuorisostaan koulutus on pohjakoulu ammattikorkeakoululle. Toiseksi haluan tähdentää, että koko nuorisokäluokasta on kannettava huolta. Ei nuorisostaan koulutusta saa jättää tuuliajolle eikä ammatillista koulutusta päästää konkurssitilaan kehittämällä vain terävämmälle päälle nykyistä paremmat ja kiehtovammat olosuhteet.

Ammattikorkeakoulukysymykseen en tässä yhteydessä halua laajemmin mennä. Yhtenä seikan haluan kuitenkin mainita, koska sivistysvaliokunnan mietintöä saatetaan lukea monella tavalla. Ammattikorkeakoulukokeilun keskeisenä lähtökohtana on koulutuksen tason kohottaminen ja ylimpien ammatillisten opintojen järjestäminen kansainvälisesti vertailukelpoisella tavalla etsimällä meille sopiva kansallinen ammattikorkeakoulumalli. Opetusministeriön kannan mukaan tämä tavoite koskee ilman muuta kaikkia koulutusaloja, yhtä hyvin sosiaali- ja terveydenhuoltoa kuin teollisuusaloja, yhtä hyvin kauppaopetusta kuin maatalousopetusta jne. Sellaiset pyrkimykset, joilla ammattikorkeakoululaitos monopolisoitaisiin vain yhdelle tai kahdelle muuta erinomaisemalle alalle, eivät tule kysymykseenkään.

Eduskunta on nyt tärkeän koulutuspoliittisen ratkaisun edessä. Kokeilutoimintaa valmistellut ja kokeilutoiminnasta innostunut väki kaikissa maakunnissa katsoo nyt Arkadianmäelle. Vetoankin nyt kunnioittavasti edustajiin, että nuorisostaan koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeilutoiminnalle näytettäisiin suunnitelmien mukaisesti vihreää valoa. Muussa tapauksessa hallituksella ei ole muuta mahdollisuutta kuin jättää valmisteltu kokeilulakiesitys kokonaisuudessaan antamatta.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Sivistysvaliokunnan niukka enemmistö on lähtenyt liikkeelle mielestäni väärässä asiassa ja erittäin sopimattomana ajankohtana. Valmistelomme liittymistä

euro-markkinoille ja tiedämme, että joudumme läheiseen yhteistyöhön Ruotsin kanssa. Kanta, jota sivistysvaliokunnan niukka enemmistö edustaa, merkitsisi käytännössä suurta karhunpalvelusta nimenomaan suomenkieliselle väestölle. Meidän täytyy erityisesti Etelä-Suomen ja Etelä-Suomen suurten kaupunkien ulkopuolella elävien suomalaisten kannalta pitää huoli siitä, että meillä on tilaisuus jo peruskoulussa saada ruotsin kielestä sellaiset perustiedot, että pystymme pitämään yhteyttä Skandinavian maihin ilman tulkkeja, ed. Pystynen. Luulen, että Tampereellakin tarvitaan ruotsin kielen lisätaitoa.

Ilmettelen myös sitä, että sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, Tampereen yliopiston professori Pystynen soittaa ensi viulua tällaisessa taantumuksellisessa politiikassa. Minä olen taistellut tämän asian puolesta ollessani opetusministerinä vuonna 1968, kun tässä salissa hyväksyttiin peruskoulun puitelaki ja kieliasioista äänestettiin. Äänin 137—24 eduskunta, ja Vennamon Veikkokin oli mukana, hyväksyi pakollisen ruotsin kielen liittämisen opetettaviin aineisiin.

Nyt kokoomuspuolue, joka on hallituspuolue, liittyy uusvennamolaisiin. Uudet vennamolaiset kuulemma ajavat sitä, että me emme tarvitse ruotsin kieltä, pärjätään englannilla. Minä en ymmärrä, onko se helpompaa kuin ruotsi. Tämä on ei vain pedagoginen kysymys vaan suuri kulttuuripoliittinen suuntakysymys, joka käsitteeksi ratkaistiin jo 1968. On aivan turha yrittää kieliriitaa virittää uudestaan.

Ed. Pystynen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Norrbackin ja osittain myös ministeri Kasurisen, siltä osin kuin ne koskettelivat samaa asiaa, puheenvuoroon ennätän puuttua vain yhdeltä pieneltä osalta. Nimittäin molemmat vetosivat siihen, että nyt pitäisi hyväksyä väitetty ammattikorkeakoulun ja nuorisokoulun yhteenkytketty kokeilu myös yleis- tai yhdistelmätutkintoihin, koska nyt on jo kokeiluja ja suunnitelmia menossa ja kokeiluita valmisteltu ja ihmiset sitten pettyvät. Ministeri Norrback vetosi siihen, että tämä on yksimielinen hallituksen kanta.

Ensinnäkin totean, että heti silloin, kun ministeri Taxell julkisti mallin, josta nyt puhutaan, kokoomus hallituspuolueena il-

moitti, että se ei sitä hyväksy, jopa puolueen puheenjohtajan suulla televisioruudussa. Sen piti tulla myös hallituskumppaneiden tietoon. Ihmettelen, miksi asia on siitä huolimatta viety näin pitkälle, että nyt vedotaan siihen, että nyt on jo näin paljon tehty, se pitää hyväksyä. Olisi luullut korrekτισuuden hallituspuolueiden välillä pysähdyttävän siihen mennessä valmistelut ja keskusteltavan asia puolueiden kesken valmiiksi ja sitten vasta katsotun, mitä voidaan ruveta kokeilemaan. Sitä mikä nyt on selonteon visio-osassa, emme hyväksy vielä, se on mooneen kertaan todettu. Siinä osassa taas, jossa hallituksen näkemyksiä esitellään ja hallitus on yksimielinen, tämä visio ei esiinny. Se mainitaan vain opetusministeriössä esitettynä visiona, ei hallituksen hyväksymänä.

Opetusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Ministereillä ei välttämättä aina ole aikaa katsoa televisiota, mutta hallituksessa käydään neuvotteluja ennen kuin mm. selontekoja annetaan. Minä oletan, että silloin ilmoitetaan, jos ollaan toista mieltä. Minusta, jos kokoomus on reagoinut toisella tavalla hallituksessa ja toisella tavalla täällä ja puoluehallituksessa, se on kokoomuksen sisäinen asia. Minä en ole esittänyt asiaa, vaan edeltäjäni Taxell, ja se on tullut yksimielisenä hallitukselta. Minä olen oletanut, että kun se on kerran hallitukselta lähtenyt yksimielisenä, sen pohjalta suunnitellaan. En minä näe muita vaihtoehtoja, jos hallitus aikoo tehdä pitkäjänteistä politiikkaa.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä voin ymmärtää sen, että kokoomus voi vastustaa nuorisokoulua. Tähänastinen käyty keskustelu on osoittanut sen, että kokoomus ei edes ryhmäpuheenvuorossaan kyennyt millään syvällisellä argumentaatiotasolla arvostelemaan nyt suunniteltua yhdistelmätutkintoa. Ne ovat olennaisesti kaksi eri asiaa. Yhdistelmätutkinto liittyy nuorisosteiden kokeilutoimintaan. Olisin odottanut, että kun kokoomus pitää itseään jollakin tavalla akateemisena puolueena, se olisi ryhmäpuheenvuorossaan pelkkien kielikuvien ohessa kyennyt ikään kuin jotakin analyysejä suorittamaan yhdistelmätutkinnosta, jonka äsken mielestäni ministeri ja ryhmäpuheenvuoroissa sosialidemokraatit, RKP

ja vasemmistoliitto erittäin ansiokkaasti perustelivat.

Täydennän vielä ministerien puheenvuoroa siltä osin, että kyllä nämä liittyvät yhteen: nuorisoasteen kokeilu ja ammattikorkeakoulukokeilu. Muuten tämä on johtamassa siihen, että me kehitämme vain hyväosaisten koulutusta. Minä kysyn teiltä arvokkaat, rakkaat keskustapuoluelaiset: Tämähkö on teidän koulutuspoliittisen tasa-arvon linjanne? Minä haluaisin, että te tulisitte mukaan demokraattien rintamaan ja jättäisitte republikaanit kokoomukselle.

Ed. Isohookana - Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kuunteli ministeri Norrbackin puhetta, tuli paha olo. Nyt on jälleen käymässä samalla tavalla kuten ministeri Taxellin aikana: Asiallista keskustelua eduskunnassa ei syntynyt, kun ministeri kiihtyneenä julisti, miten kaiken tulee ja pitää olla. Ministeri Norrback totesi, että, poliitikkojen keskuudessa sivistystasoa on nostettava. Tämän tulee tarkoittaa myös ministereitä.

Suomalaiseen sivistystasoon on aina kuullut, että asioista on voitava keskustella tasa-arvoisesti. Nyt ministeri sanelee ja luettelee, miten kaiken pitää olla tulevaisuudessa, ja tekee sen vielä eduskunnan edessä. Näin mielestäni ei voi tehdä. Kysyn, vaikka ei tässä saisi kysyä: Miksi eduskunnassa sitten olemme, jos hallitus tietää kaiken etukäteen perusteellisesti? Parlamentarismia mielestäni on se, että hallitus nauttii eduskunnan luottamusta eikä päinvastoin. (Ed. Anttila: Pitäisi olla, muttei ole!) Jos kaikki on etukäteen selvää, kuten ministeri perusteellisesti äsken selitti, kysyn jälleen, vaikka ei saisi kysyä: Minkä takia yleensä aiotaan kokeiluja tehdä, koska tiedetään jo etukäteen näin hyvin kaikki tulokset?

Itse totean myös lopuksi sen, kun molemmissa ministeripuheenvuoroissa on kovin vahvasti korostettu, että selonteko olisi tältä osin ollut yksimielinen, että vaikka sitä mitenpäin lukee, ei pääse selville, mitä hallitus on lopulta selonteossa yrittänyt edes sanoa. Niin epäselvä se oli. Sivistysvaliokunta on mielestäni tehnyt selkeää ymmärrettävää työtä.

Opetusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Arvostan suuresti sitä, että tästä

keskustellaan. Sitä varten me olemme täällä. Minä en aio estää ketään keskustelemasta asiasta enkä esittämästä mielipiteitä. Minä olen vain olettanut, että kun yksimielinen teksti on annettu, niin sen takana ollaan. Se on minusta eräs lähtökohta, joka politiikassa on aika lailla tärkeä. Sen lisäksi hallitus tai opetusministeriö nimenomaan haluaa kokeilla. Kun me emme tiedä vastauksia, juuri siitä syystä haluamme kokeilla. En minä ole vakuuttunut siitä, että yhdistelmäutkinto on maailman paras, (Ed. Väänänen: Siltä näyttää!) mutta kokeilun jälkeen tiedämme sen.

Nyt sivistysvaliokunta haluaa estää kokeilua, siis estää kokeilua, niin lukee mietinnöissä. Minä ihmettelen suuresti, että opetuslallalla, joka on todella tärkeä, sivistysvaliokunta haluaa sanoa, että tällä ja tällä tavalla ei saa kokeilla eli pelätään niitä tietoja, jotka mahdollisesti saadaan. Se on minusta vähemmän järkevä tapa hoitaa asioita. (Ed. Pystynen: Ei ihmisillä saa kokeilla!)

Ed. Donner (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä lähinnä vastaan ed. Almgrenin puheeseen muotoseikoista tässä keskustelussa.

Meillä on Helsingin puolella ehkä hieman raaempi kielenkäyttö kuin muualla Suomessa ja sen takia käytämme sanoja, joita ei ehkä muualla niin hyvin tunneta. Minun esimerkiksi ei tarvitse olla läsnä sivistysvaliokunnassa sen kuunnellessa 80:tä asiantuntijaa, jotka varmaankaan eivät ole esittäneet valiokunnan enemmistöpäätöksin tehtäviä ponsia, joita — ja se ehkä ärsyttää ed. Almgrenia ja ehkä muita — olen pitänyt dorkina. Se on vanhaa helsinkiläistä slangia, venäjän, ruotsin, suomen kielen hyvää sekasotkua. Se merkitsee suomen kielellä, että nämä ponnet ovat typerä minun mielestäni. Mutta käytän vastaisuudessa sanaa typerä enkä sanaa dorka.

Ed. Uosukainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Elävällä materiaalilla ei pidä kokeilla. Meillä tässä maassa on ollut aika paljon sellaista, että kun kokeilu on pantu toimeksi, se on myös toteutettu eikä ole seurattu kokeilun tuloksia.

Ylioppilastutkinnon kehittäminen, ammatillisten oppilaitosten tutkintojen kehittäminen ja näiden koulumuotojen kehittäminen ja yhteistyön näkeminen niin kuin Kotkassa-

kin nyt juuri kokeillaan on täysin mahdollista ja kokoomuksen kannan mukaista. Ammattikorkeakoulut ja nuorisostaan koulutusta eivät ole toisistaan riippuvaisia. Miltä kivijalalta siellä Kotkassakin lähdettiin? Rinnan lähtivät, yhtä aikaa, eikä toinen seurannut toistaan.

Selitys puoluekokouslausumaan: Halusimme edes jostakin löytää selvitystä siihen, millä perustein sosialidemokraattien ryhmä lukkiutui yhdistelmäututkinnon taakse, vaikka lukuisia muita tutkintovaihtoehtoja oli. Tämä oli yksi selitys, ei sen kummempaa, mutta se oli selitys, koska te olette selvästi ottaneet kantaa tähän asiaan lausumassa.

Kielikysymyksestä: Kokoomuksen ryhmän jäsenet ovat harkinnan jälkeen todellakin käyttäneet aivojaan; on kuviteltu, ettei niitä meillä ole laisinkaan. Mutta siitä huolimatta meidän uusi lausumamme pyrkii hoitamaan niin kielivalikoiman monipuolisuuden kuin sen, että muutakin päästään valitsemaan silloin, kun joku ihminen on muuten eriytenyt, (Ed. Virolainen: Saksan kieltä!) esimerkiksi sellaiset, jotka harrastavat liikuntaa. Mielestäni sellaiset rekkiliikkeineen ja niitten puutteineen ovat ihan yhtä arvokkaat kuin ed. Donner.

— Ed. Virolainen, vuonna 1968 oli tilanne, jolloin neutraalisesti valittiin 11 kokeiluyleisyyttä kieliksi, kun luultiin, että on vain yksi kieli. 60 prosenttia valitsi ruotsin. Eivät suomalaiset tyhmiä ole. He pystyvät omasta elämäntilanteestaan valitsemaan järkevästi. Me vaalimme kaksikielistä kulttuuria ja rikautta, joka siitä tulee, arvostamme syvästi, mutta me emme ole kannattamassa pakkoa. Minusta ne ovat kaksi ihan eri asiaa. Laatu korvaa määrän: Jos joku jättääkin valitsematta, entistä paremmin osataan ruotsia sen jälkeen.

Arvostan suomenruotsalaista kulttuuria, eräitä ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia.

Ed. Almgren (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ei minua ärsytä, minä vain vastasin päätoimittaja Simopekka Nortamon kirjoituksesta otetulla sitaatilla, jonka ed. Donner jätti lainaamatta. Hän otti siitä vain osan. Mutta asiaan:

En voi tietää, mitä valiokunnan muut jäsenet ajattelivat, kun yksimielisesti (Ed. Astala: Ei yksimielisesti!) kirjattiin, että valiokunta toteaa, että ”ammattikorkeakoulukokeilut ja nuorisostaan koulutuskokeilut toteutuvat toisistaan erillään”. Mutta itse ajattelin asiaa käytännön kannalta. — Tämä kohta tuli yksimielisesti. (Ed. Astala: Minulla on siihen vastalause!) — Minulla on varaa vetää vähän takaisinkin. Ei tämä nyt niin tarkka asia ole. — Mutta itse ajattelin asiaa käytännön kannalta siten, että kun kunnissa on valmius aloittaa ammattikorkeakoulukokeilut jo ensi syksynä, ainakin eräissä kunnissa, ne joutuvat rekrytoimaan oppilaansa olemassa olevasta koulutuspuolesta. Nuorisostaan koulutuskokeilut toisivat uutta oppilaspohjaa vasta joidenkin vuosien kuluttua. Tämä oli se luonnollinen asia, joka minun mielestäni saneli sen, että nämä eivät ole kytketyt toisiinsa.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin kuulla ministerien vastauksen kysymykseen, (Ed. Virolainen: Ei saa kysyä!) jonka esitin: Miten nuorisokoulu toimii haja-alueilla, missä koulujen etäisyydet ovat kymmeniä, satoja kilometriä? Mitkä ovat kustannukset matkoissa ja asuntomenoissa ja mikä on kuntien kustannustaso? (Ed. Gustafsson: Ei kokeilla nuorisokoulua!)

Samalla totean: Mistä ministeri Kasurinen voi väittää, että tässä uudessa nuorisokoulussa yhdistelmäututkinnon kautta ei tapahtuisi keskeytymisiä? Hänen lausumiensa mukaan, joita viime päivien puheista on siteerattu, tämä juuri on tarkoitettu niille, jotka keskeyttävät ammatillisella puolella ja keskeyttävät lukiossa eivätkä jaksa käydä kouluaan loppuun. Vaihtoehtona on uusi väylä ja neljä vuotta eli 13-vuotinen yleissivistävä koulutus yleistutkinnolla, jolla ei pääse korkeakouluihin eikä pääse ammattikorkeakouluihin. Onko Suomella varaa laskea tiedon tasoa? Hämmästyttää, että peruskoulun epäonnistumista, umpikujaan ajautumista, paikataan uudella laatikkoleikillä.

Ed. Gustafsson: Me olemme lähempänä entisen ministerin Kaarina Suonion kantoja, että myös ammattikouluja ja opistoja pitää kehittää. Niiden kehittäminen on mahdollista olemassa olevien kokeiluasetusten pohjalta ilman mitään erillistä lakia. Ammattikorkea-

koulukokeiluille voidaan antaa oma laki. Se on jo ministerillä olemassa. Se on lausunnolla kentällä. Siihen on olemassa jo asetuksetkin. Siihen tarvitsee vain tehdä parit kolmet pienet muutokset ja tuoda eduskuntaan, jos poliittista tahtoa löytyy, ja kokeilut pääsevät alkuun.

Opetusministeri Norrback: Puhemies! En minä tiedä, toimiiko kokeilu paremmin haja-asutusalueilla kuin nyt. Siitä syystä haluamme kokeilla. Kun hallitus on lähtenyt siitä, että pitää parantaa koulutusmahdollisuuksia haja-asutusalueilla, kokeilun kautta saamme tietoja, miten voimme parantaa koulutusoloja haja-asutusalueilla. Siihen minä ainakin pyrin, eli minulla ei ole selvää vastausta. Mutta ed. Renko vastustaa kokeiluja, niin ettemme saa edes tietoja siitä, miten voimme nostaa tasoa. (Ed. Renko: Päinvastoin!) Minä en väitä, että kaikki viisaus on keskitetty opetusministeriöön. Olen päinvastoin sitä mieltä, että siellä sitä ei ole, vaan sitä on muualla hyvin paljon. Sitä pitää nyt käyttää kokeilun avulla niin, että koulut ja kenttä pääsevät mukaan.

Ministeri Kasurinen: Herra puhemies! Koulutuspoliittisessa selonteossa ei ehdoteta Suomeen nuorisokoulua. (Ed. Renko: Siihen tähdätään!) Se on siellä visio-osassa mainintana, mutta hallituksen ehdotuksena sitä ei ole. Haluan nyt kerrata kertaalleen tämän perusasetelman: Tarkoituksena ei ole romuttaa ylioppilastutkintoa sen kummemmin kuin ammatillista koulutusta, vaan tarkoituksena on tarjota yksi uusi vaihtoehto näiden kahden vanhan rinnalle. (Ed. Pystynen: Sitä ei ole selonteossa mainittu!) — Sitä minä juuri ihmettelenkin, että eduskunnan sivistysvaliokunta ottaa asiaan sitovan kannan enemmistöpäätöksellään, asiaan, jota ei selonteossa ole ehdotettu. Käsitykseni mukaan tämä on hyvin poikkeuksellinen toimintatapa. En tiedä, mitä valtiosääntöoppiineet asiasta mahdollisesti sanoisivat.

Mutta sitä vimmaa, millä nyt vastustetaan yhtä osaa tästä kokeilusta, en todella ymmärrä. Siis en ymmärrä, miksi me emme voi kokeilla jotakin asiaa niin, että me saisimme käytännön kautta siitä kokemuksia ja myös kokemuksia ihan siitä, mitä nuoret ajattelevat tästä asiasta. Elikkä nuorisokoulua emme ole olleet rakentamassa, olemme pu-

huneet nuorisosteiden kokeiluista, joissa yhtenä uutena elementtinä on yhdistelmäutkiminto. (Ed. Pystynen: Se ei ole hallituksen esityksenä selonteossa!)

Siinä mielessä vielä kertaalleen uudistan vetoomukseni, että varmaan nyt ainakin tämän keskustelun jälkeen kaikille on tullut ainakin selväksi se tahto, mikä opetusministeriössä on, jonka oikeuteen kuuluu antaa kokeilulaki. Me olemme korostaneet yhdellä suulla, että laki on yksi kokonaisuus. Se on sellaisena valmisteltu. Jos me emme nyt saa jotain muuta valoa eduskunnalta, kokeilulaki jää tässä muodossaan antamatta ja siirtyy tulevaisuuteen. Niin kuin sanoin monet katseet seuraavat meitä näinä päivinä Arkadianmaellä.

Ed. Backman (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun erityisesti kokoomuksen taholla on tunnettu katkeruutta siitä, että sosialidemokraateilla on päätöksiä puoluekokouksissa siitä, miten suomalaista koulutuspolitiikkaa tulisi kehittää, suosittelee, että myös kokoomus tekisi omalta osaltaan tällaisia päätöksiä, ettei käy niin kuin tässä, samalla tavalla kuin rantojensuojeluohjelmassa, että selitetään, ettemme olekaan sitä mieltä kuin hallituksessa olemme olleet päätämässä.

Kun sosialidemokraatit esittävät nimenomaan uusia ajatuksia siitä, mitä pitäisi tehdä, kokoomus esittää tässä pelkästään uhkakuvia ja pelkoja, ampuu niitä alas, sellaisistakin asioista, joita kukaan ei ole edes esittänyt. Valiokunnassa pyrittiin saamaan muotoilua, joka olisi alasampunut nuorisokoulun, koska se olisi tarkoittanut kuulemma ylioppilastutkinnon ja koko lukion lakauttamista. Tällaista kukaan ei ole esittänyt. Sen takia sitä on turha myös vastustaa.

Kun kysymys on kokeiluista ja nimenomaan vapaaehtoisista kokeiluista, joihin kukaan ei pakota ihmisiä, on silloin myös väärin puhua siitä, että tässä on uusi laatikoleikki. Juuri kokoomus ja yllättävää kyllä keskustakin ovat leikkimässä laatikoilla pitämällä oppilaat entisissä kahdessa tiukasti rajatussa laatikossa, mistä ei ole mitään kolmatta uutta vaihtoehtoa. Mikä on pelko, että oppilaat itse saisivat valita, ottavatko he jonkin uuden kolmannen tien? Eikö lukio olekaan tarpeeksi vahva kestäämään valinta-

Kun täällä todetaan, että ihmisillä ei saa kokeilla, niin seuraavassa lauseessa todetaan, että ammattikorkeakouluja tulee kuitenkin kokeilla. Eikö silloin ole kysymys aivan samalla tavalla ihmisistä? (Ed. Pystynen: Siinä tarkoitetaan opistojen tason nostamista!) Kun tässä on kysymys kokeilusta myös ammattikorkeakoulujen osalta, niin mielestäni se on täysin rinnasteinen yhdistelmätutkintokokeiluun, joka on toisena esillä samalla tavalla.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan korjata virallisesti ed. Almgrenin täällä esittämän virheellisen tiedon, kun hän esitti, että valiokunta olisi yksimielisesti ollut seuraavaa mieltä: "Valiokunta toteaa vielä, että ammattikorkeakoulukokeilut ja nuorisostaan koulutuskokeilut voivat toteutua toisistaan erillään." Siitä ei oltu yksimielisiä. Minä esitin siihen vastaehdotuksen ja olen myös vastalauseessani vielä ehdottamassa sitä täällä salissa. Siihen yhtyivät sosialidemokraattiset valiokunnan jäsenet. Tiedoksi tämä asia, ettei jää virheellistä käsitystä.

Olen esittämässä äskeisen kappaleen, josta ed. Almgren puhui, tilalle seuraavaa: "Valiokunta toteaa vielä, että ammattikorkeakoulukokeilut ja nuorisostaan koulutuskokeilut tulee, ellei erityistä syytä ole, pitää yhdessä, koska kummassakin tulee ottaa huomioon kokeiluissa toteutettavien järjestelyjen yhteydet toisiinsa."

Samalla haluaisin vielä todeta sen, että nyt on kysymys nimenomaan siitä, että joillakuilla ei ole rohkeutta kokeilla. Minä ihmettelen, missä se kuuluisa porvarillinen yksilöllisyyden korostamisen arvo nyt oikein on, kun se pitääkin nyt ottaa arvoisten porvarillisten kansanedustajien käyttöön ja todeta, että kokeillaan vain, eikä ainakaan ryhdytä etukäteen määrittelemään, minkälaiset pitää kokeilujen tulokset olla. Se on aivan ennenkuulumatonta! Tässä ei ole kysymys nuorisokoulun kokeilemisesta, sen pitäisi vähitellen myös mennä tietoisuuteen.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ilmoitan myös järkyttyneeni erityisesti ministeri Norrbackin puheenvuoron johdosta, ja se johtuu siitä, että minäkin kuulun siihen ns. tilapäiseen enem-

mistöön. (Ed. Virolainen: Varmasti tilapäiseen!)

Uskon samalla, että kaikki viisaus ei asu opetusministeriössä, kuten ministeri totesi. Ministeri Norrbackin puheenvuorosta sai sen käsityksen, että perustavaa laatua oleva erimielisyys rakentuu siihen, mitä merkitsee selonteko eduskunnalle. Ministeri Norrback lähtee siitä, että opetusministeriön valtioneuvostolle tarjoamat visiot, joita monet ovat vastustaneet, on tuotu eduskuntaan vain siunattaviksi. Tämähän on se perustavaa laatua oleva erimielisyys. Näin ei ole minun mielestäni, vaan uskon, että näistä visioista nyt keskustellaan ja on tehty valtaisa määrä työtä ja sitten löydetään ne oikeat variaatiot, jotka täältä ovat poimittavissa.

Minun mielestäni se, että ministerit nuhtelevat valiokuntaa pitkän työn jälkeen, on arveluttavaa kansanvallan kannalta ja aivan uutta parlamentarismia. (Ed. Virolainen: Mitten niin!) Minä pidän sitä todella valitettavana.

Mitä tulee ed. Backmanin vaatimukseen siitä, että kokoomuksenkin pitäisi tehdä joitakin koulupoliittisia päätöksiä puolueessa, voin kertoa, että ammattikouluista ja lukioista on ihan selvät päätökset. Niitä kehitellään erikseen lähennellen niitä mahdollisuuksia, joita koulutukset suovat, ja molempien päätötutkintoja kehitellään, niin kuin tuli valiokunnassa esille.

Edelleen mitä tulee ed. Gustafssonin demagogiseen vaatimukseen siitä, että edes jokin periaate kerrottaisiin siitä, miksi yhdistelmätutkintoa on vastustettu, niin minä kerroin, että se on mietinnön sivulla 9 vasemmassa yläkulmassa.

Opetusministeri Norrback: Herra puhemies! Minä kiitän valiokuntaa kerran vielä siitä, että tähän on paneuduttu ja on tuotu paljon hyvääkin materiaalia. Sen olen tehnyt pari kertaa ennen ja teen sen nyt uudelleen.

Minä palaan vielä tähän, että kun valiokunta ilmoittaa, että valiokunnan enemmistö vastustaa tietyn tyyppistä kokeilua, niin se tekee kokeilutoiminnan vaikeaksi, ellei mahdollisesti tämän hallituksen aikana. Mutta jos kokoomuksella on valmius keskustella siitä, niin totta kai meillä sitä on.

Minusta kun mennään kokeiluun jollakin alalla, pitää toimia avoimesti eikä sulkien pois tiettyjä aloja ikään kuin oltaisiin epä-

varmoja, ovatko tulokset hyviä tai huonoja, vaan ennakkoluulottomasti pitää voida ko-keilla. Se kuuluu minusta sivistykseen, ja näin ollen minun on ollut todella vaikea ymmärtää, että juuri sivistysvaliokunta tällä tavalla pelkää jostakin syystä. Oletan, että se pelkää sosialismia saman tien, mutta sitä minusta ei kannata enää pelätä, vaan nyt pitää ennakkoluulottomasti ryhtyä kokeiluun. Kuten sanoin, en minä ole vakuuttunut siitä, että tämä järjestelmä on hyvä, mutta sen tiedämme jälkeenpäin.

Toivon, että jos teillä on halua keskustella vielä siitä, miten tätä kokeilutoimintaa voidaan hoitaa lainsäädännön kautta, niin tottahan toki meillä on siihen valmius.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tätä keskustelua kuunnellessani todella täytyy ihmetellä sitä huonoa tiedonkulkua, joka vallitsee hallituksen sisällä, jos ministeri Norrbackin puheenvuoro pitää paikkansa eli opetusministeri ei ole todellakaan tietoinen, mikä on toisen päähallituspuolueen kanta näinkin merkittävässä kysymyksessä.

Mutta ed. Isohookana-Asunmaan tavoin tulini todella myös erittäin surulliseksi kuunnellessani molempien ministereiden kannanottoa siitä, millä tavalla eduskunta ja erityisesti sivistysvaliokunta on suhtautunut tähän koulutuspoliittiseen selontekoon. Puhutaan siitä, että sivistystasoa on näköjään nostettava myös politiikkojen keskuudessa, samoin ministeri ihmettelee sitä, että valiokunta ottaa kantaa asiaan, jota selonteossa ei edes mainita. Minusta tämän tyyppinen keskustelu johtaa väistämättä siihen, että viimeistään nyt on aika pistää koulun penkille koko hallitus miettimään sitä, mitkä ovat ne menettelytavat, joilla toteutetaan parlamentarismia ja joiden kautta hallitus voi toimia niin, että eduskunnan luottamus myös säilyy.

Vielä puhutaan siitä, että eduskunnan arvostus on alamaissa. Kuinka eduskuntaa voitaisiin arvostaa, kun nykyinen hallitus ei arvosta eduskuntaa lähete keskustelussa? Ennen merkittävimmät hallituksen esityksen normaalisti aina ministeri esitteli, kun esittelyn aika oli. En muista pitkään, pitkään aikaan, että täällä olisi nykyisen hallituksen joku ministeri käynyt esittelemässä oman esityksensä, kun on esitelty asioita eduskun-

nalle. Kyllä eduskunnan arvostuksessa saa myös hallitus katsoa peiliin.

Ed. Pystynen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kiitän tästä ja haluan vastata ministeri Norrbackille vielä, kun hän vetosi siihen, että tämä on hallituksen yksimielinen esitys ja sen vuoksi ihmettelee, miksi hallituspuolue voi vastustaa sitä. Me olemme siis asettuneet vastustamaan yhdistelmäututkintoa. Sitä ei mainita tässä kirjassa. Se ei ole hallituksen esitys. Se on tullut valiokunnalle, niin kuin valiokunnan mietinnössä sanotaan, vasta tämän mietinnön käsittelyn aikana. Opetusministeriön virkamiehen toimesta esiteltiin tämä malli, jossa oli mukana yhdistelmäututkinto. Se ei sido hallitusta eikä voi sitoa myöskään hallituspuolueita.

Mitä tulee siihen ministeri Kasurisen ajatukseen, ettei valiokunta voisi ottaa selonteon ulkopuolelta asioita mietintöönsä, niin haluan todeta hänelle, että eduskuntahan ei voi rajoittua siihen, mitä hallitus haluaa eduskunnalle kertoa jostain asiasta, vaan eduskunnalla on täysi vapaus samasta aiheesta ottaa esiin mitä tahansa vastatessaan selonteon johdosta hallitukselle, eikä hallitus voi kertoa eduskunnalle, mitä sen pitää vastata selonteosta hallitukselle.

Ed. Saastamoinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan vielä kertaalleen todeta, että toisin kuin ministerit väittävät, on mahdollista erottaa nuorisoaste- ja ammattikorkeakoulukokeilu. Ne ovat yhdistyneet ylipäättänsäkin vain sosialistivirkamiesten mielikuvituksessa. Elleivät ministerit tiedä, miten erottaa, kysykööt niiltä, jotka tietävät. Me esimerkiksi Kuopion läänissä olemme verrattain pian valmiita ammattikorkeakoulukokeiluun ilman nuorisoastekokeilua.

Herra puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaa totesi jo, että eduskunta on hallituksen yläpuolella, ja minä haluan tässä yhteydessä muistuttaa ministereitä siitä, että selonteon antoi valtioneuvosto, mutta vastauksen eduskunta.

Ed. Virolaiselle toteaisin, että me emme tule toimeen ruotsilla, emme saksalla, emme englannilla. Me tarvitsemme monia kieliä (Ed. Virolainen: Mutta ruotsi on ykkönen,

tärkein!) ja meidän tulee niitä myös todella osata.

Herra puhemies! Mielestäni on väärin, että ministeri uhkailee eduskuntaa sillä, että tiettyä hallituksen esitystä ei anneta, ellei eduskunta ole samaa mieltä kuin hallitus. Muisuttaisin, että myös ministerit ovat tavallaan tilapäisiä.

Opetusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Rauhallisena miehenä, vaikka olenkin entinen puolustusministeri, haluan ilmoittaa, etten ole uhkaillut ketään millään tavalla. Minä olen vain ilmoittanut, että on vaikeata, kun suunnittelutyö on viety pitkälle. (Ed. Pystynen: Miksi se on viety?) — Se on ministeriön tehtävä, ministeriön tehtävä on suunnitella ja valmistella päätöksiä. — Kokeiluja on vaikeata tässä vaiheessa erottaa toisistaan, ja minusta ne asiallisesti kuuluvat yhteen. Minä en anna mitään käskyjä, vaan jos eduskunta on tätä mieltä, niin sillä on vaikutuksia sitten valmisteluprosessiin. (Ed. Holvitie: Sitä me tarkoitamme!) — Totta kai. Sitten saattaa olla, ettei ole mahdollista saada sitä lakia tänne. Sen olen ilmoittanut eduskunnalle tiedoksi, että eduskunta tietää seuraukset päätöksestään. Ei se ole mikään käsky.

Ministeri Kasurinen: Herra puhemies! Itse olen pyrkinyt puheenvuorossani korostamaan ainoastaan sitä, että eduskunnan eri puolueiden edustajat olisivat tietoisia siitä, mitä te olette tekemässä. (Ed. Holvitie: Kyllä me tiedämme!) Me olemme ilmoittaneet, että sivistysvaliokunnan ottama kanta merkitsee sitä, että kokeilulakiesitystä ei anneta tälle eduskunnalle. (Ed. Pystynen: Pitää antaa!) — Niin, se ei ole kai nyt teidän määräysvallassanne kuitenkaan. (Ed. Jokinen: Ministerit sen tekevät!) jos minä tulkitSEN oikein valtiösääntöä.

Toisaalta tosiaan haluan vain korostaa sitä, että emme ole runnomassa mitään läpi. Jos eduskunnan herra sivistysvaliokunnan puheenjohtaja muistaa aikaisemmin käydyt keskustelut, teidän toivomuksestanne opetusministeriössä valmisteltiin koulutuspoliittinen selonteko. (Ed. Pystynen: Kyllä, eduskunnan velvoituksesta!) Se annettiin yksimielisenä valtioneuvoston selontekona eduskunnalle. Samassa yhteydessä olemme myös ilmoittaneet, että kunnioittaaksemme eduskunnan

kantoja me emme ryhdy tekemään mitään päätöksiä kokeiluista, vaikka siihen meillä lakisääteinen oikeus olisi ollutkin. Me olemme kunnioittaneet eduskunnan toivomusta myös siinä, että emme ole tuoneet kokeilulakia sinä aikana, kun eduskunnan sivistysvaliokunta on käsitellyt asianomaista selontekoa.

Haluan tehdä nyt tämän selväksi, ettei tule vääriä käsityksiä, että me olisimme painostamassa eduskunnan sivistysvaliokuntaa tai eduskuntaa muuttamaan kantaansa joillakin hämäräperäisillä perusteilla. Me haluamme tehdä vain tiettäväksi sen, missä tilanteessa olemme.

Kun täällä viitattiin siihen, että ministerit ovat vaihtuvaisia, minä uskon, että maaliskuun 17 päivä saattaa vaihtaa meidän useampienkin työpaikkoja, toivottavasti ei, mutta sellainenkin mahdollisuus on toki olemassa.

Ed. Metsämäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! Ministeri Kasurinen otti esille ruotsin kielen tarpeen pohjoismaisessa yhteistyössä. Ruotsin kieli tai skandinaviska on se yhteinen nimitäjä, jolle pohjoismainen yhteistyö verbaalisella tasolla perustuu. Me tarvitsemme ruotsin kielen taitoa voidaksemme täysipainoisesti osallistua pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Kokoomuksen ed. Uosukainen totesi, että kokoomuksen edustajat ovat käyttäneet harkintakykyään ja aivojaan kielikysymyksessä. Jos näin on, en voi ymmärtää kuinka hallituskumppanimme kokoomus on voinut lähteä näin arveluttavalle tielle kielen opetuksen suhteen. Pyrkinessään heikentämään ruotsin kielen asemaa unohtaa kokoomus pohjoismaisen yhteistyön ja tulee samalla tietoisesti tai ymmärtämättömyyttään antaneeksi tukensa Suomalaisuuden Liiton Pihkalan kaartilille, josta työväenliike sai huonoja kokemuksia jo 20-luvulla, sekä SMP:n aloittamalle ruotsin kielen vastaiselle kampanjalle. Sopivasti vaalien alle ajoittuva kieliriita tulee ilman muuta nostamaan ruotsin kielen aseman erääksi vaaliteemaksi. Näin kokoomus on valjastanut itsensä SMP:n vaalivankkureiden vetäjäksi.

Oma näkemykseni on, että valiokunnan yksimielisesti hyväksymä kannanotto olisi antanut riittävät mahdollisuudet kielen opetuksen kehittämiseen. Siinähan todetaan, et-

tä: "Tulevaisuuden yhteiskunnassa on saavutettava parempi tasapaino nykyisin pääosin opetettavien kielten — suomi, ruotsi ja englanti — ja muiden kielten välillä." On valitettavaa, ettei tämä riittänyt kokoomuksen pihkalalaisille.

Ed. Ryyänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä hyvin tarkoitushakuisesti paisutellusta kieliriidasta haluaisin todeta, että on aika uskomatonta liioittelua kuvitella, että maamme kaksikielisyys ja meille hyvin tärkeä pohjoismainen yhteistyö vaarantuisi tai jopa suorastaan romuttuisi yläasteen kielivalinnaisuuteen. Tällaiset asiat, joista vallitsee tässä maassa hyvin laaja yhteismielisyys, eivät todellakaan ole niin heikolla pohjalla. Olen täysin vakuuttunut siitä, että koulun ohjauksen tuella ruotsia todella valittaisiin varmasti, monien tutkijamateriaalin mukaan 70—80 prosenttia ikäluokasta sen valitsisi, ja myöhemminkin ruotsin kieltä voi oppia tässä jatkuvan koulutuksen yhteiskunnassa, kun siihen on ehkä paremmin motivoitunut ja hyötynyt ensin yhden vieraan kielen taidosta pohjaksi tuleville kielipinnoille.

Pidän ruotsin kielen osaamista todella tarpeellisenä, mutta en näe, että hallittu valinnaisuus sitä vaarantaisi, vaan päinvastoin myönteisempi asenne, ilmapiiri ja motivaatio tuottaisi tässäkin parempia tuloksia, elikkä keskustelun lähtökohdan pitäisi olla koulutuspoliittinen eikä kielipoliittinen. Valinnaisuuden lisääminen on kaiken kaikkiaan koulun sisällöllisen kehittämisen edellytys. Se ei onnistu, jos emme uskalla puuttua myös kieliohjelmaan. On hyväksyttävä ja on arvostettava oppilaiden erilaisuutta ja annettava heille mahdollisuuksia edetä omien edellytystensä puitteissa.

Vielä lyhyesti nuorisostaan asiaan. Me emme suinkaan vastusta nuorisostaan kokeiluja, päinvastoin. Mutta sen sijaan, että jotenkin pakonomaisesti ajetaan tällaista uutta tutkintomallia, pitäisi tarjota nuorisostaan koulutuksessa ja kokeiluissa useita vaihtoehtoja.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Otan kantaa näihin kokeilulakeihin. Me kävimme hallituspuolueena neuvotteluja näistä kokeilulakiasioista liittyen nuorisostaan kokeilulakiin ja am-

mattikorkeakoulukokeilulakiin. Totesimme, että nämä eivät kuuluisi tähän koulutuspoliittiseen selontekoon, mutta on valitettavaa, että kokoomus halusi lausua näistä, joten lausumat tulivat tällä tavalla otettua huomioon mietinnössämme. Toivoisin kuitenkin, että valiokunnan ryhmät muistaisivat, että meillä oli opetusministeriön virkamiehiä esittelemässä lakiesityksiä ja kävi selvästi ilmi, että nuorisostaan kokeilulaki ja ammattikorkeakoulukokeilulaki ovat yhdistettyjä lakeja. Eli jos hylkäämme nämä näkemykset, niin lakeja ei tulla sitten antamaan.

Mitä tulee ed. Saastamaisen vastauspuheenvuoroon, hänen on hyvä sanoa, että olemme valmiit ottamaan kokeilut vastaan. Meillä onkin Kuopiossa vain ammattikorkeakoulukokeiluja, joista on suunnitelmat jo tehty.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Saastamoinen ja häntä ennen myöskin ed. Uosukainen vastustivat nykyistä peruskoulun kieliohjelmaa sillä perusteella, että tilanne on vuodesta 1968 lähtien muuttunut täysin. Miten on muuttunut Suomen asema? Tässä sanotaan selvästi, että yläasteella olisi äidinkielen lisäksi yksi pakollinen kieli, joka on valinnainen: Ruotsi pitää saada pois, ja mikä tulee tilalle? En usko, että ajatte venäjää. Te ajatte saksaa tilalle! En löydä mitään muuta syytä. Eikö niin? Saksa on niin mahtava, että meidän pitäisi nyt jo nostaa kädet pystyyn ja luopua jopa paitsi puolueettomuudesta myöskin pohjoismaisesta yhteistyöstä. Sanokaa suoraan, mikä teidän tavoitteenne on!

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Jo käynnistynyt ja käytävä koulutuspoliittinen keskustelu tulee saamaan historian valossa mielenkiintoisen näkökulman. Voisin ajatella koulun ala-asteen joukko-oppikysymystä. Kysymys kuuluisi: Mikä ei kuulu joukkoon, kun ryhmissä ovat kokoomus, kepu, SMP, kristilliset ja toisessa joukossa RKP, SDP, vasemmistoliitto ja pääosin vihreät? Ainakin valistunut lapsi toteaisi, että keskustapuolue on väärässä joukossa.

Valitettavasti joudun toteamaan, että osa valiokuntamme jäsenistä on ajatellut yhdistelmätutkintoa enemmän tunteella ja poliittisen tarkoitushakuisuuden pohjalta kuin järjellä ja analyyttisesti. Poliittisen tarkoituk-

senhakuisuuden todisti kokoomuksen ryhmäpuheenvuoron käyttäjä ed. Uosukainen minusta kouriintuntuvasti. Kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa todettiin: "Yhdistelmätutkinto on kyseenalainen vastaus kehittämistarpeisiin. Kokeilumalli tähtää käytännössä lukion näivettämiseen sekä ammatillisen koulutuksen ammatillisten taitojen opettamisen vähentämiseen." Olen erittäin pahoillani, kun joudun toteamaan, että tämän tyyppinen teksti kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa on mielestäni röyhkeää ja valheellista. Se sisältää sen tyyppistä vihjailua, kauhukuvien maalailua, joka ei minusta sopisi merkittävän kokoomuspuolueen ryhmäpuheenvuoroon.

Sama jatkuu vielä samassa ryhmäpuheenvuorossa seuraavasti, kun viitataan SDP:n puoluekokouspäätöksiin: "Kun koululaitosta tulisi nopeasti valinnaistaa, syventää ja tehostaa, ovat toverit vasemmalla tasapäästämässä, laatikoimassa ja latistamassa koulutusjärjestelmäämme." Sanon teille, hyvät kokoomuslaiset kansanedustajat, että se historiallinen työ, jonka sosialidemokraattinen puolue yhdessä keskustapuolueen ja monien muiden kansanvaltaisten voimien kanssa on tehnyt suomalaisen koulujärjestelmän kehittämiseksi, on kaiken kunnioituksen ansaitsevaa. Se on myöskin todettu valiokuntamme mietinnössä, kun olemme todenneet, että suomalainen koulujärjestelmä kestää hyvin kriittisen tarkastelun ja vertailun muiden maiden koulujärjestelmien kanssa.

Mielestäni yleistutkintoa ei pidä tuomita ennen kuin nähdään, millaiseksi se alkaa hahmottua. Siitähän voi tulla jopa kehityksen veturi. Vetoan teihin, hyvät keskustapuolueen ja kokoomuksen kansanedustajat, että käyttäisitte omaa harkintakykyänne. Monilla aloilla nimittäin ammatillinen erikoistuminen on lähes mahdotonta koulun penkillä tai erikoistumisen tarve on niin vähäistä yleisiin taitoihin ja ymmärtämisen tarpeeseen verrattuna, että tarvittava opetus on helppo saada työn ohessa yleisopintojen jälkeen. Kuitenkin on hyvä olla ammatillista perussivistystä.

Opetusministeriö on halunnut liittää kokeilut toisiinsa. Minusta perusteetkin ovat selvät ja oikeat. Jos ammattikorkeakoulukokeilu käynnistyy irrallisena, se lisää yhden hierarkiaportaan nykyisen opiston ja yliopiston väliin. Lisäksi se ohittaa kaikki ne olennaisimmat kouluongelmat, jotka nimen-

omaan heijastuvat lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa. Jos kokeilut yhdistetään toisiinsa, nuorisoaste ja ammattikorkeakoulu korvaavat ajan mittaan nykyiset hierarkiaportaat.

Arvoisa puhemies! Vallan ja vastuun hajauttaminen kuntaan ja kouluun merkitsee sitä, että kouluissa joudutaan tekemään ennistä enemmän itsenäisiä ratkaisuja ja arvovalintoja. Ellei kasvattajalla itsellään ole selkeää kuvaa työnsä arvopohjasta, hän ei uskalla käyttää lisääntyvää päätösvaltaa eikä ottaa vastuuta. Monissa kouluissa pohdintaa on jo suoritettukin. Monet koulut tarvitsevat kuitenkin rohkaisua. Itse asiassa jokaisessa suomalaisessa koulussa pitäisi parin lähivuoden aikana laatia oma koulukohtainen "koulutuspoliittinen selonteko". Tässä selonteossa koulun tulisi arvioida, mitä tuloksia koulu on saavuttanut 70- ja 80-luvuilla, miten määritetään työn painopisteet 90-luvulla ja miten tavoitteisiin pyritään. Tässä yhteydessä mielestäni tulisi oikein kunnolla paneutua suomalaisen kasvatuksen arvolähtökohtien pohdintaan, ei ylhäältä annettuina, vaan itse sisäistettyinä.

Koulussa onkin varattava aikaa nykyistä enemmän opetus- ja kasvatustyön suunnitteluun, tehtävien ratkaisujen ja valintojen perusteleamiseen. Koulun vuosittaisen työsuunnitelman laadinnassa tulee nämä asiat viedä riittävän syvälle ja eräällä tavalla pakottaa koko kouluyhteisö pohtimaan työnsä arvolähtökohtia.

Kaipaen siis koulukohtaista toimintaohjelmaa ja itse tehtyä kokonaisnäkemystä siitä, miten peruskoulun aikana kehitetään tai paremminkin ylläpidetään lasten ja nuorten aktiivisuutta. Miten vältetään alistaminen ja passivoituminen, joka koulututkimusten mukaan on yllättävän yleistä koulun päätyessä. Erilaiset pedagogiikat, taidekasvatus, atk-pajat yms. voisivat olla hyviä työvälineitä uuteen kokonaisuuteen pyrittäessä.

Herra puhemies! Eräiden yhteenvetojen ja arviointien mukaan suomalaisen koulun arki ei juuri näytä muuttuneen uudistuksista huolimatta. Mielestäni selonteko vielä eduskunnan vastauksenkin jälkeen kaipa jatkokseen selvityksen, joka pureutuu koulun arkeen ja myös oppilaiden asemaan.

Sivistysvaliokunnan käsityksen mukaan koulun kasvatustehtävä on sen kaikkein tärkein tehtävä. Valiokunta onkin todennut,

kuinka ”kouluissa on varattava aikaa nykyistä enemmän opetus- ja kasvatustyön suunnitteluun” ja että ”koko kouluyhteisön tulee ajoittain pohtia työnsä lähtökohtia”.

Opettajain Ammattijärjestön puheenjohtaja Ranne on todennut hiljan lehensä pääkirjoituksessa, kuinka ”sivistysvaliokunta riehaantui äänestämään opettajien työvelvollisuudesta”. Tässä enemmistöpäätöksessä heijastui Ranteen mukaan epärealistinen näkemys opettajien työstä ja siitä, miksi jotkut vielä haluavat sitä tehdä. Uskon, että suurin osa opettajista haluaa tehdä ja tekeekin vaativan työnsä niin hyvin kuin taitaa. Tiedän myös, että monet opettajat ja rehtorit ovat aidosti huolissaan siitä, että välttämättömään opettajien yhteistyöhön ja koulun kehittämistyöhön ei ole lainkaan riittävästi yhteistä aikaa. Todettakoon myös, että valtaosa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista, joilta asiaa kysyttiin, näki koulun kehittämistyön yhtenä keskeisenä esteenä nykyisen yleissivistävän koulun työaikakäytännön. Mielestäni koulu on lapsia ja nuoria varten ja vasta toissijaisesti opettajien työaikatarpeiden vuoksi.

Opettajien siirtyminen kokonaistyöaikaan tai siihen suuntaan, mitä valiokunnan enemmistö kannatti — pidän sitä myös itse tavoitteena — ei tietystikään ratkaise koulun kasvatus-, oppimis- ja viihtymisongelmia, ei ainakaan, jos opettajat eivät miellä kehittämisen suuntaa, puhumattakaan että sitä jyrkästi vastustavat. Myönnän ja tiedän, ettei kouluissa tänä päivänä juurikaan ole kunnan työskentelytiloja opettajille. Suurin kynnys on kuitenkin asenteellinen ja ehkä periaatteellinenkin vastustus. Mielestäni on kuitenkin niin, että aktiivisen ja luovan opettajan työhönsä käyttämä aika ei välttämättä lainkaan lisäännä, mikäli kokonaistyöajan suuntaan edetään.

Ruotsissa opettajat ovat siellä sovellettavan kokonaistyöajan mukaan koululla 31 tuntia viikossa, kun vastaava aika meillä on ehkä noin 25 tuntia. Tiedän, että opettajat meillä tekevät paljon työtä kotona ja vapaa-aikanakin tämän lisäksi. En kuitenkaan näe, että juuri koulun pitäisi jäädä viimeiseksi taylorismin eli ositetun työnjaon linnakkeeksi yhteiskunnassamme. Näen, että yhteinen panostus opettajien yhteistyöhön, työkokouksiin ja väljempään työaika- ja opetuskäytäntöön palkitsee parempana työmoti-

vaationa ja lastenkin palautteena opettajien työtä helpottaen. Koulun huiman tärkeää kasvatuksen arviointi- ja kehittämistyötä ei tehdä välitunneilla eikä pikakokouksissa. Kysymys on kuten kaikessa muussakin tämän päivän vaativassa työssä säännöllisesti vähintään kerran kaksi kuukaudessa pidettävistä suunnittelu- ja arviointikokouksista, joita ei tuloksekkaasti voitane pitää ilman tuntuva ajankäytön lisäämistä.

Pidän itsestäänselvänä, että etenemisessä kokonaistyöajan suuntaan — alleviivaan kokonaistyöajan suuntaan — on kysymys myös opettajien palkkauksesta. Koulujen rehtorit ja johtajat ovat avainasemassa. Heitä on tuettava ja kannustettava johtamaan ja uudistamaan jämähtäneitä työorientaatioajatuksia siellä, missä niitä vielä on.

Väärinkäsitysten välttämiseksi ja jos löydän tekstiäni OAJ:n lehdestä, mitä sinällään en pidä pahana, haluan esittää suuren kiitoksen ja kunnianosoituksen kaikille opettajille, jotka tekevät voimiaan ja aikaansa säästämättä parhaansa lasten ja nuorten hyväksi. Työnne on vaikeaa ja vaativaa. Ajattelen ja toivon vain työnne ja työmme — puhun myös vanhempana — helpottamista, en kenenkään työtaakan lisäämistä.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta esittää mietinnössään komitean perustamista kartoittamaan opetussuunnitelmakysymyksiä. Asian taustalla on erityisesti historiallis-humanistisen opetuksen tila ja sen kehittäminen. Yleissivistävän peruskoulutuksen sisältö ja painotukset ovatkin hyvin tärkeitä yhteiskunta- ja koulutuspoliittisia asioita. Kartoitusta ei enää voi tehdä virkatyönä. Edellisestä opetussuunnitelmakomiteasta alkaa olla kohta aikaa pari vuosikymmentä. Nyt onkin korkea aika kunnolla pohtia opetuksen sisällön ja yhteiskunnan vuorovaikutusta. Tätä tehtävää varten on pikaisesti asetettava laajapohjainen komitea.

Arvoisa puhemies! Kohta Aikuiskoulutus sivistysvaliokunnan mietinnössä on suhteellisen suppea, mutta periaatteellisilta linjauksiltaan arvokas. Haluaisin kuitenkin todeta sen, että erityisesti työpaikoille tulisi luoda järjestelmä, jonka kautta tulevaisuudessa yksilön koulutustarve systemaattisesti välittyisi koulutusta suunnitteleville ja tarjoaville organisaatioille.

Aikuisten opinto-ohjausta ja -neuvontaa on oleellisesti lisättävä. Nykyinen aikuiskou-

lutusjärjestelmä ja sen taloudellinen tuki on monikerroksinen ja vaikeaselkoinenkin. Myös yhteiskunnalla on vastuu siitä, että esimerkiksi työpaikoilla on koulutusneuvoja, jotka ennakoivasti opastaisivat kansalaisia käyttämään erilaisia koulutusmahdollisuuksia.

Arvoisa puhemies! Alkaneen vuosikymmenen koulutuspolitiikassa on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota yhteiskunta- ja työelämän eriarvoistumisen mukanaan tuomiin ongelmiin. Erityisesti on huolehdittava riskiryhmiin kuuluvista, jotka ovat vaarassa jäädä aktiivielämän ulkopuolelle. Koulutuksen ulkopuolelle jääminen merkitsee usein jäämistä osattomaksi siitä, mitä yhteiskunnassamme pidetään tavoiteltavana. Siksi koulutuspolitiikan suurin haaste on huolehtia niistä, joilla tämä riski on suurin. Jos ja kun koulutusta halutaan kaikille, on etusijalle asetettava vähälle koulutukselle jääneet.

Ed. Uosukainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen pahoillani, että sivistysvaliokunnan yleensä varsin hyvä, yhtenäinen ja mielenkiintoinen yhteistyö silloinkin, kun eri mieltä ollaan, näyttäytyy täällä isossa salissa varsin kärkevänä. Totean myös ilman muuta, että oma syy tikanpojan surma. En minä ollenkaan sitä kiistä. Mutta haluaisin muistuttaa siitä, että kiistakysymykset, joista vielä on oltu eri mieltä, on selvitettävä ja linjaukset tehtävä täällä.

Ed. Gustafsson ilmeisesti ei kuullut enää puheenvuoroni koulun arkea koskevaa osaa, kun hän ei sitä kommentoinut, vaikka me lähestulkoon samoja sanankäänteitä käytimme.

Puhemies! Minä haluan huomauttaa vielä palaten ed. Gustafssonin puheenvuoron alkuosaan, että kun kokeilulain johdosta parikymmentä lausunnonantajaa oli koolla, vain pari heistä oli yhdistelmäututkinnon kannalla. Täysin toisistamme riippumatta tällaisiin tuloksiin ja havaintoihin on tultu niillä tiedoilla, joita on ollut käytössä. Vielä huomautan siitä, että 20 vuotta on esimerkiksi luokkatoimua kokeiltu eikä vain saada toimeksi asiaa, vaikka siitä on hyvät kokemukset. Kyllä jossain vaiheessa pitää ripeästi käydä käsiksi ja panna toimeen asioita. Mutta nyt ei ole kyseessä sellainen asia, koska on tekeillä ikään kuin sinetti väylälle, jota sitten

lähdetään kulkemaan. Tässä syy, kun arvoisa edustaja sitä minulta kysyi.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jukka Gustafssonin puheenvuorosta kävi ilmi se, että nuorisoaste ja ammatillinen korkeakoulu tulevat ajan oloon poistamaan nykykoulun hierarkkiset asteet. Eduskunnan on syytä nyt nimenomaan hakea linjansa. Näinkö halutaan tapahtuvan, että ammattikoulut häviävät ajan oloon eli hierarkia-asteet poistuvat, mikä merkitsee ammattikouluverkon häviämistä ja opistot muuttuvat lähes nimenmuutoksella ammattikorkeakouluiksi?

Ministeri Kasurinen sanoi edellä, että kaikki opistot, määrällisesti kaikki, näin ymmärsin, ja myös kaikilla aloilla muuttuvat ammattikorkeakouluiksi. En luule olevani paljon väärässä — tarkistan huomiseksi — että Uudellemaalle syntyy yli sata ammattikorkeakoulua ministeri Kasurisen tulkinnan mukaan, jos oikein ymmärsin.

Ihmettelen, miten opetusministeriö voi ohittaa valtiovarainministeriön lausunnon, joka on meille jaettu ja tiettävästi myös opetusministeriölle. Siinä todetaan, että ”selonteossa esitetyt resurssiarviot merkitsevät yhteensä 6—7 miljardin markan lisäystä nykyisiin koulutusmenoihin. Arvio vaikuttaa muistiossa esitettyjen ennusteiden ja näkökohtien valossa selvästi ylimitoitetulta”. Ja myöhemmin: ”Selonteossa esitetyt resurssitarpeet ovat liian suuria kansantalouden kannalta. Kun otetaan huomioon muut julkisten menojen kasvupaineet, koulutusmäärärahoja ei voida ilmeisesti lisätä” jne. Tämä on ristiriidassa sen näkemyksen kanssa, että kaikki opistot ja kaikki alat muutetaan ammattikorkeakouluiksi ja ammatillinen kouluaste häviää. Jos nyt syntyy taloussyistä nilkuttava keskiasteen kehittämisen vaihe, on se tappioksi meidän elinkeinoelämällemme ja myös ammattityövoiman koulutukselle.

Ministeri Kasurinen: Arvoisa puhemies! Puheenvuorossani korostin sitä, että kaikille koulutusaloille tulisi ammattikorkeakouluja — en suinkaan sitä, että jokainen opistoaste varsinkaan kokeilun alkuvaiheessa muuttuisi ammattikorkakouluksi. Kokeiluista, jos se nyt yleensä saadaan eduskunnalle annettua, varmasti selviävät yksityiskohdat.

Minä en nyt ole oikein varma, tarkoittiko ed. Uosukainen kokeilulaista ja siihen liittyvästä yhdistelmäutkinnosta annettuja lausuntoja. Kävin nämä kirjallisesti annetut lausunnot läpi, ja ainakin näiden pohjalta minun plus-merkkinen saldoni oli huomattavasti isompi kuin ed. Riitta Uosukaisen mainitsema luku.

Haluan todeta vielä sen, että minusta erinomaista on se, että tämä teollisuuden koulutusvaliokunnan lausunto asettuu lämpimästi kannattamaan yhdistelmäutkinnon kokeilua. Samoin suhtautuvat maan suurimmat palkansaajajärjestöt, joilla on varmasti on mielenkiintoa tätä koulutuskokeilua kohtaan ennen kaikkea siinä mielessä, millä tavalla yhteiskunnan tarjoama koulutus jatkossa vastaa niihin tarpeisiin, joita mm. työelämässä on. Tuntuu kovin merkilliseltä, että myöskään näiden merkittävien taustatahojen kantoja ei voitaisi tässä huomioida.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri osin jo vastasikin täällä heitettyihin kysymyksiin ja väitteisiin. Toteaisin jonkin verran koulutussosiologiaa harrastaneena kansalaisena, että on tietysti niin, että kun eri tahoilta pyydetään lausuntoja, jotka hyvin läheltä koskettavat näitä järjestöjä, tahoja, ja se muuttaa heidän perinteistä asemaansa, tehtävänsä, rooliaan, niin helposti nämä lausunnot ovat joko kielteisiä tai kovin varauksellisia. Sen tyyppinen yksioikoinen johtopäätös, että jos enemmistö lausunnoista on vastaan, niin tehty esitys on huono, ei välttämättä ole asian kannalta oikea.

Niin allekirjoittanut kuin edustamani poliittinen viiteryhmäkin on sitä mieltä, että itsenäinen lukio tulee säilyttää, itsenäinen ammatillinen koulutus tulee säilyttää, enkä viittauksellani päällekkäisiin hierarkioihin olenkaan ottanut kantaa siihen, että edellä mainittuja tahoja ja niiden asemaa tulisi jotenkin heilauttaa. Tältä osin ed. Renko ymmärsi väärin. Se puhe ehkä kannattaa lukea kokonaisuudessaan eikä poimia irrallisia lauseita sieltä.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Rengon puheenvuoron vuoksi, koska näen, että hänen huolensa ammattikoulujen häviämisestä on tarpeeton. Minä olen käsit-

tänyt, että kysymys on ammattikoulutuksen kehittämisestä ja siitä, että tällä hetkellä on todella aikamoinen ongelma se, että keskiasteen koulutukseen pyrkii hyvin paljon sellaisia nuoria, jotka ovat jo ylioppilastutkinnon suorittaneet. Se on eräs ongelma tässä, ja sen takia pitäisi lähteä kehittämään niin, että nämä voisivat olla samanlaisia väyliä, mutta samalla ammatillinen koulutus kehittyisi.

Minä ainakin henkilökohtaisesti korostaisin sitä, että silloin kun puhutaan ammattikorkeakoulusta, paino on korkeakoulu-sanalla. Muutoin minusta ei ole mitään mieltä kehittää järjestelmää, ellei sen korkea taso ja tieteellisyys ole sillä pohjalla, mutta samalla ammatilliseen pätevyYTEEN painottuva. (Ed. Pystynen: Oikein puhuttu!) Siis kysymys ei ole jonkin poistamisesta.

Enkä ainakaan minä käsitä, että jokin koulumuoto, esimerkiksi ammattikoulu, olisi erityisesti keskustalaisten koulu ja korkeakoulu sitten erityisesti kokoomuslaisten. Eikö pitäisi lähteä siitä, että kaikki nuoret kaikkialla maassa saisivat samanlaiset mahdollisuudet käydä koulua ja samanlaiset mahdollisuudet jatko-opintoihin niin pitkälle kuin kukin haluaa? Siitä kai tässä pitäisi olla ensi kädessä kysymys.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kuunteli ed. Rengon puheenvuoroa äsken, niin todella heräsi ihmetys, oliko niin, että me olemmekin jossain eri valiokunnassa kuunnelleet asiantuntijoita ammattikorkeakoulukokeiluista, vai onko niin, että meidän yhteisessä valiokunnassamme on ollut liian vähän asiantuntijoita tästä asiasta. Nimittäin ed. Rengolla oli vallan uskomattomia käsityksiä.

Ensinnäkään nyt ei perusteta mitään ammattikorkeakouluja vielä mihinkään, vaan nyt perustetaan kokeiluyksiköitä. Eikä ole tietenkään tarkoitus perustaa johonkin Uudellemaalle sataa ammattikorkeakoulua, mihin ed. Renko viittasi. (Ed. Renko: Jos kaikki tulevat sinne!) — Jos kaikki, mutta, ed. Renko: Meille nimenomaan on kerrottu, että ammattikorkeakoulukokeilujen toiminta-ajatuksena on tarjota ensisijaisesti useamman saman tai eri oppilaitosmuodon ammatillisen oppilaitoksen muodostamassa kokeiluyksikössä nuorisosta koulutuksen saaneelle nuorisolle mahdollisuus korkeakoulututkinnoksi luettavien ammattikorkeakoulu-

tutkintojen suorittamiseen. Kyllä tässä on aivan selvä viesti siitä, mitä kokeilulla tarkoitetaan. Nyt on tarkoitus kokeilla, katsoa asia ja vasta sen jälkeen päätyä ammattikorkeakoulujen perustamiseen. Esimerkki "Uudellemaalle sata ammattikorkeakoulua" oli kyllä uskomaton.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viittaan ministeri Kasurisen äsken antamaan lausuntoon. Hän on tarkoittanut "kaikki koulutusalat". Jatkamme huomenna, montako niitä Uudellemaalla on näin tulkittuna.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rengolle haluaisin vielä todeta senkin, mitä hän ei ole näköjään oppinut valiokunnassa, että on tarkoitus kokeilla kaikilla aloilla, jotta voidaan saada kokemusta kaikilta aloilta. Se ei tarkoita, että Uudellemaalle tulee sata ammattikorkeakoulua.

Ed. Jääskeläinen: Herra puhemies! Ensinnäkin pyydän saada kannattaa ed. Rengon tekemiä lausumaehdotuksia, kaikkia niitä kolmea, jotka hän puheenvuorossaan esitti.

Euroopan ja koko maailman yhdentymisestä seuraa myös Suomen koulutuspolitiikan kannalta lisääntyvä ja jatkuva joustavuuden vaatimus. Vähitellen muutamassa vuodessa tulee yhä mahdottomammaksi suunnitella, harjoittaa ja toteuttaa pelkästään omaa suomalaista koulutuspolitiikkaa. Erilaisista syistä johtuva muuttoliike, asian- ja tunti- ja oppilaskorvaus vaihtojen lisääntyminen nopeasti, että eurooppalaisten koulutuslaitosten sisällä on kyettävä kaikilla tasoilla yhteistoimintaan ja oppisuoritusten hyödyntämiseen toisessa maassa.

Peruskoulua on kaikilla tavoin joustavotettava ja valinnaistettava. Tiukasta alastaan ja yläasteen rajasta on voitava luopua. Usein on viisasta muodostaa koko peruskoulun käsittäviä koulutusyksiköitä, joissa voidaan joustavasti käyttää opettajia yli entisen luokanopettaja — aineenopettaja-ajan. Alasteen kouluissa on vähennettävä oppiaineiden sirpaleisuutta ja pyrittävä suurempiin ainekokonaisuuksiin ja samalla kohti kokonaisopetusta. Yläasteella on valinnaisuutta selvästi lisättävä. Valinnaisuuden lisäämisellä

tarkoitetaan ei vain pelkkää mahdollisuutta opiskella useampia haluamia oppiaineita vaan myös mahdollisuutta syventää jonkin aineen opintoja pitemmälle kuin muut oppilaat. Myös luokattomuuden ja opintojen jaksotuksen kokeilua on syytä yläasteella käynnistää.

Yhteiskunnan omistamien koulutusyksiköiden koulukohtaista päätösvaltaa on lisättävä kaikilla koulun toiminnan aloilla. Vain siten voidaan koulujen toiminnoilla edellyttää vastuullisuutta ja tuloksellisuutta ja vain siten voidaan todellisuudessa parantaa peruskoulutuksen laatua. Peruskoulujen hakiessa omaa koulukohtaista vahvuuttaan ja profiiliaan saavutetaan varmin ja turvallisimmin peruskoulutuksessa mahdollisimman korkea taso ilman, että joudutaan turvautumaan yhä kasvavassa määrin vaihtoehtokouluratkaisuihin.

Lukion osalta on pyrittävä koulunpidossa kohti luokattomuutta, mutta siirtymä on saatava tapahtumaan koulujen oman pyrkimyksen vahvistamisella eikä jyrkällä hallinnollisella toteuttamiskäskyllä. Luokattomuuden todellinen toteutuminen edellyttää koulujen rehtoreilta ja opettajilta muutosvalmiutta ja koulutusta. Lukion tuntijaon valinnaistaminen on suomalaisen lukion suuri välttämättömyys. Samalla on huolehdittava siitä, että lukion yleissivistävä luonne säilyy. Näin on etsittävä oikea, mutta nykyistä selvästi alempi kaikille pakollisten aineiden määrä. Lisäämällä valinnaisten oppiaineiden määrää olennaisesti voidaan auttaa oppilasta syventymään jo lukioaikanaan kykyjensä edellyttämällä tavalla joihinkin aineisiin ja siten ohjata hänen jatko-opintopyrkimystään.

Lukion tuntijaon kehittäminen ei voi toteutua ilman ylioppilastutkinnon selvää muuttamista. Nykyisellään tutkinto estää lukion sisällöllisen kehittämisen. Tutkinto on saatava nopeasti paljon nykyistä valinnaisemmaksi. Valinnaisuus ei tarkoita pelkästään ainevalinnaisuutta, vaan myös valittavien tutkintoaineiden syvyyden valinnaistamista. Samalla on tutkinto avattava nykyistä enemmän myös ammatillisia opintoja suorittaville.

Lukion ja ammatillisen koulutuksen rajaa on olennaisesti madallettava. On lisättävä mahdollisuuksia opintojen harjoittamiseen kummassakin koulumuodossa. Tämä johtaa

välttämättömyyteen sisällyttää ammatilliseen tutkintoon ja ylioppilastutkintoon osia toisesta tutkinnosta, mutta samalla on huolehdittava siitä, että ammatittutkinto aina takaa ammatitaidon saamisen ja ylioppilastutkinto osaltaan kelpoisuuden korkeakouluopintoihin.

Nuorisoasteen koulutuksen kehittämiskokeiluja on käynnistettävä sekä ammatillisen koulutuksen että lukiokoulutuksen erillisen kehittämisen nopeuttamiseksi että kummankin koulutusmuodon säännellyn yhteistoinnin nopeuttamiseksi.

Tyydytyksellä on pantava merkille, että sivistysvaliokunta on sisällyttänyt mietintönsä kaksivaiheisen oppilasvalinnan poistamisen ammatillisen koulutuksen puolella. Oppilaiden kannalta on ollut surkeaa, etteivät he kouluun hakeutuessaan ole tienneet, mille linjalle he joko pääsevät tai joutuvat. Järjestelmän heikkouksista on viestitetty kentältä eri kanavia pitkin ministeriölle, mutta turhaan. Muutosta parempaan ei ole tapahtunut, en tiedä, onko edes ollut suunnitteilla.

Kun kaksivaiheisessa oppilasvalinnassa valikoituminen linjoille on tapahtunut vasta yleisjakson kevätlukukaudella, on erittäin moni oppilas keskeyttänyt opintonsa turhautuneena todettuaan pettyneenä joutuneensa sille linjalle, jolle alun perin ei ollut ollut aikeisakaan hakeutua. Eroamisia on ollut erittäin runsaasti yleisjakson ja erikoistumisjakson välisenä aikana.

Ammatillisen koulun koulutasoisille linjoille ei ole ilmaantunut riittävästi väkeä, kun koulutyö sitten syksyllä on käynnistynyt. Oppilaat ovat hakeutuessaan ja hyväksytyksi tullessaan olleet tulossa opistotasoiseen koulutukseen, joka merkittävälle osalle tästä oppilasjoukosta olisi myös ollut sopivaa, mutta koulut ovat olleet voimattomia opetushallinnon byrokratian edessä. Uskon, että kaksivaiheisen oppilasvalinnan poistaminen tulee vaikuttamaan siihen, että eroamisia ammatillisen koulun koulupuolella ei tapahdu niin runsaasti kuin tähän mennessä.

Herra puhemies! Erityisesti iloitsen lappilaisena edustajana siitä, että sivistysvaliokunta on sisällyttänyt mietintöönsä mm. saamelaisien koulutusmahdollisuuksien parantamisen. Sivistysvaliokunta on lausunnossaan saamen kielestä korostanut tavoitteita saat-
taa saamenkieliset henkilöt kielellisten oi-

keuksien osalta nykyistä tasa-arvoisempaan asemaan muun väestömme kanssa.

Kielellisiin ihmisoikeuksiin luetaan oikeus äidinkielen täydelliseen kirjalliseen ja suulliseen osaamiseen sekä mahdollisuus äidinkielen käyttöön kaikilla elämän alueilla. Jotta tähän päämäärään päästään, on saamen kieltä voitava opiskella aikaa myöten koko yleissivistävässä koululaitoksessa. Saamenkielisten perusoppikirjojen puuttuminen haittaa tänä päivänä opetusta ja vaikuttaa kielteisesti oppilaiden kielivalintoihin. Saamelaisen kotiseutualueelle tuleekin perustaa oppimateriaalikeskus, jonka toteuttamiseksi on välttämätöntä varata riittävät määrärahat oppimateriaalin tuottamista varten.

Herra puhemies! Saamen kieli olkoon yksi valinnaisista kielistämme.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Hallituksen koulutuspoliittinen selonteko ruodittiin keväällä varsin perusteellisesti hyvine ja heikkoine puolineen. Tuolloin käydyssä keskustelussa toivottiin valiokunnan paneutuvan perusteellisesti erityisesti niihin kohtiin, joiden selonteossa todettiin jääneen ristiriitaisiksi tai puutteellisiksi. Muun muassa keskustan ryhmäpuheenvuorossa kiinnitettiin tuolloin huomiota siihen, ettei selonteossa ole tarkasteltu koulutuksen kehittymistä tarpeeksi lapsen ja nuoren näkökulmasta, ja kritikoitiin sitä, että koulutus on asetettu yksipuolisesti palvelemaan tehokkuutta ja tuottavuutta. Selonteossa ei juurikaan keskitytty kasvatuksellisten ja arvolähtökohtien tarkasteluun.

Sivistysvaliokunnalle on siinä annettava tunnustusta, että se on pyrkinyt laajentamaan koulutuspoliittista ulottuvuutta edellä mainituille alueille ja onnistunutkin osin tehtävässään, joskin mm. kansallisen kulttuurin määritelmä olisi saanut jäädä pois, koska valiokunta ei kyennyt sitä perusteellisesti käsittelemään. Vihreiden vastalauseessa onkin paljon sellaista, joka mielestäni olisi voinut tulla valiokunnan mietintöön selkiyttämään, mitä kaikkea 1990-luvulla kansallisella kulttuurilla ymmärretään.

On syytä todeta, että useat valiokunnan tekemistä koulutuspoliittisista linjauksista ovat selkeitä toisin kuin hallituksen selonteossa. Näitä ovat mm. kannanotot esikoulusta, lastentarhanopettajien koulutuksen siirtämisestä yliopistoihin, jatkuvaan koulu-

tukseen liittyvät kannanotot jne. Niihin keskusta voi varmasti yhtyä, ja olemme tyytyväisiä, että valiokunnassa ja nyt eduskunnassa yleensä voidaan tehdä koulutuspoliittisia linjavetoja.

Selonteossa on eräitä kannanottoja, joihin en mitenkään voi yhtyä, mm. varsin vahva viittaus opettajien kokonaistyöaikajärjestelmään. Valiokunnan mietinnön yleishenki on vahvasti yksilöllisyyttä ja vastuullista vapautta korostava. Siksi pidän kummallisena sitä, että opettajien työaikajärjestelmää haluttaisiin kehittää toiseen suuntaan, kokonaistyöaikajärjestelmän suuntaan. Tämä on ristiriidassa myös valiokunnan omien näkemysten kanssa, toteaahan mietintö heti alkuun: ”Työn sidonnaisuus sen tekemisen paikkaan vähenee tulevaisuudessa.” Mielestäni opettajien kokonaistyöajasta puhuminen on täysin hyödytöntä. Sen toteuttamiseen ei lähivuosina ole resursseja, eivätkä opettajatkaan sitä halua. Sen takia olisin valmis pyyhkimään koko kannanoton yli. Hedelmällisempää olisi oppilaan kasvatuksenkin näkökulmasta keskittyä opettajien täydennyskoulutuksen kehittämiseen ja mm. sapattivapaajärjestelmän luomiseen opettajille.

Hiukan ihmettelen myös sitä, että valiokunta on peräti pariin kolmeen kertaan intoutunut puhumaan koulun tietojen ulkoa oppimisesta. Itse en usko sen olevan koulusamme ongelma enkä usko, että se on enää yleistäkään, poikkeuksia luonnollisesti aina löytyy.

Erityisesti valiokunnalle tulee antaa tunnistusta siitä, että se on ottanut tarkastelun lähtökohdaksi lapsen ja nuoren kasvamisen, opetuksen sisällön ja menetelmien kehittämistarpeet koko koululaitoksessa ja on varovainen uusien koulujärjestelmien luomisessa, koska sisällöllistä kehittämistä tarvitaan ensisijaisesti.

Toivon, että valiokunnan kannanotto komitean tai työryhmän perustamisesta peruskoulun ja lukion opetussisältöjen ja tuntijakojen uudistamiseksi toteutuisi mahdollisimman nopeasti, koska näin voitaisiin ratkaista monia valiokunnan mietinnössä esiin tulevia tämän päivän ongelmia, ennen kaikkea nostaa opetuksen tasoa.

Haluun myös nostaa esiin valiokunnan kannanoton siitä, että työn hallinta edellyttää tulevaisuudessa yhä enemmän hyvää ja — itse lisäisin — laajaa yleissivistystä jaa että

koulun tehtävänä on antaa nuorille perusvalmiudet työelämässä selviämiseen ja elämään yleensä. Tässä on sanottu hyvin lyhyesti oleellinen: ”vähintään hyvä yleissivistys ja perusvalmiudet työelämään niin, että oppilas pääsee vaivatta työuransa alkuun”. Tämä on valiokunnalta hyvin sanottu.

Edellä mainitun kaltaisista asioista ei synnykään yleisellä tasolla suuria erimielisyyksiä. Mutta kun aletaan keskustella esimerkiksi siitä, mitä yleissivistykseen kuuluu, erimielisyyksiä varmasti syntyy, silloin tullaan mm. kielipolitiikkaan.

Kielen opetuksesta valiokunta ei olekaan saanut yhteistä kannanottoa. Yksimielisyys on tosin syntynyt muutamista asioista, ensinnäkin siitä, että kielitaito tulee kaikille kansalaisille yhä tärkeämmäksi. Toiseksi peruskoulussa on turvattava monipuolisen ja tasokkaan kielten opetuksen edellytykset. Kolmanneksi tulevaisuuden yhteiskunnassa on saavutettava parempi tasapaino suomen, ruotsin, englannin ja muiden kielten välillä. Neljänneksi on tärkeää huolehtia toisen kotimaisen kielen osaamisen taidosta. Ymmärrän, että kaikki nämä kannanotot olivat valiokunnassa yksimielisiä. Ne ovat erinomaisen hyviä ja kannatettavia yleisperiaatteita.

Kun valiokunta korostaa vielä yleensä valinnaisuuden lisäämistä ja yksilön huomioon ottamista sekä syventävien opintojen merkitystä ja sitä, että oppilaan tulee saada kykijensä mukaista opetusta peruskoulussa, on tässä aivan tarpeeksi parlamentaarisia linjauksia asetettavalle komitealle sisältöjen ja tuntijaon uudistamiseksi. Jo sitä ennen tulisi kuitenkin muuttaa peruskoulusäännöstöä niin, että oppilas voisi saada perustellusta syystä vapautuksen kielioopinnoista nykyistä helpommin ja valita tilalle muita mieleisään aineita. Nykyinen käytäntö on liian byrokraattinen, liian monimutkainen ja omiaan entisestään heikentämään oppilaan itsetuntoa.

Kun vielä palautetaan mieliin, että valiokunta painottaa hyvää yleissivistystä ja työelämän perusvalmiuksia, on sen kannanotto ”yläasteella tulee olla vain yksi pakollinen kieli, joka on valinnainen” tässä vaiheessa tarpeeton ja monella tapaa ristiriitainenkin. En haluaisi millään nostattaa peruskoulun yhdestä aineesta peruskoulun kehittämisen pääasiaa. Peruskoulun valinnaisuusproble-

matiikkaa tulee tarkastella paljon laajemmin, kokonaisvaltaisesti, ei yhtä ainetta sormella osoittaen. On syytä korostaa, että valinnaisuuteen liittyvät oppiaineiden ohella myös oppimäärät ja niiden tarkastelu. Jokaisella tulee olla oikeus valita myös, kuinka paljon oppii.

Valiokunnan kannanotto ”peruskoulussa olisi vain yksi pakollinen vieras kieli” merkitsisi toteutuneena kehitystä nykyistä huomompaan suuntaan. Kun kaikkialla muualla yleensä korostetaan kansainvälistymistä ja useiden kielten hallintaa, meillä sivistysvaliokunta haluaisi edetä toiseen suuntaan. Miksi? Tähän valiokunta ei ole kyennyt esittämään pitäviä perusteita. Sen vuoksi tulisi edetä hallitusti ja maltillisesti, avata valinnan mahdollisuuksia niin, että annettaisiin myös kunnille enemmän itsenäistä päättäväisyyttä kieliohjelmien luomiseksi ja todettaisiin vain pääsääntö: kaksi vierasta pakollista kieltä, joista toinen on toinen kotimainen kieli, ja sen jälkeen poikkeukset, joko vapautus tai joissakin tapauksissa kuntakohtaisesti toisen kotimaisen tilalle jokin muu vieras kieli.

Asetettavan komitean tehtäväksi asettaisiin myös selvittää, mitä ainakin vähintään hyvä yleissivistys meillä Suomessa tarkoittaa ja mitä ovat työelämän perusvalmiudet. On muistettava, että opetusmenetelmilläkin ja yleensä opetusjärjestelyillä voidaan ongelmia poistaa. Olisinkin toivonut valiokunnalta pidemmälle meneviä ehdotuksia joustavuudesta opiskella muutenkin kuin luokka- ja ikäperusteisesti, mikä tulee edelleenkin ilmeisesti olemaan pääsääntönä.

Valiokunta on ottanut koulutusjärjestelmiin selkeät kannat. Tämä onkin tärkeää, koska hallituksen selonteko tässä suhteessa on mitä epämääräisin. Nyt näyttää siltä, että lukio säilyy itsenäisenä, ylioppilastutkintoa kehitetään ja maahamme luodaan ammattikorkeakoulut, jotka ovat korkeakoulutasoisia oppilaitoksia. Yliopistoihin tulee välikinnot, ja mikä tärkeintä, peruskoulu halutaan säilyttää pääosin suomalaisnuorten yleiskouluna. Ymmärrän, että valiokunta ei ole lähtenyt vahvasti vaihtoehtokoulujen tielle.

Uuttakin valiokunta on valmis luomaan, toisin kuin on haluttu erityisesti sosialidemokraattien ryhmäpuheenvuorossa esille ottaa. Haluan sosialidemokraateille todeta, että keskusta on varmasti valmis luomaan uutta.

Siitä ei ole kysymys. Kun sosialidemokraatit nyt virallisestikin tunnustavat ammatillisen koulutuksen olevan kriisissä, kuten ed. Lahti-Nuuttila äsken totesi ryhmäpuheenvuorossa, on ammatillisen koulutuksen perusteelliseen uudistamiseen nyt mahdollisuus. Näin tulisi menetellä. Samalla tulisi ottaa huomioon myös se, että monet nuoret haluavat opiskella ei kouluinstituutiossa vaan myös työn ohessa ja työn avulla ja valmistautua tätä tietä ammattiin. Nuorisostaan kokeiluissa tätä toistaiseksi ei ole kovinkaan paljon korostettu.

Nuorisostaan kokeilusta haluan todeta, että uudistustyö on aloitettu hiukan väärin päin. Opetusministeriö on suunnitellut rohkeasti Finlandia-talon kokouksen pohjalta maahamme sekä nuorisokoulu- että ammatikorkeakoulukokeiluja sallimatta sitä ennen laajaa koulutuspoliittista keskustelua kokeilujen reunaehdoista. Menettely muistuttaa 1970-luvun korkeakoulu-uudistusta, jonka ikävät seuraukset ovat kaikkien meidän suomalaisten tiedossa.

Viime kesänä ministeriöstä lähetettiin varsin yksityiskohtainen kirje kokeilua suunnitteleville kouluille. Kirjeessä puhutaan koko ajan nuorisostaan uusista tutkinnoista: yhdistelmäutkinnoista. Periaatteena on, että nuorisostaan koulutus muodostuu lukiosta ja lähinnä ammatillisen kouluasteen opinnoista. Kirjeen mukaan nykyisestä opistoasteen ja ammatillisen korkeasteen koulutuksesta kehitetään ammattikorkeakouluissa annettavaa korkeasteen koulutusta — ymmärrän, että kaikista opistoasteen kouluista, kuten kirjeessä sanotaan. Etukäteen on määritetty myös kirjeen mukaan nuorisostaan koululle kaikki pakolliset oppiaineet: äidinkieli, matematiikka, toinen kotimainen kieli ja yksi vieras kieli. Näin siis opetusministeriö kokeilun periaatteita selvittävässä kirjeessään toteaa. Eduskunnalle annetussa selonteossa asiaa ei tällä tavalla ole ilmaistu.

Valiokunta on onneksi ymmärtänyt antaa selkeät kriteerit kokeiluille. Jos valiokunnan kannanotot nyt hyväksytään eduskunnassa, kuten toivon, tulee kokeiluohjeet laatia opetusministeriössä näiden periaatteiden pohjalta uudelleen ja opetusministeriön tulee antaa tarkennuksia kokeilusuunnitelmia tekeville kouluille. Saattaa olla hyödyllistä hiukan myöhentää kokeilujen aloittamista, mutta tämä ei ole haitaksi. Pääasia on, että saadaan

selvyys, mitä ja miten kokeillaan ja kokeilun yhteydessä ammatillisen koulutuksen taso, laatu ja mielekkyys turvataan.

Arvoisa puhemies! Opintotuen uudistaminen on seuraavien vuosien välttämättömiä toimia. Valiokunnan kannanotot uudistukseen ovat varsin pyöreyttä. Tärkeintä uudistuksessa, joka ilmeisesti tullaan toteuttamaan, on huolehtia siitä, että opiskelijalla on riittävä opintotuki aikana, jolloin hän opiskelee kokoaikaisesti. Tämän tavoitteen pikainen toteuttaminen on välttämätöntä siitakin syystä, että ensi vuoden alusta astuu voimaan aikuisopintotukilaki, joka antaa korkeakouluopiskelijaan verrattuna huomattavasti paremmat puitteet opiskelulle. Onkin selvä vaara, että ellei korkeakouluopiskelijoiden opintotuki uudistu, opiskelija ottaa itselleen opiskelupaikan, menee sitten työhön ja opiskelee loppuun myöhemmin aikuisiällä ja aikuistuu. Tähän ei ole varaa nuoriamme johdattaa.

Herra puhemies! Tämän hetken tunnetuimpiin kasvatustutkijoihin kuulu Per Dahlin osoittaa varsin osuvasti kirjoituksessaan, ettei opetusta voi enää kauan yleisesti sitoa aikaan, paikkaan ja ikään. On perusteltua pohtia esimerkiksi, kuka oikein tulevaisuudessa on opiskelija tai opettaja, kenellä ja minkälaisilla ihmisillä on lopulta kypsyys tai valmius oppimiseen. Edessämme on monia mielenkiintoisia visioita. Parin vuoden ajan koulutuspoliittista keskustelua on maassamme pyrkinyt johtamaan kuitenkin opetusministeriö. Se ei ole ollut kovin ennakkoluulotonta, rohkeaa, avointa, puhumattakaan edistysmielisydestä. On vanhakantaisesti asettauduttu jo hyvin varhaisessa vaiheessa puolustus- tai hyökkäysasemiin. Tämä ei ole koulutuksen kehittämiseksi eduk-

Ed. Pulliainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Jokinen: Herra puhemies! Suomen koulujärjestelmää, koulutuksen tasoa ja kehittämislinoja koskeva valtioneuvoston selonteko on ollut valiokuntien käsittelyssä ja saanut saatteekseen laajan asiantuntijoiden mielipidepaketin sekä kansanedustajien valiokunnissa tekemät lausunnot, jotka osin eroavat valtioneuvoston esityksestä.

Asian käsittelyn aikana on tullut selväksi ainakin se, että koulujärjestelmässämme on monia valitettavia puutteita ja suoranaisia epäkohtia. Selvältä näyttää myös se, että tämän valtaisan työmäärän jälkeenkään ei synny parasta mahdollista tulosta. Kannanotto on siis vanha jo syntyessään, koska aika menee nopeasti ohi, kuten tapahtui edelliselläkin kerralla koululakia muutettaessa. (Ed. Pystynen: Ei kaikilta osin!) — Ei kaikilta osin, mutta joiltakin kohdin. — On vaikea ymmärtää sitä, miksi ei tarpeellisia korjauksia ja muutoksia pystytä tekemään aina, kun puutteita ilmenee, vaikka kaikki mahdollisuudet siihen ovat olemassa ja useat asiantuntijalausunnat sitä edellyttävät. Tosin sivistysvaliokunnan perusteellisessa käsittelyssä tehtiin korjauksia, joten niitä parannuksia on aiheellista ilolla tervehtiä ja kiittää.

Sivistysvaliokunnan enemmistön aikaansaamat muutosesitykset olisi voitava korjata täällä salissa, jos aiotaan asiallisesti edetä asiassa. Myös valiokunnan mietintöön jätetty vastalauseet kertovat selkeää kieltään korjausten tarpeesta. Selvää kuitenkin lienee, että kysymys ei ole vahingosta, vaan mitä ilmeisimmin poliittisesta näkemyksestä, joka tässäkin maassa lähtee edelleen siitä, että tasa-arvo koulutuksenkin suunnalla saa jäädä vain lauseeksi. Eriarvoisuuden yhteiskunta haluaa säilyttää ja ylläpitää eriarvoisuutta kaikin mahdollisin keinoin, sillä se tarvitsee puurtajia ja halpaa kouluttamatonta työvoimaa. (Ed. Holvite: Mistä saadaa halpaa työvoimaa?) Tuosta ajattelusta seuraa, ettei kaikilla ihmisillä tarvitse olla samoja mahdollisuuksia etenemiseen, koska järjestelmä tarvitsee a- ja b-kansalaisia. Tämä oikeiston ajama asia on kyllä niin peiteltynä suomalaisessa todellisuudessa, ettei sitä ole helppo paljastaa, mutta se on selkeästi olemassa ja siitä saa kyllä kuulla hyvinkin selkeitä perusteluja niiden taholta, jotka tätä linjaa vetävät. Tämän olen itse saanut monta kertaa kuulla.

Valiokunnan mietintöön liitetyt vastalauseet kertovat selvää kieltään niistä puutteista, joita mietintöön vielä jäi. Oikeastaan sanoisin ed. Donnerille, mutta hän ei nyt täällä ole, ehkä terveiset menevät perille, että hän olisi voinut paneutua tämän laajan asiakokonaisuuden muihin kohtiin kuin niihin, joihin hän puheessaan täällä puuttui. Häntä

olisi tarvittu niissä pitkissä istunnoissa ja ehkä niille 80 asiantuntijalle kysymyksiä tekemässä. Se olisi saattanut auttaa jopa hänen hallituskumppaneitaan sille linjalle, joka hänelläkin oli selvittäessään asiaa. Ainakin olisi pitänyt yrittää. Onhan mietintö n:o 11 valiokunnan häpeäksi, kuten hän puheenvuorossaan totesi.

Suomen koulujärjestelmä, koulutuksen taso ja kehittämisen tarpeet muuttuvat ajan mukaan. Siksi kehityksen suunta ja kulloinenkin taso tulisi ottaa huomioon muutoksia suunniteltaessa. Koska nämä kaikki tekijät eivät ole olleet mukana selontekoa valiokunnassa koottaessa, tulee eduskunnalla olla velvollisuus korjata ne puutteet, joita luonnonkeesen on jäänyt.

Vasemmistoliiton edustajien mietintöön liittämät muutosehdotukset ovat erittäin hyvin perusteltuja, joten niihin on helppo mielestäni yhtyä. Ne vastaavat ajan haasteisiin oikealla tavalla ja näyttävät tietä tulevaisuuteen. Nyt on todellakin aika ottaa etäisyyttä konservatiivisiin ja aikansa eläneisiin koulutusnäkemyskseen ja suunnata uuteen koulutusajatteluun. Koulutus tulee jokaiselle yhä keskeisemmäksi elämänarvoksi. Jatkuvan kasvun ja kehityksen tukeminen on elinikäisen oppimisprosessin ydin.

Tällä vuosikymmenellä on panostettava erityisesti myös aikuisväestön henkiseen kasvuun ja tietojen ja taitojen kehittämiseen. Nopeasti muuttunut aikamme vaatii opetuksen ja koulutuksen vauhdittamista, kokeilua ja kehittämistä. Muutoin tapahtuu vaarallinen pysähtyminen tiedon tasossa. Automaatio ja tietokoneet eivät sittenkään pärjää ilman ihmistä. Tämä tosiasia on jo havaittu esimerkiksi verotuksen piirissä. Siellä on tapahtunut pysähtyminen, ja se voisikin pysähtyä vaikka vuosiksi, mutta kun sama tapahtuu yhä useammalla tärkeämmällä suunnalla, ollaan tekemisissä todellisen ongelman kanssa. Kun kielitaidon opetus jää jälkeen ajan vaatimuksista, törmätään vakaviin esteisiin. Siitä on tänään puhuttu täällä jo paljon. Luetteloja voisi jatkaa konkreettisin esimerkein.

Tulevaisuuden työn hallinta edellyttää joustavuutta, luovuutta ja yhä enemmän perusteellisempaa ja laajempaa tietomäärää. Ellei suomalainen koulutusjärjestelmä pysty sitä antamaan kuin osalle kansamme jäsenistä, olemme kasvavien ongelmien saartamia,

ja kitsastelu koulutuksen piirissä kostaatuu korjaamattomina ongelmina. Tasa-arvosta ja oikeudenmukaisuudesta puhuminen on itsepetosta niin kauan kuin nämä tavoitteet puuttuvat opetuksen piiristä.

Opetusministeriö on oivaltanut erittäin hyvin uusien avauksien välttämättömyyden, kuten vasemmistoliiton edustajien vastalauseissa todetaan. Uusia kehittämislinjauksia tarvitaan, ja kokeilut ovat osa uudistustyötä. Jatkuva joustavasti toteutettu koulutus on osa tulevaisuuden yhteiskuntaa. Valitettavasti tämän suuntaisen kehityksen jarruja löytyi jopa sivistysvaliokunnan piiristä niin runsaasti, että siitä muodostui valiokunnan enemmistö. Tämä pysähtyneisyys on todella huolestuttava ilmiö. Julkisuudessa on kyllä näkynyt tuon linjan arvostelua, joten vielä on toivoa, että eduskunnasta sittenkin löytyy enemmän vastuuta tulevaisuuden edessä.

Kaikki ympärillämme muuttuu yhä nopeammin. Koulutukselle se on sellainen haaste, joka ei jätä aikaa jahkailuun ja jarrutteluun, jos nimittäin halutaan pysyä mukana kehityksen kelkassa.

Koko laajan sivistystyön, koulutuksen ja kaiken kasvatukseen liittyvän tulisi kulkea edellä tai ainakin olla ajan tasalla, mutta se on valitettavasti jäänyt ajastaan jälkeen. Siitä on riittävän selviä ja varoittavia todisteita.

Miksi opiskelunsa keskeyttävien määrä on niin suuri? Miksi eriarvoisuus ja epätoivo lisääntyvät nuorison keskuudessa? Miksi pahoinpitelyt ovat osa tämän päivän suomalaista koulujärjestelmää? Jotakin täytyy olla vialla. Miksi näiden oleellisesti koko yhteiskuntaan vaikuttavien hälytysten selvittelyyn ei ole laajemmin puututtu? Miksi ongelmien poistaminen näinkin laajan ongelmavyyhden kohdalla jätetään yksityisten koulujen ja opettajien huoleksi? Vakava kysymys, joka on aiheellinen tässäkin yhteydessä, kuuluu: Kantaako maan hallitus, eduskunta ja koko lainsäädäntö ja päätöksentekotaso riittävää vastuuta tämän päivän nuorison kasvatuksesta ja koulutuksesta? Kantaako se huolta kansakunnan tärkeimmän perustan rakentamisesta, sen arvokkaimman osan tulevaisuudesta?

Sivistysvaliokunta on kyllä määritellyt kasvatustavoitteet paljon sanoviin lauseisiin. Koulun kasvatustavoitteena tulee olla tasapainoisen ja ehyen persoonallisuuden omaavien nuorten kasvattaminen, jotka ymmärtä-

vät vastuunsa ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa ja jotka huolehtivat kansallisen kulttuurin edistämisestä ja kansallisista arvoista, joita sitten erikseen nimetään. Juuri tämän luettelon haluamme poistaa. Siitä on vastalauseessa. Sillä juuri tässä luettelossa on pysähtyneisyyden, kaavoittuneen ja menneen ajan henkeä. Juuri näissä valiokunnan enemmistön mielialoissa, joita mietintöön on kirjattu, näkyy se kehityksen jarru, jonka kielteiset ilmiöt ovat niin monin muodoin näkyvissä yhteiskuntamme ongelmissa. Jospa lopultakin osattaisiin ottaa oppia siitä, miten esimerkiksi uskonnonvapaus etenee kaikkialla Euroopassa, Amerikassakin, mutta ei Suomessa.

Vasemmistoliiton mielestä kansalliset arvot ovat ennen muuta humanismi, demokratia, poliittisten oikeuksien ja vapauksien kunnioittaminen, sanan- ja kokoontumisvapauden korostaminen sekä ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Siihen kuuluvat kansallinen itsemääräämisoikeus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, ihmisten tasa-arvo, oikeus tietoon ja koulutukseen sekä tietoisuus luonnon ihmisen toiminnalle asettamista rajoista. Näille peruskiville rakennettu kasvatus ja koulutus takaa parhaan tuloksen. Valitettavasti tätä tosiasiaa enemmistö ei ymmärtänyt. Laajassa ja perusteellisessa käsittelyssä ollut Suomen koulutusjärjestelmää, koulutuksen tasoa ja kehittämislinjoja koskeva valtioneuvoston selonteko saa saatteekseen menneen ajan taakan, mutta myös paljon myönteistä ja arvokasta aineistoa, jonka toivoisi etenevän.

Myös sivistysvaliokunnassa tehdyt korjaukset ja lisäykset, joita laaja yksimielisyys tuki, ovat nostaneet selonteon tasoa. Monet vastalauseet puolestaan osoittavat sitä vastuuta ja huolta, jota valiokunnan keskuudessa kannetaan selonteon sisällöstä ja merkityksestä. Enemmistön päätösten ja muutosten jälkeen ne kohdat, joihin muutoksia ja korjauksia esitetään, olisi tarpeen ottaa pohdinnan kohteeksi myös hallituksen omassa piirissä. Asiaa ei tule jättää nyt tähän. Tämä laaja asiakokonaisuus on niin merkittävä haaste koko suomalaiselle yhteiskunnalle, että parhaan mahdollisen tuloksen aikaansaaminen on koko kansakunnan ja sen jokaisen jäsenen etu ja siitä on vastuussa koko tämä eduskunta. On jo aika katsoa eteenpäin tulevaisuuteen ja rakentaa koulutusjärjestel-

mä ja kehityslinjat ajan vaatimalle tasolle.

Kannatan valiokunnan varapuheenjohtajan Heli Astalan tekemiä ehdotuksia eli VI vastalauseeseen mukaisia muutoksia selonteosta annettavaan eduskunnan lausuntoon.

Arvoisa puhemies! Tässä laajassa asiakokonaisuudessa on eräs liian vähälle huomiolle jäänyt kasvatustyön osuus. Se on vapaaehtoinen harrastus- ja kulttuurityö, joka toimii kansan sivistystason kehittäjänä. Tänäkin päivänä hiljaisina puurtavat Suomen tuhannet opintokerhot mm. kirjallisuuden ja kielten opiskelun piirissä täydentäen osaltaan kansan syvien rivien tiedonhankintaa merkittävällä tavalla.

Myös kansankulttuurin vaalintaa ja nuorison kasvatustoimintaa laajennetaan juuri vapaaehtoisin voimin kiitosta ansaitsevalla tavalla. Tämä arvokas kansalaistoiminta yltää varsin laajalle maamme kaupunkeihin ja kuntiin. Sen merkitystä on tärkeää tähdentää tässäkin yhteydessä, sillä se täydentää osaltaan kansamme sivistystyötä. Sen avulla kootaan nuorisoa hyvien harrastusten piiriin, lujitetaan yhteistoimintaa ja autetaan nuorten henkistä kasvua. Se on osa sitä koulutus- ja kasvatustoimintaa, joka täydentää merkittävällä tavalla virallista koulutusjärjestelmää. Valitettavasti tätä kasvatustyömuotoa ei tueta taloudellisesti sen arvoa vastaavalla tavalla.

Vapaaehtoisen työn paine on nykyään liian raskas ja kustannukset yksityisten ohjaajien harteilla liian painavia. Vähäinenkin taloudellinen tuki, vaikka osapalkka ohjaajille, olisi välttämätön, jopa olisi yhteiskunnan vastuu ja velvollisuus hoitaa tämä osuus todella arvokasta kasvatustyötä tekeville ihmisille. Tämän työn kartoittaminen ja selkeä tuntemus olisi nopeasti saatava valtion tuen piiriin. Sen osuus jopa suomalaisen kansankulttuurin vaalijana on korvaamaton. Juuri tälle alueelle ovat haasteet kasvaneet voimakkaasti aivan viime vuosina kansainvälisyyden haasteen johdosta.

Ed. Björkstrand: Herra puhemies, herr talman! Olen ihmetellyt, miksi ihmeessä me pidämme niin valtavaa kiirettä koulutusjärjestelmämme uudistamisessa. Tilanne vaikuttaa kaiken kaikkiaan sivistysvaliokunnan pitkän uurastuksenkin jälkeen niin epäselvältä, että olisi syytä viheltää peli hetkeksi

poikki. Vuoden miettimistauko ei olisi pahaksi kenellekään.

Yhdistelmätutkintoon liittyy mielestäni kielitämättä sellaisia ongelmia, että sen tuomista järjestelmäämme olisi syytä vielä harkita ennen kokeilun käynnistämistä. Joka tapauksessa olisi syytä varmistua siitä, että tähän kokeiluun osallistuvat oppilaat eivät myöhemmässä vaiheessa joudu tilanteeseen, jossa jatko-opiskelumahdollisuudet katoavat. Suhtaudun kyllä myönteisesti kaikenlaisiin kokeiluihin, mutta toivoisin, että ne toteutettaisiin perusteellisemman valmistelun pohjalta. Kenellekään ei jaeta pisteitä huonosti valmistelluista päätöksistä.

Herr talman! Jag har redan länge förundrat mig över den feberaktiga iver med vilken man nu försöker konkretisera de visioner man till en början sade var avsedda för nästa sekel. Läget är verkligen alldeles för oklart för att man skulle kunna gå vidare utan ytterligare, noggranna förberedelser och överväganden. Det gäller såväl reformernas allmänna inriktning och finansiering som utformningen av den nya, kombinerade examenstypen. Det skulle vara till fördel för alla om man inte drev igenom reformerna i expressfart utan tog åtminstone ett extra år till eftertanke och noggrann analys av situationen och de föreliggande förslagen. Ingen kommer att få poäng på dåligt förberedda propositioner och reformer. Framför allt gagnas inte ungdomen — som kanske utan egen förskyllan råkar in i återvändsgränder i utbildningen.

Herra puhemies! Valiokunnan mietintö antaa paljon virikkeitä koulutusjärjestelmämme kehittämistä ajatellen. Arvostan sitä, että valiokunta on korostanut tavoitteellisen kasvattamisen ja opettamisen merkitystä. Tässä suhteessa hallituksen selonteko oli selvästi puutteellinen. Tulevat sukupolvet saavat kohdata suuria ja koko maailman tulevaisuutta käsittäviä haasteita. Itsekkyiden ja aineellisen hyvinvoinnin yksipuolisen tavoittelun tilalle on asetettava muita tavoitteita kuten ympäristön pelastaminen, nälänhädän poistaminen, kehitysmaiden elinehtojen parantaminen sekä uudenlaisen vastuun ottaminen myös kotimaassa niistä, jotka enenevässä määrin jäävät yhteiskunnallisen hoitoja tukijärjestelmän ulkopuolelle tilanteessa,

jossa yhteiskunnan varoin ei enää ehkä ole mahdollista hoitaa kaikkia, jotka ovat avun tarpeessa.

Humanistinen ja kristillinen arvopohja on edelleen hyvin käyttökelpoinen näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Pidän myös erinomaisen tärkeänä sitä, että päivänavaukset säilyvät osana jokapäiväistä kouluelämää persoonallisuutta kasvattavana tekijänä.

Sen sijaan olen hämmästellyt valiokunnan enemmistön kannanottoa kielikysymyksessä. Kun valiokunta edellyttää, että yläasteella olisi äidinkielen lisäksi ainoastaan yksi pakollinen kieli, joka on valinnainen, se poikkeaa selvästi Euroopan yhteisön suosituksista, joissa esitetään, että kaikissa jäsenmaissa olisi kaksi pakollista vierasta kieltä, jopa niissä maissa, joissa äidinkieli on suuri maailmankieli.

Se, että kokoomus valiokunnassa lähti tälle EY-kannanotoista selvästi poikkeavalle linjalle, oli todella yllättävää, enkä oikein ymmärrä tätä uuttakaan esitystä, joka on tuotu tänne saliin tänään. Vihreiden kannanottoja olen yleensä arvostanut suuresti, koska ed. Haavisto esimerkiksi on usein mielestäni edustanut kantaa, jossa on otettu huomioon tapahtuvat muutokset. Mutta kun hän esittää, että toista kotimaista kieltä opiskeltaisiin ainoastaan kaksikielisissä kunnissa, tämä lähtee juuri sellaisesta staattisen yhteiskunnan lähtökohdasta, joka on hänen ajattelulleen muuten vierasta. Emmehän me elä siinä enää. Kuka sanoo, että se, joka käy koulua jossain täysin suomenkielisessä ympäristössä, asuu siellä koko elämänsä ajan? Eihän näin ole asianlaita.

Ed. Almgren puhui täällä paljon pakko-ruotsista ja filosofi toi tämän käsitteen ympärillä ja sanoi, että kielet ovat kaikki valinnaisia. Mutta tähän ei ole asianlaita, koska hallitusmuodossa nimenomaan sanotaan, että Suomessa on kaksi kansalliskieltä, suomi ja ruotsi, ja ne erottuvat selvästi muiden kielten joukosta Suomen hallitusmuodon mukaan.

Suomenkieliset kansanedustajat ovat tietenkin tämän kysymyksen ratkaisijoita. Korostan omasta puolestani, että tässä on kysymys ei ainoastaan kielestä vaan maamme koko kulttuurin luonteesta nyt ja tulevaisuudessa sekä myös siitä, säilyykö Suomi osana Pohjolaa. Näin suurta kysymystä ei pitäisi ratkaista monen muun kysymyksen ohessa,

vaan hyvin harkittuna erilliskysymyksenä. Kaksi pakollista kieltä, joista toinen on kotimainen kieli, on ainoa oikea ratkaisu. Ne harvat yksittäiset oppilaat, joille kahden kielien oppiminen on ylivoimaista, voidaan varmaan hoitaa poikkeusjärjestelyillä.

Herr talman! Utbildningsdebatten bör handla inte bara om viktiga detaljer, sådana som språkundervisningens omfattning och karaktär, utan också om de grundläggande värderingar fostringsarbetet i våra skolor bör bygga på. Kommande generationer står inför större utmaningar än någon tidigare generation. Jag tänker på miljöproblemen, hungerkatastroferna, de underutvecklade ländernas överlevnadsmöjligheter i en värld som karaktäriseras av en allt hårdare konkurrens och utslagning. Mot den bakgrunden förefaller det kortsynt att som en arbetsgrupp har föreslagit ta bort bestämmelsen om att skolarbetet skall inledas med en morgonsamling. Morgonsamlingarna kan ha en ytterst viktig socialt, etiskt och religiöst fostrande funktion i skolan.

Herra puhemies! Korkeakoulua ja tutkijamusta koskeviin kannanottoihin on helppo yhtyä. Korkeakoulujen kehittämisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota toiminnan tuloksellisuuden parantamiseen, johtamiseen ja päätösvallan lisäämiseen, perustutkintojen suoritusaikojen lyhentämiseen, tutkijakoulutuksen tehostamiseen sekä kansainvälisten yhteyksien parantamiseen. Myös opintotutkijajärjestelmää on voimakkaasti ja nopeasti kehitettävä.

Tavoite lyhentää perustutkintojen suoritusaikaa ei ole ristiriidassa sen kanssa, että opiskelijoille olisi syytä antaa mahdollisuus suorittaa kolmivuotista opiskelua edellyttävä korkeakoulututkinto, kuten valiokunta ehdottaa. Lisääntyvät kansainväliset yhteydet ja siellä esiintyvät tutkintomallit edellyttävät mielestäni tällaista ratkaisua. Tässä yhteydessä olisi myös mahdollista ratkaista kauan pöydällä ollut lastentarhanopettajien tutkintokysymys.

Korkeakoulujen ja tutkimuksen voimavarat olisi turvattava myös sen jälkeen, kun nykyinen valtioneuvoston periaatepäätös on tehnyt tehtävänsä. Ministeriön olisi syytä ajoissa harkita, millä menetelmällä voitaisiin jatkossakin turvata määrärahojen tasainen

vuotuinen lisäys. Voimakkaan perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen avulla maamme kilpailukyky säilyy ja parantuu.

Yhdyn myös valiokunnan kantaan siinä — tämä on pieni yksityiskohta — että miesopettajia tarvitaan nykyistä enemmän lasten kasvattajina ja esikuvina. Siksi opiskelijanvalintamenettely olisi uudistettava.

Herr talman! När det gäller högskolsektorn kan man omfatta de synpunkter utskottet har fört fram som riktlinjer för utvecklingsarbetet. Det är viktigt att inte minst grundforskningens resurser tryggas också efter den tid som omfattas av statsrådets principbeslut om resurstilldelningar. Ministeriet bör i tid utarbeta modeller för hur en långsiktig resurstilldelning kan tryggas också framgent.

Redan med tanke på internationella jämförelser av olika examina är det skäl för Finland att ge de högskolor som så önskar möjlighet att inrätta mellanamina som kräver tre års studier. Dylika mellanamina kunde också användas i yrkeshögskolorna och inom till exempel barnträdgårdsläroinbildningen.

Herra puhemies! Sivistysvaliokuntaa on arvosteltu siitä, että se on käyttänyt näinkin paljon aikaa asiantuntijoiden kuulemiseen ja mietintönsä valmistamiseen. En yhdy tähän arvosteluun. Pidän päinvastoin erinomaisen tärkeänä sitä, että eduskunta saa sanoa painavan sanansa koulutusjärjestelmämme kehittämisen peruslinjoista. Tämä on nimenomaan sen luokan kysymys, jossa kansanedustuslaitoksella on tärkeä tehtävänsä. Valtioneuvostolla on kaikki syy ottaa tässä yhteydessä esitetyt mielipiteet ja kannanotot huomioon koulutusjärjestelmämme kehittämisessä.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Björkstrand ihmetteli esittämäni vihreiden ehdotusta kielikysymyksessä ja ymmärtääkseni viittasi siihen, että kun ihmiset ovat liikkuvia, niin vaikka eläisi yksikielisellä paikkakunnalla eikä ehkä siinä tapauksessa syytä tai toisesta valitsisi ruotsia, voi joutua tai siirtyä muulle paikkakunnalle myöhemmin. Nämä kaikki mahdollisuudet tässä on. Tämä on siinä mielessä yhtä puutteellinen esitys kuin ehkä kaikki

muutkin ratkaisumallit. Kielikysymyksessä ei voida ottaa kaikkia poikkeustapauksia huomioon.

Mutta sanon nyt vielä, mihin ajatukseen esitys perustuu. Se perustuu ajatukseen siitä, että Suomessa on kulttuurisesti ja kielellisesti erityyppisiä alueita, ja vihreät pitävät tärkeänä, että ne alueet, jotka leimallisesti ovat kaksikielisiä, sellaisina säilyvät ja esimerkiksi sellaisissa kaupungeissa kuin Helsinki, Turku tai Vaasa kaksikielinen kulttuuri kaikin tavoin säilyy ja kaikki lapset oppivat myös varhaisessa vaiheessa toisen kotimaisen kielen näillä alueilla.

Mutta samaten olemme saaneet sivistysvaliokunnassa informaatiota, että maassa on alueita kuten Pohjois-Karjalassa, missä motivaatio opiskeluun olisi joskus suurempi venäjän kielen kohdalla. Tämä ehdotus nyt jossain määrin täyttäisi molempia toivomuksia.

Luulen kyllä, että aika moni harkitsisi ruotsin kielen ottoa tässäkin tapauksessa niilläkin alueilla, joilla se ei ole pakollinen, tietäen, että monilla Suomen tärkeillä alueilla, Turussa ja Helsingissä, kaikki lapset ruotsin kielen valitsevat. Silloin tietysti, kun miettii tulevaisuutta ja asemaansa työmarkkinoilla, tietää, minkä kanssa joutuu kilpailemaan.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Näin tietysti on asianlaita, mutta haluaisin kiinnittää huomiota kahteen eri seikkaan. Kun Suomesta työttömyyden takia lähdettiin esimerkiksi Ruotsiin, lähtijöitä oli nimenomaan sellaisilta alueilta, joilla oli ainoastaan suomenkielistä väestöä ja joilla kukaan ei ehkä siihen aikaan olisi tullut ajatelleeksikaan, että tällaista tarvetta olisi myöhemmässä elämänvaiheessa. Minulla on se näkemys, että yhä enemmän Suomessa tullaan liikkumaan eikä olla niin pysyviä, ja siltä kannalta ehdotuksella on heikkoutensa. Myönnän kyllä sen, että kaikkiin esityksiin sisältyy tiettyjä ongelmia. Tämä on tämän ehdotuksen heikkous.

Toinen heikkous piilee mielestäni siinä, että kaksikielisiä kuntia on ainoastaan noin 40, ja se on erittäin pieni luku siihen kielitarpeeseen verrattuna, mitä Suomessa esiintyy ruotsin kielen kohdalla, jos otetaan huomioon esimerkiksi kaupan tarpeet.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Minä puutun sivistysvaliokunnan mietinnössä vain kolmeen erilliseen kysymykseen. Kaksi näistä on herättänyt keskustelua, eriäviä mielipiteitä, vastalauseita. Kolmatta taas on minusta käsitelty liian vähän.

Ensinnäkin on kiinnostava kysymys arvoista, kansallisista arvoista. On valitettavaa, että ed. Almgren ei tällä hetkellä ole salissa, koska tämä kysymys kiinnostanee nimenomaan häntä.

Minusta on erinomainen asia, että eduskunta yleensä keskustelee arvoista. Täällä pitäisi nähdäkseni keskustella nykyistä enemmän ja paljon useammin perustavista eettisistä kysymyksistä. En ole siis sillä kannalla, että arvojen määrittely olisi kokonaisuudessaan pitänyt jättää pois mietinnöstä, niin kuin jotkut ovat esittäneet. Silloin olisi vältetty ottamasta kantaa kaikkein vaikeimpiin, kaikkein kipeimpiin kysymyksiin.

Sen sijaan olisin toivonut, että tätä asiaa olisi lähestytty muulla tavoin kuin puhtaasti liturgisesti vanhoja, valitettavasti kuluneita fraaseja viljellen. Olisi pitänyt kysyä, mitä kansallinen arvo ylipäänsä tarkoittaa, mikä tällainen käsite on, mitä sillä halutaan ilmaista. Tarkoittaako se arvoa, joka perinteisesti on ollut ja edelleen on voimassa nimenomaan Suomen kansan keskuudessa suomalaisessa kulttuurissa leimallisena meille, leimallisena meidän kulttuurillemme eikä niinkään muille, vai tarkoittaako se arvoa, jonka suomalaiset yleensä toivoisivat muodostuvan suomalaisen arvon tai toivoisivat säilyvän suomalaisena arvona, vaikkei se sitä olekaan? Missään tapauksessa nähdäkseni se ei voi tarkoittaa sellaista arvoa, jonka sivistysvaliokunta haluaisi muodostuvan suomalaisiksi arvoksi. Enemmän todellisuuspohjaa edellytetään.

Oletan nyt, että se tarkoittaa molempia, että se tarkoittaa todellista, aikojen kuluessa suomalaisille leimalliseksi muodostunutta arvoa ja myös arvoa, jonka toivottaisiin suomalaisilla säilyvän.

Tarkastelkaamme nyt kriittisesti niitä neljää kohtaa, jotka mietinnössä on määritelty suomalaisiksi kansallisiksi arvoiksi. Nehän olivat humanistinen perinne, kristillinen perinne, kodin arvostus ja työn kunnioittaminen.

Onko meillä nimenomaan humanistinen perinne jotenkin leimallinen, jos verrataan

esimerkiksi italialaisiin, saksalaisiin, ranskalaisiin, tshekkeihin tai johonkin muuhun vanhaan eurooppalaiseen kulttuurikansaan? Kysymyshän ei ole humanista, inhimillisestä, vaan humanistisesta, siis kulttuuriperinnöstä. Onko suomalaisilla Euroopan vanhojen sivistyskansojen rinnalla niin voimakas ja niin leimallinen humanistinen perinne, että sitä voisi kutsua erityiseksi suomalaisten kansalliseksi arvoksi?

Tervetuloa saliin ed. Almgren. Kerron heti jutun Alvar Aallosta, kun hän teki matkan kolmanteen valtakuntaan, Saksaan silloin kun siellä oli natsihallitus. Hän piti pöytäpuheen, jonka hän aloitti saksan kielellä tietysti: "Wir Finnen, wir sind keine Sozialisten." Minä kerron jatkoon suomen kielellä. "Me suomalaiset emme ole mitään sosialisteja", jolloin natsiupseerien leuat kohosivat, ja hän sanoi jatkoksi: "Me emme myöskään ole mitään natseja", jolloin leuat laskivat jälleen. Sitten Alvar Aalto sanoi: "Wir sind Affen aus dem Urwald." — "Me olemme aarniometsän apinoita." — Tämä oli tietyllä tavalla aika sattuvasti sanottu silloin, kun Keski-Euroopassa liikutaan. Ed. Almgren, minusta meidän ei eurooppalaisten kansojen joukossa tule korostaa erityisesti suomalaisten humanistista perinnettä. (Ed. Almgren: Minä olen samaa mieltä!)

Sitten tämä seuraava: kristillinen perinne. Kehottaisin kaikkia pohtimaan, minkälainen on kristillinen perinne katolisissa maissa, joissa käydään kirkossa sunnuntaisin: Etelä-Amerikassa, Etelä-Euroopassa Italiassa ja Espanjassa tai vaikkapa Puolassa, ja vertaamaan sitten suomalaisia tapakristittyjä noihin henkilöihin ja noihin kansoihin. Voidaanko todellakin sanoa, että Suomen kansalla ja suomalaisilla olisi jokin erityinen kristillinen perinne kansallisena arvonaan tänään? Ei mielestäni.

Kodin arvostus: Onko se erityisen ominaista suomalaisille verrattuna esimerkiksi hinduihin Intiassa, joilla on erittäin kiinteät perhesuhteet, islamilaiseen kulttuuriin, katolisen kirkon piirissä oleviin kansoihin tai jopa joihinkin alkuperäiskansoihin, joita olen tavannut Etelä-Amerikassa, jossa useammat sukupolvet ovat kiinteässä kosketuksessa toisiinsa läpi elämänsä, asuvat saman katon alla? Todellisuudessa suomalaiset avioerot ovat lisääntyneet, piittaamattomuus sekä edellisestä että tulevasta polvesta on lisää-

tynyt, perheiden siteet ovat höltyneet jne. Tässä suhteessa seurataan yleistä pohjoiseurooppalaista kehitystä.

Entä työn kunnioittaminen? Jos verrataan suomalaisia vaikkapa saksalaisiin, japanilaisiin, kiinalaisiin tai edellisten sukupolvien suomalaisiin, niin Amerikassakin arvostetaan työtä enemmän kuin tämän päivän Suomessa. Todellisuushan on se, että sosiaalitoimistojen luukuilla jonot pitenevät. Yhä useammat parhaassa työiässä olevat terveet miehet siirtyvät toimeentulotuen vakituiseksi hakijoiksi, ja julkinen sana ja sosiaaliviranomaiset kilpaa vakuuttelevat, ettei tässä ole mitään häpeämistä, pikemminkin päinvastoin.

Olen eri mieltä ed. Haaviston kanssa siitä, että edelliset asiat olisivat, kuten hän sanoo, suppeita ja pinnallisia. Eivät ne sitä ole. Sen sijaan ne ovat erityisesti suomalaisiin tänään yhdistettyinä valheellisia, ja niiden esittämisenkin suomalaisiksi perusarvoiksi sotii mielestäni sellaista arvoa vastaan, jota henkilökohtaisesti pitäisin, jos minun pitäisi valita, suomalaisena perusarvona todellisuudessa. Se suomalainen perusarvo on mielestäni armoton, kömpelö, konstailematon, yksinkertainen, maanläheinen, eleetön rehellisyys.

Jos haluaisi nostaa jonkin suomalaisen arvon, jossa suomalaiset eivät vielä ole täysin juppiutuneet, kansainvälistyneet ja degeneroituneet, muiden yläpuolelle, nostaisin juuri rehellisyyden. Yrittäisin vaalia sitä. Se näkyy tavallisen kansan käyttäytymisenä, jopa suomalaisen rikollisen profilissa. Tyypillinen suomalainen rikollinen on puukottaja eikä taskuvaras. Se näkyy myös suomalaisessa kirjallisuudessa, kuvataiteessa, arkkitehtuurissa ja musiikissa. On nähtävä, mitä yhteistä on Kain Tapperin veistoksilla, Aleksis Kiven Seitsemällä veljeksellä, Jouko Turkan teatterilla, Hannu Salaman koko tuotannolla, Dipolin karkeilla kiviseinillä, Mauno Hartmanin hirsiveistoksilla, Halikon harmaakivikirkolla, Paasikiven ulkopolitiikalla ja Tuomari Nurmion laululla Tuhannen kapakan kautta. Se on koreilemattomuus, rehellisyys. Se on suomalainen perusarvo, jos jokin.

Sitä vastaan sotii jyrkästi se, että tässäkin mietinnössä puhutaan Suomessa humanistisesta perinteestä, kristillisestä perinteestä, kodin arvostuksesta ja työn kunnioittamisesta. Noista seikoista puhuminen tämän päivän Suomessa on epärehellistä teeskentelyä. Sen

sijaan todellinen arvo vielä tänään on askeettinen rehellisyys, vaalikaamme sitä.

Toinen erityisesti suomalainen arvo on ollut ja on edelleen luonnon kunnioitus. Se näkyy suomalaisessa kulttuurissa ja tavallisen suomalaisen ihmisen arkipäivässä. En ryhdy nyt luettelemaan niitä kymmeniä suomalaisia kirjailijoita, maalareita, säveltäjiä, muotoilijoita ja arkkitehteja, joiden työt tämän todistavat. Sen sijaan tavallisen suomalaisen arkipäivästä voidaan todeta, että suomalainen osaa soutaa, laskea verkon, kokea sen, perata kalat, sytyttää nuotion ja valmistaa kalakeiton. Tätä keskieuroppalaiset eivät yleensä enää osaa. Suomalainen karkaa maalle, kun voi. Ed. Donnerkin, kaupunkilaisista kaupunkilaisin, kertoi minulle tänään olleensa saaristossa ja olleensa haltioitunut saariston rauhasta ja kauneudesta. Vaalikaamme edelleen suomalaisen suhdetta luontoon.

Sedan vill jag säga någonting om svenska språkets status i våra skolor och det här är ett politiskt ställningstagande att jag talar svenska.

Jag anser att vi borde bibehålla oss som ett tvåspråkigt land, att tvåspråkigheten är en naturrikedom som hör till vår historia och borde bevaras. Jag anser att tvåspråkiga finnar inte är finlandssvenskar utan också finnar. Jag har märkt att i landskampen mellan Sverige och Finland brukar de också understöda finnar och inte svenskar. Det är för mig ett tillräckligt bevis.

Om vi inte kan bibehålla nutida omständigheter i vårt utbildningssystem vad gäller svenska språkets status, vill jag understöda Pekka Haavistos kompromissförslag som här redan har presenterats.

Edelliset kaksi kysymystä ovat herättäneet täällä eniten keskustelua. Sen sijaan seuraavasta asiasta ei ole puhuttu. Yritän mainita sen lyhyesti, koska aika on vähissä.

Elämme poikkeuksellista aikaa, elämme käännekohdassa. Tulevaisuuden uhkatekijät ovat merkittävämmät kuin koskaan aikaisemmin. Siitä syystä tärkeämpää sittenkin kuin matematiikka, fysiikka, musiikki, historia tai ruotsin kieli olisi läpäisyperiaatteella tuoda koulutukseemme oppiaine, jota voisi kutsua esimerkiksi elämänsuojeluopiksi tai tulevaisuusopiksi. Mitä tuo oppi sisältäisi? Se

sisältäisi kysymyksiä, jotka liittyvät maapallon tulevaisuuteen, teollisten maitten ja kehitysmaiden suhteisiin, kysymyksiä luonnonvaraisten alueiden merkityksestä, siitä mitä tapahtuu ilmakehälle, vesistöille ja maaperälle koko maailmassa. Se sisältäisi skenaarioita odotettavasta tulevaisuudesta, pohdintaa siitä, mitä voitaisiin tehdä tulevaisuuden uhkien välttämiseksi.

Arvoisa puhemies! Jos koulutukseemme ei saada tällaista ainetta, jota voisi kutsua elämänsuojeluopiksi tai tulevaisuusopiksi, ei muillakaan aineilla ole ehkä yhden tai kahden sukupolven kuluttua enää paljon merkitystä. Tämän tyyppiseen lähestymiseen olisin odottanut viimeistään valiokunnan paneutuvan huomattavasti perusteellisemmin.

Lopuksi kannatan ed. Haaviston mietintöön tekemiä muutosehdotuksia.

Ed. Ikonen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Almgren (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kuuluisa englantilainen pääministeri Benjamin Disraeli on sanonut, että jos haluatte voittaa jonkun puolelleen, sallikaa hänen väittää teitä vastaan. Tämä tuli mieleeni, kun ed. Paloheimo mainitsi nimeni jopa useampaan kertaan. Huomautan kuitenkin ed. Paloheimolle, että niissä arvoissa, joita hän luetteli, en ollut tehnyt ehdotusta humanismista, vaan se tuli muitten ehdottamana. Siitä huolimatta annan yleiselle humanismille hyvin suuren arvon.

Kristillinen perinne on tässä maassa ollut ainakin piispa Henrikin päivästä lähtien, ja sen vuoksi katson, että se on todellakin myöskin suomalaiskansallinen arvo. Omasta puolestani haluan elvyttää sen kaikkein parhaimmassa muodossaan. Jos se nyt kokee alennustilaa, siihen tuskin ainakaan kristillisen liiton työ on ollut erityisesti myötävaikuttamassa.

Myöskin, ed. Paloheimo, pidän kaikesta huolimatta kotia ja isänmaata kansallisina perusarvoina. Toisaalta mielenkiinnolla odotan, mikä on ed. Paloheimon mietintöön tuleva todellinen lisäys- tai muutosesitys.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä en puuttunut ed. Almgrenin, vaan mietinnössä esitettyihin

suomalaisiin kansallisiin perusarvoihin (Ed. Almgren: Nimeni mainittiin useampaan kertaan!). — Kyllä minä mainitsin, ed. Almgren, teidän nimenne siitä syystä, että ymmärsin, että olette kiinnostunut nimenomaan arvokysymyksistä (Ed. Almgren: Se pitää paikkansa!).

Mitä tulee kristilliseen perinteeseen, minusta meidän ei pitäisi silloin, kun tehdään koulutuspolitiikasta mietintöä, joka tähtää tulevaisuuteen, tehdä siitä esimerkiksi piispa Henrikin arvomaailman perusteella, vaan mieluummin nykyisen ja tulevan arvomaailman perusteella (Ed. Almgren: Minä viittasin perinteeseen!). Siitä syystä, ed. Almgren, puutuin tähän kohtaan, samoin kuin siitä syystä, että mielestäni pitää noudattaa jonkinlaista rehellisyyttä ja totuudenmukaisuutta ja esittää mietinnössä sellaisia asioita, jotka vastaavat fyysistä todellisuutta. Nämä arvot eivät vastaa nykypäivän suomalaista todellisuutta. Tämä on se seikka, jonka halusin sanoa.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Puutun puheenvuorossani sekä koulutuspoliittisen selonteon joihinkin osiin että sivistysvaliokunnan mietintöön sisältyvän lausunnon osiin.

Kun on tehty peruskoulu-uudistus, on tämän jälkeen on myöskin voitu kehittää keskiasteen koulutusta. Meillä on ollut mahdollisuus edetä joko lukioon tai ammatillisen koulun väylää. Seuraavana vaiheena näiden jälkeen tulee korkean asteen koulutus, johon jokaisella myös tulee olla mahdollisuus osallistua. Asteittain etenevä koulutus on jatkuvaa koulutusta, ja jatkuvan koulutuksen periaatteen mukaan jokaisen koulutusasteen loppusuoritus otetaan huomioon. Etenemismahdollisuus jatkuu näin koko ihmisiän. Siten työelämässä mukana oleva voi erilaisina itselleen soveltuvina jaksoina jatkaa kouluttautumistaan. On hyvä, että valtiovalta on sitoutunut kehittämään ja tukemaan jatkuvaa koulutusta. Jatkuvan koulutuksen periaate tarjoaa esimerkiksi työelämässä mukana oleville aikuisille mahdollisuuden opiskella ammatillisissa oppilaitoksissa, korkeakouluissa ja yliopistoissa.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta teki tarkkaa työtä käsitellessään koulutuspoliittista selontekoa. On valitettavaa, että hyvän työn tulos kompastui kahteen merkittävään

asiaan: ruotsin kielen asemaan ja nuorisoasteen kokeilutoiminnan aloittamiseen. Valitettavasti emme päässeet asioista yksimielisyyteen, vaan jouduimme niistä äänestämään. Äänestyksessä valiokunnan enemmistö ei hyväksynyt kielikysymyksiä eikä myöskään nuorisoasteen kokeilutoiminnan aloittamista. Mielestäni ei ole oikein, että ennakoon tyrmätään kokeilut. Eihän ole mahdollista saada tietoa, jos kokeiluja ei edes päästä tekemään.

Pari viime vuotta Itä-Euroopan kehityksessä osoittavat, että tulevaisuutta on entistä vaikeampi ennustaa. Alan asiantuntija professori Raimo Värynen tunnusti jokin aika sitten televisiossa, ettei tutkijoilla ollut käytössä edes sellaisia käsitteitä, joiden avulla olisi pystytty ennustamaan nykyinen kehitys. Pelkään pahoin, että kokoomukselta ja keskustalta puuttuvat käsitteet, jotka auttaisivat ymmärtämään sitä, että myös lukion ja ammatillisen koulutuksen välinen korkea ja ikuisena pidetty muuri on hyvää vauhtia murtumassa.

Lukion ja ammatillisen koulutuksen välinen muuri on osa laajempaa käytännöllisen ja teoreettisen opetuksen välistä muuria. Peruskoulu-uudistuksessa tästä kokonaisuudesta murrettiin jo huomattava osa, kun käytännöllispainotteinen kansakoulu ja teoreettispainotteinen keskikoulu yhdistettiin 9-vuotiseksi ydinsisällöltään yhtenäiseksi peruskouluksi. Tasokurssijärjestelmän poistamisella purettiin viimeisetkin kansakoulun ja oppikoulun välisen muurin rauniot.

Ero henkisen ja ruumiillisen työn välillä hämärtyy. Myös sääty-yhteiskunnalle tyypillinen yhteiskunnallinen sivistyspääoman jako yleissivistykseen ja ammatilliseen sivistykseen käy päivä päivältä keinotekoisemmaksi. Matemaattis-luonnontieteellisen opetuksen toimikunta ottikin jo käyttöön perussivistyksen käsitteen, joka kattaa sekä ammattiin kuuluvamattoman että siihen kuuluvan yleissivistyksen. Ammattisivistykseen ja yleissivistykseen kuuluvaa yleistä osaa voidaan kutsua ammattisuuntautuneeksi tai uudeksi yleissivistykseksi. Siinä korostuvat viestinnän ja tietotekniikan valmiudet, kielitaito, kansainväliset valmiudet, yhteiskunnan ja luonnontieteiden perusteiden tuntemus, oikeat asenteet työhön ja työympäristön suojeluun sekä työelämän ihmissuhde- ja työyhteisötaidot.

Oecd omaksui jo 1980-luvun puolivälissä

yhdeksi koulutuksen perustavoitteeksi nuorison kasvattamisen epävarmaan tulevaisuuteen. Kun tulevaisuutta ei pystytä riittävän tarkasti ennustamaan, on nuoriso kasvatettava selviytymään epävarmassa tulevaisuudessa, jolle on tunnusomaista työ- ja työttömyysjaksojen vaihtelu sekä jatkuva uudeleenkouluttaminen. Heidän pitää pystyä sietämään epävarmuutta ja käyttämään tehokkaasti hyväkseen työmarkkinoilla avautuvia uusia, myös epätavallisia, mahdollisuuksia. Koulutusjärjestelmän tiukka toiminnallinen jako yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen valitettavasti ei tue tätä pyrkimystä. Monissa tapauksissa se suorastaan vaikeuttaa yksilön sopeutumista epävarmaan tulevaisuuteen.

Kokoomus ja keskusta taistelevat epätoivoisesti sääty-yhteiskunnan koulutusrakenneiden säilyttämiseksi. Parhaassa tapauksessa tällä hidastetaan koulutusjärjestelmän välttämätöntä muutosta ja aiheutetaan se, että teoreettisen ja käytännöllisen opetuksen välinen muuri murtuu ennalta arvaamattoman nopeasti aiheuttaen tarpeettoman kaaoksen, josta kärsivät ennen kaikkea syyttömät eli koulutettava nuoriso.

Koulutus epävarmaan tulevaisuuteen pitäisi aloittaa siitä, että vanhat koulutusrakenneet pannaan koetukselle ja pyritään etenemään rauhallisesti ja järjestelmällisesti. Tämän takia kaikki sellaiset tutkintomuodot, joilla nykyisen ammatissivistyksen ja yleissivistyksen raja-aitaa voidaan madaltaa, ovat tarpeen ja välttämättömiä. Asiassa pitäisi kuitenkin edetä varovasti niin, että lukiot ja ammatilliset oppilaitokset instituutioina säilyvät ja pitävät yleissivistävän ja ammatillisen opetuksen tason korkeana. Tässä vaiheessa nuorille pitää luoda ennakkoluulottomasti mahdollisuuksia noiden koulumuotojen välisen muurin ylittämiseen. Vasta kokeilujen jälkeen meillä on lisää tietoa siitä, miten tämä muuri voidaan purkaa siten, että siitä aiheutuvat edut muodostuvat mahdollisimman suuriksi ja haitat vähäisiksi.

Arvoisa puhemies! Opistoasteen koulutuksen kehittäminen ammattikorkeakoulutasoiseksi, uudistamisen yksi osa, on olemassa ja saanut myös valiokunnassa myönteisen vastaanoton. Ammattikorkeakoulua puoltaa korkeakoulukelpoisten opiskelijoiden suuri määrä eli ylioppilassuma. Heidän tulisi saada opiskella edellytyksiään vastaavasti. Työelä-

mässä tarvitaan yhä enemmän korkeasti koulutettuja, sillä tuotannon taso riippuu koulutuksen tasosta. Tiedekorkeakoulujen perustehtävä on ylin tieteellinen opetus ja tutkimus, joten järkevää olisi siirtää perustutkintotasoinen koulutus tulevaisuudessa ammattikorkeakouluille.

Tässä yhteydessä haluaisin todeta, että mikäli esityksemme nuorisoasteen kokeilukouluista ei mene läpi, tulevat myös ammattikorkeakoulukokeiluja koskevat jatkosuunnitelmat romuttumaan. On valitettavaa, jos useiden Suomen kaupunkien kohdalla jäävät sivistysvaliokunnan enemmistön päätöksen mukaisesti toteuttamatta nuorisoasteen kokeilut ja sen myötä ammattikorkeakoulukokeilut, koska tämä on yhtenäinen laki. Näitä kohteita on useilla paikkakunnilla esimerkiksi Keski-Suomessa, Hämeessä, Pohjois-Karjalassa, Kuopiossa, Lapissa ja myös Espoo—Vantaa-alueella.

Arvoisa puhemies! Siltä varalta, että I vastalause ei saa riittävää kannatusta eikä sitä hyväksytä pohjaesitykseksi, ehdotan, että mietinnön luvun Koulutuskokeilut alaotsakkeen Nuorisoasteen koulutuskokeilut toisen ja kolmannen kappaleen sijaan eduskunta hyväksyisi seuraavan lausuman IV vastalauseen mukaisesti näin kuuluvana:

”Nuorisoasteen koulutuksen kokeilulla pyritään hankkimaan tietoa tämän koulutusasteen tutkintojen kehittämisvaihtoehdoista. Kokeiluissa oppilaiden olisi mahdollista suorittaa nykyinen ylioppilastutkinto, ammatillinen tutkinto tai näiden välimaastoon sijoitettava yhdistelmä-tutkinto. Näistä vain ylioppilastutkinto antaisi sellaisenaan yleisen korkeakoulukelpoisuuden nykyisiin tiede- ja taidekorkeakouluihin. Näin määriteltynä ylioppilastutkinnon asema turvataan myös kokeiluvaiheessa ja myös muuntyyppisten nuorisoasteen tutkintojen suorittamismahdollisuuksista saadaan monipuolista tietoa koulutuspoliittisen kehittämistyön pohjaksi. Mahdollinen yhdistelmä-tutkinto on suunniteltava sellaiseksi, että sen valitsevilla nuorilla on riittävät ja tosiasialliset jatko-opintomahdollisuudet. Kokeilun aikana hankitaan tietoa eri tutkintovaihtoehdoista ja kokemusten pohjalta kehitetään pitemmällä aikavälillä suomalaisen koulutusjärjestelmään soveltuva tutkintomalli.

Valmisteilla olevalla kokeilutoiminnalla voidaan hankkia tietoa myös nuorisoasteen

koulutuksen kehittämisvaihtoehtoista pyrki-
myksenä nykyistä joustavammin ammatillisia
ja yleissivistäviä opintoja yhdistävä, valinnai-
suutta lisäävä ja yksilöllisiä opinto-ohjelmia
suosiva nuorisasteen koulutus.”

Ed. Väistö merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Herra
puhemies! Ed. Tykkyläinen totesi, että van-
hassa hallitusyhteistyössä keskusta ja sociali-
demokraatit ovat olleet kehittämässä perus-
koulua. On poistettu mm. tasokurssit ja
murrettu viimeinen sääty-yhteiskunnan kah-
le. Jotenkin tähän tapaan se ajatus kulki.

Ilmettelen, että sosialidemokraattien pu-
heenvuoroissa ei haluta tunnustaa sitä, että
tasokurssihan todella poistettiin tätäkin tar-
koitusta varten. Mutta me olemme joutuneet
uuteen ongelmaan: eriyttämisen puutteeseen.
Parikymmentä prosenttia ikäluokasta saa
jatkuvaan erityisopetusta. Lisäksi meille on
syntynyt erikoiskouluverkko juuri koulupu-
dokkaita ja ongelmanuoria varten. Tätä
huolta me keskustasta yritämme teille vies-
tittää. Älkää heittäkö lasta pesuveden muka-
na ja huolehtiko vain nuorisokoulusta, koska
meidän pitää turvata perusta ensin niin, että
myös ongelmanuoret ovat minäkuvaltaan
terveitä ja jaksavat ponnistella.

Jos peruskoulu onnistuu tässä eriyttämi-
tehtävässään, niin meillä on yhä vähemmän
ja vähemmän opintonsa keskeyttäviä niin
ammatillisella puolella kuin lukiossakin. Tä-
män jälkeen voidaankin edetä nykyjärjestel-
män puitteissa.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuo-
ro): Arvoisa puhemies! Kuten mietinnössä on
esitetty, peruskoulua kehitetään. Sen saattoi
todeta ed. Renko ollessaan valiokunnassa.
Me emme ole heittämässä mitään pois pesu-
veden mukana. Mutta toivoisin edelleenkin,
että koulutusjärjestelmää kehitettäessä ed.
Renko voisi olla äänestämässä meidän esi-
tyksiemme puolesta nuorisasteen kokeilu-
koulutoiminnan ja ammattikorkeakouluko-
keilun aikaansaamiseksi.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Ar-
voisa puhemies! Ed. Renko totesi, että kes-
kusta ja SDP ovat olleet murtaamassa viimeis-

tä sääty-yhteiskunnan kahletta. Siinä virk-
keessä oli kaksi erhettä. Sääty-yhteiskunnan
kahletta, josta ed. Renko puhui, sitä on
todella murrettu, ja siinä on ollut myös
SKDL hyvin vahvasti mukana, eivät pelkäs-
tään keskusta ja SDP.

Toinen erhe siinä oli se, että rinnakkais-
koulujärjestelmä ei se viimeinen sääty-yhteis-
kunnan kahle ole koulutuksessa ollut. Nyt
me käsittelemme peruskoulun jälkeisen kou-
lutuksen nykyistä jyrkkää ja eriarvoistavaa
rinnakkaiskoulujäännettä. Meillä on siis vie-
lä yksi tällainen kahle, rinnakkaiskoulujään-
ne nuorisosteella, joka meidän pitäisi nyt
poistaa. Siinä ed. Renko ja hänen puolueen-
sa haraavat vastaan kaikkiin mahdollisiin kei-
noin ja voimin. Se on aivan uskomatonta.
Jos hän loogisesti jatkaisi sitä linjaa, mikä
heillä on ollut koulutuksellisen tasa-arvon
aikaansaamiseksi, niin he olisivat tietenkin
siinä rintamassa, joka pyrkii nyt tuottamaan
koulutuksellista tasa-arvoa poistamalla rin-
nakkaiskoulujäänteet. Kuitenkin ed. Renko
haraa vastaan kaikkiin voimin.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Ar-
voisa puhemies! Peruskoulua tulee kehittää,
niin on mietinnössä mainittu, mutta toivon-
kin, että sosialidemokraatit ja muut niin
harkitsevat tulevat mukaan siihen todelliseen
realistiseen vaihtoehtoon, että on valinnai-
suutta ja voidaan kehittää sisäistä eriyttämistä
valintojen kautta. Ongelma on nimittäin
se, että lapsi ei voi ottaa yli 35:tä tuntia
kouluopetusta vastaan. Sinne ei mahdu sitä
käden taitoa, laulua, musiikkia, urheilua,
atk:tä, tanssitaidetta jnp., jos emme käy
käsiksi pakollisten aineiden määrään, en
puhu kielistä, vaan yleensä pakollisten ainei-
den määrästä. Se on selvitettävä parlamen-
taarisen komiteatyön kautta ja sitä kautta
tehtävä vaihtoehtoja. Tästä on kielen osalta
kokoomuksen esitys, jota keskusta on kan-
nattanut. Myös jos komitean asettamistar-
peesta päästään yksimielisyyteen, asiahan
lähtee ajan kanssa liikkeelle.

Mutta, ed. Astala, koulutuksellista tasa-
arvoa ajatellen en voi nähdä eikä puolueem-
me voi nähdä, jos toteutuu nuorisokoulu,
jossa lukiot ja ammatilliset oppilaitokset
lähentyvät myös fyysisesti toisiaan ja asteit-
tain myös joutuvat opetusohjelmien takia
ottamaan yhteistyökoulut varsin läheltä, ettei
se vaikuttaisi myös haja-alueilla siihen, että

nuorisokoulumalli on toimimaton. Vaikka se lähtee yhteistyökokeiluna, se johtaa kuitenkin yhteiseen koulumuotoon. Tässä suhteessa se harventaa kouluverkkoa haja-alueilta ja tuo eriarvoisuutta. Se ei varmasti myöskään ole vasemmiston tahto sen paremmin kuin keskustankaan.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En aio jankata tätä asiaa enää eteenpäin, mutta sanon nyt viimeisen kerran ed. Rengolle omalta osaltani, että tässä ei tehdä nuorisokoulua. Tässä ei tehdä ainakaan sellaista nuorisokoulua edes tavoitteenakaan koskaan, että tämä harventaisi koulutuksen mahdollisuuksia, kun tässä päinvastoin parannetaan niitä ja tässä parannetaan niitä mahdollisuuksia, että koulut voisivat säilyä maaseudullakin taajamassa. Tämän asian ydin on täysin päinvastainen, kuin ed. Renko luulee sen olevan. Nyt nuorisostaan koulukokeilussa ei kokeilla nuorisokoulua. Se on asia, jonka sanon viimeisen kerran ed. Rengolle.

Ed. Jouppila: Herra puhemies! Koulutuspoliittinen selonteko on mielestäni eräs tärkeimmistä tämän hallituksen antamista lukuisista selonteista, sillä se luo pohjan ja linjan sille suunnalle, mihin koulutustamme tässä maassa tulevina vuosina kehitetään.

Näihin saakka Suomea on pidetty korkean koulutuksen omaavien ihmisten maana. Totta onkin, että Suomessa melkein jokainen osaa lukea ja kirjoittaa, mutta tänään tämä ei suinkaan riitä. Viime aikoina on myös eri tahoilta tullut tietoja siitä, että koulutusmaana Suomi ei olekaan enää etulinjassa vaan jäämässä jälkijunaan, sillä mielestäni hälyttäviä ovat tiedot siitä, että esimerkiksi matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen ei peruskoulun yläasteen oppilaille ole enää kansainvälistä, eurooppalaista tasoa. Tällainen kehitys on ilman muuta torjuttava. Suomen on pienenä maana pidettävä huolta koulutustasostaan ja panostamisesta tieteseen ja tutkimukseen.

Peruskoulutus on luonnollisesti oppimisen ja myöhemmän osaamisen a ja o. Selonteosta antamassaan mietinnössä sivistysvaliokunta onkin käsitellyt peruskoulua hyvin laajasti eri näkökannoilta sekä kiinnittänyt huomiota tässä yhteydessä lasten ja nuorten eroihin fyysisen, psyykkisen, tunne-elämän ja sosiaa-

lisen kehityksen suhteen sekä myös tyttöjen ja poikien kehittymisen eroihin.

Valiokunta esittääkin tässä yhteydessä kehitettäväksi luokatonta yläastetta. Tämä ajatus on mielestäni hyvä ja kannatettava. Näin lapselle ja nuorelle luotaisiin mahdollisuudet käydä koulua kykyjensä mukaan ja siihen tahtiin, mikä on hänelle luontaista. Tämä nykyisestä peruskoulusta on puuttunut, kun luokalle jäämistä, kuten ennen vanhaan, ei juuri enää tunneta. Luokaton peruskoulu olisi edullista etenkin pojille, jotka murrosiässä kehittyvät tutkimusten ja tietämämme mukaan hitaammin monissa suhteissa kuin tytöt ja näin jäävät jälkeen tytöistä, mikä sitten näkyy siinä, että esimerkiksi lukioissa ja myöhemmin korkeakouluissa on tyttövalta. Tasa-arvon kannalta tämä ei ole oikein. Esimerkiksi miesopettajapula on tästä yksi esimerkki, samoin lääkärikunnan naisistuminen.

Minä en voi yhtyä siihen valiokunnan näkemykseen, että yläasteella olisi vain yksi pakollinen kieli äidinkielen lisäksi ja että se olisi valinnainen. Tämä madaltaisi mielestäni kielitaitoamme, joka meille suomalaisille, harvinaisen kielen kansalle, on tuiki tärkeää ja tulevaisuudessa yhä tärkeämpää. Jos ei ole pakkoa, moni nuori ottaa vain yhden kielen ja etenkin ne nuoret, joilla on monia koulun ulkopuolisia harrastuksia, jotka siis yleensä ovat niitä lahjakkaita nuoria, ja tämä yksi kieli olisi näin ollen tänä päivänä yleensä englantia.

Nyt on puhuttu pakkoruotsista. Tähän totean, että ruotsi meille suomalaisille erittäin tärkeä monestakin syystä. Jos ei osata sitä täydellisesti, sitä on ainakin hyvä ymmärtää. Pohjoismaiseen yhteisöön kuuluminen on mielestäni tänä päivänä tässä maailmantilanteessa entisestään korostunut. Kieli yhdistää ja kieli on kulttuuria. Kielen opiskelun yhteydessä opitaan ja opetetaan myös kyseessä olevan maan kulttuuria, tapoja ja oloja. Jos ruotsi jää pois, heikkenee pohjoismaisen kulttuurin tuntemus ja asema Suomessa. Meidän on lisäksi muistettava, että olemme virallisestikin kaksikielinen maa ja mm. moniin valtion virkoihin mm. vaaditaan molempien kotimaisten kielten taito joko tyydyttävänä tai jopa kiitettävänä. Ruotsin kielen opiskelu on siis mielestäni hyvin perusteltua.

Oppimiskyky on paljon myös harjoituksen

tulosta. Jos opit yhden kielen, opit helpommin toisen kielen ja edelleen yhä helpommin kolmannen kielen jne., edellyttäen, että sinulla on normaali älykkyysosamäärä. Koulussa ei mielestäni pidä mennä myöskään heikoimpien ehdoilla.

Kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa on keskustan kannattamana esitetty vaihtoehto kahden valinnaisen kielen opiskelusta. Tämä on jo huomattavasti parempi vaihtoehto kuin valiokunnan mietinnössä esitetty yhden kielen opiskelu yläasteella.

Nuorisokouluun valiokunta on ottanut mielestäni hyvin terveen kannan. Nuorisokoulu olisi toteutuessaan mielestäni 12-vuotinen peruskoulu, ja nykyisessäkin peruskoulussa on jo ongelmia, jotka kaikki tiedämme ja jotka kyseessä olevassa nuorisokoulussa saattaisivat korostua. Valiokunnan kanta siitä, että lukiota ja ammattioppilaitoksia pitää kehittää kunkin koulun yksilöllisyys ja erityispiirteet huomioiden ja yhteistyötä kehittäen, on hyvä.

Samoin haluan kiinnittää huomiota siihen, että oppisopimuskoulutuksen vakinaistaminen ja kehittäminen on tärkeää, kuten valiokuntakin on todennut.

Korkeakouluja ei mietinnössä mielestäni käsitellä kovinkaan laajasti, ja päähuomio on tässäkin kiinnitetty tutkintojen suorittamiseen ja suorittamisaikojen lyhentämisvaateisiin. Kuitenkin korkeakouluissa on mielestäni tärkeänä alueena nähtävä tieteellinen tutkimus ja opiskelijoille siihen valmiuksien antaminen. Tätä ei mielestäni saa milloinkaan jättää taka-alalle. Korkeakouluissa kasvatetaan tämän maan korkeimmin oppineet ja osaavat ihmiset, tutkijat ja tiedemiehet, jotka lopulta vievät kehitystä maassamme eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Kaikessa koulutuksessa on mielestäni varottava tasapäistämistä. Eri-laiselle luovuudelle ja älykkyydelle ja osaamiselle ja myös käten taidoille on annettava kasvun ja kehittymisen mahdollisuudet. Siinä on koulun onnistumisen haaste ja siinä on opettajien vastuu.

Ed. Ryynänen: Arvoisa puhemies! Eduskunnan sivistysvaliokunnan enemmistö on laajan koulutuspoliittisen selonteon mietinnössään esittänyt, osana valinnaisuuden lisäämistä, ruotsin kielen pakollisuuden poistamista yläasteella. Tämä kannanotto ei ole

kielipoliittinen, vaan koulutuspoliittinen, koulun sisällöllisen kehittämisen tarpeista lähtevä.

Kannanoton ilmaisemisessa oma perusteluni lievemälle sanamuodolle, asian harkittamiselle, oli juuri tunteenomaisen kieliriidan välttäminen ja asiallinen keskustelu tulevaisuuden koulutuspolitiikasta, joka perustuu yksilöiden erilaisuutta ymmärtävään valinnaisuuteen ja joustavuuteen. Valittu tiukka sanamuoto on valitettavasti synnyttänyt myös tiukan keskustelun ylilyönteineen. Poliittisesti hankalan kieliriidan uhka on johtanut erilaisiin sopimuksiin, joilla ei ole kovin paljon tekemistä koulutuksen sisällöllisen kehittämisen kanssa.

Ilokseni osa kielikeskustelusta on kuitenkin ollut sekä asiallista että ennakkoluulottomasti vaihtoehtoja ja mahdollisia seurauksia pohtivaa. Julkisuudessa tietoisesti kärjistetyistä vastakkainasettelusta huolimatta useimmat ovat ymmärtäneet, ettei ruotsin kielen valinnaisuus suinkaan merkitsisi ruotsin kielen poistamista yläasteelta tai pohjoismaisen yhteistyön edellytysten heikentämistä, vielä vähemmän puuttumista virkojen kielivaatimuksiin tai toisen kotimaisen kielen asemaan muutenkaan. Kaksikielisyysme ei ollut vaarassa silloinkaan, kun ruotsia opiskeltiin vain oppikoulussa, jota kävi vain osa ikäluokasta.

Suomen kaksikielisyys on rikkaus, ei rasite. Toinen kansalliskielemme on silta, joka yhdistää meidät Skandinavian. Pohjoismaisen yhteisyytemme on paitsi kulttuurihistoriaamme myös voimamme yhdyntävässä Euroopassa.

Ruotsin kielen taidon tarve työelämässä on myös tutkimuksin selkeästi osoitettu.

Näistä kaikista periaatteista ollaan siis laajalti yhtä mieltä, joten kuumentuneen kieliriidan voi hyvin jättää RKP:n ja SMP:n jäsenten väliseksi, ja tuskin heilläkään siihen on vaalikuumetta lukuun ottamatta sen suurempia haluja. Koulutuspolitiikasta sen sijaan on uskallettava keskustella, vaikka astuisi kuinka isoille varpaille. Koulun sisällöllinen kehittäminen lapsen tarpeista lähtien on sen arvoinen asia.

Kannattaessani ruotsin kielen valinnaisuutta perusteluni ei siis suinkaan ole kyseisen kielen tarpeettomuus, vielä vähemmän halu heikentää sen asemaa. Päinvastoin mietinnössäkkin korostetaan mahdollisten kokei-

lujen reunaehtona, että valiokunta pitää tärkeänä toisen kotimaisen kielen osaamisen turvaamista valinnaisesti ensimmäisenä, toisena tai kolmantena vieraana kielenä, ja tätä sitten kokeilussa seurattaisiin.

Samoin halusimme korostaa kielen opetuksen monipuolistamisen välttämättömyyttä ehtona pärjäämiselle kansainvälistyvässä maailmassa. Sen edellytyksenä ovat riittävät, valtakunnallisoin säädöksin turvatut voimavarat. Sivistysvaliokunta ei siis suinkaan ole kaventamassa koulun kieliohjelmaa, kuten on väitetty, vaikka se salliikin joidenkin oppilaiden opiskelevan yläasteella vain yhtä vierasta kieltä.

Monipuolinen kielitaito on arvokas pääoma, ja pohja sille luodaan jo peruskoulussa. Vielä tärkeämpää yksilön kehityksen kannalta on kuitenkin terve itsetunto ja halu elämäniloiseen oppimiseen. Kaikkea tarpeellista ja hyödyllistä ei pidä yrittää opettaa koko ikäluokalle oppivelvollisuuskoulussa, oppia voi myöhemminkin jatkuvan koulutuksen yhteiskunnassa. Tämä koskee myös kieliohjelmaa, muuten valinnaisuuden vaatimus jää vain hurskaaksi toiveeksi.

Suomenkieliseltä oppilaalta koulussa opettavat vieraat kielet vaativat paljon työtä, koska ne poikkeavat täysin suomen kielestä. Ruotsinkielisten on luonnollisesti helpompaa oppia esimerkiksi sukulaiskieliään saksaa ja englantia.

Oppilaista noin 15—20 prosentilla on vaikeuksia kielen oppimisessa, ja kaksi vierasta kieltä peruskoulussa on osalle heistä liian vaativaa. Kielen opetuksesta kokonaan vapauttaminen on kuitenkin nykyisin hyvin hankala ja poikkeuksellisen hyvin leimaava toimenpide. Valinnaisuus toisi tähän kipeään ongelmaan luontevan ja oppilaan tarpeista lähtevän ratkaisun.

Mahdollisuus keskittyä yhteen vieraaseen kieleen parantaisi puolestaan näiden oppilaiden kielitaitoa huomattavasti. Kielissä heikompien oppilaiden suurin ongelma on se, että vähäisetkin taidot sekoittuvat toisen kielen kanssa ja näin lopputuloksesta ei ole paljonkaan hyötyä tai iloa.

Jokaisella pitäisi olla mahdollisuus edetä omien edellytystensä puitteissa ensin yhden vieraan kielen auttavan taidon kautta myös kieliohjelmaa täydentävään ja monipuolistavaan nuorisosaasteen ja aikuiskoulutukseen. Lähempänä näköpiirissä olevat tarpeet esi-

merkiksi työelämässä voivat motivoida myös kielen opiskelua aivan uudella tavalla.

Ylivoimaisesti suurin osa oppilaista eli ne, joilla ei ole suurempia vaikeuksia kielen oppimisessa, valitsevat ilman muuta toisen ja monet kolmannenkin kielen jo yläasteella — ja yksi niistä on varmasti toinen kotimainen kieli. Haluan korostaa, että pidän kahden vieraan kielen opiskelua peruskoulussa minimitaloituksena, ja uskon, että se myös pääsääntöisesti toteutuisi niin maalla kuin kaupungeissakin. Aivan samaan lopputulokseen päästään myös säilyttämällä kahden itse valittavan kielen pakollisuus yläasteella mutta samalla tekemällä kielen opiskelusta vapauttaminen nykyistä helpommaksi ja yleisemmäksi, ja näille oppilaille voidaan järjestää myös heidän tarvitsemansa valinnaisainemahdollisuus. Lukiossa vähintään kaksi vierasta kieltä on itsestäänselvyys.

Arviot siitä, että valinnaisuuden toteutuksessa kaupungeissa asuvien koulutettujen vanhempien työt valitsisivat ruotsia eniten, pitänevät tietysti paikkansa siinä mielessä, että näiden tyttöjen 3—4 vieraan kielen ohjelmassa on varmasti ruotsi mukana. Koulu kielineen kaikkineen sujuu tytöiltä paremmin siinä kehitysvaiheessa. Kokeilemisen arvoisen ratkaisu tähän kehitysero-ongelmaan olisi juuri luokaton yläaste.

On myös vakavasti pohdittava, miten kielen opetuksen sisältöjä ja menetelmiä voidaan kehittää edelleen sekä houkuttelevammiksi että tehokkaammiksi ja myös poikien valintoja motivoiviksi. Tehokas kommunikatiivinen kielten opetus ei onnistu suurissa ryhmissä, ja oppimiseen tarvitaan myös aikaa eli suurempia tuntimääriä. Siksi vaatimus lisäresurssien turvaamisesta on enemmän kuin paikallaan.

Erilaisia valintoja pohdittaessa tarvitaan luonnollisesti nykyistä enemmän koulun ja opettajien vastuullista tukea. Valintojen on perustuttava oppilaiden taipumuksiin ja tarpeisiin, ei mihinkään tilapäisiin mieltymyksiin. Julkisuudessa on mielestäni kuitenkin aliarvioitu suomalaisten nuorten ja heidän perheidensä kykyä ja halua valita vieraista kielistä. Nykynuoret ja heidän perheensä pystyvät tekemään järkeviä valintoja myös kieliohjelman suhteen, niin hyvin tietoisia he ovat kansainvälistymisen vaatimuksista.

Olipa peruskoulun kielivalinta millainen tahansa, se ei kuitenkaan vielä merkitse

jakoa a- tai b-kansalaisiin, kuten jossakin on väitetty. Tällainen jako voi kyllä alkaa omaa kasvua tukevien mahdollisuuksien ja onnistumisen elämysten puutteesta mutta ei suinkaan toisen kielen pois jäämisestä yläasteella. Niin merkittävä ei peruskoulun antama kielitaito ole, ettei sitä voisi korvata myöhemmillä opinnoilla, etenkin jos on saanut edes yhden vieraan kielen auttavan taidon pohjaksi. Kysyä voi myös, eikö pakko siihen, mikä tuntuu ylivoimaisen vaikealta, ole enemmän omiaan huonommuuden tuntojen kautta aiheuttamaan kouluvastaisuutta ja sitä kautta kasaantuvaa syrjäytymiskehitystä. Monelle oppilaalle esimerkiksi taito-, taide- tai ilmaisuaineen tunnit toisen vieraan kielen sijasta antaisivat kaivattuja onnistumisen elämyksiä ja rakennusaineiksia omalle kasvuille ja myöhemmälle oppimiselle.

Huoli ruotsin kielen osaamisen tason romahtamisesta valinnaisuuden myötä tuntuu vahvasti liioitellulta. Uskon, että peruskoulussa ehkä vähenevistä valinnoista huolimatta osaamisen taso kokonaisuudessaan ei ainakaan laskisi. Valinnaisuus jo sinänsä luo paremman ilmiöpiirin ja opiskelumotivaation. Parempiin tuloksiin auttaa myös oppimisedellytyksiltään yhtenäisempi opiskeluryhmä.

Minäkin toivoisin, että pääsisimme keskustelussa kokonaan irti leimaavasta käsitteestä pakkoruotsi ja alkaisimme puhua lahjaruotsista, kuten edustajatoverini Henrik Lax kirjoituksessaan hyvin viisaasti esitti.

Jos me emme uskalla uudistaa peruskoulua sisältä, ajaudumme eriarvoistaviin rinnakkaisjärjestelmiin ja kasvatamme koulupodokkaiden joukkoa. Koko ikäluokan koulun sisällöllinen uudistaminen ja kehittäminen ei etene ilman laajempaa motivoivaa valinnaisuutta.

Toivon siis tulevaisuudessa ennakkoluulotonta kokeilua lähtökohtana oppilaiden erilaisuuden hyväksyminen. Mahdollisten tulevien kokeilulakiesitysten suunnittelijat voisivat harkita kokeiltavaksi sellaistaakin vaihtoehtoa, että seitsemännellä luokalla, vaikkapa vain syyslukukaudella, kaikille opetettaisiin tietty suppea kurssi ruotsia nykyisten musiikin ja kuvaamataidon kurssien tapaan. Tutustumiskurssin aikana opittaisiin jokapäiväisen kanssakäymisen keskeiset sanat ja sanonnat. Tämä kurssi olisi tukena tehtävälle valinnalle. Samaan kurssiin voisi sisällyttää lyhyet jaksot perehtymistä muihinkin mah-

dollisesti valittaviin kieliin ja niiden taustakulttuureihin. Kurssin voisi suunnitella esimerkiksi suggestopedisen menetelmän pohjalta yhdistämällä ilmaisu- ja taideaineita kielten opetukseen. Tällainen vapaamuotoinen kurssi antaisi mahdollisuuden sekä kulttuuri- että kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteiden toteuttamiseen luovalla ja kokonaisvaltaisella tavalla.

Koulu on mahdollisuuksien maailma. On uskallettava rikkoo joitakin rajoja ja avata ovia. Kuten keskustan ryhmäpuheenvuorossa esitettiin, peruskoulun sisällöllistä kehittämistä varten on pikaisesti asetettava parlamentaarinen komitea, joka pohtii uudistamista kokonaisvaltaisesti unohtamatta tärkeintä, nuoren kasvun tukemista.

Arvoisa puhemies! Käydyn tunnepitoisen kielikeskustelun myönteinen asia on ollut monipuolisen kielitaidon ja kielten opetuksen merkityksen korostaminen. Toivottavasti tämä viesti välittyy oppilaille ja heidän opettajilleen; heidän yhteistä työtään arvostetaan.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ryyränen esitti varsin kaunista toiveiden tynnyriä siitä, mitä hänen ehdottamansa ja valiokunnan enemmistön hyväksymä virke tarkoittaisi käytännössä ja mitä se ei tarkoittaisi, eli virke siitä, että yläasteella olisi äidinkielen lisäksi yksi pakollinen kieli, joka olisi valinnainen. Käytännössä tämä todella merkitsi kieliohjelman kaventumista ja kielten taitotason laskua, koska olisi kysymyksessä se, kuka silloin valitsee kieliä. Siitä on kysymys tässä vaihtoehdossa.

Mutta minua kiinnosti erikoisesti ed. Ryyränen kannanotto kielten opettajana. Nimitäin hänen ammattiliittonsa Suomen kieltenopettajien liitto on lähettänyt 21.11. meille kannanoton asiasta. Se toteaa, että ”eduskunnan sivistysvaliokunnan kannanotto” — siis enemmistön kannanotto, jonka ed. Ryyränen on ehdottanut — ”kielenopetuksen järjestämisestä on herättänyt kieltenopettajien piirissä hämmennystä ja vakavaa huolestumista”. Merkitseehän kannanotto perinteisen kieliohjelmamme kaventamista. Ed. Ryyränen esitti vastikään, että se ei merkitse sitä. Mutta Suomen kieltenopettajien liitto on sitä mieltä. Edelleen Suomen kieltenopettajien liitto toteaa, että ”Suomen kieltenopettajien liiton mielestä jokaisen suomalaisen

peruskoulutukseen on kuuluttava vähintään kaksi kieltä". Siis ed. Ryyänen on ollut liittonsa kanssa varsin eri mieltä.

Ed. Metsämäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ryyänen totesi, ettei kannanotto ruotsin kielen opetuksesta ole kielipoliittinen vaan koulutuspoliittinen. Olen hänen kanssaan tästä asiasta täysin eri mieltä.

Hän totesi myös, että kaksi vierasta kieltä saattaa olla liian vaativaa monellekin. Vaikuttaa vähän ilmeiseltä, että sivistysvaliokunnan porvarillinen enemmistö on lähtenyt juuri tästä täysin väärästä oletuksesta, että kielten oppiminen on rajallista ja suomalaisilla tässä suhteessa on niin kova pää, ettei sinne useata vierasta kieltä mahdu samanaikaisesti. Tämä on minusta suomalaisen koulunuorison aliarvoimista.

Miksi suomalaiset olisivat niin paljon vähälahjaisempia kuin monet muut kansat? Onko niin, että suomalaiset ovat sitten vuosisadan alun tyhmentyneet, koska jo silloin maassamme oli koko joukko ihmisiä, jotka osasivat vähintään kolmea kieltä: suomea, ruotsia ja silloin venäjää? En usko alkuunkaan, ettei tavallinen normaaliälyinen suomalainen pystyisi nyky menetelmillä oppimaan molempien kotimaisten kielten lisäksi myös jotakin suurta eurooppalaista kieltä, olkoon se sitten englantia, ranska, saksa, espanja tai venäjä. Mikäli kuitenkin on kysymys siitä, ettei kielten opiskelu yleensä ja erityisesti ruotsin opiskelu kiinnostaa, voisi olla syytä miettiä, onko opetuksen tai oppimateriaalin tasossa jotakin korjattavaa. Jos opiskelu tuntuu vastenmieliseltä, ei syy aina välttämättä ole opetettavissa, maisteri Ryyänen.

Ed. Ryyänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Astalalle haluan vastata, että kieliohjelman supistamisesta ei suinkaan valiokunnan mietinnössä ole kyse — korkeintaan silloin, jos oletetaan, että kyseisiä kieliä ei valittaisi. Mutta minä en ymmärrä aliarvioivaa sävyä, joka keskustelussa on koko ajan oppilaiden kielivalintojen suhteen. Nuoret itse valitsevat kieliä ja ovat myös sitä kautta motivoituneempia niitä opiskelemaan. Koulu ja opettajat ovat tähänkin saakka erittäin vastuullisesti erilaisia valintoja tukeneet. Ylipäänsä suosituksia

on seurattu kaikissa valinnoissa, niistä on hyvin harvoin poikettu. Luulen, että voisimme vähän enemmän luottaa oppilaisiin ja kouluun, että valinnat todella lähtevät erilaisuuden kunnioittamisesta, että ne lähtevät oppilaiden omista tarpeista ja edellytyksistä ja antavat mahdollisuuden edetä yhden kielen kautta toiseen silloin, kun tämä oppilaalle on parempi mahdollisuus, eli erilaisuus on hyväksyttävä.

Toivoisin myös, että valiokunnan mietintöä luettaisiin yhtä lausetta pitemmälle ja nähtäisiin, että siellä korostetaan nimenomaan kieliohjelman laajuutta ja kielten opetuksen monipuolistamista ja riittäviä resursseja siihen.

Ed. Hetemäki-Olander (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ystävälleni ja kollegalleni ed. Ryynäselä haluan kommentoida muutamalla sanalla hänen puheenvuoroaan. Arvostin sitä suuresti, ja siinä oli monia näkökohtia, jotka varmasti ovat tärkeitä jatkuvassa keskustelussa. Mutta en voi ymmärtää sitä, että tämä hetki oli oikea keskustella siitä, onko ruotsin kieli pakollinen vai ns. vapaaehtoinen aine. Minulla ei ole monta näkökohtaa asiaan esitettävänä, mutta haluan esittää niistä ainakin kaksi.

Ensimmäinen on se, että olemme rakentamassa sivistyskoulua ja sivistyneitä suomalaisia. Aika vaikeata on tässä maassa sivistyneestä ihmisestä käydä, jos ei ole lukenut edes hiukan ruotsia, osaa sitä pikkuisen ääntää ja tiedä sitä historiallista taustaa, johon ruotsin kieli meidät sitoo, siis sivistystaustaa.

Mutta toinen asia on minulle paljon vaikeampi. Olen ollut pohjoismaisessa yhteistyössä mukana 21 vuotta. Tietysti olen omassa poliittisessa työssäni painottanut tämän puolen tärkeyttä ehkä korostetustikin. Mutta haluan tehdä sen ainakin nyt sitäkin varten, että kuten sanoin mielestäni nyt ei ole oikea hetki olla ruotsia vapaaehtoiseksi laittamassa. Syy on se, että meidän on tänä epävarmana aikana, jolloin emme tiedä vielä yhtään mitään siitä, miksi Eurooppa muodostuu, pidettävä kiinni siitä, että siteet ainakin Pohjoismaihin pysyvät ja yhteistyömme on rikkeetön siihen suuntaan.

Opetusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Kun sivistysvaliokunnan enemmistö

on ehdottanut, että pakollisten kielten lukumäärä yläasteella vähenee kahdesta yhteen, totta kai se tietää sitä, että ainakin eräiden oppilaiden kohdalla käy niin, että he oppivat vähemmän kieliä kuin nyt. Sitä ei sovi edes kiistää minusta. Nyt on ed. Uosukainen muuttanut mieltänsä ja ehdottaa, että kieliä olisi kaksi, mutta ei niin, että ruotsin kieli olisi näitten kahden kielen ryhmässä mukana. Se on se muutos nykyiseen. Mikä lienee syy siihen, jokainen saa kertoa sen, onko se kielipolitiikkaa tai jotakin muuta. On jokaisen asia kertoa se ja arvioida sitä.

Minusta on tärkeää kuitenkin, että kiinnitetään kielten opetuksen menetelmiin enemmän huomiota ja integroidaan kielten opetusta muuhun opetukseen paremmin kuin tänään. Siihen ministeriöllä on valmius. Sivistysvaliokunnassa on käsiteltävänä lakiehdotus, joka mahdollistaa sen, että koulussa voi olla opetusryhmiä, joitten opetuskieli tietyissä aineissa on toinen kuin koulun varsinainen kieli. Elikkä jos koulut tänä päivänä haluavat laajentaa kielten opetusta, se on mahdollista sen jälkeen, kun sivistysvaliokunta on käsitellyt tämän lain. Se on minusta suuri uudistus ja suuri muutos parempaan.

Ministeriössä olemme myöskin miettineet sitä mahdollisuutta, että toimikunta asetettaisiin miettimään opetusmenetelmiä, opetustekniikkaa ja opetusmateriaalia kielten osalta, koska minulla on sellainen käsitys, että opetusmateriaali on osittain vanhentunut ja sitä pitää kehittää.

On myöskin esitetty sitä, että nuorisoasteen koulutuksen osalta asetettaisiin komitea. Kun ammattikoulutusjärjestelmä uudistettiin kymmenkunta vuotta sitten, oli valtava määrä työryhmiä, jotka tuottivat valtavan määrän papereita, ja sen jälkeen uudistus toteutettiin. Nyt on ministeriössä lähdetty siitä, että kokeillaan ilman tällaista laajempaa selvitystyötä. Kun into on suuri kentällä kouluissa ja kunnissa, annetaan kunnille ja kouluille mahdollisuuksia käyttää tätä intoa ja kehittää opetusta. Yhdessä keräämme tällä tavalla tietoa. Silloin tarvitaan ennakoluulottomuutta, minusta ei tässä vaiheessa komiteaa. Sen jälkeen yritetään kehittää malleja, jotka ovat mahdollisimman hyviä.

En ymmärrän sitä, että pelätään, että maaseutu tästä kärsisi, koska lähtökohta on minusta se, että vähintään nykyisellä tasolla

ylläpidetään koulutusta. Mutta kieltämättä tänä päivänä on niin, että on satoja kilometrejä paikkakunnille, missä annetaan ammatillista koulutusta. Lukiodien lukumäärä on korkeampi, ja se on minusta todella hyvä asia, siitä pitää pitää kiinni. Mutta jos lukiokoulutusta voidaan täydentää ammattilinjoilla, siitähän maaseutu hyötyy ymmärtäkseni, ja siihen minä olen valmis pyrkimään ainakin.

Ed. Ryynänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vielä korostaa ruotsin kielen todellisen osaamisen kannalta, että valinnaisuudesta sekä asenneilmapiiri että oppilaiden motivaatio ja sitä kautta kielen osaamisen taso voisi hyötyä. Nähtäisiin, mikä merkitys oppimiselle on sillä, että saa itse valita. Eli minusta kaksikielisyyttä ja ruotsin kielen asemaa voisi lähteä puolustamaan myös käytännössä eikä pelkästään asetuksissa ja laeissa.

Muistan tarkkaan keskustelun, joka syntyi, kun RKP:n entinen kansanedustaja Jutta Zilliacus esitti ruotsin kielen valinnaisuutta juuri kielen myönteisistä lähtökohdista ja joutui melkoisen ryöpytyksen kohteeksi omiensa taholta, mutta kirjoitti saaneensa valtavasti myönteistä palautetta yksityisesti. Vain harvat uskalsivat sanoa ääneen, että tällä tavalla voidaan myös puolustaa ruotsin kielen todellisen osaamisen tasoa.

Opetusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Jos jokin aine on vaapaaehtoinen, sitä lukee vähemmän oppilaita, kuin jos se on pakollinen. Se on kai yleispätevä sääntö. Jos halutaan, että kaikki oppilaat eivät lue ruotsia, niin silloin tehdään aine vapaaehtoiseksi. Siitä on kysymys. Silloin tietty osa lukee. Miten suuri, sitä emme edes tiedä. On kysymys siitä, kuuluuko ruotsin kieli niihin aineisiin, jotka ovat niin tärkeitä, että jokaiselle pitää antaa mahdollisuus oppia sitä. Jotkut ovat sitä mieltä, ettei tällaista tarvetta ole, mutta minä olen sitä mieltä, että on, ja moni muu tässä salissa.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri esitti, että ei ole tarpeen laittaa parlamentaarista komiteaa vaan työryhmä. Tietenkin, jos ajatellaan ministeriön näkemystä, että kansanvalta on pahasta, niin voidaan tietenkin suppeilla

työryhmillä tilkkutäkkimäistä uudistustyötä tehdä, mutta se ei riitä tässä koulutuspoliittisessa tilanteessa. Kielipuolella tarvitaan täydellistä remonttia pitkien kielten harrastuksen ja osaamisen kohentamiseksi.

Tällä hetkellä A-kieleksi englantia valitaan 86 prosenttia; ruotsia 5 prosenttia; suomea 4 prosenttia; ranskaa 0,8; saksaa 1,6; ja venäjää 0,6 prosenttia. Yläasteella vastaavat luvut: englanti 1; ranska 9; saksa 26; venäjä 3; latina 0,4; ja saame 0. C- ja D-kielissä englanti 0,5; ranska 18,9; saksa 48,9; venäjä 6,6; espanja 0,4; latina 0,2; ja italia 0,5. Tämä on huolestuttavaa. Ei ole onnistuttu niissä astelmissa, mitkä valtioneuvosto on kielipolitiikalle asettanut. Läänit kiintiöitiin, kunnille annettiin ohjeet laajentaa kieliohjelmaa, mutta oppilas ei vain valitse, koska hänelle ei mahdu viikottaiseen tuntimäärään.

Minä en suinkaan olisi ottamassa yhtä oppiainetta remontiin, vaan koko peruskoulun tuntijako pitää muuttua, jossa kaikki pakolliset aineet katsotaan uudelleen. Se on sen verran suuri työ, että se olisi järkevää valmistella parlamentaariselta pohjalta, jolloin läpivienti eri istunnoissa myös eduskunnassa olisi helpompaa.

Opetusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Olen todennäköisesti selostanut ajatuksiani hyvin huonosti. Pyydän saada vielä kerran korostaa, että kunnioitan parlamenttia ja keskustelua. En näe tarvetta siitä keskustella enää. Toivon, ettei ole tarpeen, koska se ei vie mihinkään.

Sen lisäksi olen sanonut, että me olemme valmiit asettamaan toimikunnan miettimään kielten opetusta, miten voidaan monipuolistaa opetusmateriaalia, motivoida nuoria lukeamaan enemmän kieliä. Näin olen sanonut pari kertaa. Mutta minä en näe syytä asettaa komiteaa miettimään nuorisoasteen koulutusta tässä vaiheessa, kun kentällä on pitkälle menevä valmius ryhtyä kokeiluun. Minä puhuin nuorisoasteesta nimenomaan, kun ymmärsin, että sitä varten halutaan komitea. Tässä tilanteessa en näe tarvetta. Valitan, jos olen huonosti pystynyt esittämään ajatuksiani, minussa varmasti on vika eikä kansanedustajissa.

Ed. Ryynänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin haluan selvittää komitea-käsitettä. Tarkoitus on, että saisim-

me parlamentaarisen komitean pohtimaan peruskoulun sisällöllistä kehittämistä laajemminkin. Ministerin esittämä toimikunta kielten opetusta, sen tehostamista, sen menetelmien uudistamista pohtimaan on varsin hyvä ajatus.

Vielä haluan sanoa valinnaisuudesta sen, että valinnaisuuden pitää antaa toimia molempiin suuntiin. Valinnaisuuden on annettava mahdollisuus myös niille, joilla on vaikeuksia kielten oppimisessa, säilyttää kuitenkin halu myöhempiä opintoja varten, myös myöhempiä ruotsin kielen opintoja varten. Silloin on tärkeää, että sitä halua ei viedä siinä vaiheessa, kun kahden oppilaalle vieraan kielen oppiminen tuntuu ylivoimaiselta.

Ed. Lax: Fru talman! Också jag skall tala om det svenska språkets betydelse, men jag tänker göra det på finska. Och varför det? Jo för det är ju de finskspråkiga som har mest att vinna på att också komma till rätta på svenska.

Arvoisa puhemies! Miksi järkevät ihmiset puhuvat vain pakkoruotsista vieläpä ilman lainausmerkkejä eivätkä mitään lahjaruotsista? Nyt tähän pitää vielä liittää, että ed. Ryynästä lukuunottamatta. Olen hyvilläni, että hän on ottanut onkeensa aikaisemmin käymiämme keskusteluja.

Ensin kun tämä sivistysvaliokunnassa käynnistynyt kielikeskustelu alkoi, minä tunsin jonkinäköistä vastenmielisyyttä sitä kohtaan ja ihmettelin, mitä nyt tässä. Tilannehan on se, että viime vuosien varrella olemme pystyneet lehtien palstoilta lukemaan mitä ihmeellisimpiä ylilyöntejä ja vääristelyjä ruotsin kielestä ja sen oppimisen merkityksestä. Kuvittelin, että tällaista jälkeä tästäkin sitten tulee. Mutta sitä mukaa, kun keskustelu on edennyt, olen vain voinut todeta, että se on ollut varsin virkistävää, ja harvoin on suomenkielisten tahoilta niin paljon järkeviä ajatuksia ruotsin kielen suhteen tullut esille kuin tämän keskustelun yhteydessä.

Kun muutkin ovat lainanneet taannoisia lehtikirjoituksia, niin minäkin ajattelin aloittaa Aamulehden pääkirjoituksesta 14.11. Se on mielestäni varsin järkevä. Yhdyn siihen melihyvin: ”Mikä se sellainen maa on, jossa ei opeteta ja opiskella maan kansalliskieliä?

Eduskunnan sivistysvaliokunnan ”muhivat” pakkoruotsin vastaiset hankkeet ovat Suomen edun vastaisia. Suomella on yhdentyväs-sä Euroopassa merkitystä vain yhtenä Pohjoismaista, ei omana impivaaranan. Ruotsi on siltä, joka yhdistää meidät muihin Pohjoismaihin. Ruotsin kieli on edelleen, eikä muutosta ole näkyvissä, suomenkielisille tärkein vieras kieli. Se ei sulje pois muitten kielten ja niitten opiskelemisen tärkeyttä. Sivistysvaliokunta kulkee selkä edellä tulevaisuuteen, jos se kansainvälistyvissä maailmassa haluaa vähentää kielten opiskelua.”

Meillä suomalaisilla on paha tapa sulkea silmämme siltä, miten maailma meidät näkee. Tai pitäisikö sanoa, että meillä on huono kyky nähdä ja ymmärtää, miten huonosti meidät maailmalla tunnetaan. Olen syvästi huolestunut siitä tavasta, jolla sivistysvaliokunnan enemmistö nyt on halunnut käsitellä toista kansalliskieltämme ruotsia. Sillä on näet suuri merkitys, millaiseen karsinaan muu maailma panee meidät kansakuntana.

Omasta kokemuksestani vientiteollisuudessa samoin kuin nyt politiikassakin olen voinut todeta, että siellä, missä suomalaiset osataan lukea skandinaaviseen kulttuuripiiriin, meidät myös osataan yhdistää korkeaan sivistystasoon ja tekniseen osaamiseen. Skandinaavinen kulttuuriperintömme onkin tämän vuoksi eräs parhaimpia pääsylippujamme tärkeisiin kansainvälisiin yhteistyöhankkeisiin. Monet tutkimukset ja näytöt valitettavasti vain osoittavat, että liian harvoin edes Länsi-Euroopassa meidät yhdistetään tuohon tosiasialliseen kulttuuripiiriimme.

Kuva meistä on maailmalla valitettavan epäselvä tässä suhteessa. Tämä tietysti johtuu siitä, että ruotsi ei elä riittävän vahvasti suomenkielisen väestömmme keskuudessa. Miksi Suomi ei muiden länsieurooppalaisten maiden tavoin aikanaan saanut kutsua Euren korkean teknologian yhteistyöhön? Ei ihme, koska pari vuotta sitten tehty selvitys paljasti, että ranskalaiset liikemiehet samaisivat meidät lähinnä jugoslavalaisiin, portugalilaisiin ja unkarilaisiin, eivät suinkaan skandinaaveihin.

Voiko kukaan kuvitella, että Kanada olisi voinut säästötoimenpiteenä edes harkita Kööpenhaminan, Oslon tai Tukholman suurlähetystönsä lakkauttamista? Suomen osalta oli käydä näin parin syrjäisen kehitys-

maan rinnalla muutama vuosi sitten. (Ed. Pystynen: Kuitenkin täällä on 20 vuotta luettu pakkoruotsia eikä se silti auta!) — Niin, totesin, että ruotsin kieli ei elä riittävästi suomenkielisten keskuudessa. Täällähän on, niin kuin totesin, tullut esille myös hyvin paljon järkeviä ajatuksia, ja kun ne alkavat levitä Suomen kansan keskuuteen, niin eiköhän se motivaatiokin siitä parane. Olen myös pannut merkille, että sivistysvaliokunnan puheenjohtaja eduskunnan puhemiehenä ollessaan hyvin lyhyessä ajassa erittäin tehokkaasti nosti omia valmiuksiaan puhua ruotsia. (Ed. Pystynen: Kiitos!) — Motivaatiosta on kyllä paljon kiinni. (Ed. Pystynen: Ihan vapaaehtoisesti!) — Parempi myöhään kuin ei milloinkaan.

Sitten vielä Eureka ja Kanadan Suomen suurlähetystöstä. Vain viime hetken diplomaattinen ryntäys onnistui pelastamaan Suomen mukaan Eurekaan ja estämään tuon suurlähetystön sulkemisen. Täpäällä oli kahden kansallista omanarvontuntoamme pahasti kolhivan katastrofin välttäminen. Tällaisista hälyttävistä signaaleista tulisi maassamme ottaa oppia, eikö niin, ed. Pystynen? (Ed. Pystynen: Oppia on aina hyvä ottaa!)

On mahdotonta luoda kuva meistä skandinaavisen kulttuurin kantajina, ellei skandinaavinen kieli, ruotsi, elä maassamme. Ei siis riitä, että meillä on pieni ruotsinkielinen väestö. Ruotsin kielellä on oltava riittävästi sijaa myös suomenkielisten keskuudessa.

Miten on muuten mahdollista, että Suomi on saanut äänensä hyvin kuuluviin eräissä kansainvälisissä yhteyksissä ja haltuunsa korkeita virkoja esimerkiksi YK:ssa? Olisiko tämä ollut mahdollista ilman saumatonta yhteistyötä muiden Pohjoismaiden kanssa? Mieleeni tulee Lontoon suurlähetystössämme muutama vuosi sitten palvellein nuoren suomenkielisen virkamiehen toteamus. Hän sanoi ruotsin kielen tärkeimmäksi työvälineekseen siellä. Miksi? Siksi, että skandinaavisissa suurlähetystöissä kaikilla tasoilla suoritetaan yhteistä edunvalvontaa, ja siksi, että me suomalaiset olemme tervetulleita tuohon saumaan edellyttäen, että toimimme ruotsin kielellä. Kyllä me ymmärrämme, mitä me voitamme edunvalvonnassa, jos ja kun pääsemme jakamaan resursseja pohjoismaisten veljeskansojemme kanssa.

Haluan samalla kumota erään varsin yle-

sen harhakuvitelman, joka liittyy englannin kielen käyttöön pohjoismaisessa kanssakäymisessä samoin kuin tähän liittyvän pahan-suovan huulen. Sanotaan usein, että ruotsin oppiminen maksaa turhaa vaivaa ja jopa, että voimavarojen sitominen ruotsin kieleen maassamme vie kohtuuttomasti verovaroja. On kuitenkin muistettava, että valtaosa muissa Pohjoismaissa harjoitetun kehittämistyön tuloksista ja siellä tehdyistä oivalluksista kirjataan skandinaavisella kielellä, ei suinkaan englanniksi. Kuka on niin viisas, että osaa laskea, paljonko on maksanut sellainen Suomessa suoritettu kehittämistyö, joka kätevästi olisi ollut siirrettävissä meille ilmaiseksi muista Pohjoismaista, mutta puutteellisen ruotsin taidon vuoksi on jäänyt saamatta?

Olen minäkin sitä mieltä, että pakko ei aina ole oppimisen kannalta hyvä. Minun olisi kuitenkin helpompi ymmärtää sivistysvaliokunnan enemmistön kanta, mikäli samalla tehtäisiin innokkaasti valistustyötä edellä esittämieni ajatusten puolesta. Pelkkä puhuminen pakkoruotsista päinvastoin jo heijastaa kielteistä asennetta kansallisaarrettamme kohtaan ja antaa simplistisen leiman ja näennäisarvon vapaaehtoisuuden ja valinnan vapauden nimissä esitetyille perusteluille. (Ed. Pystynen: Ei valiokunta ole puhunut pakkoruotsista kertaakaan!) — Mutta keskustelua siitä on kyllä ylläpidetty. — (Ed. Pystynen: Valiokunta ei niin puhu!) Mutta niin kuin totesin, keskustelu on kääntynyt virkistävään suuntaan ja parempaan päin.

Suomi ja sen vähemmistö kielilainsäädäntöineen on pikkuhiljaa tulossa tutuksi Euroopan mallimaana nyt, kun eri puolilla maanosamme haetaan mallia eri kansallisuuksien olojen järjestämiseksi. Ajatellaanpa vain Romanian unkarilaisia. Nyt käytävän keskustelun lopputulos saatetaan pahassa tapauksessa — tietysti riippuen siitä, mihin se päättyy — noteerata väkevänä ja Suomen kansalle vahingollisena signaalina muualla Euroopassa.

Tähän sopiikin lopuksi liittää muutama ajatus, nimittäin Hufvudstadsbladetin pääkirjoituksessa vuosi sitten 5.12. todettiin Rafael Paron kynällä seuraavaa: ”Eräillä Eurooppa-intoilijoilla on onneton taipumus yrittää paeta skandinaavisten kielten tuomia ongelmia. Näitä ihmisiä vielä melkein pärmittää se historiallinen lataus, jota Ruotsin

vallan aika ja ruotsin kielen vaikutus ovat merkinneet tämän maan kannalta. Mitä hyötyä Pohjolasta ja ruotsin kieleen liittyvästä, kun meillä on Eurooppa? Samantapaisia ilmiöitä oli myös 1930-luvulla. Mutta kun suuret ratkaisut lähestyivät vuosikymmenen lopussa, oli ilmeistä, ettei meitä Keski-Euroopassa luettu Euroopan taikka Pohjolan karsinoihin, vaan Baltian maiden seuraan. Venäläisiä emme ole. Täysmittaisia EY-eurooppalaisia meistä tuskin tulee. Baltteja emme halua olla. Olkaamme pohjoismaalaisia!”

Ed. Pystynen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On kyllä todella käsittämätöntä, miten on mahdollista, että tietyt asiat eivät tunnu menevän perille, eivät mil-lään. Tämän keskustelun aikana on moneen kertaan tuotu esiin ja valiokunnan mietinnön perusteluissakin sanotaan aivan selvästi, että valiokunnan enemmistön kanta tarkoittaa ruotsin kielen harrastamisen motivaation lisäämistä Suomessa ja sen kautta myös sen osaamisen edellytysten parantamista. Siitä huolimatta puheenvuorossa toisensa jälkeen väitetään, että tällä halutaan heikentää ruotsin kielen asemaa Suomessa.

Minusta on käsittämätöntä, että ilmeisesti vielä tämänkin jälkeen, vaikka minä sen nyt tässä sanon, monen kerran, sama väite tullaan esittämään hetken päästä mitä ilmeisimmin uudelleen. Kyllä luonnollista on, että me annamme erittäin suuren arvon pohjoismaiselle yhteistyölle, pohjoismaiselle kulttuuriperinteelle, Suomen kaksikielisyydelle ja haluamme, että suomalaiset harrastavat ruotsin kieltä, mutta pakko ei ole oikea keino, jolla sitä edistetään. Sehän on nähty. Ei Suomen kansan ruotsin kielen taito ole tämän pakon avulla parantunut. Todennäköistä on, että vapaaehtoisuuden tietä se paranee.

Sen sijaan mitä ilmeisimmin, kun me teemme mahdolliseksi osalle Suomen koululaisia, sanotaan vaikka sille 15—20 prosentille edes valita vaikka vain yksi vieras kieli, olkoon sitten ruotsi tai englanti tai jokin muu, jota he voivat harrastaa, niin jos otetaan kielipoliittinen aspekti, sillä me heikennämme Suomessa valitettavasti olevaa ruotsin kielen vastaisuutta.

Ed. Lax (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kaikkea hämmästyä tuskin tämä

keskustelu hälventää, mutta minä tietysti myös hämmästelen sitä, että se asia ei ole mennyt perille, että muuttuvassa Euroopassa — ottaen huomioon, että kovaa markkinointia ruotsin kielen puolesta, mihin tässä vannotaan, ei ole vuosiin harrastettu — ne kannanotot, joihin sivistysvaliokunnan enemmistö on päätenyt, tulkitaan väkevänä signaalina meidän maamme ulkopuolella. Myös on huomattu, että suuri osa meikäläisiä täällä on tulkinnut ne samoin ruotsin kielen heikentämisenä.

Sitten voidaan tietysti olla eri mieltä siitä, mikä on hyväuskoisuutta ja mistä motivaatio lähtee, mutta motivaatio lähtee kyllä vasta silloin, kun todellakin valtakunnassa tajutaan tämän kielen merkitys. On hyvä, että tämän keskustelun myötä on virinnyt myös markkinointihomma.

Opetusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Kun ed. Pystynen väittää, että vähentämällä kielten lukumäärää yläasteella tekemällä ruotsin kieli vapaaehtoiseksi halutaan nostaa motivaatiota lukea ruotsia, en epäile hänen motiivejaan. Kyllä minä uskon, että hän on tätä mieltä. Minä olen vain toista mieltä. Siinä se ero on. Minä olen sitä mieltä, että jos vähennetään kielten lukumäärää, niin kielitaito pienenee kansan keskuudessa, ja minä olen myös sitä mieltä, että jos ruotsin kieli tehdään vapaaehtoiseksi, motiivointi ei kasva, vaan pienenee. Minä olen sitä mieltä. Tästä vallitsee erilaisia kantoja. Kun varmasti käy niin, että ainakin vain osa niistä, jotka tänään lukevat ruotsia, lukisi sen jälkeen, totta kai niiden, jotka hallitsevat ruotsia jonkin verran, määrä pienenee. Jos se on päämäärä, on sanottava, että näin on.

Minusta jos halutaan keskustella pakollisista aineista peruskoulussa, silloin pitää tehdä se laajemmin. Minä olen yllätynyt siitä, että aloitetaan kielistä ja vähennetään kielten lukumäärää, kun maailma kansainvälistyy, kun tarvitaan enemmän kielitaitoa. Siitä syystä me haluamme ministeriössä kehittää kielten opetusta ja tehostaa sitä, jotta sitä kautta voidaan saada lisämotivaatiota. Minä ainakin uskon, että se on parempi tie kuin se, että vähennetään kielten lukumäärää ja tehdään niitä vapaaehtoisiksi.

Ed. Uosukainen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Vieläkin muistuttaisin

siitä seikasta, että kun meillä on tehty valintakokeilu yläasteilla aikanaan, tuolloin 60 prosenttia valitsi täksi ainoaksi kieleksi ruotsin, ja luku ajatellen sitä, miten se toimisi esimerkiksi jatko-opintojen kannalta, on aika luonnollinen. Olen varma siitä, että kyllä suomalaiset nuoret ja suomalaisten nuorten vanhemmat osaavat valita kielensä, kun on tilaisuus valita, niin kuin nyt opetusministeriöstä on tullut varsin hyviä ehdotuksia. Meillä on jo mahdollisuus ensimmäisen kielen jälkeen valita toinen kieli, ja näin olisi joka tapauksessa: kolmannella ensimmäisen kerran ja sitten viidennellä ja sitten seitsemännellä ja sitten kahdeksannella. Minä kyllä kummeksun, jollei siinä meille tärkeä, ruotsin kieli olisi mukana jo monentenakin kielenä, ja nimenomaan siitä syystä, että se olisi vapaaehtoinen, opiskelun laatu voisi korvata määrän.

Minulle ja kokoomuksen sivistysvaliokuntaryhmällekään tämä kuvio ei ole mikään intohimoasia ollenkaan. Me olimme sitä mieltä, että koko tuonkin ainevalikoiman valikko pitäisi pitää mahdollisimman avoimena, jotta kaikki voisivat opiskella taipumustensa mukaan, ja meidän nimenomainen tarkoituksemme oli edistää kielen opetuksen laatua ja tehoa. Arvoisa ministeri, teidän esittämänne lisäkohdat ovat myös meidän sekä puheenvuoroissamme että kannanotoissamme olleet mukana. Didaktiikka ja muu asia tulee ehdottomasti mukaan tähän lisäksi.

Ed. Pystynen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Norrbackille haluan todeta, että ei ole tarkoitus vähentää opetettavien kielten lukumäärää. Ei sellaista ole ehdotettu, päinvastoin. Samalla kun pakollisuutta vähennetään, niin sanotaan, että kunnan kieliohjelman mukaan oppilas voi valita useamman kielen jo yläasteen opinnoissaan, ja tätä nimenomaan toivotaan.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Koulutus ja sen tukemana kasvaminen tähtäävät aina tulevaisuuteen. Samalla kun tulevaisuuden haasteeksi ymmärretyt tiedolliset näkökohdat otetaan koulutuksen suunnittelussa huomioon, on kyettävä ottamaan huomioon etniset ja kulttuureihin liittyvät vaatimukset. Elämme aikaa, mitä voidaan toisaalta luonnehtia teknologisen edistymisen ja

yhdentymisen ajaksi, mutta toisaalta sille on tyypillistä paikallisuuden korostuminen. Etniset vähemmistöt ja paikalliskulttuurit korottavat ääntään oikeuksiensa puolesta. Vaaditaan kieli- ja kulttuuriautonomioita. Samalla kun satelliittikanavat pyrkivät yhdenmukaistamaan kulttuuria, paikalliset radio- ja tv-asemat pyrkivät pitämään paikallisia erityispiirteitä pinnalla.

Opetuksen ja oppilaitosten kansainvälisyydessä on myös paineita aivan yhtä hyvin kyläkoulujen säilyttämiseksi pienilläkin oppilasmäärillä. Pakolaisten ja siirtolaisten vastaanoton hyväksyminen on tuonut suomalaisen koululaitokseenkin aiempaa enemmän oppilaita toisista kulttuureista. Voidaan aiheellisesti kysyä, että jos poliittinen vaino, absoluuttinen köyhyys ja/tai ympäristökatastrofi on pakottanut jättämään kotiseudun, niin onko kohtuullista ja humanitäärisesti hyväksyttävää, että henkilö joutuu kaiken tämän koettuaan vielä voimakkaan toisen kulttuuriin pakkosopeuttamisen kohteeksi.

Syntynyt ongelmatilanne voidaan kiteyttää pohdiskeluksi erilaistumisen ja yhdenmukaistumisen välisestä dynamiikasta. Pitäisikö yhdentymisen talouden alalla merkitä samalla muuta yhdenmukaistumista vai onko moninaisuudelle, pluralismille, sijaa kaupan ja liikkumisen esteiden vähentämiseen tähtäävässä maailmassa? Olisiko arvokkaampaa ja jopa turvallisempaa, että Eurooppa olisi erilaisten kulttuurien ja kulttuuripiirien mosaiikki kuin että se olisi massamedioiden henkisesti hallitsema paikallis- ja etnisten ryhmien kulttuurien tukahduttaja.

Arvoisa puhemies! Euroopan neuvosto on mielestäni nähnyt oikein tulevaisuuden hahmottamalla monikulttuurisuudesta lähtevää kasvatusideaa. Koululaitokseen sovellettuna tämä merkitsee, ettei tulevaisuuden koulu voi olla kaikille samanlainen yhtenäiskoulu, vaan koulun on muututtava pluralismin idean mukaan moninaiskouluksi. Tämä merkitsee koko joukon periaatteita hyväksymistä.

Jos yhteiskunta hyväksyy tavoitteekseen syrjinnän ja eriarvoisuuden poistamisen ja tukee vähemmistöjen oikeuksia eli kahdella sanalla ilmaistuna hyväksyy erilaisuuden, niin tietysti koululaitoksen on otettava tämä huomioon omassa työssään. Senkin on hyväksyttävä samat tavoitteet ja periaatteet.

Koulu ei saa toteuttaa kulttuurista väkivaltaa vähemmistöjä kohtaan.

Kun koulu siirtyy sulauttamisesta moninaisuuden hyväksymiseen, koulutuksessa itessään lähdetään oppilaiden omasta kulttuurista ja kokemusmaailmasta. Lähtötilanteessa esikoulussa opetus tulisi antaa oppilaan omalla äidinkielellä. Myöhemmässä opetuksessa otetaan niin ikään huomioon vähemmistöjen kieli, kulttuuri ja elämänotot. Juuri näinhän me olemme toivoneet ruotsalaisten toimivan Ruotsissa asuvien suomalaislasten koulutusta järjestettäessä. Suomalaislapsen on Ruotsissa hyvä olla tietoinen suomalaisesta omasta kulttuuristaan, kuten esimerkiksi Suomessa asuvan vietnamilaislapsen omasta vietnamilaisesta kulttuuristaan. Vietnamlaislasten opetusohjelmaan on syytä kuulua äidinkieli ja oman maan historia. Ehkä ei olisi pahitteeksi sekään, että esimerkiksi oululaiset lapset tuntisivat myös Vietnamin kulttuuria, kun Oulussa asuu jo merkittävä vietnamlaisista koostuva yhdyskunta.

Arvoisa puhemies! Tämä periaate voidaan nähdä laajemminkin. Euroopan neuvosto on todennut kannanotossaan, että monikulttuurisuus merkitsee kasvatuksessa kaikkien lasten saattamista tietoisiksi Euroopan etnisestä moninaisuudesta, kaikkien kulttuurien iteisarvon hyväksymistä ja tiedon jakamista eurooppalaisten yhteiskuntien alkuperäisistä eroavuuksista. Kun nämä tavoitteet on käytännössä omaksuttu, on hyvä pohja myös eri kulttuurien keskinäiselle vuorovaikutukselle. Opetus voi jo sinänsä rohkaista tällaiseen vuorovaikutukseen. Se puolestaan suoranaisesti poistaa syrjinnän.

Tämä tavoitteenasettelu edellyttää periaatteiden hyväksymisen jälkeen aktiivista työtä ja käytännön tasolla lisää resursseja. Tarvitaan erityiskursseja ja tukitoimia, jotta ihanteelliset päämäärät muuntuisivat arkitodellisuudeksi. Tämä resursointi on otettava huomioon jo silloin, kun esimerkiksi päätökset pakolaisten otosta tehdään. Opettajilta tämä uusi tilanne vaatii paljon, myös uutta asennoitumista opetustyön tavoitteisiin ja menetelmiin. Opettajan on kyettävä seuraamaan oppilaiden oppimisvalmiuksia ja suhtautumistapoja eri tilanteissa ja sopeutettava opetuksensa näiden havaintojen mukaan. Itse opetussuunnitelmien tulee olla riittävän joustavia.

Moninaiskoulun suurimpia ongelmia ovat oppilaiden kulttuuritaustoista johtuvat erot arvoissa, asenteissa ja tunnetason reaktioissa. Tiedolla, sen hankkimisella ja siirtämisellä on suuria eroja eri kulttuureissa. Yhteistä voisi ajatella olevan, että olennaista on oppia tekemään oikeita kysymyksiä, kuten olen lukuisia kertoja tältä paikalta aiemminkin todennut. Opetuksessa pitäisikin laittaa erityistä painoa kysymyksenasetteluvalmiuden kehittämiseen. Tähän liittyy olennaisesti opettajien ja hallintohenkilöiden kyky viestittää aikeistaan niin, että viesti tulee oikealla tavalla ymmärretyksi vähemmistökulttuurien taholta.

Euroopan yhteisö kehotti jo vuonna 1984 jäsenvaltioitaan uudistamaan opettajankoulutusta koskevaa lainsäädäntöä sellaiseksi, että se ottaa monikulttuurisuuden vaatimuksen huomioon. Tämä suositus on myös johtanut käytännön toimenpiteisiin useissa EY-maissa. Vaikka monikulttuurisuus on tunnetusti EY-maissa toisen tason ilmiö kuin meillä täällä Suomessa, on Suomenkin seurattava mukana kehityksessä, kun se kerran on hyväksynyt sen, että toisista kulttuuripiireistä voidaan siirtyä tänne pysyvästi asumaan.

Arvoisa puhemies! Monikulttuurisuuden huomioon ottava koulutusjärjestelmä on selvästi luonteeltaan oppilaskeskeinen. Lähtökohtana ovat oppilaan yksilökeskeiset taustat ja samalla myös lähtökohdat. Oppisälöissä joudutaan tukeutumaan jopa eräänlaiseen "mittatilaustyöhön". Opetusmenetelmiä joudutaan jo tästä syystä voimakkaasti kehittämään, jotta tehtävästä kunnialla selvitäisiin.

Samalla kun opetusmenetelmiä kehitetään monikulttuurisuutta silmälläpitäen, joudutaan niitä samassa hengessä kehittämään myös ajatellen juuri lukemaan opettelevia nuoria koululaisia. Heilläkin on suuria keskinäisiä valmiuseroja. Joka kolmas lapsi osaa lukea 7-vuotiaana kouluun tullessaan ja vielä yleisempi on kirjallinen laskutaito. Näiden osaajien rinnalla on ekaluokalla joukko oppilaita, joilla on näiden perustaitojen oppimisessa ongelmia vielä ekaluokan kevätlukukaudella. Vaikka nuorilla koululaisilla on yksilöllisiä valmiuseroja kyvyssä vastaanottaa ja jäsentää opittavaa ainetta, lasten omaa panosta tavoitteiden asettelussa ei saa kenenkään osalta aliarvioida. Toinen lapsi vain

tarvitsee oppiakseen leikinomaista, konkreettista työskentelyä toisen jo omaksuessa tietoja paljon käsitteellisemmällä tavalla. Tämä on vain tiedettävä ja otettava opetuksessa huomioon. Koulun on kyettävä lähestymään lapsia heidän yksilöllisistä valmiuksistaan lähtien. Niin sanotuilla vaihtoehtopedagogiikoilla on paljon annettavaa meidän peruskoulullemme. Näitä kouluja koskeva laki onkin saatava pian eduskunnasta vahvistetuksi ja edelleen pian voimaan.

Arvoisa puhemies! Lopuksi kiinnitän huomiota erääseen näkökohtaan aikuiskoulutuksessa. Helsingin yliopistossa aloitettiin maataloustieteellinen täydennyskoulutus jo 1960-luvun lopulla. Uutta tietoa maataloudesta ja sen harjoittamiseen vaikuttavista tekijöistä on jaettu menestyksellä agronomeille jo pari vuosikymmentä. Sitten aikuiskoulutusta antavia yksiköitä on perustettu myös maaseudulle. Ilmiselvä tarve täydennyskoulutukseen, kuten myös avoimen korkeakoulun opetukseen, on.

Ongelmaksi onkin muodostumassa se, kuka opettaa ja mistä saadaan riittävät opettajavoimat. Yliopistojen ja korkeakoulujen professorikunnalla on tarpeeksi tekemistä, kun se hoitaa opetusvelvollisuuden mukaisen opetuksen, hallinnon ja tutkimustyön. Korkeatasoiseksi vajaakäyttöiseksi resurssiksi jää tällöin dosenttikunta. Edellinen opetusministeri teki suuren poliittisen virheen ryhtyessään rusikoimaan dosenttilaitosta. Tuo virhe on vielä korjattavissa. Dosenttilaitos on saatava siihen asemaan, mikä sille on perinteisesti kuulunut Helsingin yliopistossa. Kun näin menetellään, dosentit ovat valmiit osallistumaan myös aikuiskoulutukseen ja tällä tavalla edesauttamaan aikuiskoulutuksen edistymistä tässä maassa.

Ed. Savolainen: Arvoisa puhemies! Pakkoruotsiksi nimetty koulun kielivalikoiden keskustelu varasti shown koulupoliittisessa keskustelussa välittömästi valiokunnan mietinnön tultua julkisuuteen. Usein käy juuri niin, että kehityskeskustelussa jokin suhteellisen pieni asia kokonaisuudesta nousee kohtuuttoman keskeiseksi. Kansan keskuudessa pakkoruotsikeskustelua on vielä käyty väärinymmärrettyjen tietojen pohjalta. Laajasti on ymmärretty, että kyseessä olisi ruotsin kielen opiskelun poistaminen lukiosta ja ylioppilaskirjoituksista. Taka-alalle on jää-

nyt todellisuus: kyseessä on keskustelu vain ruotsin kielen valinnaisuudesta yläasteella. Käytännössä valinnaisuus ei edes toimi, koska lukioon aikovat "valitsevat" ruotsin, koska se on lukiossa pakollinen.

Keskustelu täällä on kuitenkin onneksi suuntautunut laajasti keskusteluksi nuorisosasteen ja ammattikorkeakoulun kokeilusta. On menossa kädenvääntö siitä, millaista koulutuspolitiikkaa ensi vuosituhannella tässä maassa harjoitetaan. On tietysti ymmärrettävää, että hallitusyhteistyössä kokouksen kanssa sosialidemokraatit ovat törmänneet kokouksen oikeistosiiven hallitusyhteistyöjarrutteluihin. Niin on käynyt sekä maa- että asuntopolitiikassa. Nyt kokouksen oikeistosiiven jarrutus on siirtynyt myös koulutuspolitiikkaan, jossa yritetään estää järkevien ratkaisujen kokeileminen ja romuttaa nuorisosasteen ja ammattikorkeakoulujen kokeilut. Mielenkiintoista on se, että kokoomus aikoo päästä tavoitteeseensa oppositiopuolueiden tuella.

Eduskunnan sivistysvaliokunta on mietinnössään niukalla enemmistöllä tyrmännyt nuorisosasteen koulutuskokeilun, josta hallitus on ollut yksimielinen keväällä antamassaan selonteossa. Selonteossa ei puututa yksityiskohtiin eikä puhuta keskiasteen tutkintomalleista, joten sivistysvaliokunta onkin antanut mietintönsä näiltä osin hallituksen valmisteilla olevasta kokeilulakiluonnoksesta eikä selonteosta.

Mielenkiintoista on myös se, että kentällä tapahtuva suunnittelutyö on hyvin porvarillisvetoista, sillä sosialidemokraattisia virkamiesvalmistelijoita ei juuri ole. Kun sivistysvaliokunta tavoittelee valinnan mahdollisuuksien lisäämistä, niin todellisuudessa valiokunnan pieni enemmistö rajaa rajusti koulutuksen valinnan mahdollisuuksia vastustamalla yhdistelmäutkintoja tulevaisuuden tutkintomallina. Kokeilun tulee olla todellista ja eri vaihtoehtoja vertailevaa. Lopulliset johtopäätökset tulevaisuuden tutkintomalleista tehdään vasta kokeilun tulosten perusteella. Korostan vielä sitä, että lukiota ei olla romuttamassa eikä ylioppilastutkintoa poistamassa. Se säilyy edelleen tiedekorkeakouluihin johtavana tutkintona.

Socialidemokraattisena hallituspuolueen edustajana kysynkin: Onko tässä kokouksen käyttäytymisessä kyse nyt vain pienestä sivistysvaliokuntaan pesiytyneestä

fraktiosta vai onko tultu hallitusyhteistyössä hyvin perimäisten kysymysten äärelle, jolloin pitkään harjoitetun tasa-arvoiseen koulutuspolitiikkaan tähtäävän mallin rinnalle kokoomus tuo elitistisen, vain parempiosaiten eduista kiinnostuneen koulutuspolitiikan?

Arvoisa puhemies! Muutama poiminta vielä sivistysvaliokunnan mietinnöstä. Sivistysvaliokunta on ottanut kantaa varsin merkittävästi moniin keskeisiin ja arkoihinkin kysymyksiin. Sellainen on mm. kannanotto opettajien työaikajärjestelmän kehittämiseksi kokonaisaikajärjestelmän suuntaan. On hämentävää kuulla OAJ:n puheenjohtajan Ranteen jyrinät valiokunnan vaalikuumeesta ja uhkailut lakolla. Kertoivatpa lehtitiedot Ranteen todenneen OAJ:n valtuuston kokouksessa, että sivistysvaliokunnan kannanotot ovat saaneet veret seisahtumaan. Joko OAJ:lla ei ole halua tai — vielä pahempi — kykyä nähdä koulun, tärkeimmän instituutimme, kehittämispaineita.

Ammattijärjestöllä ei ole nyky-yhteiskunnassa oikeutta katsella vaikutusalueitaan vain työpaikkana, vaan yhteiskunnan osana. Erityisesti asenne korostuu koulun vuorovaihdutusta ja kasvatustyysijaa tulevaisuudessa koskevassa keskustelussa. Opettajajärjestöjen tulisi pyrkiä ottamaan kollektiivista vastuuta koulun kehittämisestä ja tuoda yhteinen kantansa kehittämiskeskusteluun. Nythän me kansanedustajat olemme eri aineenopettajien mielipiteiden kohteena; yksi korostaa yhtä ja toinen lyö sitä korvalle. Tavoitteiden pirstoutuminen leimaa opettajien koulukeskustelua. Sillä taholla puuttuu keskinäinen kunnioitus ja kollektiivisen vastuun luominen ja kantaminen. Koulun kehittämispyrkimykseen sillä on perin kielteinen vaikutus.

Sivistysvaliokunta on painottanut mietinnössään kasvatusta. Tänä syksynä valmistui tutkimus, jonka mukaan kymmenentuhatta peruskoululaista lähtee yläasteen käyneenä täysin nollatulla itsetunnolla kohti aikuisuutta. Se on vakava tutkimustulos peruskoulun yläasteesta ja kertoo epäonnistumisesta. Ala-aste on selviytynyt hyvin tehtävästään ja löytänyt paikkansa onnistuneena osana koulujärjestelmässämme. Sen sijaan yläaste epäonnistuu merkittävästi työssään. Onnistumisen ilo, joka aikaisemmin mainitsemassani tutkimuksessa korostui itsetunnon perustekijänä, on hukassa peruskoulun yläasteella.

Joskus tuntuu siltä, että siellä ei viihtyisi kukaan, eivät edes hyvät oppilaat.

Yläasteella on erinomainen kyky karsia ala-asteen itsetunnon kasvutulokset. Oppilaat pirstoutuvat, eikä kukaan kannu vastuuta oppilaan kokonaisuudesta ja ihmisenä onnistumisesta. Opettajan koulutuksen kehittämisessä on tärkeintä miettiä yläasteen opettajien koulutuksen sisältöä. Jotta valio-kunnan toivoma kasvatuspainotteisuus voisi toteutua, on aineenopettajien koulutusta muutettava merkittävästi kasvatustiedepainotteiseksi.

Valiokunta on ottanut kantaa myös vammaisopetukseen korostaen mm. kuulovammaisten opiskelijoiden viittomakielen tulkien tarpeellisuutta ja edellyttää tulkien palkkaamiseen riittäviä määrärahoja. Valiokunta ei ehkä tiedä, että puute ei ole määrärahoista, vaan tulkeista. Tänä vuonna liki 20 kuuroa nuorta jäi vaille opiskelupaikkaa siitä syystä, että tulkkeja ei ole. Jokainen oli hyväksytty ammattioppilaitokseen, mutta tulkien puuttumisen vuoksi opiskelu ei voinut alkaa. Puute on todella suuri. Miten kuuro nuori voidaan paremmin integroida yhteiskuntaan kuin antamalla hänelle ammattikoulutus? Tulkkipuutteesta huolimatta tulkkikoulutusta ei sallita lisättäväksi, sillä tulkkipula on otettu työehtoneuvottelujen välineeksi ja unohdettu, että päällimmäisenä tulisi olla kuurojen opiskelijoiden oikeuksien. Kouluhallitus on ryhtynyt tulkien ammattijärjestöksi kantaansa muodostaessaan.

Arvoisa puhemies! Kasvatustehtävä on aikuisen tehtävä. Lapsi ja nuori on aina aikuisen vastuulla, aikuisen vastuun armoilla niin kotona kuin koulussa. Tämän päivän aikuiset ovat arvomaailmaltaan pirstoutuneita. He siirtävät mieluusti vastuun pois itseltään niin kotona kuin koulussa. Tulokset näkyvät lasten ja nuorten pahoinvointina.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitän ed. Savolaista hyvästä puheenvuorosta. Jäin kaipaamaan tietoa, mitkä olisivat lääkkeet yläasteen kehittämiseen ja peruskoulun sisällön uudistamiseen. Toivoisi, että jossakin vaiheessa saisimme siitä tietää.

Ed. Siuruainen: Arvoisa rouva puhemies! Koulutus on ihmisen varustautumista selviytymään mahdollisimman hyvin elämäs-

sään itsensä, yhteisön, kansakunnan ja ihmiskunnan kannalta. Onkin kysyttävä, ovatko koulutuksen eväät riittäviä ja ajantasaisia meillä Suomessa. Monet ongelmat kielivät uudistamisen tarpeesta. Koulutus keskeytetään usein, tutkintojen suoritusajat venyvät, hyvänkin koulutuksen saaneet jäävät monesti työttömiksi, motivaatio on usein liian alhainen, ja liian monet kaipaavat eläkkeelle parhaassa työiässään. Häiriökäyttäytyminen ja koulupinnaus ovat lisääntyneet. Yksilöiden persoonallisuudet ovat usein rikkonaisia. Kuitenkin ongelmista huolimatta Suomen koululaitosta voitaneen pitää yleisesti ottaen korkeatasoisena ja hyvänä, ainakin se on kehittämiskelpoinen.

Sivistysvaliokunnan mietintö hallituksen koulutuspoliittisesta selonteosta on pääsääntöisesti hyväksyttävä. Tässä yhteydessä haluan kiinnittää huomiota vain muutamaan yksityiskohtaan.

Valiokunta on aivan oikeassa siinä, että selonteossa ei kiinnitetä riittävästi huomiota koulun kasvatustehtävään. Selviytyminen elämässä edellyttää kaikilta henkistä ja taidollista kasvamista, ei niinkään tietojen ulkoa oppimista. Kaikissa koulumuodoissa tilojen ja välineiden hankkimisen sijasta pitäisi pääpaino asettaa opetuksen ja kasvatuksen sisällön sekä pedagogian kehittämiseen. Peruskoulua kaikkien kansalaisten alkukouluna tulee nyt kehittää sisällöllisesti yksilöiden ja ajan vaatimusten mukaisesti. Sama koskee keskiaistetta ja yliopistokoulutusta. Luovuuden tukeminen, innovatiivisuus ja persoonallisuuden kehittäminen ovat keskeisiä tavoitteita. Peruskoulun ainekoostumus on monille liian teoreettinen. Luovuus ja käden taidot jäävät taka-alalle. Valinnaisuutta ja eriyttämistä lisäämällä säästyttyisiin häiriöiltä ja koulutuksen tasapaistamiselta. Kun huippujen kyvyt jäävät hyödyntämättä ja heikoimpien on vaikea seurata opetusta, alttiut häiriökäyttäytymiseen lisääntyy.

Keskiasteen koulutuksessa tulee säilyttää teoriapainotteinen korkeakouluun valmistava lukio ja ammattikoulupainotteinen koulutus tässä vaiheessa erillään. Niiden välille on paikkakuntakohtaisesti pystyttävä rakentamaan yhteisiä usean koulun koulutusohjelmia. Lukiolaisen tulisi saada valita entistä enemmän tarpeellisia koulutusjaksoja esimerkiksi teknillisestä opistosta. Vastaavasti teknilliselle puolelle voisi ottaa lukion ohjel-

masta mm. kielten tai reaaliaineiden kursseja. Tämä saattaisi olla eräänlainen lähtökokeilu myös nuorisokoulua kohti.

Sen sijaan nuorisokoulua tässä vaiheessa en ole valmis hyväksymään. Liian kirjavan opetusaineksen yhdistäminen varsinkin pienissä kouluyksiköissä ei anna riittäviä valmiuksia yliopisto-opiskeluun eikä liiemmin ammattiin. Monet haluavat lyhyessä ajassa valmistua selkeästi ammattitehtäviin.

Kielten opetus vie suomalaisen koulustajasta leijonanosan, ja ongelmaksi jää muihin maihin verrattuna muun opiskelun suppeus. Tämän johdosta kielivalinnat tulisi tehdä erityisen huolellisesti. Peruskoulun yläasteella ehkä tulisi opiskella äidinkielen lisäksi kahta vierasta kieltä, joiden tulisi olla valinnaisia. Valinnaisuudessa tulisi harjoittaa varsin suurta harkintaa ja alueellista tarvetta. Kuitenkin valinnat olisi järjestettävä niin, että toisen kotimaisen kielen osaamisen taso säilyisi riittävänä. Pohjoismainen yhteistyö, jossa olen saanut olla mukana, on todella hyvin tärkeää suomalaiselle yhteiskunnalle.

Lukion kurssien valinnaisuutta tulee lisätä. Lukiovaiheessa nuorella pitää olla jo mahdollisuus suuntautua harrastuneisuutensa mukaisesti, sillä vastaavan ikäiset ammattikoulutukseen hakeutuneet ovat jo periaatteessa ratkaisseet ensimmäisen ammattinsa.

Ylioppilaskirjoitusten rakennetta on tarkasteltava erityisen kriittisesti. Oppilas voi laajimmillaan kirjoittaa kuusi ainetta, joista neljä on tällä hetkellä pelkästään kieliä. Kielet ovat yksilön tulevaa osaamista varten lähinnä välineitä, eivät niinkään jonkin alan syvällistä hallintaa. Pitäisikö kirjoituksissa antaa oikeus valita vieraan kielen tilalle esimerkiksi osa jaetusta reaaliaineiden tutkinnosta? Vaihtoehtoina voisivat olla humanistis- tai luonnontieteellispainotteiset reaali-tutkinnot. Ylioppilastutkinnossa voisi myös paneutua vaihtoehtoisesti vieläpä yhteen tai kahteen yksittäiseen reaaliaineeseen. Vaihtoehtoja pitäisi pikimmiten kehitellä edelleen.

Ammattikorkeakoulua pitää kehittää ilman kytkentää nuorisokouluun. En ymmärrä, miksi tämä kytkentä on tehty. Kokeiluja pitää käynnistää monipuolisesti ja uuden tyyppisillä koulutuskytkennöillä. Keskiasteen opiston nimenmuutos ammattikorkeakouluksi ei tuo mitään uutta. Samoin pitää luopua ajatuksesta paikata nykyistä korkeakoulujen alueellista verkostoa ammattikor-

keakouluilla ilman niiden selkeää sisältöä. Tässä ei aluepolitiikka saa mennä koulutuspolitiikan edelle. Ammattikorkeakouluun siirtymisen pitää merkitä myös opettajien uudelleen koulutusta ja uusia ainekokonaisuuksia. Uudistumista ei takaa kyltti seinässä, vaan toiminnan sisäinen kehittyminen.

Yliopistojen koulutuksen sisältöä pitää kehittää ja ajankohtaistaa. Toiminta ei voi jatkuvasti kasvaa ja laajentua, kuten korkeakouluissa usein ajatellaan. Yliopistojen tulee arvioida omat vahvuutensa ja tavoitteensa kansainvälisesti ja kansallisesti. Vanhaa painolastia on karsittava ja uusia aineksia kehitettävä. Korkeakouluille tulee antaa tulosvastuullista autonomiaa, joka riittävästi koordinoidaan kansallisesti päällekkäisyyksien estämiseksi. Yliopistojen ja elinkeinosekä kulttuurielämän yhteistyötä on lisättävä, jotta tieto siirtyy riittävän nopeasti tutkimuksesta tuotantoon ja hallintoon. Vuorovaikutukseen tulee liittyä koulutusta ja tutkimusta, mutta tämä ei saa horjuttaa yliopistojen perusroolia yhteiskunnassa.

Jatko- ja täydennyskoulutukseen sekä niihin liittyvään tutkimustoimintaan tulee erityisesti panostaa, kuten ed. Pulliainenkin toi esille. Hyvänä esimerkkinä on ollut yliopistojen toteuttama yrittäjä- ja kehittäjäkoulutus. Sen avulla on nopeasti pystytty uudistamaan elinkeinoelämää ja torjumaan katoavien ammattien työvoiman jääminen työttömäksi ja alueitten elinkeinoelämän yleinen heikentyminen. Yliopistojen tehtävänä on tuottaa korkeatasoisia toimintamalleja ja siirtää niitä muun koulutuksen käytettäväksi sitä myöten, kun mallit ovat valmiita.

Rouva puhemies! Nykyistä koulutusrakennetta tulee kehittää syventämällä koulutuksen sisältöä ja pedagogisia menetelmiä. Uusimpana elementtinä tulee olla joustavien koulutusohjelmien rakentamisen ja ammattikorkeakoulun kehittämisen muun korkeakoululaitoksen ja keskiasteen välimaastoon. Hyvä ja tasa-arvoinen kansanopetus edelleenkin lähtee meillä erityisesti peruskoulun sisällön tasapainoisesta ja tarpeet huomioivasta uudistamisesta.

Ed. Jansson: Värderade talman! Jag skall fatta mig kort i denna sena stund. Om Finland blir enspråkigt tror jag att min valkrets Åland inte därefter kan ha eller har representation i denna församling.

Arvoisa puhemies! Jos Suomesta tulee yksikielinen, niin luulen, että vaalipiirilläni Ahvenanmaalla ei tämän jälkeen ole tai voi olla edustusta tässä eduskunnassa.

Ed. Hacklin: Arvoisa puhemies! Valiokuntien mietinnöistä tuttua lausetta lainaten voi todeta, että koulutuspoliittinen selonteko on tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen. Se on pakottanut sekä sitä valmistelleet virkamiehet, hallituksen jäsenet että kansanedustajat havainnoimaan koulutuksen nykytilaa Suomessa ja pohtimaan tulevia kehitystarpeita ja kehityslinjoja. Se on myös tarpeellinen sekä koulutuksesta päättävälle kunnissa että koulussa työskenteleville. Selonteosta käyty keskustelu toivottavasti kirvoittaa koulutyön arjessakin uusia ajatuksia ja muuttaa asenteita.

Sivistysvaliokunnan asiantuntijakuulemisten perusteella itselleni jäi hyvin monenlaista evästä, mm. näkemys siitä, että koulutus Suomessa ei niinkään tarvitse lisää hallinnointia tai lisää tiedon määrää koulutuksen sisältöön, vaan uutta koulutusajattelua ja sen myötä uudenlaista asennoitumista.

Mielestäni liian vähän kiinnitetään huomiota koulutuksen tuloksiin. Tuloksena on monesti kasa irrallista, unohtuvaa tietoa, jonka käyttöarvo hyvin nopeasti jää vähäiseksi. Tuloksena on tietysti myös jatko-opintokelpoisuus ylempiin oppilaitoksiin ja ammatillisella puolella tietysti hyvä ammatitaito määrättyyn työhön. Mutta se, mitä puuttuu tulosten arvioinnista, ovat myönteiset oppimis- ja opiskeluasenteet. Nämä ovat minusta niitä tuloksia, joita nykyisen ja tulevan koulutusjärjestelmän pitäisi ehdottomasti myös tuottaa.

Opetustapahtuma koulussa on tänään, 90-luvulla, kun vuosi 2000 jo häämöttää, pääosin samanlainen kuin sanotaan, sata vuotta sitten. Opettaja opettaa keskimäärin 45 minuuttia kerrallaan, ja oppilaat oppivat — jos oppivat. Valiokunta oli yksimielinen sellaisesta päälinjasta, että on pyrittävä kokonaisvaltaisempaan, motivoituneeseen opetukseen ja oppimiseen. Samoin on pyrittävä koulun sisäisen työskentelyn muuttamiseen.

Tämä koulutuksen sisäisen muutoksen tarve on johtanut valiokunnan mm. korostamaan opettajankoulutuksen ja opettajien jatkokoulutuksen uudistamista. Uudistus ei tälläkään sektorilla saa merkitä lisää irrallista

tietoa, sitä pöntätään opettajankoulutuksessakin tänä päivänä ihan tarpeeksi, vaan uudistuksen on merkittävä kokonaisvaltaisuutta, kasvatuksen korostamista eri ikäkausina ja kykyä luoda koulun kontaktipintaa lisää muuhun yhteiskuntaan, esimerkiksi kohteihin, työpaikkoihin, erilaisiin yhteisöihin ja laitoksiin. Lyhyesti sanottuna muutoksen koulumaailmassa on mentävä koulujen sisälle aina arkirutiineista asenteisiin saakka, ja muutos lähtee tekijöistä, opettajista ja koulun henkilökunnasta, jotka tarvitsevat kaiken tuen, jonka voimme heille antaa, myös uudenlaista koulutusta.

Arvoisa puhemies! Opetusministeriön koulutusvision julkistamistilaisuudesta lähtien en ole voinut olla hämmästelemättä sitä kielteisyttä, jolla koulutuksen kehittämisajatuksiin on kokoomuksessa suhtauduttu. Finlandiatalon viimekeväisestä tilaisuudesta lähtien on tuntunut siltä, että ei voisi edes keskustella varsinkaan peruskoulun jälkeisen koulutuksen uudistamisesta. On yhdyttävä täällä jo kuultuihin toteamuksiin, että on kyse lienee oikeiston perinteestä: Vaikka aika muuttuu, mikään ei muuttua saa.

Kun yksimielinen hallituksen koulutuspoliittinen selonteko annettiin keväällä, tuntui perustellulta olettaa, että nuorisosteene kokeilujen ja ammattikorkeakoulukokeilujen suunnittelussa voidaan edetä. Valiokunnassa kokoomuksen vastustuksen lisäksi joutui vielä hämmästelemään keskustankin kokeilupelkoa ja vastustusta, vaikka aikaisemmin keskusta on koulutuspolitiikassa kannattanut uudistamista — viittaen vaikka peruskoulukokeiluihin ja peruskoulun toteuttamiseen.

Yhtynyt oikeisto on sivistysvaliokunnassa nimenomaan halunnut mietintöön mukaan kokeilua kieltävät lauseet, vaikka olisi riittänyt se, että mietinnöstä olisi jätetty pois mm. yhdistelmäutkintoasia ja käsitelty se tulevien kokeilulakien yhteydessä. Mietinnöllä kokoomus ja keskusta haluavat estää kokeilulakien aikaansaamisen ja kokeilujen käynnistämisen tilanteessa, jossa monissa kunnissa ja kouluissa on tehty jo pitkälle menevät suunnitelmat nuorisosteene ja ammattikorkeakoulujen kokeilemiseksi opetusministeriön jatkosuunnitteluluvan perusteella.

Tässä yhteydessä on minunkin puheessani sitaatti, kun täällä on niitä käytetty. Tämä on Helsingin Sanomien viimeviikkoisesta yleisönosastosta erään lehtorin kirjoituksen-

ta, joka hyvin kuvastaa niitä kommentteja, joita olen itse saanut sekä nuorilta että koulumaaailmassa työskenteleviltä:

"Heräsin, kun kuulin erään esityksen, jossa sanottiin koulutuksesta: Nykyinen ammattikoulutus on suunniteltu teollista yhteiskuntaa varten, lukio feodaaliyhteiskuntaa varten, eikä vielä missään ole koulutusjärjestelmää, joka olisi tehty tietovaltaista yhteiskuntaa varten. Käsitykseni mukaan idea lukion ja ammatillisen koulutuksen opetusohjelmien yhdistelemisestä on moderni, uudistusmielisintä, mitä koululaitoksessa on vuosiin tapahtunut. Uskoisin, että yhdistelmät olisivat hyvä ratkaisu juuri niille, joille lukio on liian raskas ja teoreettinen, mutta jotka eivät vielä ole selvillä tulevasta ammattilastaan. Uusi tutkinto olisi ratkaisu myös erityislahjakkaille ja keino yksilöllisiin opintoihin. Olen ymmärtänyt, että nyt olisi kyse uuden tutkintotyypin kokeilusta. Miksi ei uusia asioita saisi kokeilla? Olisi jo korkea aika etsiä malleja tulevaisuuden yhteiskuntaa varten. Se on nuortenkin parhaaksi. Hehän tulevaisuuden yhteiskunnassa elävät."

Nuorisoasteen uudistamisesta keskusteltaessa oli oikeiston taholta korostetusti esillä lukion ja ammatillisen opetuksen erillisuus. Toisaalta kuitenkin haluttiin puhua raja-aitojen madaltamisesta näiden koulumuotojen välillä, ja tämä onneksi tuli myös mietinnön linjaksi. Kuitenkaan ei voi välttyä vaikutelmalta, että raja-aitoja ei todella haluta madaltaa ja antaa nuorille valinnan mahdollisuuksia omista tarpeista lähtevien opinto-ohjelmien rakentamiseen.

Haluan tässä painokkaasti vielä kerran todeta, että ei selonteossa eikä mietinnössä ole haluttu muuttaa lukion eikä ylioppilaskirjoitusten asemaa. Lukio ja ammatilliset oppilaitokset säilyvät omina yksikköinä. Uudistuksessa, kokeiluissa on kyse kolmannen mahdollisuuden luomisesta, johon on selvä tilaus, kuten täällä on todettu.

Kun lukiolainen voi valita ammatillisia aineita ja ammattikoululainen lukion kurssuja, hänelle syntyy uudenlainen opinto-ohjelma, jonka päätteeksi on loogista muodostaa tutkinto, tässä vaiheessa yhdistelmätutkinoksi kutsuttu. Miten muuten nuorisoasteen raja-aitoja ylittänyt nuori saisi jatko-opintokelpoisuuden? Ilman tutkintoako oikeisto haluaa hänet jättää roikkumaan? Mitä uutta

taas olisi se, jos olisi pakko kirjoittaa ylioppilaaksi? Ammattiaineet uudessa opinto-ohjelmassa jäisivät hukkaan. Ylioppilassuma ei pienentyisi.

Ei kai kokoomuksen ja keskustapuolueen yhdistelmäututkinnon vastustaminen perustu siihen, että siitä tulisi mahdollisesti suosittu ja korkeakoulu-nimiseen oppilaitokseen eli ammattikorkeakouluun voisi päästä ilman perinteistä ylioppilastutkintoa? Pelkääkö oikeisto nuorten valintaa vai eikö usko nuorten kykyyn valita? (Ed. Renko: Taso laskee!) — Päinvastoin. Varsinkin ammatilliselle koulutukselle uudet valinnan mahdollisuudet merkitsevät mahdollisuuksia tason ja jatko-mahdollisuuksien nousemiseen.

Uuden opiskelutien valinnut nuori tarvitsee myös siihen tiehen soveltuvan tutkinnon, joka sinällään antaa tietyn jatko-opintokelpoisuuden. Muistutan vielä, että koko laaja opistoaste ammattikorkeakoulujen lisäksi olisi myös yhdistelmäututkinnon suorittaneille mahdollinen. Yhdistelmäututkinto johtaa nimenomaan johonkin, ja ilman tutkintoa jääminen ei johda mihinkään.

Toisesta kiistakysymyksestä, ruotsin kielen asemasta, totean seuraavaa: Sosialidemokraatteja tyydytti mietinnön yleisessä osassa oleva kappale kielten opetuksesta. Siinä on kattavasti todettu kielitaidon merkityksen kasvu ja kielivalintojen monipuolisuuden tärkeys kielikouluja myöten. Viimeisessä kappaleessa korostetaan erityisesti jouston varaa kielten opetuksessa ja kielilain säädösten soveltamisessa. Erityisesti kiinnitimme huomiota siihen, että ylioppilaskirjoituksissa valinnaisuuden olisi koskettava myös kieliiä. Emme voineet hyväksyä yläasteen kielten opetusta kaventavaa, keskustan aloitteesta syntynyttä pontta, joka tuli valiokunnan enemmistön kannaksi.

Sen esittäjät ja kannattajat ovatkin nyt säikähtäneet omaa kapea-alaisuuttaan tässä kansainvälistymisen maailmassa ja esittävät nyt kahta pakollista kielitä. Se ei yhtään helpota yläasteen kieliohjelmaa, kuten kai alkuperäisen ponnen tarkoitus oli. Uusi ponsi taas epätasa-arvoistaa nuoret peruskoulun jälkeisen koulutuksen valinnassa. Ne, jotka yläasteella eivät tunnesyistä tai muista syistä valitse ruotsia, löytävät sen kuitenkin edestään, koska se useimmissa jatko-opinnoissa on pakollinen. Eli kielivalinta olisi samalla jatko-opintovalinta. Viittaisiin myös uran va-

lintaan: ilman ruotsin kieltä tietyt urat olisivat suljettuja.

Suomen kaksikielisyyden ongelmaa, jos se yleensä ongelma on, ei voida mielestäni ratkaista pelkästään yläasteen kielivalintoja rukkaamalla. Jos ei katsota koulutuksen kokonaisuutta ja kielten opiskelun asemaa kokonaisuudessaan, voidaan tuottaa vaikeuksia peruskoulusta jatko-opintopaikkaa tai ammattia valitsevalle nuorelle.

En voi olla myöskään näkemättä sidettä, jonka ruotsin kieli muodostaa pohjoismaisuuteen. Ulkomaailmasta — tarkoitan ulkomailta Pohjoismaiden ulkopuolelta — katsottuna ruotsin kieli sitoo meitä Pohjoismaihin. Se antaa meille pohjoismaisen viitekehysten. Haluaako oikeisto meille jonkin muun viitekehysten? Maantieteellisesti ja suomen kielen perusteella se olisi Baltia ja Unkari, vai halutaanko kenties Saksan suuntaan viitekehystä? Omasta puolestani pidän pohjoismaista viitekehystä Suomelle erittäin tärkeänä, puhummepa sitten ruotsia Suomesa hyvin, huonosti taikka ei ollenkaan.

Totean vielä, että kieliasiaa koskeva mietinnön III vastalause, jonka allekirjoittajana olen, on hyvin väljä. Siinä edellytetään maan molempien pääkielten osaamisen turvaamista. Keinot tähän turvaamiseen, tapahtuuko osaaminen sitten pakolla vai valinnaisesti, jäävät harkittaviksi, toivottavasti kokonaisvaltaisesti eikä yhtäkkiä yhtä kouluastetta, kolmea vuotta koskevana pontena, niin kuin nyt keskusta ja kokoomus esittävät.

Arvoisa puhemies! Vielä muutama sana ammatillisesta koulutuksesta, joka tahtoo aina jäädä koulukeskustelussa varjoon. Ammatillista koulutusta on uudistettu merkittävästi 80-luvulla. Selonteossa tehty uudistustyö on kattavasti selvitetty. Muutokset työelämässä ovat kuitenkin niin nopeita, että ammatillinen koulutus on jatkuvien haasteiden edessä. Valiokunta yhtyy niihin selonteon näkemyksiin, että linjakajoa on laaja-alaisesti eli linjojen määrää vähennettävä ja valinnaisuutta lisättävä.

Perusammattitaidon saavuttaminen on ammatillisen koulutuksen ensisijainen tavoite, mutta uuden ajan uusi tavoite on opiskeluvalmiuksien luominen tulevaisuuden jatko-opintoja varten. Tästä syystä yleissivistävät yhteiskuntaan orientoivat aineet sekä vieraat kielet saavat ammatillisessa koulutuksessa yhä suuremman merkityksen. Katson, kuten

valiokuntamietinnössäkkin todetaan, että näitä aineita tulee voida jaksottaa ammatillisessa koulutuksessa vapaammin kuin nyt, kun ne sijoittuvat pääosin ammatillisen opiskelun alkuun — siis yleissivistäviä aineita kuten kieliä enemmän ammattiopintojen lomaan ja niihin liittyen.

Ammatillisen koulutuksen yhteydestä työelämään ei koskaan puhuta liikaa. Sekä opiskelijat että opettajat tarvitsevat tämän vahvan yhteyden pysyäkseen ajan tasalla. Vielä haluan todeta erityisopetuksen ja tutkiopetuksen tarpeen ammatillisessa koulutuksessa.

Myös nuorisoasteen koulutus on koulutusta koko ikäluokalle, ja silloin on erityistuen tarve huomioitava. Opetukselliset ja asenteelliset valmiudet erityisopetukseen ammattikoulujen sisällä on tarpeen luoda jatkokoulutuksen avulla.

Arvoisa puhemies! Tänä päivänä peruskoulunsa päättävällä nuorella on valittavanaan kaksi koulutustietä — lukio, joka tähtää korkeakouluopintoihin, ja ammatilliset opinnot ammattikouluissa tai opistoissa. Tätä selkeää kahtiajakoa, rinnakkaiskoulujärjestelmää, kokoomus ja keskusta haluavat väen vängällä ylläpitää kieltämällä jopa mahdollisuuden kokeilla kolmatta mahdollisuutta siihen liittyvine tutkintoineen.

Mitä tällaisesta estämisestä ajattelee valinnan mahdollisuuksia haluava nuori tai uusia mahdollisuuksia lapsilleen toivova vanhempi? Entäpä kunnat, joissa uutta koulutusta on jo suunniteltu? Tässä vaiheessa ei voi muuta kuin toivoa, että eduskunnan suuressa salissa tehtävät ratkaisut poistavat sivistysvaliokunnan niukan enemmistön varaan rakentuvan kokeilu- ja uudistuskielteisyyden.

Minimi onnistuu, kun käsittelyn pohjaksi hyväksytään I vastalauseen mukainen muoto. Siltä varalta, että minimi ei toteudu, kannatan ed. Tykkyläisen ehdotusta, joka perustuu IV vastalauseeseen, jossa nuorisoasteen kokeiluja tutkintoineen täysimääräisesti tuetaan.

Ed. Pystynen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hacklinin puheen siihen kohtaan, jossa hän ihmetteli, minkä vuoksi kokoomus ei voi hyväksyä keskiasteen uudistamista ja kokeiluja siellä, haluan todeta, että me olemme uudistamassa, niin kuin ed. Hacklin hyvin tietää, mutta ei

kaikilta kohdin sillä tavalla kuin sosiaalidemokraatit nyt vaativat.

Mehän olemme hyväksyneet jo mm. sen, että lukion ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä kokeillaan. Miksi te ette hyväksy meidän ehdotustamme siitä, että kokeillaan sitä niin, että väljennetään lukiokurssia niin, että siihen voi valita ammatillisia oppiaineita, ja väljennetään ammatillisia tutkintoja, joita työryhmä nyt jo valmistelee, niin että niihin voidaan valita lukioaineita, ja antaa oppilaiden mennä tätä tietä niin pitkälle kuin haluavat?

Kun oli puhetta hänen puheessaan siitä, että yleistutkinto tarjoaisi erinomaisen väylän, ja hän ja jo aikaisemmin muistaakseni ed. Tykkyläinen sanoi, että se on tarpeellinen niitä 15—20 prosenttia varten, jotka keskeyttävät lukion eivätkä pysty jatkamaan, tältäkin kannalta minä vähän ihmettelen, kuinka ne, jotka eivät pysty etenemään normaalisti lukiota tai ammattitutkintoa läpi, voisivat tällaisella uudella tutkinnolla edetä ammattikorkeakouluun ja pärjätä siellä, missä vaatimukset ovat huomattavasti suuremmat kuin lukion oppimäärässä tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Minusta tärkeämpää on panna heidät työskentelemään joko lukiokurssia väljennettynä, ammattioppiaineilla täydennettynä tai päinvastoin kuin antaa heidän mennä kevyesti jo varhaisesta vaiheesta alkaen. On opittava tekemään työtä eikä pidä päästä helposti liian pitkälle aikuisikään.

Ed. Uosukainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyydän muistuttaa ed. Hacklinia mm. siitä, kun hän puhui kieliohjelmasta, että se tosiaan ei ole ongelmaton. Muun muassa Oecd:n arvioijat ovat kiinnittäneet huomiota Suomen koululaitoksen raskaaseen kieliohjelmaan, minkä mm. ministeri Taxell toi esille, kun hän esitti puheenvuoronsa samaisen selonteon lähete-keskustelussa.

Minä kummeksun, ettei ed. Hacklin luota meidän hyviin ammatillisiin oppilaitoksiimme keskiasteen koulutusmuotona. Kullakin linjalla on oma tutkintonsa, niin kuin lukiolla on ylioppilastutkintonsa. Kun me olemme esittäneet raja-aitojen madaltamista, olemme tarkoittaneet sitä todella, niin kuin ed. Pystynen edellä kuvasi. Minä viittaan nimenomaan siihen, että kullakin linjalla niin kuin myös lukiolla olisi sellainen ominaisuus, että

se on ikään kuin sellainen kotikoulu, jonka piiristä käsin tutkinto suoritetaan, valmistetaan joksikin. Yhdistelmätutkinto on vähän sitä ja tätä mutta ei oikein mitään.

Ed. Hacklin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kokoomuksen malli, jossa täydennetään lukiota ammatillisilla aineilla ja päinvastoin ammattikoulua lukioaineilla sinänsä on nuorisasteen kokeilua, mutta siitä puuttuu oleellinen uusi asia eli myös mahdollisuus uuden tyyppiseen tutkintoon. Jos säilytetään vanha malli eikä mitään uutta tutkintovaihtoehtoa ole, esimerkiksi erikoislahjakas nuorihan on ihan saman pulman edessä kuin ennenkin, eli on pakko suorittaa ylioppilastutkinto, joka voi joissakin aineissa olla ylivoimainen kompastus, tai sitten jää ammatillinen tutkinto, joka ei ehkä mm. tälle erikoislahjakkaille ole riittävä. Minä en nyt voi ymmärtää, minkä takia ei voisi kokeilla myös uutta tutkintomallia, jos kerran hyväksytään se, että muodostetaan uudenlaisia opinto-ohjelmia ammatillisten aineiden ja lukioaineiden kesken. Minä näkisin, että uuden tutkinnon kokeilemisessa ei ole mitään vaaraa eikä mitään pahaa.

No, sitten kieliohjelmasta. Kun suomen kieli on niin erityinen kuin se on, kieliohjelma meillä on raskas. Huomautan ed. Uosukaiselle, ettei uusi ponsikaan kevennä kieliohjelmaa yhtään, kun uudessakin ponnassa on kaksi pakollista kieltä, kuten totesin, eli tässä yhteydessä, kun rukataan vain yläasteen kolmen vuoden jakson kieliohjelmaa, minusta se ei ratkaise mitään.

Ed. Saastamoinen: Rouva puhemies! Koulutukseen liittyvä keskustelu on viime kädessä tärkeintä, mitä tässä talossa ylipääntänsä voidaan käydä. Kun puhumme koulutuksesta, puhumme tulevaisuudesta. Koulutuspoliittinen selonteko keskustelutti eduskuntaa varsin vilkkaasti jo keväällä. Nyt palautekeskustelussa painottuvat osittain toiset asiat ja toiset näkökohdat kuin keväällä.

Tämän keskustelun merkittävin asia on kannanotto nuorisokouluun ja ammattikorkeakouluun. Sosiaalidemokraatit kävivät kauppaa nuorisokouluideastaan, saivat ruotsalaiset asian taakse, ja niin oli kieliriita valmis. Kokoomus teki jo viime keväänä selvän pesäeron nuorisokoulukokeiluun. Peruskoulun jälkeistä koulua tulee kehittää

mutta ei siten, että ympäteen yhteen nykyinen lukio ja ammattikoulu. Kehittäminen tarkoittaa tason nostamista. Nuorisokoulukokeilussa saattaisi kenties ammattikoulun koulutustaso nousta mutta lukion taatusti laskisi. Me tarvitsemme 2000-luvulla hyvän korkeatasoisen korkeakouluopintoihin tähtäävän lukioasteen. Tarvitsemme myös hyvän ammattikoulun, tulevaisuuden maailmassa kysytään ammattitaitoa.

Sosialistien tämäniltaisissa puheissa on aivan selvästi käynyt ilmi, mihin he pyrkivät. Muun muassa ed. Astala ja nyt äskettäin ed. Hacklin esittivät, että periaate on irti rinnakkaiskoulusta. Minulle jäi sen sijaan hieman epäselväksi, mitä ministeri Kasurinen tarkoitti, kun sanoi, että nuorisokoulu ei ole lukion ja ammattikoulun yhdistelmä. Minä ymmärsin, että ministeri tarkoitti jotakin kolmatta koulumuotoa lukion ja ammattikoulun rinnalle. Selonteosta sivulta 90 saa aivan toisen käsityksen. Rouva puhemies sallinee, että luen selonteosta pätkän.

”Opetusministeriön hahmotteleman suunnitelman mukaan peruskoulun jälkeinen koulutus järjestettäisiin kokonaisuudeksi, jota nimitettiin nuorisokouluksi. Se rakentuisi nykyisen lukion ja ammattikoulujen ja osin opistoasteen koulutuksen pohjalta. Nuorisokoulun opinnot mitoitettaisiin 3-vuotisiksi, mutta niiden suorittaminen olisi mahdollista 2—4 vuodessa. Valittavana olisi eriasteisia tietopuolisesti tai ammatillisesti suuntautuneita opinto-ohjelmia. Nuorisokoulun opinnoissa voisi kaikille opiskelijoille yhteisinä aineina olla äidinkieli, matematiikka, toinen kotimainen kieli ja yksi vieras kieli sekä yhteiskuntaan ja kulttuuriin orientoivia yleisivistäviä aineita. Valinnaisten aineiden suuntautuminen ja sisältö ohjautuisi valitun koulutusohjelman perusteella siten, että valinnaiset aineet yhdessä nuorisokoulun kaikille yhteisten käytännöllisten ja teoreettisten opintojen kanssa antaisivat jatko-opintovalmiudet, kansalaistaidot sekä valitun alan perusammattitaidon. Nuorisokoulun päätteenä suoritettaisiin tutkinto, joka osoittaisi jatko-opintokelpoisuuden sekä hankitun koulutuksen suuntautumisen ja laajuuden. Nuorisokoulun tutkinto antaisi kelpoisuuden jatko-opintoihin koulutuksen seuraavalla asteella sekä osoittaisi saavutetun perusammattitaidon valitulla alalla.”

Rouva puhemies! Mikäli kysymys on jos-

takin kolmannelta keskiasteen koulumuodosta, vaikka tuohon selontekoon viitaten en tätä usko, se mielestäni olisi varsin turha. Toistan siis: Meidän on kehitettävä lukiota lisäämällä valinnaisuutta, joustavuutta, ottamalla lahjakkuudet huomioon, laajennettava erityisopetusta. Mutta meidän on kehitettävä ammattikoulua madaltamalla raja-aitaa, mahdollistamalla ainevalinnat lukion ja ammattikoulun välillä, lisäämällä kielten ja/tai matematiikan opiskelumahdollisuuksia niille, jotka sitä haluavat. En ole sivistysvaliokunnan jäsen, mutta olen saanut sen käsityksen, että yhdistelmätutkinto on läpäisy-tutkinto ja yhteenympätty nuorisokoulu on oleskelukoulu.

Jos demariministeri selvästi sanoo, että hallitus ei anna ammattikorkeakoulukokeilulakia, ellei eduskunta myönny nuorisokouluun, pitää kansalaisille olla selvää, kuka siinä tapauksessa kaataa ammattikorkeakoulut. Tiedän aivan hyvin, että maakunnassa eri puolilla, mm. Kuopiossa, ollaan todella varsin pian valmiita ammattikorkeakoulukokeiluun ilman nuorisokoulua. Mielestäni on edesvastuutonta, että demarit ja opetusministeriön sosialistiset virkamiehet niputtavat nuorisokoulun ja ammattikorkeakoulun. Tiedän, että virkamiehiä ei kovin lyhyellä aikavälillä voida vaihtaa, ministerit vaihtuvat varmasti maaliskuussa. Demarit toivat aikoinaan tähän maahan edesmenneen Itä-Saksan koulujärjestelmän keskustan epäilemättä toimiessa takatuupeparina. Nyt saa sosialistien määräysvalta Suomen koulujärjestelmässä mielestäni riittää.

Rouva puhemies! Valiokunnan kannanotto peruskoulun yhdestä pakollisesta kielestä, joka olisi valinnainen, hiersi minullakin kivenä kengässä. Ed. Uosukaisen esittämä kokoomuksen eduskuntaryhmän ponsiesitys on mielestäni parempi.

Haluaisin puuttua vielä erääseen asiaan: Selonteossa ja koko keskustelussa minua häiritsee se, että puhutaan aina vain asteista. Miksi ei puhuta koulusta? Miksi ei valiokunta selvästi ottanut käyttöön vanhoja hyviä termejä alakoulu ja yläkoulu ja sitten kenties nuorisokoulu tai nuorisoste, joka käsittäisi sekä lukion että ammattikoulun? Muistelen, että sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, ed. Pystynen jossakin vaiheessa keväälläisessä keskustelussa kiinnitti huomiota samaan asiaan.

Och sedan till riksdagsledamot Jansson: Åland hade väl representation i denna församling redan före år 1968, då svenska språket blev obligatoriskt i Finlands skolväsen.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on pakko todeta seuraavaa:

Ensiksikin käytiin neuvotteluja eri puolueiden välillä. SDP kävi neuvotteluja hallituspuolueiden välillä ja olisi halunnut saada yksimielisen päätöksen, mutta valitettavasti emme saaneet kokoomusta tähän mukaan. Sen sijaan kokoomus kävi neuvotteluja opposition kanssa ja sai aikaan yhteiset päätökset, joita on voitu tänään kuulla salissa. Tämä on asian totuus.

Mitä tulee nuorisoasteen kokeilukouluun, toistan vielä kerran, että nämä ovat samassa laissa, nuorisoasteen kokeilukoulu ja ammatikorkeakoulukokeilu. Ja kuka tämän kaataa? Tämän mm. kaataa kansanedustaja Saastamoinen perjantaina, jos haluaa äänestää toisin asian käsittelyn yhteydessä.

Toivoisinkin, että eduskuntaryhmät yleensä tiedottaisivat enemmän muille edustajille, jotka eivät kuulu valiokuntaan yleensäkin koulutuksen sisällöstä ja yleensäkin koulutuspoliittisen selonteon asioista, jotta ei synny vääriä käsityksiä kuten oli ed. Saastamoisen puheenvuorossa. Muun muassa yhdistelmätutkinto ei hänelle nähtävästi ole täysin selvä.

Ministeri Kasurinen: Arvoisa puhemies! Vanha poliittinen totuus on, että hyökkäys on paras puolustus. Se näyttää myöskin tämän keskustelun aikana olevan käytetty väline, ja sehän on tietysti sallittua juuri täällä, missä näyttää syntyneen erilaisia ajatuksia koulutuspoliittisen selonteon käsittelyn yhteydessä niin sivistysvaliokunnassa kuin myöskin tietysti eduskunnan istunnossa.

Nuorisokoulu näyttää nyt elävän tämän illan sanoissa ja ennen kaikkea mielissämme. Tämä lienee jo kolmas kerta, kun tulen toteamaan, että kokeilusuunnitelman tarkoituksena ei ole lukion, sen kummemmin kuin ylioppilastutkinnon tai myöskään ammatillisen koulujärjestelmän muuttaminen kokeiluvaiheessa. Sen sijaan valmistelussamme on tullut yksi uusi elementti: yhdistelmätutkinto. Se on käsitykseni mukaan nimenomaan kou-

lutuskokeilun keskeinen toiminta-ajatus, ja sillä pyritään antamaan nuorille valinnan mahdollisuuksia.

Mihin yhdistelmätutkinnolla pyrimme? Sen keskeisin merkitys lienee se, että se tarjoaa ammatillisen tutkinnon ja lukion ohella kolmannen vaihtoehdon, jossa nuorten ei tarvitse valita täyttä ammattitaitoa antavaa ammatillista vaihtoehtoa eikä yleiseen korkeakoulukelpoisuuteen johtavaa lukion täyttä oppimäärää. Yhdistelmätutkinnossa nuoret voisivat koota opintonsa yksilöllisten taipumustensa ja mieltymystensä perusteella sekä ammatillisista että lukio-opinnoista.

Yhdistelmätutkinto ei kuitenkaan olisi mikä tahansa opintokokonaisuus, vaan taroituksena on, että nimenomaan kokeilulaisa ja sen jälkeisissä ohjeissa sen minimivaatimukset määrättäisiin todennäköisesti, jos kokeilulaki tulee käsiteltäväksi, jopa valtioneuvoston päätöksellä sellaisiksi, että tutkinto antaisi jatko-opintokelpoisuuden ammatikorkeakouluopintoihin.

Miksi yhdistelmätutkintoa olemme näin tarjoamassa? Meillä lukion keskeyttämisprosentti on 19. Tämä johtuu siitä, että osa nuorista uupuu korkeakoulukelpoisuuteen tähtäävän lukion kovan ohjelman edessä. (Ed. Aittoniemi: Kun ruotsi menee, se helpottuu!) Yhdistelmätutkinto tarjoaisi heille kunnollisen ja myöskin kunniallisen tien saada opinnot asianmukaiseen päätökseen. Ammatillisessa koulutuksessa keskeyttäminen on samaa suuruusluokkaa, joten myöskin tältä osin yhdistelmätutkinnolla on perusteensa.

Lisäksi ammatillisen koulutuksen kapasiteetista noin 20 prosenttia menee siihen, että nuoret suorittavat ammatillisen tutkinnon päästäkseen korkeampiin jatko-opintoihin eivätkä suinkaan mennäkseen työelämään. Yhdistelmätutkinto tarjoaisi tähänkin järkevämmän vaihtoehdon. Yhdistelmätutkinto käsitykseni mukaan voisi tarjota myös osalle nuorista mahdollisuuden jopa tutustua useamman alan ammatilliseen koulutukseen ennen jatko-opintoratkaisujensa tekemistä.

Tuleeko jokin uusi järjestelmä? Meidän ajatuksenamme on, että uuden koulutuspolitiikan toteuttamisessa periaatteena on se, että paikallista ja alueellista tasoa vahvistetaan kokoamalla ammatilliset oppilaitokset ja lukiot tarkoituksenmukaisiksi laajoiksi yhteistoimintayksiköiksi niin, että niillä olisi

paremmat henkiset ja aineelliset voimavarat ottaa vastuu koulutuksen suunnittelusta ja myös tarpeelliset edellytykset monipuolisen koulutustarjonnan järjestämisessä. Näiden yhteistoimintayksiköiden luomisessa ei ole kysymys uusien, itsenäisten laitosten perustamisesta, vaan nykyisten itsenäisten ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden keskinäisestä yhteistoiminnasta. Me emme siis pyri mihinkään nuorisokouluun. Kokeilulaki, joka on valmisteltu, sisältää näitä periaatteita.

Ed. Hacklin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pari asiaa vastauspuheenvuorona ed. Saastamoisen puheenvuoroon.

Kokoomukselta ja nähtävästi keskusta-puolueeltakin on jäänyt huomaamatta syksyn mittaan, että keväisestä ns. nuorisokouluvisionomallista on edetty itsenäisten lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistoimintamalliin, josta me siltä osin kuin se koskee lukion ja ammatillisten oppilaitosten oppilaiden valinnan mahdollisuuksia, olemme valokunnassa lausuneet pitkän kappaleen yksimielisesti. Erimielisyys koskee vain sitä, onko uudenlaisten opinto-ohjelmien, jotka pakosti muodostuvat, kun opiskelija valitsee lukiosta ja ammatillisesta oppilaitoksesta oppiaineita, päätteeksi tutkintoa vai ei. Olen selkeästi sanonut, että minusta sellainen tutkinto pitää olla, muuten nuori jää väliin roikkumaan ilman kunnollista tutkintoa. Alkuperäisestä visionomallista on edetty yhdistelmämalliin, se on syytä huomata.

Toiseksi haluan huomauttaa siitä, että ed. Saastamoisen puheenvuorosta kävi hyvin ilmi, miten hän näkee ja monet muutkin kokoomuslaiset näkevät nuorisoasteen koulutuksen lukion kehyksen läpi. Ed. Saastamoinen oli sitä mieltä, että lukion taso laskee, jos mennään yhdistelmäkoulutukseen. Eihän yhdistelmäkoulutuksessa enää sinänsä ole kysymys lukiosta, vaan ammatillisten opintojen ja lukio-opintojen yhdistelmästä, joka tässä sitä uutta ja kokeilemisen arvoista on.

Ed. Saastamoinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä en missään tapauksessa ymmärrä, että ei tällaista kokeilulakiesitystä, johon on niputettu kaksi mallia, voida antaa erillisinä. Minä tiedän, että ilman erillistä yhdistelmä-tutkintoa nykyisillä,

olemassa olevilla tutkinnoilla kuten ylioppilastutkinnolla voitaisiin jatkaa ammattikorkeakoulussa. (Ed. Hacklin: Entä ammattipolaitokset?) — Samoin ammattikoulun puolelta, mikäli ammattikoulua edelleen kehitetään, voitaisiin käsitykseni mukaan jatkaa ammattikorkeakoulussa, sillä ammattikoulupohjalta voidaan jo nyt opiskella yliopistossa. Minä en näe mitään estettä, ettei voitaisi opiskella ammattikorkeakoulussa, sikäli kuin demarit sallivat meidän kokeilla ammattikorkeakoulua mm. Kuopiossa.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kasurisen puheenvuoro oli hyvin mielenkiintoinen, kun hän toi esille puheenvuorossaan sen, että lukion ja ammatillisten oppilaitosten yhdistäminen ei ole kysymyksessä ainakaan kokeiluvaiheessa. Toisin sanoen on näin ollen mahdollista, että sen jälkeen kuitenkin tapahtuisi niin, että yhdistämistä tultaisiin ajamaan eli tätä kautta ns. ujutettaisiin sisään tämä ajatus.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Muistutan ed. Hacklinia sivistysvaliokuntamme kannanotosta, joka oli yksimielinen siihen suuntaan, että ylioppilastutkintoa kehitetään ja niin, että se suoritetaan jaksoittain ja osatutkentoina. Muistan keskustelut, joissa perusteltiin, että tämä tuo mahdollisuuden yhteistyökokeilussa nimenomaan ammatilliselta puolelta laajemmin osallistua ylioppilastutkintoon osasuoritusperiaatteella ja jatkuvan koulutuksen periaatetta myös työelämästä käsin noudattaen tarvittaessa täydentää ylioppilaskokeisiin osallistumista. Onko nyt ymmärrettävä sillä tavalla, että sosialidemokraatit irtisanoivat ylioppilastutkinnon kehittämisajatuksista, (Ed. Gustafsson: Höpö höpö!) joka ymmärtääkseni oli tietynlainen kompromissi puolin ja toisin siihen suuntaan, että tämä yhteistyökokeilu voi mennä eteenpäin. Mutta kun saat yhden läpi, niin otat lisää ja otat lisää, ja kokeiluvaiheessa ei yhdistetä ja joskus yhdistetään. Tämähän on käynyt ilmi.

Muistutan, että me olemme antamassa eduskunnan vastausta tähän valtioneuvoston koulutuspoliittiseen selontekoon kokonaisuutenaan sivistysvaliokunnan mietinnön pohjalta. Sivulla 90 kohdassa 295 on selvästi kerrottu, minkälainen tämä tuleva nuoriso-

koulu on, vaikka siitä nyt ei haluta käyttää sitä nimitystä.

Ministeri Kasurinen: Arvoisa puhemies! Ed. Drombergille haluaisin vastata, että kokeilulakia koskeva valmistelu on lähtenyt ensinnäkin siitä, että laki olisi noin kymmenen vuotta voimassa. Kokeilulain seurantaan kiinnitetään entistä suurempaa huomiota sekä paikallisella että myös valtakunnallisella tasolla. Mutta koska koko kokeiluajatuksemme on lähtenyt siitä, että toteutus tapahtuu paikallisesti kouluissa siellä, missä on asiantuntemus, ja myös kunnat ovat hyvin innolla lähteneet molempiin kokeilusuunnitelmiin mukaan ja niitä valmistelemaan, niin ennen kaikkea tärkeää on, että paikallinen seuranta on myös kokeilujen osalta menossa.

Jos eduskunnalle annetaan kokeilulaki ja eduskunta sen hyväksyy, siinä lyödään todella kokeilun periaatteet ja laajuus lukkoon, ja opetusministeriö toimii silloin niiden ohjeiden mukaan, mitkä eduskunta on antanut. Ei tässä ole sen kummempaa matematiikkaa.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Haluan todeta, että Suomessa on koulukokeiluja ollut monenlaisia monina aikoina, ja todeta myös sen, että yhtään sellaista kokeilua meillä ei ole ollut, joka ei olisi ollut käytössä. Siksi on hyvin ymmärrettävää, että kokeiluihin on suhtauduttava tietyin varauksin kuten keskusteluun, joka koskee nuorisokoulua.

Ed. Backman: Arvoisa puhemies! Ensi alkuun on syytä todeta, että Mikkelin läänin perinteiden mukaisesti tulisi puhua ilman paperia, mutta tähän kielikeskusteluun ja entiseen Mikkelin läänin kansanedustajaan viitaten puhun ranskalaisista viivoista käsin. (Ed. Aittoniemi: Älkää ottako turhia paineita!)

Minulla on toisaalta murhemieli, mutta toisaalta olen hyvin iloinen. Murheet ensin. Se julkinen keskustelu, jota jo ennen tätä päivää on tämän koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä käyty, on mielestäni ollut väärin painottunutta. Kun keskeisimpänä koko siitä pitkästä työrupeamasta, jonka sivistysvaliokunta tänä syksynä on tehnyt, on noussut esiin ns. kielikiista, se ei tee oikeutta

sivistysvaliokunnan työlle. (Ed. Pystynen: Oikein!)

Oli erittäin ikävä lukea niitä lehtiä, joissa todettiin, että osa sivistysvaliokunnan jäsenistä on marssinut ulos valiokunnasta ns. pakkoruotsin takia ja asiasta on ollut ankara kiista valiokunnassa. Siinä sivussa todettiin, että siellä on kyllä jonkin verran kinasteltu myös ns. nuorisokoulusta. Kun nämä kaksi asiaa pistää vastakkain, niin ehkä tämän päivän keskustelu tässäkin salissa on osoittanut, että kuitenkin laajempi ja kauaskantoisempi kysymys on se nuorisostaan kehittämiskokeilu, josta sivistysvaliokunta kävi melko perusteellisen keskustelun, jota tänään olemme täällä jatkaneet.

Se, mikä minua ilahduttaa kuitenkin myös tässä keskustelussa, mutta erityisesti valiokunnassa käydyssä keskustelussa, ovat yhteiset näkemykset, joista olemme pitkälti samaa mieltä koulutuspolitiikan kehittämisessä. Ehkä se julkisuus, joka tämän päivän keskustelusta myös tuli ainakin puoli yhdeksän uutisissa ulos, ei anna oikeutta myöskään näille yhteisille näkemyksille, kun edelleen tv-uutisten kertoman mukaan väitettiin, että tässä käydään kauppaa siten, että kielikysymys ja ns. nuorisokouluvisio olisi lyöty tavalla tai toisella yhteen ja että esimerkiksi edustamani sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä olisi tarkistanut omia kantojaan esimerkiksi kieliasiaassa saadakseen RKP:n tuen nuorisokouluvisiolle tai nimenomaan yhdistelmätutkiminolle.

Tämä ei pidä paikkaansa. Tämä varmasti kumoutuu RKP:n edustajien puheenvuoroissa. Mutta mielestäni se, että ministeri Taxell hyvissä ajoin oli nimenomaan nuorisokouluvision takana, osoittaa, että RKP oli alusta lähtien myös tässä mukana eikä tässä ole tarvinnut tällaista kaupankäyntiä tehdä.

Ne yhteiset lähtökohdat, jotka ovat mielestäni hyviä, nimenomaan eivät ole rakenteeseen puuttumista, vaan sisältöihin, metodeihin ja nimenomaan oppijakeskeiseen näkökulmaan tarttumista. Tämä on uutta keskustelua, uutta ajattelua ja sikäli ehkä tärkein anti kuitenkin. Toivon, että julkinen keskustelu ei tätä tärkeää antia pysty hämmentämään.

Kun yleisesti puhutaan koulutuksesta, se on mielestäni investointia tulevaisuuteen. Erityisesti tällä hetkellä on tärkeää todeta tämä hyvin painokkaasti sen takia, että kun

olemme tekemässä vaikeita taloudellisia päätöksiä, erilaisia supistushelmia, niin haluan korostaa, että sen ei tule missään nimessä koskea koulutusta. Kun mietimme, millä tavalla pystymme parhaiten turvaamaan suomalaisen tulevan niin henkisen kuin aineellisen hyvinvoinnin, sen perustana tulee olla vahva ja terve koulutusjärjestelmä. Tämä järjestelmämme ei tänä päivänä ole kaikilta osin sen paremmin vahva kuin tervekään.

Kun valiokunnassa äänestyspäätöksellä otettiin kantaa niihin arvoihin, joihin suomalaisen koulutusjärjestelmän tulee pohjata, olin äänestyksessä häviävällä puolella. Mielestäni ei olisi tullut yksityiskohtaisesti määritellä näitä arvoja. Vihreiden edustajat esimerkiksi ovat täällä käyttäneet tästä erittäin hyviä puheenvuoroja. Kun nykyisessä koululainsäädännössä on mielestämme riittävästi nämä arvot tuotu esille, se olisi riittänyt. Tältä osin nyt ehkä tulee tähän arvokriisiin, joka koulussa kiistämättä on, turhaan lisähämmennystä, kun päättäjilläkään ei näytä olevan yksimielisyyttä edes keskeisistä arvoista. Sen takia tämä keskustelu olisi ainakin äänestyskäyttämisen osalta saanut jäädä käymättä.

Eräs keskeinen ongelma meidän koulusamme ovat oppilaiden itsetuntokysymykset. Tämä liittyy arvokeskusteluun, mutta ei siten, että oppilaat kaipaisivat joitakin ylhäältä käsin annettuja selviä arvoja, joita heidän tulisi noudattaa, vaan tämä liittyy nimenomaan siihen lähtökohtaan, jonka sivistysvaliokunta otti, että tässä katsotaan oppilaan näkökulmasta asiaa, annetaan hänelle vahva itsenäinen perusta rakentaa omaa identiteettiään, tehdä siitä riittävän vahva. Kysymys silloin ei ole koulutus- vaan kasvuprosessista.

Tässä yhteydessä kuitenkin täytyy korostaa kasvatusvastuuta. Vedän tällä hetkellä nuorisokomiteaa, ja olemme törmänneet lähes asiassa kuin asiassa siihen, että koululla on erittäin suuri vastuu ei pelkästään erilaisen tiedon jakamisessa vaan kokonaisvaltaisemmin elämään opettamisessa ja oppimisessa. Tämän kasvatusvastuun osalta on syytä todeta, että tässä suhteessa päättäjät kantavat suuren vastuun ja tämä täytyy pystyä liittämään opiskelijoiden itsenäisiin valintoihin niin opintojen sisältöjen, metodien kuin rakenteidenkin osalta.

Tässä tullaan meidän tämänpäiväiseen kiistakysymykseenme eli mahdollisiin nuo-

risoasteen ja ammattikorkeakoulukokeiluihin. Väitän, että erityisesti nuorisosteella näille kokeiluille on kentällä nimenomaan opiskelijoiden näkökulmasta todellinen tarve. Sitä tuskin voimme kiistää. Esimerkiksi omalla paikkakunnallani Savonlinnassa vuosi sitten kysyttiin peruskoulun päättäviltä, miten he haluaisivat oman valintansa tehdä, ja valinta meni suurin piirtein niin, että kolmannes oli nykyisen lukion, kolmannes nykyisen ammattikoulun ja kolmannes näiden yhdistelmän puolesta. Tämän vuoksi on mielestäni kyseenalaista asettaa ennakkoehdotja sille kokeilulle, jota olemme aloittamassa. Kun kokeilujen kysyntä on todellista ja luontevaa, ei ole oikein mennä ilmoittamaan jo etukäteen, mitä saa kokeilla ja millä tavalla, vaan antaa tässäkin päätösvaltaa alemmalle tasolle.

Tässä yhteydessä on erityisen harmittavaa se, että osa kansanedustajistakin omilla paikkakunnillaan on kyllä ajamassa esimerkiksi nuorisosteiden kokeiluja myös siinä muodossa, että ne mahdollistaisivat jatkossa esimerkiksi yhdistelmätutkimuksen, mutta kun tullaan eduskuntatasolle, ollaan joistakin muista, poliittisista, syistä tällaista mahdollisuutta estämässä. Tässä yhteydessä on ehkä turha vedota aluepoliittisiin näkemyksiin. Tässäkin suhteessa puheiden pitäisi olla samoja kuin eduskunnassa kuin paikallisella tasolla.

Tämä koko keskustelu kilpistyy hyvin pitkälti lähinnä kokoomuksen taholta lukion rooliin. Kun täällä nyt ponnekkaasti todetaan, että lukiota tulee kehittää ja sitä kautta tämä ongelma ratkaista, kysyn: Kuka on estänyt tähän saakka lukion kehittämisen? Emme ainakaan sosialidemokraattien taholta. Sosialidemokraatit ovat useasti — nyt puhun jo entisenä koulupoliitikkona — esittäneet erilaisia uudistuksia lukioon mukaan lukien ylioppilastutkimuksen, mutta se on ollut tavalla tai toisella tabu aihe, jossa ei saa tapahtua muutoksia, ja vasta nyt kun on tullut selvä vaihtoehtoesitys, ns. yhdistelmätutkiminto, ollaan valmiit liikkumaan myös lukion kehittämisen suhteen. Tässä yhteydessä on turha pelotella lukion lakkauttamisella tai ylioppilastutkimuksen lakkauttamisella, koska tätä sosialidemokraatit eivät ole tässä vaiheessa (Ed. Uosukainen: Tässä vaiheessa!) — eivätkä varmasti jatkossakaan — esittämässä.

Kun on väitetty, että tämä uudistus, ns.

yhdistelmätutkinto, jatkaisi koulutusaikoja, tämäkään ei pidä paikkaansa. Tänä päivänä lukio-opiskelija ei pärjää nimittäin 2,5—3 vuodella, vaan hänelle monesti käytännössä luokalle jäämisen takia tulee yksi vuosi lisää. Sen jälkeen kun hän on lukion käynyt, hän vuoden, kaksi pyrkii jatko-opintoihin pääsemättä sinne, ja monet sen jälkeen palaavat ammattikouluun, mikä tarkoittaa sitä, että kun nämä yhdistää, todellinen opiskeluaika on 2—3 vuoden sijasta käytännössä 5—6 vuotta tai jopa enemmän. Mielestäni on väärin estää niiltä nuorilta, jotka haluavat suorittaa noin 3—4 vuodessa ns. yhdistelmätutkinnon, mahdollisuus siihen eduskunnan yksiselitteisellä päätöksellä tässä vaiheessa, ennen kuin kokeilut ovat edes käynnistyneet.

Kun puhutaan niistä henkilöistä, jotka käyvät tänä päivänä ensin lukion ja sitten ammattikoulun, ja niistä, jotka ensin käyvät ammattikoulun ja sen jälkeen vasta lukion, niin näiden henkilöiden oma arvio omasta menestymisestä on hyvin erilainen ja myös yhteiskunnan eli ympäristön asenne heitä kohtaan hyvin erilainen. Ne, jotka käyvät ensin lukion ja menevät sitten ammattikouluun, ovat epäonnistujia; ne, jotka tekevät toisinpäin, ovat onnistujia. Kyseessä on kuitenkin täsmälleen sama koulutus, mutta eri järjestyksessä. Juuri tämän arvokysymyksen, tässä puhutaan myös arvosta, arvostuksesta, tämän eron, jyrkän rajan — entinen puhdas jako herrat — duunarit — poistamiseksi me tarvitsemme uuden nuorisoasteen koulutuskokeilun ja erityisesti siihen liittyvän yhdistelmätutkinnon.

Kun tämä myös eduskunnan porvarillisen puolen hyväksymä kokeilu jossakin muodossa alkaa eli siten, että siihen ei kuulu yhdistelmätutkintoa, ja kun nuoret ottavat kaksi kolmasosaa lukion oppisisällöstä ja kaksi kolmasosaa ammattikoulun oppisisällöstä, minun on vaikea selvittää heille, että tuollaisella koulupohjalla heillä ei ole jatko-opintokelpoisuutta eivätkä he oikeastaan ole suorittaneet yhtikäs mitään. Mielestäni se on enemmän kuin pelkkä nykyinen lukio tai pelkkä nykyinen ammattikoulu, ja tämän mahdollisuuden haluan tulevaisuudessa nuorille tarjota.

Kun puhutaan siitä, että tällainen uusi tutkinto olisi jollain tavalla romuttamassa nykyistä lukiota tai ammattikoulua, niin

ihmettelen, miksi juuri näiden oppilaitosten osalta pelätään kilpailutilannetta, kun koko muulla koulutussektorilla olemme koko ajan kilpailua lisäämässä ja erityisesti porvarilliseen maailmankatsomukseen on kuulunut, että kilpailu lisää tehokkuutta. Eikö tällä tavalla erityisesti lukion ja ammattikoulun oma itsenäinen kehittäminen saattaisi pikemminkin vahvistua kuin romuttua? Minä itse en pelkää tällaista kilpailuasetelmaa, vaan pikemminkin näen sen rikkautena.

Tässä yhteydessä haluan esittää myös en niinkään tasapainon vuoksi vaan aivan asiallisiin perustein kritiikkiä opetusministeriötä kohtaan nykyisen liiallisen byrokratian kahleiden pitämisestä muiden koulutuskokeilujen osalta. Monet kunnat ovat halunneet saada esimerkiksi lukio-opetukseen ns. erityislukiomahdollisuuden ja tällä tavalla yhdistää myös lukion ja ammatillisten aineiden opetusta. Esimerkkinä voisi ottaa Punkaharjulla matkailulukiohankkeen, jonka kokeilulle ei ole löytynyt ymmärtämystä Helsingin päästä, ja nyt kunta on lähtenyt siihen itsenäisesti. Mielestäni tällaisessa tapauksessa myös tulisi joustavuutta lisätä, sallia paikalliset kokeilut varsinkin, kun ne eivät aiheuta merkittäviä taloudellisia lisäkustannuksia. Byrokratia ei saa olla kokeilujen esteenä.

Haluan lopuksi lyhyesti, mutta erittäin painokkaasti todeta opintotuesta ja korkeakouluopetuksesta. Valiokunta on ottanut erittäin merkittävän kannan, kun se toteaa, että meidän täytyy puuttua korkeakoulututkintojen ongelmiin ei pelkästään opintotukea kehittämällä vaan erityisesti koulutuksen sisältöihin myös tältä osin puuttumalla. Sisällöllinen kehittäminen tarkoittaa nykyisten putkitutkintojen oppimääriin puuttumista. Ne ovat paisuneet aivan liian suuriksi, kun aina vain pistetään entisen päälle uutta. Tätä kautta voimme tehostaa nykyistä korkeakouluopiskelua. Yhdessä sen mallin kanssa, jota sivistysvaliokunta on esittänyt opintotuen kehittämiseksi, pääsemme myös siihen yhteiseen tavoitteeseen, että korkeakoulututkinnot lyhenevät.

Aivan lopuksi kielikysymyksestä. Olen omalta taustaltani sekä äidin että isän puolelta ruotsalaista sukua, mutta en enää ruotsinkielinen. Omalle ukilleni kuulemma oli paikallinen kirkkoherra todennut, että jos tämä ei vaihda sukunimeä suomalaiseksi, niin hän erottaa kirkosta. Ukkineni oli toden-

nut siihen, että ”senkun vaan erotat, mutta nimi pysyy”.

Mielestäni tätä kielikeskustelua ei tule käydä kieliriitana, vaan koulun sisällöllisenä kehittämisenä. Tässäkin olen hyvilläni siitä, että valiokunta hyvin pitkälti pystyi löytämään yhteisiä näkemyksiä, mutta olen murheissani siitä, että valiokunnan enemmistö halusi yksiselitteisen lausuman yläasteen osalta, lausuman, jota he ovat nyt itsekin ainakin osittain vetämässä takaisin.

Opetusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Haluan vain lyhyesti todeta, että Punkaharju on tehnyt aivan oikein, kun on itse ryhtynyt toimimaan. Ministeriö pyrkii nimittäin siihen, että ei perusteta valtion luvalla enää erikoislukioita, vaan että kunnille ja lukioille annetaan mahdollisuuksia kehittää opetusta, niin kuin ne itse katsovat parhaaksi tietyissä raameissa, mutta hyvin pitkälle vapaasti. Tämä on yleinen pyrkimys. Sivistysvaliokunnassa on laki, joka antaa lisää vapautta kouluille juuri niin, että päästään tähän tarkoitukseen.

Ed. Uosukainen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä pyydän vastata ed. Backmanille siitä, kun hän puhui näistä lukiokokeiluista. Kyllä niitä käynnissä on ollut. Ja varmasti, kun puoluepolitiikan puolesta tuli esille tämä asia, niin kokoomus ei ole ollut niitä kokeiluita jarruttamassa, vaan käynnistämässä ja tukemassa niin kuin muitakin. Pyydän huomauttaa, että minusta tuntuu pahalta se, että tällaista lausutaan, niin kuin voisimmekaan estää kokeilujen toimeenpanoa ja toteuttamista. Otetaan yksi esimerkki: lukion luokattomuus. Luokaton lukio on jo havaittu kokeiluna erinomaisen hyväksi. Käpylän iltalukiassa se on ollut jo käytössä 20 vuotta onnistuneesti. Eikö tuo aika jo riittäisi ja pitäisi ryhtyä järkeviin toimiin?

Tätä toivoisi ja tätä olisi toivonut koko ajan, mutta lukiokokeilut ovat olleet, jollen sano jäissä, niin ainakin kohmeessa juuri siitä syystä, että huomio pyritään kiinnittämään joihinkin uusiin vaihtoehtoihin. Sama-

ten ammatillisten oppilaitosten kehittäminen mielestäni ei ole ollut riittävää. On etsitty jotakin stiiiknafuuluaa, semmoista kolmatta väylää, joka ratkaisee kaiken. Minä en siihen usko.

Sitten muistuttaisin, vähän hymy suupielessä kyllä, että nykyisessä lukiossa selviytyy paljon nopeammin. Ennen vanhaan ainakin kaikki kivat pojat tuplasivat vähintään yhden luokan, sitä voi sanoa vaikka ajalla varioinniksi; nyttemmin se on käynyt paljon vaikeammaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

Hallituksen esitys n:o 307 laiksi Kolin kansallispuistosta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään laki- ja talousvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään laki- ja talousvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään torstaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan torstaina 29 päivänä marraskuuta kello 0.01.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola